clasici
contemporani
LITERA

YAA GYASI

Drumul spre casă

NATIONAL BOOK CRITICS CIRCLE
AWARD PENTRU DEBUT 2016
PEN/HEMINGWAY AWARD 2017

clasici
contemporani
LITERA

Clasici contemporani Litera
pune laolaltă scriitori contemporani laureați
sau nominalizați ai unor prestigioase premii literare,
care le prefigurează statutul de „clasici".
Ficțiunile cele mai noi, cele mai vândute,
cele mai iubite din zilele noastre –
cărți pe care abia aștepți să le citești.

Yaa Gyasi s-a născut în 1989 în Ghana și a crescut în Huntsville, Alabama. Este licențiată în limba engleză a Universității Stanford și are un masterat de la Iowa Writers' Workshop, unde a obținut bursa Dean's Graduate Research Fellowship. Primul ei roman, *Drumul spre casă* (*Homegoing*, 2016) a primit National Book Critics Circle Award pentru debut, PEN/Hemingway Award pentru debut și American Book Award. Yaa Gyasi locuiește în Berkeley, California.

YAA GYASI

Drumul spre casă

Traducere din limba engleză și note
IRINA-MARINA BORȚOI

LITERA®
București
2018

Homegoing
Yaa Gyasi
Copyright © 2016 YNG Books, Inc.
Toate drepturile rezervate

Mulţumiri pline de recunoştinţă celor de la Alfred Music and Hal Leonard Corporation pentru permisiunea de a retipări fragmente din versurile „I Loves You, Porgy" (din „Porgy and Bess"). Cuvintele şi muzica le aparţin lui George Gershwin, DuBose şi Dorothy Heyward şi lui Ira Gershwin. Copyright © 1935, reînnoit de Ira Gershwin Music, DuBose and Dorothy Heyward Memorial Fund Publishing, George Gershwin Music, Nowaki Music şi Frankie G. Songs. Toate drepturile din partea Ira Gershwin Music sunt administrate de WB Music Corp. Toate drepturile pentru Nowaki Music sunt administrate de Imagem Sounds. Toate drepturile pentru Frankie G. Songs şi DuBose and Dorothy Heyward Memorial Fund Publishing sunt administrate de Songs Music Publishing. Toate drepturile rezervate. Retipărite cu permisiune din partea Alfred Music and Hal Leonard Corporation.

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România
tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteţi vizita pe

www.litera.ro

Drumul spre casă
Yaa Gyasi

Copyright © 2018 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactor: Florentina Nica
Corector: Ioana Patriche
Copertă: Bogdan Mitea
Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman

Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidraşcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GYASI, YAA
Drumul spre casă / Yaa Gyasi; trad. din lb. engleză:
Irina-Marina Borţoi. – Bucureşti: Litera, 2018
ISBN 978-606-33-2660-8

Pentru părinții și frații mei

Abusua te sɛ kwaɛ: sɛ wo wɔ akyire a wo hunu sɛ ɛbom; sɛ wo bɛn ho a na wo hunu sɛ nnua no bia sisi ne baabi nko.

Familia e ca pădurea: dacă ești în afara ei, ți se pare compactă; dacă ești înăuntrul ei, vezi că fiecare copac are propria așezare.

Proverb akan

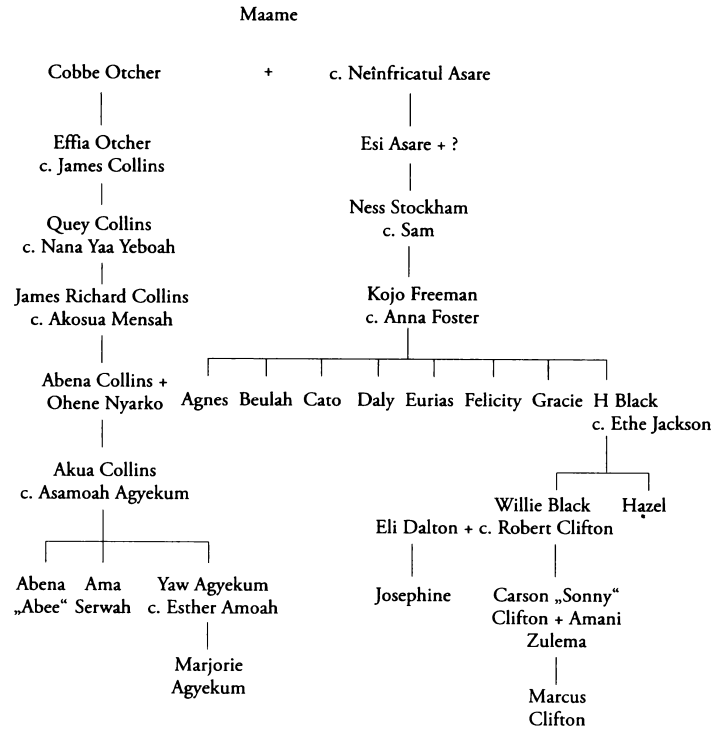
Maame
Cobbe Otcher
+
c. Neinfricatul Asare
Effia Otcher
c. James Collins
Esi Asare + ?
Quey Collins
c. Nana Yaa Yeboah
Ness Stockham
c. Sam
James Richard Collins
c. Akosua Mensah
Kojo Freeman
c. Anna Foster
Abena Collins +
Ohene Nyarko
Agnes
Beulah
Cato
Daly
Eurias
Felicity
Gracie
H Black
c. Ethe Jackson
Akua Collins
c. Asamoah Agyekum
Willie Black
Hazel
Eli Dalton + c. Robert Clifton
Abena
„Abee“
Ama
Serwah
Yaw Agyekum
c. Esther Amoah
Josephine
Carson „Sonny“
Clifton + Amani
Zulema
Marjorie
Agyekum
Marcus
Clifton

PARTEA ÎNTÂI

EFFIA

În noaptea în care se născu Effia Otcher, în căldura pătrunzătoare a ținutului Fanti, un incendiu se dezlănțui în pădure, chiar în fața ansamblului tatălui său. Se mișca iute, deschizând o potecă nesfârșită. Se alimentă din aer; mocni în peșteri și se ascunse în copaci; arse, tot mai mult, nepăsător la dezastrul pe care îl lăsa în urmă, până când ajunse la un sat ashanti. Acolo dispăru, făcându-se una cu noaptea.

Tatăl Effiei, Cobbe Otcher, își lăsă prima nevastă, pe Baaba, cu fetița nou-născută ca să poată măsura pagubele asupra ignamelor, acea cultură extrem de prețioasă care hrănea pretutindeni familii întregi. Cobbe pierduse șapte igname[1], și simți fiecare pierdere ca pe o lovitură împotriva familiei sale. Atunci înțelese că amintirea focului care arsese, iar apoi dispăruse, avea să-l bântuie pe el, pe copiii săi și pe copiii copiilor săi atâta vreme cât avea să-i continue semința. Când se întoarse la coliba Baabei și o găsi urlând pe Effia, copilul focului din noapte, se uită la nevasta lui și zise: „N-o să mai vorbim vreodată despre ce s-a întâmplat azi".

---

[1] Tuberculii acestei legume, asemănători cu cartofii dulci, pot atinge o lungime de 1,5 metri și o greutate de 70 de kilograme

Sătenii începură să spună că fetița se născuse din foc, că acesta era motivul pentru care Baaba nu avea lapte. Effia fu alăptată de a doua soție a lui Cobbe, care tocmai născuse un băiat cu trei luni în urmă. Effia nu sugea, dar când o făcea, gingiile ei ascuțite sfâșiau carnea mameloanelor femeii până când aceasta începu să se teamă a o mai hrăni. Din această cauză, Effia se făcu tot mai slabă, piele și oase de pasăre, cu o gură mare și neagră din care ieșea un țipăt înfometat ce se auzea în tot satul, chiar și în zilele în care Baaba făcea tot posibilul s-o sufoce, acoperindu-i buzele cu palma aspră a mâinii stângi.

– Iubește-o, îi ordona Cobbe, ca și cum a iubi era un act la fel de simplu ca a ridica mâncarea din farfuria de fier și a o duce la gură.

Noaptea, Baaba visa că lasă copilul în pădurea întunecată, ca zeul Nyame să-și facă voia cu ea.

Effia crescu. În vara de după cea de-a treia aniversare a ei, Baaba născu primul băiat. Numele lui era Fiifi, și era atât de gras că uneori, când Baaba nu se uita, Effia îl dădea de-a dura pe pământ ca pe o minge. În prima zi când Baaba o lăsă pe Effia să-l țină în brațe, fata îl scăpă din greșeală. Bebelușul căzu în fund, sări și ateriză pe burtă și se uită la toată lumea din cameră, neștiind dacă să plângă sau nu. Hotărî să nu plângă, dar Baaba, care amesteca *banku*[1], ridică bățul de amestecat și o bătu pe Effia pe spatele gol. De fiecare dată când bățul părăsea

[1] Un fel de mâncare preparată dintr-un amestec de porumb fermentat și aluat de manioc, sub formă de bile, consumat cu supă, tocăniță sau sosuri

trupul fetei, lăsa în urmă bucăți fierbinți, lipicioase de *banku*, care îi ardeau carnea. Când Baaba termină, Effia era plină de răni, urla și plângea. De pe podea, rostogolindu-se pe burtă într-o parte și-ntr-alta, Fiifi se uită la Effia cu ochii cât cepele, dar nu făcu nici un zgomot.

Cobbe se întoarse acasă și le găsi pe celelalte neveste îngrijindu-i rănile Effiei și înțelese imediat ce se petrecuse. Se ceartă cu Baaba până târziu în noapte. Effia îi auzea prin pereții subțiri ai colibei unde stătea întinsă pe podea, ațipind și trezindu-se dintr-un somn febril. În visul ei, Cobbe era un leu, iar Baaba un copac. Leul smulgea copacul din pământ de unde stătea și îl arunca înapoi. Copacul își întindea crengile în semn de protest, iar leul le smulgea una câte una. Copacul, orizontal, începea să plângă furnici roșii care coborau în crăpăturile subțiri din scoarță. Furnicile se adunau pe pământul moale, în jurul vârfului copacului.

Așa începu ciclul. Baaba o bătea pe Effia. Cobbe o bătea pe Baaba. Când Effia împlini zece ani, putea să recite povestea cicatricilor de pe trupul său. Vara lui 1764, când Baaba fărâmase igname pe spatele ei. Primăvara lui 1767, când Baaba îi zdrobise laba piciorului stâng cu o piatră, rupându-i degetul mare care stătea acum mereu șui față de celelalte degete. Pentru fiecare cicatrice de pe corpul Effiei era o cicatrice pereche pe corpul Baabei, dar asta nu o împiedica pe mamă s-o bată pe fiică, pe tată s-o bată pe mamă.

Frumusețea înfloritoare a Effiei nu făcu decât să înrăutățească situația. Când avea doisprezece ani, îi dădură sânii, două umflături care țâșneau din piept, moi ca pulpa de mango. Bărbații satului știau că în curând

avea să urmeze și sângele, și așteptau ocazia să-i ceară mâna fetei de la Baaba și Cobbe. Începură să sosească darurile. Un bărbat trăgea vin de palmier mai bine decât oricine altcineva din sat, dar plasele de pescuit ale altuia nu erau niciodată goale. Familia lui Cobbe se ospăta datorită feminității înmugurite a Effiei. Burțile și mâinile lor nu erau niciodată goale.

În 1775, Adwoa Aidoo deveni prima fată din sat căreia i se ceru mâna de către unul dintre soldații britanici. Avea pielea deschisă la culoare și limba ascuțită. Dimineața, după ce se îmbăia, se ungea cu unt de shea pe tot corpul, sub sâni și între picioare. Effia nu o cunoștea bine, dar o văzuse goală într-o zi când Baaba o trimisese cu ulei de palmier la coliba fetei. Avea pielea lunecoasă și lucioasă, și părul regesc.

Prima dată când sosi omul alb, mama lui Adwoa îi rugă pe părinții Effiei să-i arate satul în timp ce Adwoa se gătea pentru el.

– Pot să vin și eu? întrebă Effia, alergând după părinții săi în timp ce aceștia mergeau.

Îi auzi pe Baaba zicând „nu" într-o ureche și pe Cobbe zicând „da" în cealaltă. Urechea tatei câștigă, și curând Effia stătea în fața primului om alb pe care îl văzuse vreodată.

– E bucuros de cunoștință, spuse translatorul, când omul alb întinse mâna către Effia.

Ea nu primi. În schimb, se ascunse după piciorul tatălui său și îl privi.

Bărbatul purta o haină care avea nasturi lucioși de aur pe mijloc; aproape plesnea peste burdihanul lui

umflat. Avea fața roșie, ca și cum gâtul îi era o buturugă în flăcări. Era gras peste tot și avea broboane mari de sudoare pe frunte și deasupra buzei de sus. Effia începu să se gândească la el ca la un nor de ploaie: palid, ud și fără formă.

– Vă rog, ar vrea să vadă satul, zise translatorul, și merseră cu toții mai departe.

Se opriră întâi la ansamblul Effiei.

– Aici locuim noi, îi spuse Effia omului alb, iar el zâmbi prostește la ea, cu ochii verzi ascunși în ceață.

Nu înțelese. Chiar și după ce îi vorbi translatorul, tot nu înțelese.

Cobbe o ținea de mână pe Effia în timp ce el și Baaba îl conduceau pe omul alb prin ansamblul de colibe.

– Aici, în satul ăsta, zise Cobbe, fiecare nevastă are coliba ei. Asta e coliba pe care o împarte cu copiii ei. Când e rândul soțului său să petreacă noaptea cu ea, merge la femeie în coliba ei.

Ochii omului alb se limpeziră pe măsură ce i se traducea, și deodată Effia înțelese că el vedea cu alți ochi. Huma pereților colibei sale, paiele de pe acoperiș, le vedea acum în sfârșit.

Merseră mai departe prin sat, arătându-i omului alb piața orașului, bărcile mici de pescuit formate din trunchiuri scobite de copaci, pe care bărbații le cărau cu ei când mergeau câțiva kilometri până la coastă. Effia se forță să vadă și ea lucrurile cu alți ochi. Mirosi vântul sărat când îi atinse firicelele de păr din nas, simți scoarța unui palmier ascuțită ca o zgârietură, văzu roșul intens, intens al argilei ce se găsea peste tot în jurul lor.

– Baaba, întrebă Effia când bărbații se îndepărtară de ele, de ce se mărită Adwoa cu omul ăsta?

– Fiindcă așa spune maică-sa.

Câteva săptămâni mai târziu, omul alb veni să-și prezinte omagiile mamei lui Adwoa, iar Effia și toți ceilalți săteni se strânseră în jur să vadă ce avea să ofere. Era prețul miresei de cincisprezece lire. Erau mărfurile pe care le adusese de la Castel, purtate în spate de ashanti. Cobbe o puse pe Effia să stea în spatele său când îi priveau pe servitori cum veneau cu țesături, mei, aur și fier.

Când se întoarseră la ansamblul lor, Cobbe o trase pe Effia deoparte, lăsându-și nevestele și ceilalți copii să meargă în fața lor.

– Înțelegi ce s-a întâmplat adineauri? o întrebă el.

În depărtare, Baaba îl luă de mână pe Fiifi. Fratele Effiei abia împlinise unsprezece ani, dar se putea cățăra deja într-un palmier folosindu-se doar de mâinile și picioarele goale.

– Omul alb a venit s-o ia pe Adwoa, spuse Effia.

Tatăl ei încuviință din cap.

– Albii trăiesc în Castelul Cape Coast. Acolo fac schimb de mărfuri cu oamenii noștri.

– Fier și mei?

Tatăl său îi puse mâna pe umăr și o sărută pe frunte, dar când se retrase, privirea sa era tulburată și distantă.

– Da, primim fier și mei, dar trebuie să le dăm și noi ceva în schimb. Omul ăla a venit din Cape Coast ca să se însoare cu Adwoa, și o să fie mai mulți ca el care o să vină să ne ia fiicele. Dar pentru tine, fata mea, pentru tine am planuri mai mari decât să trăiești ca nevasta unui om alb. Tu ai să te măriți cu un om din satul nostru.

Baaba se întoarse chiar atunci, iar Effia îi surprinse privirea. Baaba se încruntă. Effia se uită la tatăl său ca să vadă dacă observase, dar Cobbe nu scoase un cuvânt.

Effia știa pe cine avea să aleagă ca soț, și spera din tot sufletul ca și părinții ei să aleagă același bărbat. Abeeku Badu era următorul la rând să fie căpetenia satului. Era înalt, cu pielea ca sâmburele de avocado și mâini mari, cu degete lungi și subțiri, pe care le agita ca pe niște fulgere când vorbea. Venise în vizită la ansamblul lor de patru ori în ultima lună, și mai târziu în acea săptămână avea să ia masa împreună cu Effia.

Abeeku aduse o capră. Servitorii săi cărau igname, și pește, și vin de palmier. Baaba și celelalte neveste ațâțau focurile și încălzeau uleiul. În aer plutea un miros delicios.

În acea dimineață, Baaba îi împletise părul Effiei. Două cozi lungi de o parte și de alta a cărării de pe mijloc. O făceau să semene cu un berbec, puternic, încăpățânat. Effia își unsese cu ulei trupul gol și își împodobise urechile cu aur. Stătea în fața lui Abeeku în timp ce mâncau, mulțumită când el îi arunca priviri furișe și apreciative.

– Ai fost la ceremonia lui Adwoa? întrebă Baaba după ce toți bărbații fură serviți, și femeile începură în sfârșit să mănânce.

– Da, am fost, dar numai puțin. E păcat că Adwoa o să plece din sat. Ar fi fost o nevastă bună.

– Ai să lucrezi pentru britanici când ai să fii căpetenie? întrebă Effia.

Cobbe și Baaba îi aruncară priviri tăioase, iar ea lăsă capul în jos, dar când îl ridică îl văzu pe Abeeku zâmbind.

– Lucrăm *cu* britanicii, Effia, nu pentru ei. Asta înseamnă negoțul. Când o să fiu căpetenie, o să continuăm ca până acum, ușurând negoțul cu ashanti și cu britanicii.

Effia încuviință. Nu era prea sigură ce însemna asta, dar își dădea seama, după privirile părinților săi, că era mai bine să-și țină gura. Abeeku Badu era primul bărbat pe care îl aduseseră să o întâlnească. Effia își dorea cu disperare să o dorească, dar încă nu știa ce fel de bărbat era, de ce fel de femeie avea nevoie. În coliba ei, Effia îi putea întreba pe tatăl său și pe Fiifi orice voia. Baaba era cea tăcută și cea care voia și de la Effia același lucru, cea care o pălmuise când întrebase de ce nu o luase să fie binecuvântată, cum făceau toate femeile cu fetele lor. Numai când Effia nu vorbea și nu punea întrebări, când se făcea mică, simțea iubirea Baabei, sau ceva ce semăna cu iubirea. Poate asta voia și Abeeku.

Abeeku termină de mâncat. Dădu mâna cu toți din familie și se opri lângă mama Effiei.

– Mă anunțați când e gata, zise el.

Baaba își duse mâna la piept și încuviință cu seriozitate. Cobbe și ceilalți bărbați îl conduseră pe Abeeku afară, în timp ce restul familiei îi făcea cu mâna.

În acea noapte, Baaba o trezi pe Effia când dormea pe podeaua colibei. Effia simți căldura respirației mamei sale lângă ureche în timp ce aceasta vorbea.

– Când îți vine sângele, Effia, trebuie să-l ascunzi. Trebuie să-mi spui mie și nimănui altcuiva, zise ea.

Înțelegi? Îi dădu Effiei niște frunze de palmier pe care le transformase în niște foi moi și rulate. Pune-ți-le înăuntru și uită-te în fiecare zi. Când se fac roșii, trebuie să-mi spui.

Effia se uită la frunzele de palmier, ținute de Baaba în mâinile întinse. La început nu le luă, dar când se uită din nou la ea, văzu un fel de disperare în privirea mamei. Și fiindcă privirea îi înmuiase oarecum chipul Baabei, și fiindcă Effia cunoștea și ea disperarea, acel rod al dorului, făcu așa cum i se ceru. În fiecare zi, Effia se uita după roșu, dar frunzele de palmier ieșeau verzi-alburii ca întotdeauna. În primăvară, căpetenia satului se îmbolnăvi, și cu toții îl urmăreau cu atenție pe Abeeku să vadă dacă era gata pentru sarcina dată. Se însură cu două femei în acele luni, Arekua cea Înțeleaptă, și Millicent, fiica metisă a unei femei fanti și a unui soldat britanic. Soldatul murise de febră, lăsându-le nevestei și celor doi copii multă avere cu care să facă orice voiau. Effia se ruga să vină ziua când toți sătenii aveau să-i spună Effia cea Frumoasă, așa cum îi spunea Abeeku în rarele ocazii când i se permitea să stea de vorbă cu ea.

Mama lui Millicent primi un nume nou de la soțul ei alb. Era o femeie plinuță, cărnoasă, cu dinți sclipitori care contrastau cu noaptea neagră a pielii ei. Se hotărâse să plece din Castel și să se mute în sat când îi muri soțul. Pentru că bărbații albi nu puteau lăsa bani prin testament soțiilor fanti și copiilor, îi lăsau celorlalți soldați și prieteni, iar acei prieteni le plăteau pe neveste. Mama lui Millicent primise destui bani pentru un nou început și o bucată de pământ. Ea și Millicent veneau deseori în

vizită la Effia și Baaba, fiindcă, așa cum spunea ea, în curând aveau să facă parte din aceeași familie.

Millicent era femeia cu pielea cea mai deschisă la culoare pe care o văzuse Effia. Părul ei negru îi cobora până la jumătatea spatelui, iar ochii îi erau tiviți cu verde. Zâmbea rar și vorbea cu un glas răgușit și un accent fanti ciudat.

– Cum era la Castel? o întrebă Baaba pe mama lui Millicent într-o zi, când cele patru femei stăteau și luau o gustare compusă din arahide și banane.

– Era bine, bine. Vai, au grijă de tine oamenii ăștia! Parcă n-au mai fost niciodată cu o femeie. Nu știu ce făceau nevestele lor britanice. Îți zic, bărbatu-meu se uita la mine ca și cum eu eram apă, și el era foc, și în fiecare noapte trebuia stins.

Femeile râseră. Millicent îi zâmbi Effiei, iar Effia vru să o întrebe cum era cu Abeeku, dar nu îndrăzni.

Baaba se apropie de mama lui Millicent, dar Effia o putu auzi:

– Și plătesc un preț bun al miresei, ha?

– Hmm, îți zic eu, bărbatu-meu i-a plătit mamei zece lire, și asta a fost acum cinșpe ani! Sigur, soro, banii sunt buni, dar eu mă bucur că fiică-mea s-a măritat cu un fanti. Chiar dacă un soldat s-ar oferi să plătească douăzeci de lire, tot n-ar fi soție de căpetenie. Ba mai rău, ar trebui să trăiască la Castel, departe de mine. Nu, nu, e mai bine să te măriți cu un om din sat, ca să stea fetele aproape de tine.

Baaba încuviință și se întoarse către Effia, care se uită iute în altă parte.

În acea noapte, la doar două zile după a cincisprezecea sa zi de naștere, veni sângele. Nu fu ca valurile puternice ale oceanului pe care le aștepta Effia, ci mai degrabă un picurat simplu, precum ploaia ce se scurgea, strop după strop, din același punct de pe acoperișul unei colibe. Se curăță și așteptă ca tatăl său să plece de la Baaba până să-i spună mamei.

– Baaba, zise ea, arătându-i frunzele de palmier colorate cu roșu. Mi-a venit sângele.

Baaba îi puse o mână peste gură.

– Cine mai știe?

– Nimeni, zise Effia.

– Așa să rămână. Înțelegi? Când te întreabă cineva dacă ai devenit femeie, răspunzi că nu.

Effia dădu aprobator din cap. Se întoarse să plece, dar o întrebare îi ardea cărbuni încinși în stomac.

– De ce? întrebă ea într-un sfârșit.

Baaba băgă degetele în gura Effiei și îi scoase limba, ciupindu-i vârful cu unghiile ascuțite.

– Cine ești tu să-mi pui vorbele la îndoială, eh? Dacă nu faci cum spun, am să mă asigur că nu mai vorbești vreodată.

Îi dădu drumul limbii, și tot restul nopții, Effia simți gustul propriului sânge.

Săptămâna următoare muri căpetenia cea bătrână. Anunțurile funeraliilor ajunseră la toate satele din jur. Festivitățile aveau să dureze o lună și aveau să se încheie cu ceremonia de învestire a lui Abeeku. Femeile din sat pregătiră mâncare din zori și până-n seară; fură construite tobe din cel mai bun lemn, și cei mai buni cântăreți

fură chemați să-și înalțe vocile. Participanții la funeralii începură să danseze în a patra zi a sezonului ploios, și nu-și odihniră tălpile până ce pământul nu se uscă de tot.

La sfârșitul primei nopți uscate, Abeeku fu încoronat Omanhin, căpetenia satului Fanti. Era îmbrăcat în straie bogate, cu cele două neveste de o parte și de alta. Effia și Baaba stăteau una lângă alta privindu-l, iar Cobbe se plimba încoace și-ncolo în mulțime. Din când în când, Effia îl auzea murmurând că și ea, fiica lui, cea mai frumoasă femeie din sat, trebuia să fie acolo sus.

În calitatea sa de nouă căpetenie, Abeeku vru să facă un lucru însemnat, ceva care avea să atragă atenția asupra satului lor și să-i transforme într-o forță redutabilă. După numai trei zile în funcție, îi strânse pe toți bărbații satului în ansamblul său. Le dădu de mâncare două zile la rând, îi îmbătă cu vin de palmier până când râsul lor gălăgios și strigătele pătimașe puteau fi auzite din fiecare colibă.

– Ce-o să facă? întrebă Effia.

– Nu te privește, zise Baaba.

În cele două luni de când Effia începuse să sângereze, Baaba încetase să o mai bată. Drept răsplată pentru tăcerea ei. În unele zile, când pregăteau masa pentru bărbați, sau când Effia venea cu apa pe care o adusese și o privea pe Baaba cum băga mâinile făcute căuș în ea, credea că în sfârșit se purtau cum trebuiau să se poarte mamele și fiicele. Dar în alte zile, încruntătura lungă îi revenea Baabei pe chip, iar Effia vedea că tăcerea nouă a mamei sale era doar temporară, că furia ei era o fiară sălbatică îmblânzită pentru moment.

Cobbe reveni de la întâlnire cu o macetă lungă. Mânerul era din aur, cu litere încrustate pe care nu le înțelegea nimeni. Era atât de beat încât toate nevestele și toții copiii săi stăteau în jurul său în cerc, la jumătate de metru, în timp ce el își târa picioarele, împungând cu arma ascuțită într-o parte și în alta.

– O să umplem satul de sânge! urlă el.

Se năpusti asupra lui Fiifi, care intrase în cerc, iar băiatul, mai slab și mai iute decât fusese când era doar un bebeluș gras, își roti șoldul, evitând vârful macetei la doar câțiva centimetri.

Fiifi fusese cel mai tânăr de la întâlnire. Toată lumea știa că avea să devină un războinic pe cinste. Vedeau asta în felul în care se cățăra în palmieri. În felul în care își purta tăcerea ca pe o coroană de aur.

După ce tatăl ei plecă, și Effia fu sigură că mama lor adormise, se târî lângă Fiifi.

– Trezește-te, șuieră ea, iar el o împinse la o parte. Chiar și pe jumătate adormit, era mai puternic decât ea. Effia căzu pe spate, dar, cu grația unei feline, se ridică în picioare. Trezește-te, zise ea din nou.

Fiifi deschise brusc ochii.

– Lasă-mă-n pace, soră-mea, zise el.

– Ce-o să se întâmple? întrebă ea.

– E treabă de bărbați, răspunse Fiifi.

– Tu nu ești încă bărbat, zise Effia.

– Nici nu tu ești încă femeie, se răsti Fiifi la ea. Altfel, ai fi fost acolo cu Abeeku în seara asta ca nevastă.

Buzele Effiei începură să tremure. Se întoarse să se ducă înapoi în partea ei de colibă, dar Fiifi o prinse de braț.

– Îi ajutăm pe britanici și pe ashanti cu negoțul lor.

– Ah, zise Effia. Era aceeași poveste pe care o auzise de la tatăl său și de la Abeeku cu doar câteva luni în urmă. Adică o să le dăm albilor aur și țesături ashanti?

Fiifi o strânse mai tare.

– Nu fi proastă, zise el. Abeeku a făcut o alianță cu unul dintre cele mai puternice sate ashanti. O să-i ajutăm să le vândă sclavi britanicilor.

Astfel veniră în satul lor albii. Grași și slabi, roșii și bronzați. Veniră în uniformă, cu sabia la șold, cu ochii privind într-o parte, mereu precauți. Veniră să-și dea acordul asupra mărfurilor promise lor de Abeeku.

În zilele de după ceremonia de încoronare, Cobbe deveni tot mai agitat din cauza fățăduielii încălcate a feminității Effiei, agitat că Abeeku avea să uite de ea în favoarea uneia dintre celelalte femei din sat. Spusese întotdeauna că voia ca fiică-sa să fie prima, cea mai importantă nevastă, dar acum, până și a treia părea o speranță îndepărtată.

În fiecare zi o întreba pe Baaba ce se întâmpla cu Effia, și în fiecare zi Baaba răspundea că încă nu era gata. Disperat, decise să o lase pe fiica lui să meargă în ansamblul lui Abeeku însoțită de Baaba o dată pe săptămână, ca bărbatul s-o vadă și să-și aducă aminte cât de mult îi plăcuseră odată chipul și silueta ei.

Arekua cea Înțeleaptă, prima nevastă a lui Abeeku, le întâmpină când sosiră într-o seară.

– Te rog, mamă, îi zise ea Baabei. Nu vă așteptam în seara asta. Oamenii albi sunt aici.

– Putem să plecăm, spuse Effia, dar Baaba o strânse de braț.

– Dacă nu te superi, am vrea să rămânem, zise Baaba. Arekua se uită ciudat la ea. Soțul meu o să se supere dacă ne întoarcem prea repede, zise Baaba, ca și cum ar fi fost o explicație suficientă.

Effia știa că minte. Cobbe nu le trimisese în seara aceea. Baaba auzise că erau acolo oamenii albi și insistase să meargă ca să-și prezinte omagiile. Lui Arekua i se făcu milă și plecă să-l întrebe pe Abeeku dacă puteau să rămână.

– O să mâncați cu femeile, și dacă intră bărbații, nu vorbiți, zise când se întoarse.

Le conduse înăuntrul ansamblului. Effia privi colibă după colibă până când intrară într-una în care nevestele se adunaseră la masă. Se așeză lângă Millicent, a cărei burtă de gravidă se vedea deja, cât o nucă de cocos, atârnând jos. Arekua pregătise o tocană de pește cu ulei de palmier, și mâncară până când degetele li se făcură portocalii.

Curând, intră în încăpere o servitoare pe care Effia nu o observase până atunci. Era o fată mărunțică, doar o copilă, a cărei privire nu se ridica din pământ.

– Te rog, mamă, îi zise ea lui Arekua. Oamenii albi ar vrea să viziteze ansamblul. Căpetenia Abeeku spune să te asiguri că sunteți prezentabile pentru ei.

– Du-te și adu-ne apă, repede, zise Millicent.

Când servitoarea se întoarse cu o găleată de apă, se spălară toate pe mâini și pe buze. Effia își aranjă părul, lingându-și palmele și apoi frecându-și degetele de-a lungul buclelor mici și strânse care-i încadrau fața. Când termină, Baaba o așeză între Millicent și Arekua, în fața

celorlalte femei, iar Effia încercă din răsputeri să pară mai mică și să nu atragă atenția asupra ei.

Nu după mult timp, intrară bărbații. Abeeku arăta cum trebuie să arate o căpetenie, se gândi Effia, voinic și puternic, ca și cum ar putea ridica zece femei deasupra capului, spre soare. Doi bărbați albi intrară în urma lui. Era unul despre care Effia se gândi că trebuia să fie căpetenia albilor din cauza felului în care ceilalți îl priveau înainte să se miște sau să vorbească. Această căpetenie albă purta aceleași haine ca restul bărbaților, dar avea mai mulți nasturi aurii pe haină și pe clapele de deasupra umerilor. Părea mai în vârstă decât Abeeku, avea părul brun-închis, cu fire cărunte, dar stătea drept, cum trebuie să stea un șef.

– Acestea sunt femeile. Nevestele și copiii mei, mamele și fiicele, zise Abeeku.

Cel mai mărunt și mai timid alb îl privi cu atenție când spunea asta și apoi se întoarse spre căpetenia albă și vorbi în limba lor ciudată. Căpetenia albă încuviință și le zâmbi tuturor, uitându-se cu atenție la fiecare femeie și salutând-o în limba fanti pe care o vorbea prost.

Când salutul său ajunse la Effia, ea nu se putu abține să nu chicotească. Celelalte femei sâsâiră la ea, și o rușine fierbinte începu să-i încingă obrajii.

– Încă învăț, zise căpetenia albă, privind-o atent pe Effia, iar limba fanti vorbită de el era doar un sunet urât în urechile ei. O privi în ochi minute în șir, sau așa i se păru, iar Effia simți cum pielea i se înfierbântă și mai tare pe măsură ce privirea bărbatului devenea cumva mai indecentă. Cercurile maro-închis ale irisurilor sale arătau ca niște oale mari în care se putea îneca un copil

mic, iar el o privea pe Effia chiar așa, ca și cum își dorea s-o păstreze acolo, în ochii săi adânci. Obrajii îi fură inundați iute de culoare. Se întoarse către ceilalți albi și vorbi.

– Nu, ea nu e nevasta mea, zise Abeeku după ce bărbatul îi tradusese, fără a se obosi să-și ascundă iritarea din glas. Effia își lăsă capul în jos, stânjenită că făcuse ceva care să-i provoace rușine lui Abeeku, stânjenită că el nu o putea numi nevastă. Stânjenită și că nu îi spusese pe nume: Effia cea Frumoasă. Își dorea cu disperare să încalce atunci promisiunea făcută Baabei și să anunțe că e femeie, dar înainte să poată vorbi, bărbații merseră mai departe, iar curajul ei se topi când căpetenia albă se uită peste umăr la ea și zâmbi.

Numele lui era James Collins, și tocmai fusese numit guvernatorul Castelului Cape Coast. Într-o săptămână, se întoarse în sat să-i ceară Baabei mâna Effiei. Furia lui Cobbe la auzul cererii umplu fiecare cameră ca un abur fierbinte.

– E ca și făgăduită lui Abeeku! strigă el la Baaba când aceasta îi spuse că se gândește la ofertă.

– Da, dar Abeeku nu se poate însura cu ea până nu-i vine sângele, și așteptăm de ani buni deja. Îți zic, bărbate, cred că a fost blestemată în foc, un demon care n-o să devină niciodată femeie. Gândește-te la asta. Ce creatură e atât de frumoasă, dar nu poate fi atinsă? Toate semnele femeiești există, și totuși, nimic. Omul alb o s-o ia oricum. Nu știe ce e.

Effia îl auzise pe omul alb vorbind cu mama ei mai devreme în acea zi. Avea să-i plătească Baabei treizeci de

lire în avans și douăzeci și cinci de șilingi pe lună sub formă de mărfuri de vânzare cu titlu de darul miresei. Mai mult decât putea oferi chiar și Abeeku, mai mult decât fusese oferit pentru orice femeie fanti din satul lor sau din cel vecin.

Effia îl auzi pe tatăl său mergând încoace și-ncolo, prin încăpere, toată seara. Chiar se trezi a doua zi dimineață în același sunet, ritmul constant al pașilor săi pe pământul tare de humă.

– Trebuie să-l facem pe Abeeku să creadă că a fost ideea lui, zise el într-un sfârșit.

Și astfel, fu chemată căpetenia la ansamblul lor. Se așeză lângă Cobbe în timp ce Baaba îi spunea teoria sa, că focul care distrusese atât din averea familiei lor le distrusese și copilul.

– Are corp de femeie, dar în duhul ei se ascunde ceva rău, spuse Baaba, scuipând pe jos cu emfază. Dacă o iei de nevastă, n-o să-ți facă niciodată copii. Dacă omul alb se însoară cu ea, o să aibă o amintire plăcută din satul nostru, iar negoțul o să prospere.

Abeeku își frecă barba cu atenție în timp ce se gândea.

– Adu-mi-o pe Frumoasă, zise el în sfârșit.

A doua nevastă a lui Cobbe o aduse pe Effia în cameră. Fata tremura, iar stomacul o durea atât de tare, de credea că o să-și golească mațele chiar acolo în fața tuturor.

Abeeku se ridică să o privească în față. Își trecu degetele peste peisajul plin al chipului fetei, peste colinele obrajilor ei, peste cavernele nărilor.

– Nu s-a născut vreodată o femeie mai frumoasă, spuse el într-un final. Se întoarse către Baaba. Dar

înțeleg că ai dreptate. Dacă omul alb o vrea, poate s-o aibă. Cu atât mai bine pentru afacerile noastre. Cu atât mai bine pentru sat.

Cobbe, bărbat mare și puternic cum era, începu să plângă fără rușine, dar Baaba se ținea dreaptă. Se duse la Effia după ce plecă Abeeku și îi dădu un pandantiv din piatră neagră, care sclipea ca și cum fusese acoperit cu praf de aur.

Îl strecură în mâinile Effiei și apoi se aplecă spre ea până când buzele îi atinseră urechea Effiei.

– Ia asta cu tine când pleci, zise Baaba. O frântură din maică-ta.

Iar când Baaba se trase în sfârșit deoparte, Effia văzu un fel de ușurare jucându-i pe buze, sub zâmbetul afișat.

Effia mai trecuse pe lângă Castelul Cape Coast o singură dată, când ea și Baaba se aventuraseră în afara satului și intraseră în oraș, dar nu mai fusese înăuntru până în ziua nunții sale. Era o capelă la parter, iar ea și James Collins fură căsătoriți de un cleric care o rugase pe Effia să repete cuvinte în care nu credea, într-o limbă pe care nu o înțelegea. Nu avu parte de nici un dans, de nici un ospăț, de culori vii, de păr netezit sau de femei în vârstă cu sâni zbârciți și dezgoliți, care să arunce monede și să fluture batiste. Nici măcar familia Effiei nu venise, fiindcă după ce Baaba îi convinsese pe toți că fata e piază-rea, nimeni nu mai vru să aibă de-a face cu ea. În dimineața în care plecă la Castel, Cobbe o sărută pe creștetul capului și îi făcu semn să plece, știind că premoniția despre destrămarea și distrugerea descendenței familiei sale, cea pe care o avusese

în noaptea cu focul, avea să înceapă aici, cu fiica sa și omul alb.

Cât despre James, acesta făcuse tot ce îi stătea în putință ca Effia să se simtă în largul ei. Fata își dădea seama cât se străduia James. Îl pusese pe interpretul său să-l învețe și mai multe cuvinte în limba fanti, ca să-i poată spune cât e de frumoasă, că o să aibă grijă de ea cât de bine putea. Îi spunea cum îi zisese și Abeeku, Effia cea Frumoasă.

După ce se căsătoriră, James îi făcu Effiei turul Castelului. La parter, pe partea dinspre miazănoapte, erau apartamente și depozite. În mijloc, se găseau terenul pentru parade, barăcile soldaților și camera santinelei. Erau acolo un țarc de animale, un eleșteu, un spital. Un atelier de tâmplărie, o fierărie și o bucătărie. Castelul era un sat în sine. Effia se plimba cu James complet uluită, trecându-și degetele peste mobila delicată făcută din lemn de culoarea pielii tatălui său, cu drapaje de mătase atât de fine că păreau niște sărutări.

Inspira totul adânc, oprindu-se la platforma armelor care adăposteau tunuri mari și negre îndreptate spre mare. Voia să se odihnească înainte ca James s-o ducă pe scara lui privată, așa că își lăsă capul pe unul dintre tunuri, doar o clipă. Apoi simți o adiere ce-i lovi tălpile din niște găuri mici din podea.

– Ce e dedesubt? îl întrebă pe James, iar cuvântul stâlcit în fanti, pe care-l auzi, fu „marfă".

Apoi, purtat în sus de adiere, se auzi un plânset slab. Atât de slab, încât Effia crezu că-și închipuie doar, până când se lăsă în jos și își puse urechea pe grilaj.

– James, acolo jos sunt oameni? întrebă ea.

James veni repede la ea. O trase iute de pe podea și o apucă de umeri, uitându-se drept în ochii ei. „Da", răspunse el fără nici o inflexiune. Era singurul cuvânt în fanti pe care-l stăpânea.

Effia se trase deoparte. Se uită în ochii lui pătrunzători.

– Dar cum puteți să-i țineți acolo jos plângând, eh? zise ea. Voi, albii. Tata m-a avertizat cum faceți voi. Du-mă acasă. Du-mă acasă chiar acum!

Nu își dădu seama că strigă până când nu simți mâna lui James acoperindu-i gura, împingându-i buzele ca și cum putea forța cuvintele să intre la loc. O ținu așa mult timp, până când ea se liniști. Nu știa dacă el înțelegea ce-i spusese, dar își dădu seama atunci, doar din felul slab în care-i împinsese buzele cu degetele, că era un bărbat capabil să facă rău, că ar trebui să fie bucuroasă că se află de o parte a răutății sale, și nu de cealaltă.

– Vrei să mergi acasă? întrebă James. Vorbea ferm, deși neclar, în fanti. Acasă nu e mai bine.

Effia îi trase mâna care-i acoperea gura și îl privi îndelung. Își aminti bucuria mamei sale când o văzu că pleacă și înțelese că James avea dreptate. Nu putea merge acasă. Încuviință, cu un gest abia vizibil.

El o zori în sus pe scări. La ultimul etaj, se găseau odăile lui James. De la fereastră, Effia vedea drept pe mare. Nave de marfă ca niște pete negre de praf în ochiul albastru, ud al Atlanticului pluteau atât de departe, încât era dificil să-și dea seama cât de departe erau de fapt de Castel. Unele erau poate la trei zile distanță, altele numai la o oră.

Effia privi o navă ca acelea când ea și James urcară în sfârșit în camera lui. Un licăr de lumină galbenă îi anunță prezența pe apă, și chiar și cu lumina aceea, Effia abia zărea silueta vasului, lungă și curbată precum coaja scobită a unei nuci de cocos. Vru să-l întrebe pe James ce transporta vasul și dacă venea sau pleca, dar obosise să tot încerce să descifreze când el vorbea în fanti.

James îi spuse ceva. Zâmbea când vorbea, o ofrandă de pace. Colțurile buzelor sale se mișcară brusc, aproape imperceptibil. Ea scutură din cap, încercă să-i spună că nu înțelege, iar el arătă în sfârșit spre patul din colțul din stânga al camerei. Ea se așeză. Înainte să plece la Castel în acea dimineață, Baaba îi explicase ce se cerea de la ea în noaptea nunții, dar părea că nimeni nu-i explicase și lui James. Când se apropie de ea, îi tremurau mâinile, iar ea văzu sudoarea apărându-i pe frunte. Ea fu cea care se întinse pe pat. Ea fu cea care-și ridică fusta.

Continuară astfel săptămâni întregi până când, în sfârșit, confortul rutinei începu să tocească durerea pe care i-o lăsase dorul de familie. Effia nu știa ce avea James de putea să o calmeze. Poate era felul în care îi răspundea mereu la întrebări sau afecțiunea pe care i-o arăta. Poate era faptul că James nu avea și alte neveste aici de care să se ocupe, așa că fiecare noapte îi aparținea ei. Plânsese prima dată când îi adusese un dar. Luase pandantivul de piatră neagră pe care i-l dăduse Baaba și îl pusese pe un șnur, ca Effia să-l poată purta la gât. De fiecare dată când atingea piatra se simțea cuprinsă de consolare.

Effia știa că nu trebuie să țină la James, și auzea mereu cuvintele tatălui său răsunându-i în minte, că

își dorise mai mult pentru ea decât să fie nevasta fanti a unui alb. Își amintea și cât de aproape ajunsese să *fie* cu adevărat cineva. Întreaga sa viață, Baaba o bătuse și o făcuse să se simtă măruntă, iar ea contraatacase prin frumusețe, o armă tăcută, dar puternică, care o dusese la picioarele unei căpetenii. Dar în cele din urmă, mama sa câștigase, o izgonise, nu doar din casă, ci din sat cu totul, așa că acum singurii fanti pe care-i vedea regulat erau nevestele celorlalți soldați.

Îi auzise pe englezi spunându-le „muieri", nu neveste. „Nevastă" era un cuvânt rezervat pentru femeile albe de dincolo de Atlantic. „Muiere" era cu totul altceva, un cuvânt pe care îl foloseau soldații ca să nu-și murdărească mâinile și să nu dea de necaz cu zeul lor, o ființă ea însăși treime, dar care le permitea bărbaților să se însoare doar cu o singură femeie.

– Cum e ea? îl întrebă Effia pe James într-o zi. Făceau schimb de limbi.

Dimineața devreme, înainte de a pleca să supravegheze munca la Castel, James o învăța engleză, iar noaptea, când stăteau întinși în pat, ea îl învăța fanti. În noaptea aceasta, el își plimba degetul de-a lungul claviculei curbate a Effiei în timp ce ea îi fredona un cântec pe care Baaba i-l cânta lui Fiifi noaptea când ea stătea într-un colț, prefăcându-se că doarme, prefăcându-se că nu-i pasă că ea nu era chemată niciodată. Încet, James începuse să însemne mai mult pentru ea decât ar fi trebuit să însemne un soț pentru o soție. Primul cuvânt pe care ceruse el să-l învețe fusese „dragoste", și îl rostea în fiecare zi.

– O cheamă Anne, zise el, mutându-și degetul de pe clavicula Effiei pe buzele sale. N-am văzut-o de atâta timp. Ne-am căsătorit acum zece ani, dar am fost departe de ea atâta timp din anii ăștia. Abia dacă o cunosc.

Effia știa de asemenea că James avea doi copii în Anglia. Emily și Jimmy. Aveau cinci, respectiv nouă ani, zămisliți în puținele zile când era în permisie și își putea vedea nevasta. Tatăl Effiei avea douăzeci de copii. Căpetenia cea bătrână avusese aproape o sută. Că un bărbat poate fi fericit cu atât de puțini i se părea de neînțeles. Se întreba cum arătau copiii. Se întreba și ce îi scria Anne lui James în scrisorile acelea ale ei. Veneau la intervale imprevizibile, acum la patru luni, data viitoare la o lună. James le citea la birou noaptea, când Effia se prefăcea că doarme. Nu știa ce scria în ele, dar de fiecare dată când James citea una, se întorcea în pat și se întindea cât mai departe de ea.

Acum, fără forța unei scrisori care să-l țină deoparte, James își odihnea capul pe sânul ei stâng. Când vorbea, răsuflarea îi era fierbinte, o adiere ce-i cobora de-a lungul stomacului, până jos, între picioare. „Vreau copii cu tine", zise James, iar Effia se făcu mică, îngrijorată că nu avea să-i poată împlini dorința, îngrijorată totodată că dacă avusese o mamă rea, și ea avea să fie la fel. Îi spusese deja lui James despre aranjamentul Baabei, că o obligase să păstreze secretul feminității sale ca să nu pară aptă pentru bărbații din sat, dar James râsese și-i alungase tristețea. „Cu atât mai bine pentru mine", zisese el.

Și totuși, Effia începuse să creadă că poate Baaba avea dreptate. Își pierduse virginitatea în noaptea nunții, dar trecuseră luni de zile fără nici o sarcină. Poate că

blestemul își avea rădăcinile în minciună, dar rodea adevăr. Bătrânii din satul ei relatau povestea unei femei despre care se spunea că fusese blestemată. Trăia sub un palmier în partea de nord-vest, și nimeni nu îi spusese vreodată pe nume. Mama ei murise ca ea să poată trăi, și la a zecea aniversare, ducea o oală cu ulei clocotit de la o colibă la alta. Tatăl ei dormea pe pământ, iar ea, crezând că poate să treacă peste el în loc să-l ocolească, se împiedică, vărsându-i uleiul încins pe față și desfigurându-l pentru tot restul vieții, care nu mai dură decât douăzeci și cinci de zile. Fu alungată din casă și rătăci de-a lungul Coastei de Aur ani de zile, până când se întoarse, la vârsta de șaptesprezece ani, o frumusețe stranie, rară. Gândindu-se că poate nu mai cocheta cu moartea la fiecare pas, un băiat care o știa de mică se oferi să se însoare cu ea așa cum era, săracă și fără familie. Rămase grea într-o lună, dar când veni pe lume, bebelușul era metis. Cu ochi albaștri și piele deschisă la culoare, muri patru zile mai târziu. Fata părăsi casa soțului în noaptea în care muri copilul și merse să trăiască sub palmier, pedepsindu-se pentru tot restul vieții.

Effia știa că bătrânii din satul său nu spuneau povestea decât ca să-i avertizeze pe copii să aibă grijă când umblă cu ulei încins, dar se întreba cum se termina povestea, ce era cu copilul metis. Cum era acest copil, și alb, și negru, un rău destul de puternic încât s-o trimită pe femeie în pădurea de palmieri.

Când Adwoa se măritase cu soldatul alb și când Millicent și mama sa intraseră în sat, Cobbe strâmbase din nas. Întotdeauna spusese că legătura dintre un bărbat și o femeie însemna și legătura dintre două familii.

Strămoși, istorii întregi, toate veneau odată cu nunta, dar se uneau și păcatele și blestemele. Copiii erau întruparea acelei uniuni, iar ei duceau greul. Ce păcate ducea cu el omul alb? Baaba spunea că blestemul Effiei era cel al feminității eșuate, dar Cobbe fusese cel care profețise o descendență pătată. Effia nu se putea abține să nu se gândească la faptul că lupta împotriva propriului pântec, împotriva copiilor din foc.

– Dacă nu-i oferi curând copii bărbatului, o să te ducă drept înapoi, spunea Adwoa.

Ea și Effia nu fuseseră prietene când trăiau în sat, dar aici se vedeau cât de des puteau, fiecare bucurându-se să fie aproape de cineva care o înțelegea, să audă sunetele liniștitoare ale dialectului lor. Adwoa făcuse deja doi copii de când plecase din sat. Soțul ei, Todd Phillips, se îngrășase și mai mult de când îl văzuse Effia ultima oară, transpirat și roșu în coliba veche a lui Adwoa.

– Îți zic, vai, Todd m-a ținut pe spate de când am ajuns aici. Cred că și acum sunt gravidă.

Effia se cutremură.

– Dar are o burtă așa de mare! zise ea, iar Adwoa râse până se înecă cu arahidele pe care le mânca.

– Ei, dar nu cu burta faci copii, zise ea. O să-ți dau niște rădăcini din pădure. Le pui sub pat când te culci cu el. În noaptea asta, trebuie să fii ca un animal când intră în odaie. O leoaică. Ea se împerechează cu leul, iar el crede că momentul e despre el, când de fapt e doar despre ea, despre copiii *ei*, despre semințiа *ei*. Trucul ei e să-l facă să creadă că e regele pădurii, dar ce contează un rege? De fapt, ea e totul, de la rege la regină. În noaptea asta, te facem să-ți meriți titlul, Frumoaso.

Și așa, Adwoa se întoarse cu rădăcinile. Nu erau niște rădăcini obișnuite. Erau mari și încârligate, și când trăgeai de o fibră, alta părea să-i ia locul. Effia le puse sub pat și păreau să se înmulțească, întinzând picior după picior, până când părea că rădăcina avea să ia patul în spinare și să plece, un păianjen nou și ciudat.

– Bărbatu-tău nu trebuie să vadă nimic, spuse Adwoa, și se chinuiră să împingă firele rădăcinii care insistau să iasă de sub pat, împingând și trăgând până când reușiră s-o ascundă.

Apoi, Adwoa o ajută pe Effia să se pregătească pentru James. Îi împleti și netezi părul și o unse pe piele cu ulei, îi întinse humă roșie pe pomeți și pe arcuirea buzelor. Effia se asigură că atunci când James avea să vină, în acea seară, camera avea să miroasă a pământ și a abundență, a ceva ce putea rodi.

– Ce-i asta? întrebă James. Încă era în uniformă, iar Effia își dădu seama că avusese o zi lungă, după cum îi atârna reverul. Îl ajută să-și scoată haina și cămașa și își lipi trupul de al lui, așa cum o învățase Adwoa. Înainte ca el să se dezmeticească din uluire, ea îl apucă de brațe și îl împinse spre pat. Nu mai fusese niciodată atât de timid de la prima lor noapte împreună, speriat de trupul ei neobișnuit, de carnea plină, atât de diferită de cum își descria nevasta. Excitat, se împinse în ea, iar ea închise ochii cât de strâns putu, rotindu-și limba peste buze. El împinse mai tare, răsuflând greu și chinuit. Ea îl zgârie pe spate, iar el strigă. Ea îl mușcă de ureche și-l trase de păr. El se împinse în ea ca și cum încerca să se miște prin ea. Iar când Effia deschise ochii să-l privească, văzu ceva ca o durere înscrisă pe chipul lui, iar urâțenia actului,

sudoarea și sângele, și umezeala pe care o produceau, se luminară, iar ea înțelese că dacă era un animal în acea seară, atunci și el era la fel.

Când terminară, Effia stătea cu capul pe umărul lui James.

– Ce-i asta? întrebă James, întorcând capul.

Mișcaseră patul, iar acum se vedeau trei fibre din rădăcină.

– Nimic, zise Effia.

James sări în picioare și se uită sub pat.

– Ce-i asta, Effia? întrebă el, cu glasul mai puternic decât îl auzise ea vreodată.

– Nimic. O rădăcină pe care mi-a dat-o Adwoa. Pentru rodnicie.

Buzele lui se strânseră într-o linie subțire.

– Effia, nu vreau nici un voodoo sau magie neagră aici. Oamenii mei nu pot să audă că mi-am lăsat muierea să pună rădăcini ciudate sub pat. Nu e creștinește.

Effia îl mai auzise spunând asta. Creștinește. Din acest motiv îi căsătorise în capelă omul sever, îmbrăcat în negru, care scutura din cap de fiecare dată când se uita la ea. Mai vorbise și despre „voodoo" la care credea că iau parte toți africanii. Ea nu-i putea spune fabulele cu păianjenul Anansi sau poveștile pe care i le spuneau bătrânii din sat fără ca el să devină circumspect. De când se mutase la Castel, descoperise că numai albii vorbeau despre „magia neagră". Ca și cum magia avea culoare. Effia văzuse o vrăjitoare călătoare care stătea cu un șarpe în jurul gâtului și umerilor. Această femeie avusese un fiu. Îi fredonase cântece de leagăn seara și îl ținuse de

mână, și-i dăduse de mâncare, la fel ca toți ceilalți. Nu avea nimic întunecat în ea.

Nevoia asta de a numi un lucru „bun" și alt lucru „rău", un lucru „alb" și alt lucru „negru" era un impuls pe care Effia nu îl înțelegea. În satul său, totul era otova. Toate purtau greutatea tuturor celorlalte lucruri.

A doua zi, Effia îi spuse lui Adwoa că James văzuse rădăcina.

– Asta nu-i bine, zise Adwoa. A zis că e rea? Effia încuviință, iar Adwoa plescăi din limbă de trei ori. Todd ar fi zis la fel. Oamenii ăștia n-ar distinge binele de rău nici dacă ar fi Nyame însuși. Nu cred că o să mai meargă acum, Effia. Îmi pare rău.

Dar Effiei nu-i părea rău. Dacă era stearpă, atunci așa să fie.

Curând, chiar și James deveni prea ocupat ca să-i mai pese de copii. Castelul aștepta vizita unor ofițeri olandezi, și totul trebuia să se desfășoare cât mai bine posibil. James se trezea înaintea Effiei ca să-i ajute pe bărbați cu mărfurile importate și să vadă de vase. Effia petrecea tot mai mult timp plimbându-se prin satele din jurul Castelului, umblând prin păduri și discutând cu Adwoa.

În după-amiaza în care sosiră olandezii, Effia se întâlni cu Adwoa și cu câteva dintre celelalte muieri în afara Castelului. Se opriră la umbra unui pâlc de copaci ca să mănânce igname cu tocană cu ulei de palmier. Erau Adwoa, apoi Sarah, muierea metisă a lui Sam York. Era și muierea nouă, Eccoah. Înaltă și suplă, mergea de parcă membrele sale erau făcute din crenguțe subțiri, ca și cum vântul o putea face să pocnească și să se prăbușească.

În ziua aceasta, Eccoah stătea întinsă la umbra slabă a unui palmier. Effia o ajutase să-și onduleze părul cu o zi în urmă, iar la soare părea că din cap îi creșteau milioane de șerpișori.

– Soțul meu nu-mi poate pronunța bine numele. Vrea să-mi spună Emily, zise Eccoah.

– Dacă vrea să-ți spună Emily, lasă-l să-ți spună Emily, spuse Adwoa. Dintre cele patru femei, ea fusese muiere cel mai mult timp, și întotdeauna își exprima opiniile tare și liber. Cu toții știau că soțul ei practic i se prosterna la picioare. Mai bine decât să-l asculți cum îți măcelărește limba iar și iar.

Sarah își înfundă coatele în țărână.

– Și tata a fost soldat. Când a murit, mama ne-a dus înapoi în sat. Am venit să mă mărit cu Sam, dar el n-a trebuit să-și facă griji din cauza numelui meu. Știți că îl cunoștea pe tatăl meu? Au fost soldați împreună la Castel când eu eram doar o fetiță.

Effia scutură din cap. Stătea întinsă pe burtă. Îi plăceau mult zilele ca aceasta, când putea vorbi fanti cât de repede voia. Nimeni n-o ruga să o ia mai încet, nimeni nu-i cerea să vorbească în engleză.

– Soțul meu vine de la temnițe puțind ca un animal pe moarte, zise Eccoah încet.

Toate se uitară în altă parte. Nimeni nu vorbea vreodată despre temnițe.

– Vine la mine mirosind a fecale și putregai și se uită la mine de parcă a văzut un milion de stafii, și nu-și dă seama dacă și eu sunt ca ele sau nu. Îi spun că trebuie să se spele înainte să mă atingă, și uneori așa face, dar

alteori mă pune la pământ și se împinge în mine ca și cum ar fi posedat.

Effia se ridică și își puse o mână pe burtă. James primise încă o scrisoare de la nevastă în ziua după ce găsise rădăcina sub pat. Nu se mai culcaseră împreună de atunci.

Vântul se înteți. Șerpii din părul lui Eccoah fluturau într-o parte și în alta, iar ea stătea cu brațele ca niște crenguțe ridicate.

– Sunt oameni acolo jos, să știți, zise ea. Sunt femei acolo care arată ca noi, și bărbații noștri trebuie să învețe să facă diferența.

Toate tăcură. Eccoah se sprijini iarăși de copac, iar Effia privi un șir de furnici care treceau peste o șuviță din părul ei, forma acesteia părându-li-se a fi doar o altă parte a lumii naturale.

După acea primă zi la Castel, James nu-i vorbi niciodată Effiei despre sclavii pe care îi țineau în temniță, dar îi vorbea deseori despre animale. Asta vindeau ashanti cel mai mult aici. Animale. Maimuțe și cimpanzei, chiar și câțiva leoparzi. Păsări precum cocorii moțați și papagalii pe care ea și Fiifi încercau să-i prindă când erau copii, hălăduind prin păduri în căutarea unei singure păsări ciudate, pasărea cu pene atât de frumoase încât părea să iasă în evidență dintre celelalte. Petreceau ore în șir căutând o astfel de pasăre, și în cele mai multe zile nu găseau nici una.

Se întreba cât ar valora o asemenea pasăre, fiindcă la Castel tuturor animalelor li se atribuia o valoare. Îl văzuse pe James uitându-se la un cocor moțat adus de unul dintre negustorii ashanti și declarând că valora

patru lire. Dar animalul uman? Cât valora el? Effia știuse, desigur, că erau oameni în temnițe. Oameni care vorbeau alt dialect decât ea, oameni care fuseseră capturați în războaie dintre triburi, chiar și oameni care fuseseră furați, dar nu se gândise niciodată încotro merg de acolo. Nu se gândise niciodată la ce se gândea probabil James de fiecare dată când îi vedea. Dacă mergea în temnițe și vedea femei care îi aminteau de ea, care arătau ca ea și miroseau ca ea. Dacă se întorcea la ea bântuit de ceea ce vedea.

Effia își dădu seama curând că e însărcinată. Era primăvară, iar arborii de mango din jurul Castelului începură să se scuture de fructe. Pântecele îi ieșea în afară, moale și cărnos, un fruct deosebit. James fu atât de fericit când îi spuse încât o luă pe sus și dansă cu ea prin cameră. Ea îl bătu pe spate și îi spuse s-o lase jos, ca să nu zdruncine copilul și să-l facă bucăți, iar el o ascultă înainte să se aplece și să depună un sărut pe rotunjimea micuță a pântecului ei.

Dar bucuria le fu umbrită curând de vești din satul ei. Cobbe era bolnav. Atât de bolnav încât nu era clar dacă avea să mai trăiască până când Effia ajungea la el.

Nu era sigură cine îi trimisese scrisoarea din sat, fiindcă îi era adresată soțului ei și scrisă într-o engleză stricată. Plecase de doi ani, și de atunci nu mai primise vești de la nimeni din familia sa. Știa că aici era mâna Baabei, și se și mira că se gândise cineva s-o anunțe de boala tatălui său.

Călătoria înapoi în sat dură cam trei zile. James nu vru s-o lase să meargă singură în starea ei, dar nu putea

s-o însoțească, așa că trimise o slujnică. La sosire, totul părea altfel în sat. Culorile frunzișului copacilor păreau să se fi stins, nuanțele vii de maro și verde temperate de-acum. Și sunetele păreau diferite. Tot ce foșnea înainte acum era nemișcat. Abeeku făcuse satul atât de prosper încât aveau să fie cunoscuți pentru totdeauna drept una dintre cele mai bune piețe de sclavi de pe toată Coasta de Aur. Nu avu timp s-o vadă pe Effia, dar trimise daruri de vin dulce de palmier și aur care s-o întâmpine când sosi la ansamblul tatălui său.

Baaba stătea la intrare. Părea să fi îmbătrânit o sută de ani în cei doi de când plecase Effia. Încruntătura îi era fixată de sutele de riduri fine care-i trăgeau pielea, iar unghiile îi crescuseră atât de lungi încât se încovoiau ca niște gheare. Nu spuse nici un cuvânt, doar o conduse pe Effia în camera tatălui său muribund.

Nimeni nu știa ce boală îl lovise pe Cobbe. Spițerii, vracii, până și preotul creștin de la Castel fuseseră chemați să-și dea cu părerea și să se roage pentru el, și totuși nici o măsură a gândurilor vindecătoare sau a leacurilor nu izbuti să-l scuipe de pe buzele morții.

Fiifi stătea lângă el, ștergându-i cu grijă sudoarea de pe frunte. Deodată, Effia începu să plângă și să tremure. Întinse mâna spre mâna tatălui său și începu să-i mângâie pielea lăsată.

– Nu poate vorbi, șopti Fiifi, trăgând cu ochiul la pântecul umflat al Effiei. E prea slăbit.

Ea încuviință și continuă să plângă.

Fiifi lăsă jos cârpa udă și o luă pe Effia de mână.

– Sora mea, eu sunt cel care ți-a trimis scrisoarea. Mama n-a vrut să vii, dar m-am gândit că trebuie să-l vezi pe tatăl nostru înainte să intre în Asamando.

Cobbe închise ochii, și de pe buze îi scăpă un murmur slab, iar Effia văzu că într-adevăr era chemat de Tărâmul Duhurilor.

– Mulțumesc, îi spuse lui Fiifi, iar el încuviință din cap.

El se îndreptă spre ieșirea din cameră, dar înainte să ajungă la ușa colibei, se întoarse.

– Nu e mama ta, să știi. Baaba. Tata te-a făcut cu o slujnică, iar ea a fugit în flăcări în noaptea când te-ai născut. Ea ți-a lăsat piatra pe care o porți la gât.

Fiifi păși afară. Curând, Cobbe se stinse, iar Effia încă îl ținea de mână. Sătenii aveau să spună că o așteptase pe Effia să vină acasă înainte să moară, dar Effia știa că era mai complicat decât atât. Neliniștea îl ținuse în viață, iar acum neliniștea aceea îi aparținea Effiei. Avea să hrănească viața ei și viața copilului ei.

După ce își șterse lacrimile, Effia ieși din ansamblu, la soare. Baaba ședea pe buturuga unui copac tăiat, pregătită, ținându-se de mână cu Fiifi, care stătea lângă ea, tăcut ca un șoarece de câmp. Effia vru să-i spună ceva Baabei, să-și ceară iertare poate pentru povara pe care tatăl său o făcuse pe Baaba s-o care în toți acei ani, dar înainte să poată vorbi, Baaba își adună salivă din gât, scuipă pe pământ în fața tălpilor Effiei, și zise:

– Ești nimic de nicăieri. Fără mamă și acum fără tată. Se uită la pântecele Effiei și zâmbi. Ce poate să crească din nimic?

ESI

Mirosul era insuportabil. În colţ, o femeie plângea atât de tare, de părea că oasele aveau să i se rupă din cauza convulsiilor. Asta voiau ei. Bebeluşul se murdărise, iar Afua, mama sa, nu avea lapte. Era goală, cu excepţia cârpei pe care negustorii i-o dăduseră să-şi şteargă sfârcurile când curgeau, dar calculaseră greşit. Dacă mama nu avea hrană însemna că nici bebeluşul nu avea hrană. Copilul avea să plângă curând, dar sunetul avea să fie absorbit de pereţii din lut, înghiţit de plânsetele sutelor de femei din jurul său.

Esi era de două săptămâni în temniţa femeilor din Castelul Cape Coast. Îşi petrecuse a cincisprezecea aniversare acolo. La a paisprezecea, se afla în inima ţinutului Ashanti, în ansamblul tatălui său, Neînfricatul. Era cel mai iscusit războinic din sat, aşa că toată lumea venise să-şi prezinte omagiile fiicei care se făcea tot mai frumoasă pe zi ce trecea. Kwasi Nnuro aduse şaizeci de igname. Mai multe decât adusese orice alt peţitor până atunci. Esi urma să se mărite cu el în vară, când soarele se întindea îndelung şi sus pe cer, când din palmieri se putea scoate vin, când în ei se puteau căţăra cei mai sprinteni copii, cu braţele înconjurând trunchiul într-o

îmbrățișare în timp ce se urcau până în vârf ca să culeagă fructele care așteptau acolo.

Când voia să uite Castelul, se gândea la lucrurile acestea, dar nu se aștepta la bucurie. Iadul era un loc al amintirilor, iar fiecare clipă frumoasă îi trecea prin ochiul minții până când cădea pe pământ ca un mango putred, desăvârșit de inutil, inutil de desăvârșit.

Un soldat veni în temniță și începu să vorbească. Trebuia să se țină de nas ca să nu vomite. Femeile nu-l înțelegeau. Glasul său nu părea furios, dar învățaseră să se tragă înapoi la vederea acelei uniforme, a pielii de culoarea pulpei de cocos.

Soldatul repetă ce zisese, mai tare de astă dată, ca și cum tonul ridicat îl putea face înțeles. Iritat, se aventură mai mult înăuntrul camerei. Călcă în fecale și înjură. Luă bebelușul din brațele în care-l legăna Afua, iar fata începu să plângă. El o plesni, iar ea se opri, un reflex învățat.

Tansi ședea lângă Esi. Cele două făcuseră drumul spre Castel împreună. Acum că nu mergeau constant și nu vorbeau cu glas șoptit, Esi avea timp s-o cunoască mai bine pe prietena sa de călătorie. Tansi era o femeie voinică și urâtă, abia trecută de șaisprezece ani. Era îndesată, corpul ei era construit pe o fundație solidă. Esi spera, și nu îndrăznea să spere, că avea să li se permită să rămână împreună și mai mult timp.

– Unde duc copilul? întrebă Esi.

Tansi scuipă pe podeaua de humă și învârteji scuipatul cu degetul, formând un fel de balsam.

– O să-l omoare, sunt sigură, zise ea.

Copilul fusese conceput înainte de nunta lui Afua. Drept pedeapsă, căpetenia satului o vânduse negustorilor.

Afua îi spuse asta lui Esi când sosise în temniță prima oară, când încă era sigură că se făcuse o greșeală, că părinții ei aveau să se întoarcă după ea.

Acum, auzind-o pe Tansi vorbind, Afua începu iar să plângă, dar era ca și cum nimeni nu auzea. Lacrimile făceau parte din rutină. Curgeau pentru toate femeile. Cădeau până când huma de sub ele se prefăcea în noroi. Noaptea, Esi visa că dacă plângeau toate la unison, noroiul avea să se transforme în râu și avea să le ducă pe toate în Atlantic.

– Tansi, spune-mi o poveste, te rog, o implora Esi.

Dar atunci fură întrerupte din nou. Soldații intrară cu același terci moale care li se dăduse de mâncare în satul Fanti unde Esi fusese prinsă. Esi învățase să-l înghită fără să se înece. Era singura mâncare pe care o primeau vreodată, iar în cele mai multe zile stomacul le era gol. Terciul trecea drept prin ea, i se părea. Pământul era plin de mizeria lor, cu mirosul ei insuportabil.

– Ah! Ești prea mare pentru povești, sora mea, zise Tansi după ce plecară soldații, dar Esi știa că avea să cedeze curând. Lui Tansi îi plăcea sunetul vocii sale. Îi trase capul lui Esi în poală și începu să se joace cu părul ei, trăgând de șuvițele acoperite de țărână, atât de fragile încât puteau fi rupte, plesnite ca niște rămurele.

– Știi povestea pânzei kente? întrebă Tansi.

Esi o mai auzise de nenumărate ori, de două ori chiar de la Tansi, dar scutură din cap. Întrebarea dacă mai auzise povestea făcea parte din povestea în sine.

Tansi începu să-i povestească.

– Doi bărbați ashanti merseră în pădure într-o zi. Erau țesători de meserie, și plecaseră la vânătoare după

carne. Când ajunseră la pădure să-și strângă capcanele, fură întâmpinați de Anansi, păianjenul cel răuvoitor. Acesta țesea o pânză magnifică. Bărbații îl priviră, îl studiară și curând își dădură seama că pânza de păianjen e un lucru unic și frumos, și că tehnica unui păianjen e desăvârșită. Se duseră acasă și hotărâră să țească o pânză așa cum o țesea Anansi pe a lui. Așa a apărut kente.

– Ești o povestitoare strașnică, spuse Esi.

Tansi râse și își întinse balsamul pe care-l crease pe genunchi și coate ca să-și calmeze pielea crăpată. Ultima poveste pe care i-o spusese lui Esi era despre felul în care fusese prinsă de cei de la miazănoapte, luată din patul matrimonial pe când soțul ei era plecat la război. Fusese luată împreună cu alte câteva fete, dar celelalte nu supraviețuiseră.

Dimineață, Afua era moartă. Avea pielea violetă și albastră, iar Esi știu că-și ținuse răsuflarea până când o luă Nyame. Aveau să fie pedepsite toate pentru asta. Soldații intrară, deși Esi nu-și mai dădea seama la ce oră. Pereții de humă ai temniței făceau timpul egal. Nu exista lumina soarelui. Întunericul era zi și noapte și tot ce se găsea între ele. Uneori erau atâtea trupuri îngrămădite în temnița femeilor, încât trebuiau să stea toate întinse, pe burtă, ca să poată fi așezate alte femei deasupra lor.

Era una dintre acele zile. Esi fu lovită și împinsă la pământ de unul dintre soldați, care își ținea talpa la baza gâtului fetei, ca să nu-și poată întoarce capul și să respire altceva decât țărâna și rămășițele de pe jos. Fură aduse alte femei, iar unele se văitau atât de tare, încât soldații le pocniră până le lăsară inconștiente. Fură aruncate unele peste celelalte, cu trupurile grele. Când femeile

bătute își reveneau, nu mai curgeau lacrimi. Esi o simțea pe femeia de deasupra sa urinând. Urina curgea printre picioarele ambelor femei.

Esi învățase să-și împartă viața între Înainte de Castel și Acum. Înainte de Castel, era fiica Neînfricatului și a celei de-a treia neveste a acestuia, Maame. Acum era țărână. Înainte de Castel, era cea mai frumoasă fată din sat. Acum era aer lipsit de substanță.

Esi se născuse într-un sătuc din inima națiunii Ashanti. Neînfricatul dăduse un ospăț în aer liber care ținuse patru nopți. Cinci capre fură tăiate și fierte până ce pielea lor dură se înmuie. Se spunea că Maame nu mai contenea să plângă și să-i mulțumească lui Nyame tot timpul ceremoniei, și că nici n-o lăsa jos pe micuța Esi.

– Nu știi niciodată ce se poate întâmpla, repeta ea.

La vremea aceea, Neînfricatul era cunoscut doar drept Kwame Asare. Tatăl lui Esi nu era căpetenie, dar primea tot atât respect, fiindcă era cel mai destoinic războinic pe care îl văzuse vreodată națiunea Ashanti, și la vârsta de douăzeci și cinci de ani avea deja cinci neveste și zece copii. Toată lumea din sat știa că avea sămânța puternică. Băieții săi, copii mici sau care abia învățau să meargă, erau deja bravi luptători, iar fetele sale erau niște frumuseți.

Esi crescuse în bucurie. Sătenii îi spuneau mango copt, fiindcă era aproape răscoaptă, dar încă dulce. Părinții ei nu îi refuzau nimic. Se știa că până și războinicul puternic, care era tatăl său, o căra prin sat noaptea când fata nu putea să doarmă. Esi se ținea de vârful degetului său, gros cât o creangă de copac pentru ea, pe când

mergea împleticindu-se pe lângă colibele care formau fiecare ansamblu. Satul ei era mic, dar creștea în mod constant. În primul an al plimbărilor lor, nu le lua decât douăzeci de minute să ajungă la marginea pădurii care-i ținea izolați de restul ținutului Ashanti, dar acea pădure fusese împinsă tot mai departe până când, în al cincilea an, plimbarea până acolo dura aproape o oră. Lui Esi îi plăcea să se plimbe la pădure cu tatăl său. Îl asculta, captivată, cum îi povestea că pădurea era atât de deasă încât era ca un scut, de netrecut pentru dușmanii lor. Îi spunea că el și ceilalți războinici cunoșteau pădurea mai bine decât își cunoșteau liniile din palmă. Iar asta era bine. Dacă te luai după liniile din palmă, nu ajungeai nicăieri, dar pădurea îi ducea pe războinici către alte sate pe care le puteau cuceri ca să-și consolideze puterea.

– Când ai să fii destul de mare, Esi, ai să înveți cum să urci în copacii ăștia doar cu mâinile goale, îi spuse el pe când se întorceau în sat într-o zi.

Esi se uită în sus. Vârfurile copacilor arătau de parcă zgâriau cerul, iar Esi se întreba de ce frunzele erau verzi, și nu albastre.

Când Esi avea șapte ani, tatăl ei câștigă bătălia care avea să-i dea numele de Neînfricatul. Se spunea că într-un sat aflat la miazănoapte de al lor, războinicii se întorseseră cu minunății din aur și cu femei. Atacaseră până și depozitul britanic, plecând cu praf de pușcă și muschete. Căpetenia Nnuro, șeful satului lui Esi, întruni o adunare a tuturor bărbaților în putere.

– Ați auzit vestea? îi întrebă, iar ei mormăiră, plesniră cu bastoanele în pământul tare și strigară. Porcii din satul de la miazănoapte se plimbă ca niște regi. Peste

tot, ashanti o să spună că ăia de la miazănoapte au furat puștile de la britanici. Ăia de la miazănoapte sunt cei mai puternici războinici de pe toată Coasta de Aur. Bărbații bătură din picioare și scuturară din cap. O să permitem așa ceva? întrebă căpetenia.

– Nu! strigară ei.

Kwaku Agyei, cel mai înțelept dintre toți, le potoli strigătele și zise:

– Ascultați la noi! Poate mergem să ne luptăm cu ăia de la miazănoapte, dar ce avem noi? N-avem puști, n-avem praf de pușcă. Și ce-o să câștigăm? Atâția oameni o să-i laude pe dușmanii de la miazănoapte, dar n-o să ne laude și pe noi oricum? Suntem cel mai puternic sat de decenii întregi. Nimeni n-a putut pătrunde prin pădure ca să ne provoace.

– Deci, vrei să așteptăm până ce șarpele de la miazănoapte se furișează în câmpurile noastre și ne fură femeile? întrebă tatăl lui Esi.

Cei doi bărbați stăteau pe laturi opuse ale camerei, și toți ceilalți bărbați, între ei, întorcându-și capetele de la unul la altul ca să vadă ce dar avea să câștige: înțelepciunea sau puterea.

– Spun doar să nu ne grăbim prea tare. Ca nu cumva să părem slabi între timp.

– Dar cine e slab? întrebă tatăl lui Esi. Arătă spre Nana Addae, apoi spre Kojo Nyarko, apoi spre Kwabena Gyimah. Care dintre noi e slab? Tu? Sau poate tu?

Bărbații scuturară din cap unul câte unul, și curând își scuturau trupurile într-un strigăt de adunare ce putea fi auzit în tot satul. Din ansamblul unde stătea Esi, ajutând-o pe mama ei să frigă banane verzi, îi auzi și

scăpă două felii de banane atât de iute, încât uleiul sări și o stropi pe mama ei pe picior.

–Aii! strigă mama sa, ștergând uleiul cu palmele și suflând peste arsură. Fată proastă! Când o să-nveți să ai grijă pe lângă foc? mușstrului Maame. Esi o auzise pe mama ei spunând asta, sau ceva asemănător de mai multe ori până atunci. Maame era speriată de moarte de foc. Ai grijă cu focul. Să știi când să-l folosești și când să stai să-ți fie frig, spunea ea deseori.

–A fost un accident, se răsti Esi. Își dorea să fie afară, să prindă mai mult din discuția războinicilor.

Mama ei se întinse și o trase de ureche.

–Cine ești tu de-mi vorbești așa? șuieră ea. Gândește înainte să faci. Gândește înainte să vorbești.

Esi îi ceru scuze mamei sale, iar Maame, care nu putea niciodată să rămână supărată pe Esi mai mult de câteva secunde, o sărută pe creștetul capului în timp ce strigătele bărbaților deveneau tot mai zgomotoase.

Toată lumea din sat știa povestea. Esi îl rugase pe tatăl său să i-o spună în fiecare seară, o lună întreagă. Se întindea cu capul în poala lui, ascultându-l când îi povestea cum bărbații porniseră pe furiș spre satul de la miazănoapte în seara când cu strigătul de adunare. Planul lor era slăbuț: să cucerească orașul și să fure tot ce fusese furat. Tatăl lui Esi îi spuse cum condusese grupul prin pădure până când ajunseră la cercul războinicilor care apărau mărfurile abia dobândite. Tatăl ei și războinicii săi se ascunseră în copaci. Tălpile li se mișcau cu ușurătatea frunzelor pe pământul din pădure. Când ajunseră la războinicii satului de la miazănoapte, se luptară vitejește, dar degeaba. Tatăl lui Esi și mulți

alții fură prinși și închiși în colibele transformate într-un lagăr de prizonieri.

Kwaku Agyei și puținii săi acoliți avuseseră inspirația să aștepte în pădure până după ce războinicii nerăbdători se grăbiseră să dea năvală. Găsiră pușcile pe care cei de la miazănoapte le ascundeau și le încărcară iute și în tăcere înainte să înainteze spre locul unde erau ținuți captivi ceilalți bărbați. Deși erau puțini, Kwaku Agyei și oamenii săi reușiră să-i țină în frâu pe războinici spunându-le poveștile despre cât de mulți oameni așteptau în urma lor. Kwaku Agyei spuse că dacă misiunea dădea greș, avea să fie câte un raid în fiecare seară până la sfârșitul veacurilor. „Dacă n-o să fie vestul, o să fie albii", explică el, iar întunericul din strungăreața sa sclipea când vorbea.

Cei de la miazănoapte simțiră că nu aveau de ales decât să se predea. Îi eliberară pe tatăl lui Esi și pe ceilalți, care plecară cu cinci dintre pușcile furate. Bărbații se întoarseră în sat în tăcere, iar tatăl lui Esi era măcinat de rușine. Când ajunseră la marginea satului, îl opri pe Kwaku Agyei, se lăsă în genunchi și își plecă ochii în fața lui.

– Îmi pare rău, fratele meu. N-am să mă mai grăbesc niciodată în luptă când se poate sta de vorbă.

– Numai un neînfricat își poate recunoaște nebunia, zise Kwaku Agyei, și continuară drumul în sat, cu Neînfricatul cel spășit și proaspăt botezat deschizând calea.

Acesta era Neînfricatul care se întoarse la Esi, cel pe care îl cunoscu ea pe măsură ce crescu. Domol la mânie, rațional, și tot cel mai puternic și mai brav războinic

dintre toți. Când Esi împlini doisprezece ani, sătucul lor câștigase deja peste cincizeci și cinci de războaie sub conducerea Neînfricatului. Prăzile acestor războaie se vedeau când luptătorii le aduceau în sat aur strălucitor și țesături colorate în saci mari și cafenii, prizonieri în cuști de fier.

Prizonierii o fascinau cel mai mult pe Esi, fiindcă după fiecare captură erau expuși în centrul pieței din sat. Oricine se putea plimba pe lângă ei și-i putea privi, în general războinici tineri și virili, deși uneori erau și femei cu copiii lor. Unii dintre acești prizonieri erau luați de săteni ca sclavi, servitori și servitoare, pentru bucătărie și curățenie, dar curând se înmulțiră prea mult ca să-i păstreze, iar cu excedentul trebuia făcut ceva.

– Mamă, ce se întâmplă cu toți prizonierii după ce pleacă de aici? o întrebă Esi pe Maame pe când treceau pe lângă piață, într-o după-amiază, cu o capră legată cu sfoară, cina lor, târându-se în urma lor.

– Asta-i treabă de băieți, Esi. Nu trebuie să te gândești la asta, îi răspunse mama ei, întorcându-și privirea.

De când își amintea Esi, și poate chiar dinainte, Maame refuzase să-și aleagă o servitoare sau un servitor dintre prizonierii care erau plimbați prin sat în fiecare lună; dar, fiindcă acum erau atât de mulți, Neînfricatul începuse să insiste.

– O fată în casă te poate ajuta la gătit, spunea el.

– Esi mă ajută la gătit.

– Dar Esi e fiica mea, nu-i vreo fată simplă căreia să-i dai ordine.

Esi zâmbi. Își iubea mama, dar știa cât de norocoasă era Maame că se alesese cu un soț ca Neînfricatul când

nu avea nici o familie, nici o condiție. Neînfricatul o salvase oarecum pe Maame, de la ce nenorociri Esi nu știa. Știa doar că mama ei ar fi făcut aproape orice pentru tatăl său.

– Bine, zise ea. Esi și cu mine vom alege o fată mâine.

Așa aleseră o fată și deciseră să-i spună Abronoma, Porumbița. Fata avea pielea cea mai închisă la culoare pe care o văzuse Esi. Își ținea ochii în pământ, și deși vorbea acceptabil limba twi, nu o folosea prea des. Nu știa ce vârstă are, dar Esi presupuse că Abronoma nu era cu mult mai mare decât ea. La început, Abronoma era groaznică la treburi. Vărsa uleiul; nu măturа sub lucruri; nu avea povești bune pentru copii.

– E inutilă, îi spuse Maame Neînfricatului. Trebuie s-o ducem înapoi.

Erau cu toții afară, bucurându-se de soarele cald al prânzului. Neînfricatul dădu capul pe spate și scoase un hohot de râs care trosni ca tunetul în sezonul ploios.

– S-o ducem înapoi unde? *Odo*, pe sclavi nu-i înveți decât într-un fel. Se întoarse către Esi, care încerca să se cațăre într-un palmier în felul în care îi văzuse pe ceilalți copii urcându-se, dar avea brațele prea mici ca să-l cuprindă. Esi, du-te și adu-mi nuiaua.

Nuiaua în cauză era făcută din două trestii legate laolaltă. Era mai bătrână decât bunicul patern al lui Esi, și fusese predată din generație în generație. Neînfricatul nu o bătuse niciodată pe Esi cu ea, dar ea îl văzuse bătându-și băieții. Auzise felul în care șuiera când se dezlipea de pe carne. Esi se ridică să intre în ansamblu, dar Maame o opri.

– Nu! zise ea.

Neînfricatul ridică mâna la nevastă, furia sclipindu-i iute în ochi ca aburul format când apa rece se izbește de o tigaie fierbinte.

– Nu?

– C-cred că eu ar trebui s-o fac, se bâlbâi Maame.

Neînfricatul lăsă mâna în jos. Se uită lung la ea, cu atenție, încă o vreme, iar Esi încercă să citească privirea care trecu de la unul la altul.

– Fie, zise Neînfricatul. Dar mâine o aduc aici. O să care apă de la curtea asta până la copacul ăla de acolo, și dacă varsă fie și o picătură, atunci *eu* o să mă ocup de ea. Mă auzi?

Maame încuviință, iar Neînfricatul scutură din cap. Întotdeauna îi spusese oricui îl asculta că își răsfățase a treia nevastă, sedus de chipul ei frumos și înmuiat de ochii ei triști.

Maame și Esi intrară în colibă și o găsiră pe Abronoma, încovrigată într-un pat mic de bambus, cinstindu-și parcă numele de pasăre măruntă. Maame o trezi și o puse să stea în picioare în fața lor. Scoase o nuia pe care i-o dăduse Neînfricatul, o nuia pe care nu o folosise niciodată. Apoi se uită la Esi cu lacrimi în ochi.

– Lasă-ne, te rog.

Esi părăsi coliba și timp de câteva minute auzi sunetul nuielei, punctat armonios de două țipete separate.

A doua zi, Neînfricatul chemă pe toată lumea în ansamblul său ca să vadă dacă Abronoma avea să care o găleată de apă pe cap, din curte până la copac, fără să verse o picătură. Esi și întreaga sa familie, cele patru mame vitrege și cei nouă frați după tată, se împrăștiară prin curtea largă, așteptând ca fata să aducă mai întâi apă

de la râu într-o găleată mare și neagră. Apoi, Neînfricatul o puse să stea în fața tuturor și să facă o plecăciune înainte să înceapă călătoria spre copac. Avea să meargă în pas cu ea să fie sigur că nu avea să existe nici o greșeală.

Esi o vedea pe Porumbiță tremurând când ridică găleata deasupra capului. Maame o strânse pe Esi la piept și îi zâmbi fetei când făcu plecăciunea în fața lor, însă privirea Abronomei era temătoare, iar apoi goală. Când găleata îi atinse capul, familia începu să-și bată joc de ea.

– N-o să reușească! spuse Amma, prima soție a Neînfricatului.

– Ia vedeți, o s-o verse pe toată și o să se mai și înece, zise Kojo, fiul cel mare.

Porumbița făcu primul pas, iar Esi expiră, fără să-și mai țină răsuflarea. Ea nu fusese în stare să care nici măcar o scândură de lemn pe cap, dar o văzuse pe mama sa ducând o nucă de cocos perfect rotundă fără ca aceasta să se rostogolească, fixată în loc ca un al doilea cap.

– Unde ai învățat să faci asta? o întrebase Esi pe Maame, iar femeia răspunse:

– Poți să înveți orice când trebuie să înveți. Poți să înveți să zbori, dacă asta înseamnă să mai trăiești o zi.

Abronoma își îndreptă picioarele și merse mai departe, cu capul în față. Neînfricatul mergea lângă ea, șoptindu-i insulte la ureche. Ea ajunse la copacul de la marginea pădurii și pivotă, întorcându-se la publicul care o aștepta. Când ajunse destul de aproape încât Esi îi putu distinge iarăși trăsăturile, îi curgea sudoare pe puntea nasului, iar ochii îi erau scăldați în lacrimi. Chiar și găleata de pe capul fetei părea să plângă, cu condensul

curgând pe partea exterioară. Când ridică găleata de pe cap, începu să zâmbească triumfător. Poate fu o mică suflare de vânt, poate o insectă ce căuta o baie, sau poate mâna Porumbiței alunecă, dar înainte ca găleata să atingă pământul, se vărsară două picături.

Esi se uită la Maame, care își întorsese ochii triști și rugători la Neînfricatul, dar deja restul familiei striga să fie pedepsită.

Kojo le dădu tonul, cântând:

Porumbița a greșit. Ce e de făcut? Fă-o să sufere, sau greșești și tu!

Neînfricatul se întinse după nuia, și curând cântecul își dobândi acompaniamentul: percuția trestiei pe piele, șuierul trestiei în aer. De data asta, Abronoma nu țipă.

– Dacă n-ar fi bătut-o, toată lumea l-ar fi crezut slab, zise Esi.

După întâmplare, Maame fusese de neconsolat, plângând și spunându-i lui Esi că Neînfricatul nu ar fi trebuit s-o bată pe Porumbiță pentru o greșeală atât de mică. Esi își lingea supa de pe degete, cu buzele pătate de portocaliu. Mama sa o luase pe Abronoma în coliba lor și îi făcuse un balsam pentru răni, iar acum fata stătea întinsă într-un culcuș, dormind.

– Slab, ha? zise Maame. O săgetă cu privirea pe fiica ei, cu o răutate pe care Esi nu o mai văzuse vreodată.

– Da, șopti Esi.

– Să trăiesc ziua în care propria-mi fiică vorbește așa. Știi ce înseamnă slăbiciunea? Slăbiciunea înseamnă să tratezi pe cineva de parcă ți-ar aparține. Puterea înseamnă să știi că oricine își aparține numai sieși.

Esi se simți jignită. Spusese doar ce ar fi spus oricine din satul ei, și pentru asta Maame țipase la ea. Esi voia să plângă, să-și îmbrățișeze mama, orice, dar Maame plecă din încăpere atunci ca să termine treburile pe care Abronoma nu le putea face în acea seară.

Tocmai când plecă, Porumbița începu să se miște. Esi îi aduse apă și o ajută să-și dea capul pe spate ca să o poată bea. Rănile de pe spate încă îi erau proaspete, iar balsamul făcut de Maame mirosea puternic a pădure. Esi șterse colțurile gurii Abronomei cu degetele, dar fata o dădu la o parte.

– Lasă-mă, zise ea.

– Î-îmi pare rău pentru ce s-a întâmplat. E un om bun.

Abronoma scuipă în țărâna din fața ei.

– Tatăl tău e Neînfricatul, ha? întrebă ea, iar Esi încuviință, mândră în ciuda a ceea ce-l văzuse pe tatăl ei făcând. Porumbița scoase un hohot de râs lipsit de bucurie. Și tatăl meu e un Neînfricat, și acum uite ce sunt eu. Uite ce-a fost mama ta.

– Ce-a fost mama mea?

Ochii Porumbiței se ațintiră asupra lui Esi.

– Nu știi?

Esi, care nu petrecuse niciodată mai mult de o oră departe de privirile mamei sale, nu își putea imagina secrete. Știa cum o simțea la atingere și știa cum mirosea. Știa câte culori aveau ochii ei și îi știa fiecare dinte strâmb. Esi se uită la Abronoma, care scutură din cap și râse în continuare.

– Mama ta a fost odată sclavă pentru o familie fanti. A fost violată de stăpânul ei, fiindcă și el era un Neînfricat, și neînfricații pot face tot ce vor, ca nu cumva să

pară *slabi*, nu? Esi își feri privirea, iar Abronoma continuă în șoaptă. Nu ești prima fiică a mamei tale. A mai fost una înaintea ta. Iar în satul meu avem o zicală despre surorile separate. Sunt ca o femeie și reflexia ei, condamnate să rămână pe maluri opuse ale bălții.

Esi vru să audă mai mult, dar nu era timp s-o întrebe pe Porumbiță. Maame se întoarse în cameră, și le văzu pe cele două fete stând una lângă alta.

– Esi, vino-ncoace și las-o pe Abronoma să doarmă. Mâine te trezești devreme și mă ajuți la curățenie.

Esi o lăsă pe Abronoma să se odihnească. Se uită la mama ei. Felul în care umerii păreau să-i atârne mereu, felul în care privirea îi era mereu schimbătoare. Deodată, pe Esi o cuprinse o rușine îngrozitoare. Își aduse aminte când văzuse prima dată un bătrân scuipându-i pe captivii din piața satului. Omul spusese:

– Ăștia de la miazănoapte nu-s nici măcar oameni. Sunt țărână ce se cere scuipată.

Esi avea cinci ani atunci. Cuvintele omului i se părură o lecție, iar data următoare când trecu prin piață, își adună timid saliva și îl scuipă pe un băiețel care stătea înghesuit în mama lui. Băiatul țipase, vorbind o limbă pe care Esi nu o înțelegea, iar Esi se simți prost, nu fiindcă scuipase, ci pentru că știa cât de furioasă ar fi fost mama ei dacă ar fi văzut-o.

Acum, Esi nu și-o imagina decât pe mama ei în spatele metalului bont al cuștilor. Propria ei mamă, înghesuită lângă o soră pe care nu avea s-o cunoască vreodată.

În lunile următoare, Esi încercă să se împrietenească cu Abronoma. Inima începuse s-o doară din cauza

porumbiței care își desăvârșise acum rolul de servitoare. De la bătaia încasată, nu îi mai căzuse pe jos nici o firimitură, nu îi cursese nici un strop de apă. Seara, după ce Abronoma termina treburile, Esi încerca s-o convingă să-i povestească mai multe despre trecutul mamei sale.

– Nu știu mai mult, zicea Abronoma, luând mănunchiul de crengi de palmieri ca să mătură podeaua, sau strecurând uleiul folosit prin frunze. Lasă-mă-n pace! strigă o dată, când ajunse la culmea iritării.

Totuși, Esi încercă să o împace.

– Ce pot să fac? întrebă ea. Ce pot să fac?

După săptămâni întregi de întrebări, Esi primi în sfârșit un răspuns.

– Trimite-i vorbă tatei, zise Abronoma. Spune-i unde sunt. Spune-i unde sunt, și n-o să mai fie nimic rău între noi.

În acea noapte, Esi nu putu să doarmă. Voia să cadă la pace cu Abronoma, dar dacă tatăl ei ar fi știut ce fusese rugată să facă, ar fi fost război în colibă, cu siguranță. Parcă îl și auzea pe tatăl ei acum, strigând la Maame, spunându-i că o crește pe Esi să fie o femeie măruntă, slabă. Pe podeaua colibei sale, Esi se întoarse, și se răsuci, și se foi, până când mama ei o rugă în sfârșit să se potolească.

– Te rog, zise Maame. Sunt obosită.

Iar în spatele pleoapelor închise, Esi nu o vedea decât pe mama ei pe post de servitoare.

Esi hotărî atunci că avea să trimită mesajul. Foarte devreme, a doua zi dimineață, se duse la mesagerul care trăia la marginea satului. El asculta cuvintele ei și pe ale altora înainte să pornească în pădure în fiecare

săptămână. Acele cuvinte aveau să fie purtate din sat în sat, de la mesager la mesager. Cine știe dacă mesajul lui Esi avea să ajungă vreodată la tatăl Abronomei? Putea fi scăpat sau uitat, schimbat sau pierdut, dar cel puțin Esi putea spune că o făcuse.

Când se întoarse, Abronoma era singura persoană trează deja. Esi îi spuse ce făcuse în acea dimineață, iar fata bătu din palme și apoi o luă pe Esi în brațele ei mici, strângând-o până când Esi nu mai avu aer.

–Totul e uitat? întrebă Esi după ce Porumbița îi dădu drumul.

–Totul e egal, zise Abronoma, și o senzație de ușurare trecu prin trupul lui Esi ca sângele.

O umplu până la refuz și îi făcu degetele să tremure. O îmbrățișă la rândul ei pe Abronoma, iar când corpul fetei se relaxa în brațele ei, Esi își îngădui să-și închipuie că trupul pe care-l îmbrățișa era al surorii sale.

Trecură luni de zile, iar Porumbița deveni tot mai entuziasmată. Serile o vedeai mergând încoace și încolo și murmurând ca pentru sine înainte de culcare.

–Tata. Vine tata.

Neînfricatul o auzise murmurând și le spusese tuturor să se ferească de ea, fiindcă era posibil să fie o vrăjitoare. Esi o privea cu atenție ca să descopere vreun semn, dar în fiecare zi era la fel.

–Vine tata. Știu eu. Vine.

În sfârșit, Neînfricatul promise s-o pocnească pe Porumbiță dacă mai continua, așa că ea se opri, iar familia uită curând.

Cu toții mergeau mai departe ca de obicei. Satul lui Esi nu fusese niciodată atacat în viața ei. Toate luptele se purtau departe de casă. Neînfricatul și ceilalți războinici mergeau în satele apropiate, prădând pământul, uneori dând foc la iarbă, ca oamenii de peste trei sate să vadă fumul și să știe că au venit războinicii. Dar de această dată, lucrurile se petrecură altfel.

Totul începu când familia dormea. Era noaptea Neînfricatului în coliba lui Maame, așa că Esi trebuia să doarmă pe podea în colț. Când auzea gemetele ușoare, răsuflarea grăbită, se întorcea cu fața la peretele colibei. O dată, doar o dată, îi privise unde stăteau întinși, întunericul ajutând să-i apere de curiozitatea ei. Tatăl său plutea deasupra corpului mamei ei, mișcându-se încet mai întâi, apoi cu mai multă forță. Sunetele pe care le făceau părinții ei împreună, sunete care mergeau de-a lungul graniței subțiri dintre plăcere și durere. Esi dorea și în același timp îi era teamă să dorească. Așa că nu îi mai privi altă dată.

În acea noapte, după ce toată lumea din colibă adormise, se auzi chemarea. Toți cei din sat ajunseseră să știe semnificația fiecărui sunet: două gemete prelungi însemnau că dușmanul se află încă la kilometri distanță; trei strigăte precipitate însemnau că erau deja atacați. Auzind cele trei strigăte, Neînfricatul sări din pat și apucă maceta pe care o ținea sub fiecare dintre paturile nevestelor sale.

– Ia-o pe Esi și du-te în pădure! strigă el la Maame înainte să fugă din colibă, abia având timp să-și acopere goliciunea.

Esi făcu ce o învățase tatăl său, luând cuțitașul pe care îl folosea mama sa la feliat banane verzi și vârându-l în faldurile fustei. Maame ședea la marginea patului.

– Haide! zise Esi, dar mama ei nu se mișcă. Esi se duse iute la patul ei și o scuturâ, dar mama ei tot nu se mișcă.

– Nu pot să fac asta din nou, șopti ea.

– Să faci din nou ce? întrebă Esi, dar abia asculta.

Adrenalina trecea prin ea atât de repede încât îi tremurau mâinile. Să fie asta din cauza mesajului pe care îl trimisese?

– Nu pot să fac asta din nou, șopti mama ei. Nu mai vreau păduri. Nu mai vreau foc.

Se legăna în față și în spate și își înconjură colacul de grăsime al burții cu mâinile ca pe un copil.

Abronoma veni din camerele sclavilor, iar râsul ei răsună în colibă.

– Tata e aici! zise ea, dansând încoace și încolo. V-am zis că o să vină să mă găsească, și a venit!

Fata fugi, iar Esi nu știu ce avea să se întâmple cu ea. Afară, oamenii țipau și alergau. Copiii plângeau.

Mama lui Esi o luă de mână și-i puse ceva în palmă. Era o piatră neagră, sclipind auriu. Netedă, ca și cum ar fi fost frecată cu grijă ani de zile ca să i se păstreze suprafața perfectă.

– Am păstrat asta pentru tine, zise Maame. Voiam să ți-o dau în ziua nunții. Am... am lăsat una ca asta pentru sora ta. I-am dat-o Baabei după ce-am pus focul.

– Sora mea? întrebă Esi.

Așadar, ce spusese Abronoma era adevărat.

Maame bolborosi cuvinte lipsite de sens, cuvinte pe care nu le mai rostise până atunci. Soră, Baaba, foc. Soră,

Baaba, foc. Esi vru s-o întrebe mai multe, dar zarva de afară devenea tot mai puternică, iar ochii mamei sale deveneau absenți, golindu-se cumva de ceva.

Esi se uită lung la mama sa atunci, și era ca și cum o vedea pentru prima oară. Maame nu era o femeie întreagă. Spiritul nu-i mai era întreg, și oricât ar fi iubit-o pe Esi, și oricât ar fi iubit-o Esi pe ea, amândouă știură în acea clipă că iubirea nu avea să-i redea niciodată ceea ce pierduse. Iar Esi știu și că mama ei avea să moară mai degrabă decât să fugă iar în pădure, să moară înainte să fie prinsă, să moară chiar dacă asta însemna că prin moartea ei, Esi avea să moștenească acea senzație inexprimabilă de pierdere, să învețe ce înseamnă să fii neîntreagă.

– Du-te, zise Maame când Esi o trăgea de brațe, încercând să-i miște picioarele. Du-te! repetă ea.

Esi se opri și bagă piatra neagră în învelitoarea ei. O îmbrățișă pe mama sa, luă cuțitul din faldurile fustei, îl puse în mâna mamei sale și fugi.

Ajunse repede în pădure și găsi un palmier pentru care avea brațele potrivite. Exersase, fără să știe că pentru asta. Își înfășură brațele în jurul trunchiului, îmbrățișându-l în timp ce se folosea de picioare ca să ajungă sus, sus, cât de sus putea. Luna era plină, mare cât bolovanul groazei care îi stătea lui Esi în stomac. Ce știa ea despre groază?

Timpul trecu și trecu. Esi simți că înconjura cu brațele flăcări, și nu copacul, atât de tare îi ardeau. Umbrele întunecate ale frunzelor de pe pământ începuseră să arate amenințător. Curând, sunetul oamenilor care țipau și cădeau din copaci precum fructele culese se auzea peste

tot în jurul ei, iar apoi un războinic ajunse la poalele copacului său. Limba îi era necunoscută, dar înțelese destul cât să știe ce avea să urmeze. El azvârli o piatră înspre ea, apoi alta, apoi alta. A patra îi lovi coastele, dar fata se ținu în continuare. A cincea îi lovi încheieturile degetelor; brațele i se desfăcură, iar Esi căzu pe pământ.

Era legată de alții; câți, nu știa. Nu vedea pe nimeni din ansamblul ei. Nici pe mamele ei vitrege sau pe frații ei după tată. Nici pe mama ei. Funia din jurul încheieturilor îi ținea palmele ca într-o rugăciune. Esi studie liniile din acele palme. Nu duceau nicăieri. Niciodată în viață nu se simțise atât de lipsită de speranță.

Cu toții mergeau. Esi mai mersese kilometri întregi cu tatăl său și credea că poate rezista. Și într-adevăr, primele zile nu fură atât de rele, dar în a zecea, bătăturile de pe tălpile lui Esi se deschiseră și din ele curse sânge, vopsind frunzele pe care ea le lăsa în urmă. În fața ei, frunzele însângerate ale altora. Atâția plângeau, încât era greu să auzi când vorbeau războinicii, dar Esi nu i-ar fi înțeles oricum. Când putea, verifica dacă piatra pe care i-o dăduse mama sa mai era în siguranță în învelitoarea sa. Nu știa cât de mult avea să li se mai permită să-și păstreze hainele. Frunzele de pe pământul pădurii erau atât de ude de sânge, și de sudoare, și de rouă, încât un copil din fața lui Esi alunecă pe ele. Unul dintre războinici îl prinse, îl ajută să se ridice, iar copilul îi mulțumi.

– De ce să-i mulțumească? O să ne mănânce pe toți, zise femeia din spatele lui Esi.

Esi trebui să se străduiască să audă prin gălăgia lacrimilor și bâzâitul insectelor care îi înconjurau.

– Cine-o să ne mănânce? întrebă Esi.

– Oamenii albi. Asta spune sora mea. Spune că oamenii albi ne cumpără de la soldații ăștia și apoi ne gătesc ca pe niște capre în supă.

– Nu! țipă Esi, și unul dintre soldați veni repede la ea și o împunse în coaste cu un băț.

După ce acesta se îndepărtă, cu durere în coaste, Esi își imagină caprele care umblau libere în satul ei. Apoi își închipui că prinde una – felul în care îi prindea picioarele cu funia și îi lăsa corpul pe pământ. Felul în care îi tăia gâtul. Așa aveau s-o omoare și pe ea oamenii albi? Se cutremură.

– Cum te cheamă? întrebă Esi.

– Mi se zice Tansi.

– Mie mi se zice Esi.

Și astfel, cele două deveniră prietene. Merseră toată ziua. Rănile din tălpile lui Esi nu aveau timp să se vindece, așa că în curând se deschiseră din nou. Uneori, războinicii îi lăsau legați de copacii din pădure ca să meargă înainte și să urmărească oamenii din alte sate. La răstimpuri, mai mulți oameni din acele sate erau capturați și alăturați convoiului. Funia din jurul încheieturilor lui Esi începuse să ardă. O arsură stranie, care nu semăna cu nimic din ceea ce mai simțise până atunci, ca un foc răcoros, ca zgârietura vântului sărat.

Și curând, mirosul acelui vânt îi întâmpină simțurile lui Esi, iar ea știa din poveștile pe care le auzise că se apropiau de ținutul Fanti.

Negustorii îi loveau cu bețe peste picioare, făcându-i să se miște mai repede. Aproape jumătate din acea

săptămână, merseră zi și noapte. Cei care nu puteau ține pasul erau bătuți cu bețele până când, ca prin magie, puteau.

În sfârșit, când și picioarele lui Esi începură să cedeze, ajunseră la marginea unui sat fanti. Fură toți închiși într-un beci întunecat și umed, iar Esi avu timp să numere grupul. Treizeci și cinci. Treizeci și cinci de oameni legați unul de altul.

Avură timp să doarmă, iar când se treziră li se dădu de mâncare. Un terci straniu din care Esi nu mai mâncase până atunci. Nu-i plăcu gustul, dar simțea că nu avea să mai primească altceva o vreme.

Curând, în încăpere intrară niște bărbați. Unii erau războinicii pe care îi mai văzuse Esi, dar alții erau noi.

– Deci, ăștia sunt sclavii pe care ni i-ați adus? întrebă unul dintre bărbați în fanti.

Trecuse mult timp de când Esi mai auzise pe cineva vorbind acel dialect, dar îl înțelegea bine.

– Dați-ne drumul! începură să strige ceilalți legați de Esi, acum că exista o ureche care să-i asculte. Fanti și ashanti, frați akani. Două popoare, două ramuri despicate din același copac. Dați-ne drumul! strigară până răgușiră.

Nu li se răspunse decât cu tăcere.

– Căpetenie Abeeku, zise altul. Nu ar trebui să facem asta. Aliații noștri ashanti se vor mânia dacă află că am lucrat cu dușmanii lor.

Cel numit Căpetenie ridică mâinile.

– Azi, dușmanii lor plătesc mai mult, Fiifi, zise el. Mâine, dacă ei plătesc mai mult, vom lucra și cu ei. Așa se construiește un sat. Înțelegi tu?

Esi îl privi pe cel numit Fiifi. Era tânăr pentru un războinic, dar își dădea seama deja că avea să devină și el un Neînfricat într-o zi. El scutură din cap, dar apoi nu mai vorbi. Ieși din beci și aduse alți bărbați.

Erau bărbați albi, primii pe care îi văzuse Esi. Nu le putea compara culoarea pielii cu nici un copac, sau fruct, sau noroi, sau humă văzute vreodată.

– Oamenii ăștia nu vin din natură, zise ea.

– Ți-am zis eu, au venit să ne mănânce, răspunse Tansi.

Oamenii albi se apropiară.

– În picioare! strigă căpetenia, și se ridicară cu toții. Căpetenia se întoarse către unul dintre albi. Ia uite, Guvernator James, zise el repede în fanti, atât de repede încât Esi abia îl înțelese și se întrebă cum îl înțelegeau albii. Ashanti sunt foarte puternici. Puteți inspecta și voi.

Bărbații începură să-i dezbrace pe cei care încă mai aveau haine, inspectându-i. Pentru ce? Esi nu știa. Își aduse aminte de piatra învelită în cârpa înfășurată pe ea, iar când cel pe nume Fiifi ajunse la ea ca să-i desfacă nodul pe care Esi îl legase la capătul acesteia, lansă un șuvoi lung, plin de salivă în fața băiatului.

El nu țipă ca băiatul captiv pe care îl scuipase în piața din satul său. Nu se plânse, și nu se făcu mic, și nu căută alinare. Pur și simplu se șterse pe față, fără a-și lua ochii de la ea.

Căpetenia veni lângă el.

– Ce-ai să faci, Fiifi? Ai să lași lucrul ăsta nepedepsit? întrebă căpetenia. Vorbea încet, cât să nu audă decât Esi și Fiifi.

Apoi, sunetul loviturii. Fu atât de puternic, încât lui Esi îi trebui o clipă să-și dea seama dacă durerea pe care o simțea era de la ureche sau dinăuntrul ei. Se făcu mică și căzu la pământ, acoperindu-și fața și plângând. Palma făcuse ca piatra să iasă din cârpă, și o găsi acolo, pe jos. Plânse și mai tare, încercând acum să le distragă atenția. Apoi își puse capul pe piatra neagră și netedă. Răceala ei îi ușură durerea feței. Iar când bărbații întoarseră în sfârșit spatele și o lăsară acolo, uitând pentru o clipă să o dezbrace de cârpa de pânză, Esi luă piatra de sub obraz și o înghiți.

Acum, mizeria de pe podeaua temniței îi ajungea lui Esi până la glezne. Nu mai fuseseră niciodată atâtea femei în temniță. Esi abia putea respira, dar își mișca umerii încoace și-ncolo, până obținu puțin spațiu. Din femeia de lângă ea curgea mizerie încontinuu, de ultima dată când soldații le dăduseră de mâncare. Esi își aminti prima zi în temniță, când i se întâmplase același lucru. În acea zi, găsise piatra mamei sale în râul de fecale. O îngropase, marcând locul pe zid ca să și-l aducă aminte când avea să vină vremea.

– Șșș, șșș, șșș, îi șoptea Esi femeii. Șșș, șșș, șșș.

Învățase să nu mai spună că totul avea să fie bine.

Nu după mult timp, ușa temniței se deschise, și prin ea pătrunse o frântură de lumină. Intrară doi soldați. Ceva era în neregulă cu ei. Mișcările lor erau oarecum dezordonate, lipsite de fermitate. Mai văzuse bărbați beți din cauza vinului de palmier, felul în care li se înroșeau fețele și gesturile le deveneau mai sălbatice.

Felul în care mâinile li se mișcau de parcă erau gata să prindă aerul dimprejur.

Soldații se uitară în jur, iar femeile din temniță începură să murmure. Unul dintre ei apucă o femeie din capătul îndepărtat și o împinse la perete. Mâinile îi găsiră sânii și apoi începură să coboare de-a lungul corpului ei, mai jos și tot mai jos, până ce sunetul ce îi ieși de pe buze fu un strigăt.

Femeile din spate începură atunci să sâsâie. Sâsâitul spunea: „Taci, proasto, sau o să ne bată pe toate!" Sâsâitul era strident și ascuțit, țipătul colectiv a o sută cincizeci de femei pline de furie și teamă. Soldatul care avea mâinile pe femeie începu să transpire. Strigă la toate.

Glasurile li se prefăcură în șoapte, dar nu încetară. Murmurul vibra atât de jos, încât Esi simțea că venea parcă din propriul stomac.

– Ce fac ăștia! șuierau ele. Ce fac ăștia! Sâsâitul deveni mai tare, și curând bărbații le strigau ceva la rândul lor.

Celălalt soldat încă se plimba, uitându-se cu atenție la fiecare femeie. Când ajunse la Esi, zâmbi, și preț de o secundă scurtă, ea confundă gestul cu unul de bunătate, fiindcă trecuse atâta timp de când văzuse pe cineva zâmbind.

El spuse ceva, iar apoi mâinile lui erau pe brațul ei.

Încercă să se lupte cu el, dar lipsa de hrană și rănile de la bătăi o lăsaseră prea slăbită să-și strângă măcar saliva și să-l scuipe. El râse de încercarea ei și o târî de cot afară din cameră. Când ieșiră la lumină, Esi se uită la scena din urma ei. Toate acele femei care sâsâiau și plângeau.

Bărbatul o duse în camera sa, deasupra locului în care fuseseră ținute ea și restul sclavelor. Esi era atât de

neobișnuită cu lumina, încât acum o orbea. Nu vedea unde era dusă. Când ajunseră la camera lui, el arătă spre un pahar cu apă, dar Esi nu se mișcă.

El arătă spre biciul care stătea pe biroul său. Esi dădu aprobator din cap, luă o gură de apă și o privi rostogolindu-se de pe buzele sale amorțite.

El o așeză pe o prelată împăturită, îi desfăcu picioarele și o penetră. Ea strigă, dar el îi acoperi buzele cu mâna, apoi îi băgă degetele în gură. Mușcăturile nu păreau decât să-i provoace plăcere, așa că ea se opri. Închise ochii, forțându-se să asculte în loc să vadă, prefăcându-se că încă era fetița din coliba mamei sale într-o noapte în care intrase tatăl ei, prefăcându-se că încă se uita la pereții de humă, vrând să le ofere intimitate, să se distanțeze. Vrând să înțeleagă ce împiedica plăcerea să se transforme în durere.

Când termină, el păru îngrozit, scârbit de ea. Ca și cum ea ar fi fost cea care îi răpise ceva al său. Ca și cum el fusese violat. Deodată, Esi înțelese că soldatul făcuse ceva ce până și ceilalți soldați ar fi considerat greșit. O privea ca și cum trupul ei era rușinea lui.

După căderea nopții și când lumina scăzu, lăsând în urmă doar întunericul pe care Esi ajunsese să-l cunoască atât de bine, soldatul o scoase pe furiș din camera sa. Ea încetase să mai plângă, dar el tot o îmboldea să tacă. Nu se uita la ea, doar o împingea jos, jos, înapoi în temniță.

Când ajunse acolo, murmurul se potolise. Femeile nu mai plângeau și nu mai sâsâiau. Era doar tăcere când soldatul o duse înapoi la locul ei.

Zilele trecură. Ciclul se repetă. Mâncare, apoi foame. Esi nu putea face altceva decât să-și amintească vremea

petrecută în lumină. Nu încetase să sângereze din noaptea aceea. O șuviță subțire și roșie se prelingea în jos pe piciorul ei, iar Esi doar o privea. Nu mai voia să vorbească cu Tansi. Nu mai voia să asculte povești.

Greșise când îi privise pe părinții ei în acea noapte, când se munceau împreună în coliba mamei sale. Nu era plăcere.

Ușa temniței se deschise. Doi soldați intrară, iar Esi îl recunoscu pe unul din ei din beciul din ținutul Fanti. Era înalt, și părul lui avea culoarea scoarței de copac după ploaie, dar culoarea începea să se schimbe în cenușiu. Avea mulți nasturi aurii pe haină și pe clapele de pe umeri. Se gândi și se tot gândi, încercând să împingă pânzele de păianjen care i se formaseră în creier și să-și amintească cum îi spusese căpetenia acelui om.

Guvernatorul James. Se plimbă prin încăpere, călcând cu cizmele mâini, coapse, păr, ținându-și nasul cu degetele. În urma lui era un soldat mai tânăr. Omul mare și alb arătă spre douăzeci de femei, apoi spre Esi.

Soldatul strigă ceva, dar ele nu înțeleseră. Le luară de încheieturi, le traseră de deasupra sau de dedesubtul trupurilor altor femei astfel încât să stea în picioare. Le puse una lângă alta, în linie, iar guvernatorul le inspectă. Își trecu palmele peste sânii lor și între picioarele fetelor. Prima pe care o inspectă începu să plângă, iar el o plesni imediat, trântindu-i corpul înapoi la pământ.

În sfârșit, guvernatorul James ajunse la Esi. Se uită la ea cu atenție, apoi clipi și scutură din cap. Se uită din nou la ea, și apoi începu să-i inspecteze corpul cum făcuse și cu celelalte femei. Când îi puse mâna între picioare, degetele i se pătară cu roșu.

Îi aruncă o privire plină de milă, ca și cum înțelegea, dar Esi se întreba dacă era în stare de așa ceva. El făcu un semn, și înainte ca ea să poată gândi, celălalt soldat le împingea grămadă afară din temniță.

– Nu, piatra mea! strigă Esi, amintindu-și piatra neagră-aurie pe care i-o dăduse mama sa. Se aruncă la pământ și începu să sape și să sape, dar apoi soldatul îi ridică trupul, și curând, tot ce mai simțea în loc de țărână între degetele care i se mișcau regulat era aer, mai mult aer.

Le scoaseră la lumină. Mirosul apei oceanului îi izbi nările. Gustul salin i se lipi de gâtlej. Soldații le duseră la o ușă deschisă care ducea spre nisip și apă, și începură toate să treacă prin ea.

Înainte ca Esi să plece, cel numit Guvernatorul se uită la ea și zâmbi. Era un zâmbet plin de bunătate, plin de milă, și totuși autentic. Dar tot restul vieții când Esi avea să vadă un zâmbet pe un chip alb, avea să și-l amintească pe cel afișat de soldatul acela înainte s-o ducă în cameră, așa cum zâmbetul oamenilor albi însemna doar că următorul val avea să aducă mai mult rău.

QUEY

Quey primise un mesaj de la vechiul său prieten, Cudjo, și nu știa cum să-i răspundă. În acea noapte, pretinse că nu poate dormi de căldură, o minciună nevinovată, fiindcă era leoarcă de sudoare, dar când nu asuda el? Era atât de cald și umed în savană, încât i se părea că e copt la foc lent pentru cină. Îi era dor de Castel, de briza de pe plajă. Aici, în satul mamei sale, Effia, sudoarea i se strângea în urechi, în buric. Pielea îl mânca, și își închipuia țânțari care i se urcau pe tălpi, și pe picioare, și pe burtă, ca să se odihnească în gaura plină de apă a buricului său. Țânțarii beau sudoare, sau doar sânge?

Sânge. Își închipuia prizonierii aduși în beciuri câte zece, câte douăzeci, cu mâinile și picioarele legate și sângerânde. Nu era făcut pentru asta. Trebuia să aibă o viață mai ușoară, departe de mecanismele sclavagismului. Fusese crescut printre albii din Cape Coast, educat în Anglia. Trebuia să fie încă în biroul său din Castel, lucrând ca scriitor, gradul de ofițer junior pe care tatăl său, James Collins, i-l asigurase înainte de moarte, înregistrând numere despre care se putea preface că nu reprezentau oameni cumpărați și vânduți. În schimb,

noul guvernator al Castelului îl chemase și îl trimisese aici, în savană.

– După cum bine știi, Quey, avem o relație îndelungată de colaborare cu Abeeku Badu și cu ceilalți negri din satul său, dar în ultimul timp am auzit că au început să facă negoț cu câteva companii private. Am vrea să stabilim un avanpost în sat, unde să locuiască unii dintre angajații noștri, prin care să zicem că le-am aminti prietenilor noștri că au anumite obligații comerciale față de compania noastră. Ai fost cerut în mod special pentru această funcție, și având în vedere istoricul părinților tăi în relația cu satul și confortul și familiaritatea ta față de limbă și obiceiurile locale, ne-am gândit că ai fi de mare folos pentru companie cât ai sta acolo.

Quey încuviințase și acceptase funcția, ce putea să facă? Dar în sinea lui rezistă. Confortul și familiaritatea sa față de obiceiurile locale? Istoricul familiei sale în relația cu satul? Quey era încă în pântecele Effiei ultima dată când el sau mama sa fusese acolo, atât de înspăimântată era ea de Baaba. Asta fusese în 1779, acum aproape douăzeci de ani. Quey simțea că noua lui funcție era un fel de pedeapsă, și nu fusese oare pedepsit îndeajuns?

Soarele se ridică în sfârșit, iar Quey se duse să-l vadă pe unchiul său, Fiifi. Când se întâlniseră pentru prima dată, cu doar o lună în urmă, lui Quey nu-i venea să creadă că un om ca Fiifi îi era rudă. Nu doar fiindcă era arătos. Effia fusese numită cea Frumoasă toată viața, așa că și Quey era obișnuit cu frumusețea. Dar Fiifi arăta puternic, trupul lui părea o îmbinare grațioasă de

mușchi. Quey semăna cu tatăl său, slăbănog și înalt, dar nu foarte viguros. James era puternic, dar puterea i se trăgea din origini, din neamul Collins din Liverpool, care făcuse avere construind vase de sclavi. Puterea mamei sale i se trăgea din frumusețe, dar puterea lui Fiifi venea din corpul său, din faptul că arăta ca și cum putea lua orice voia. Quey mai cunoscuse o singură persoană ca el.

– Ah, fiule. Ești binevenit aici, zise Fiifi când îl văzu pe Quey apropiindu-se. Așază-te. Mănâncă!

Chemată, slujnica veni cu două castroane. Dădu să-l pună pe unul din ele în fața lui Fiifi, dar el o opri cu o singură privire. Trebuie să-l servești pe fiu-meu mai întâi.

– Scuzați, mormăi ea, așezând castronul în fața lui Quey.

Quey îi mulțumi și se uită la terci.

– Unchiule, suntem aici de o lună deja și încă n-ai discutat aranjamentele noastre comerciale. Compania are bani să cumpere mai mult. Mult mai mult. Dar trebuie să ne lași. Trebuie să nu mai vinzi nici unei alte companii.

Quey mai ținuse exact același discurs, sau unul asemănător, de multe ori, însă unchiul său, Fiifi, îl ignorase întotdeauna. În prima seară acolo, Quey vru să discute imediat cu Badu despre aranjamentele comerciale. Se gândea că avea să poată pleca cu atât mai repede cu cât convingea căpetenia să fie de acord. În acea seară, Badu îi invitase pe toți bărbații să bea în ansamblul său. Le adusese destul vin și *akpeteshie*[1] cât să se înece în ele.

[1] Băutură alcoolică artizanală obținută prin distilarea vinului de palmier sau a sucului de trestie de zahăr

Timothy Hightower, un ofițer dornic să impresioneze căpetenia, băuse jumătate de ladă din băutura artizanală înainte să leșine sub un palmier, tremurând și vărsând și susținând că vede duhuri. Curând, și ceilalți bărbați căzură în pădurea din curtea lui Badu, vărsând sau dormind, sau căutând vreo femeie din partea locului cu care să se culce. Quey își așteptase rândul să vorbească cu Badu, sorbind din băutură în tot acest timp.

Băuse doar două cești de vin înainte să-l abordeze Fiifi.

–Ai grijă, Quey, spuse Fiifi, arătând spre spectacolul bărbaților din fața lor. Prea multă băutură a doborât bărbați mai puternici decât ăștia.

Quey se uită la ceașca din mâna lui Fiifi, ridicând o sprânceană.

–Apă, zise Fiifi. Unul dintre noi trebuie să fie gata de orice.

Arătă înspre Badu, care adormise în tronul său de aur, cu bărbia cuibărită în carnea rotundă a burții.

Quey râse, iar Fiifi schiță un zâmbet, primul pe care-l văzuse Quey de când îl cunoscuse.

Quey nu apucă să discute cu Badu în acea seară, dar pe măsură ce săptămânile trecură, învăță că nu pe Badu trebuia să-l mulțumească. Deși Abeeku Badu era șeful, Omanhinul care primea daruri și de la liderii politici din Londra, și de la cei din Olanda pentru rolul său în negoțul lor, Fiifi era autoritatea. Când el scutura din cap, tot satul se oprea.

Acum, Fiifi era tăcut, cum fusese de fiecare dată când Quey deschisese subiectul negoțului cu britanicii. Se uita în depărtare, în pădurea din fața lor, iar Quey

îi urmări privirea. În copaci, două păsări viu colorate cântau zgomotos, un tril distonant.

– Unchiule, acordul pe care Badu l-a făcut cu tatăl meu...

– Auzi? întrebă Fiifi, arătând spre păsări.

Deznădăjduit, Quey încuviință.

– Când o pasăre se oprește, cealaltă începe. De fiecare dată, cântecul lor devine mai puternic, mai strident. De ce crezi?

– Unchiule, negoțul e singurul motiv pentru care suntem aici. Dacă vrei ca britanicii să plece din sat, trebuie să...

– Ce nu auzi tu, Quey, e a treia pasăre. E tăcută, tăcută, îi ascultă pe masculi cum cântă tot mai tare, și mai tare, și tot mai tare. Și când aceștia au amuțit, atunci și numai atunci are să glăsuiască. Atunci și numai atunci are să aleagă masculul al cărui cântec i-a plăcut cel mai mult. Deocamdată, stă și îi lasă să se certe: cine o să fie un partener mai bun, cine o să-i dea semințe mai bune, cine o să se lupte pentru ea când or să vină vremuri grele.

– Quey, satul ăsta trebuie să facă afaceri ca pasărea asta. Vreți să plătiți mai mult pentru sclavi, plătiți, dar să știi că și olandezii au să plătească mai mult, și portughezii, și până și piratii au să plătească mai mult. Cât timp voi toți strigați că sunteți mult mai buni decât ceilalți, eu am să stau liniștit în ansamblul meu, mâncând *fufu*[1]

[1] Aliment de bază în numeroase țări vest-africane și din Caraibe. Este un aluat comestibil obținut din făină de banane verzi și manioc, griș sau mălai.

și așteptând prețul pe care îl consider eu corect. Acum să nu mai vorbim despre afaceri.

Quey oftă. Deci, avea să rămână aici pentru totdeauna. Păsările încetară să mai cânte. Poate îi simțiseră exasperarea. Se uită la ele, cu aripile lor albastre, galbene, portocalii, cu ciocurile încovoiate.

– Nu erau păsări ca astea în Londra, zise Quey încet. Nu era culoare. Totul era cenușiu. Cerul, clădirile, până și oamenii păreau cenușii.

Fiifi scutură din cap.

– Nu știu de ce Effia l-a lăsat pe James să te trimită în țara aia idioată.

Quey încuviință din cap absent și se întoarse la terciul din castron.

Quey fusese un copil singuratic. La naşterea sa, tatăl său construise o colibă aproape de Castel pentru ca el, Effia și Quey să trăiască mai confortabil. În acele zile, negoțul era prosper. Quey nu văzuse niciodată temnițele, și avea o idee foarte vagă despre ceea ce se petrecea mai jos, în Castel, dar știa că afacerile mergeau bine fiindcă își vedea rareori tatăl.

Fiecare zi era pentru el și Effia. Ea era cea mai răbdătoare mamă din Cape Coast, de pe toată Coasta de Aur. Vorbea încet, dar cu hotărâre. Nu-l lovea niciodată, chiar și când celelalte mame o luau peste picior, spunându-i că îl răsfață și că băiatul nu avea să învețe niciodată.

– Să învețe ce? răspundea Effia. Ce-am învățat eu vreodată de la Baaba?

Și totuși Quey învăță. Stătea în poală la Effia când ea îl învăța să vorbească, repetând câte un cuvânt în fanti

și în engleză, până când Quey fu în stare să audă într-o limbă și să răspundă în cealaltă. Ea învățase să citească și să scrie abia în primul an de viață al lui Quey și totuși îl învăța cu energie, ținându-i pumnul mic și grăsun în mâna ei când trasau linii, și linii, și linii împreună.

– Cât de deștept ești! exclamă ea când Quey învăță să-și scrie numele fără ajutorul ei.

În 1784, când Quey împlini cinci ani, Effia îi povesti prima oară despre copilăria ei din satul lui Badu. Băiatul învăță toate numele – Cobbe, Baaba, Fiifi. Învăță că mai era o mamă al cărei nume nu avea să-l cunoască vreodată, și că piatra neagră scânteietoare pe care Effia o purta mereu la gât îi aparținuse acestei femei, bunica sa adevărată. Când îi povesti acestea, chipul Effiei se întunecă, dar furtuna trecu atunci când Quey se întinse și îi puse mâna pe obraz.

– Tu ești copilul meu, zise ea. Al meu.

Iar ea era a lui. Când era mic, asta fusese de ajuns, dar pe măsură ce crescu, începu să regrete că familia lui era atât de mică, spre deosebire de toate celelalte familii de pe Coasta de Aur, unde erau frați peste frați dintr-un șuvoi constant de căsătorii pe care fiecare bărbat puternic le consuma. Își dorea să-i poată cunoaște pe ceilalți copii ai tatălui său, acei Collins albi care trăiau de cealaltă parte a Atlanticului, dar știa că așa ceva nu se putea întâmpla. Quey nu se avea decât pe sine, cărțile sale, plaja, Castelul, pe mama sa.

– Mă îngrijorează că nu are prieteni, îi zise Effia lui James într-o zi. Nu se joacă cu ceilalți copii de la Castel.

Quey aproape intrase pe ușă după o zi de construit replici din nisip ale Castelului Cape Coast, când o auzi

pe Effia pronunțându-i numele, așa că rămase afară să asculte.

– Și ce ar trebui să facem în privința asta? L-ai cocoloșit, Effia. Trebuie să învețe să facă anumite lucruri și pe cont propriu.

– Ar trebui să se joace cu ceilalți copii fanti, cu copiii din sat, ca să mai plece de aici din când în când. Nu cunoști pe nimeni?

– Am venit! anunță Quey, poate puțin cam tare, nevrând să audă ce avea să spună tatăl său. Până la sfârșitul zilei, uită toată tărășenia, dar câteva săptămâni mai târziu, când Cudjo Sackee veni cu tatăl său în vizită la Castel, Quey își aminti discuția părinților săi.

Tatăl lui Cudjo era căpetenia unui sat fanti important. Era cel mai mare competitor al lui Abeeku Badu, și începuse să se întâlnească cu James Collins ca să discute dezvoltarea negoțului, când guvernatorul îl întrebă dacă poate să vină cu fiul cel mare la una dintre întâlniri.

– Quey, el e Cudjo, zise James, împingându-l ușor pe Quey înspre băiat. Voi doi jucați-vă cât stăm noi de vorbă.

Quey și Cudjo îi priviră pe tații lor plecând într-o altă parte a Castelului. Când aproape nu-i mai văzură, Cudjo își îndreptă atenția către Quey.

– Tu ești alb? îl întrebase Cudjo, atingându-i părul.

Quey se retrase la atingerea lui Cudjo, deși mulți alții făcuseră același lucru, îi puseseră aceeași întrebare.

– Nu sunt alb, zise el încet.

– Ce? Vorbește mai tare! zise Cudjo, iar Quey repetă, aproape strigând.

Din depărtare, tații băieților se întoarseră să urmărească agitația.

– Nu așa tare, Quey, zise James.

Quey simți cum obrajii îi fură inundați de culoare, dar Cudjo doar se uită la el, vizibil amuzat.

– Deci, nu ești alb. Ce ești?

– Sunt ca tine, zise Quey.

Cudjo întinse mâna și îl puse și pe Quey să facă același lucru, până când stătură braț lângă braț, piele lipită de piele.

– Nu ești ca mine, spuse Cudjo.

Lui Quey îi veni să plângă, dar acea dorință îl umplu de rușine. Știa că e unul dintre copiii metiși de la Castel, și, precum ceilalți copii metiși, nu putea revendica în totalitate nici una din jumătăți, nici pielea albă a tatălui său, nici pielea neagră a mamei sale. Nici Anglia, nici Coasta de Aur.

Cudjo văzu pesemne lacrimile care stăteau să țâșnească din ochii lui Quey.

– Haide, zise el, apucându-l pe Quey de mână. Tata zice că aici aveți ditamai armele. Arată-mi unde!

Deși îl rugase pe Quey să-i arate, Cudjo fu cel care începu să deschidă calea, alergând până când cei doi băieți trecură pe lângă tații lor, spre tunuri.

Astfel, Quey și Cudjo deveniră prieteni. La două săptămâni de la ziua în care se întâlniseră prima oară, Quey primise un mesaj de la Cudjo în care îl întreba dacă vrea să-i viziteze satul.

– Pot să merg? o întrebă Quey pe mama sa, dar Effia îl împingea deja pe ușă, extrem de bucuroasă la perspectiva de a avea un prieten.

Satul lui Cudjo fu primul sat în care Quey petrecu mult timp, și se miră cât de diferit era față de Castel

și de Cape Coast. Nu era nici măcar o persoană albă acolo, nu erau soldați care să-ți spună ce poți și ce nu poți să faci. Deși copiii nu erau străini de bătaie, încă erau dezordonați, gălăgioși și liberi. Cudjo, care avea vârsta lui Quey, unsprezece ani, era deja cel mai mare dintr-un grup de zece copii, și le dădea ordine fraților săi de parcă erau mica lui armată.

– Du-te și adu-i ceva de mâncare prietenului meu! strigă el la sora cea mai mică atunci când îl văzu pe Quey apropiindu-se.

Fata încă de-o șchioapă, care încă nu-și dezlipea degetul mare de gură, făcea mereu întocmai ce îi cerea Cudjo, imediat ce cerea.

– Hei, Quey, uite ce-am găsit, zise Cudjo, nerăbdător ca prietenul lui să ajungă lângă el ca să deschidă palma.

Doi melci mici erau în palmele lui, cu corpurile lor minuscule, cleioase, răsucindu-se printre degetele lui Cudjo.

– Ăsta-i al tău și ăsta-i al meu, zise Cudjo, arătând spre fiecare. Hai să-i punem la întrecere!

Cudjo își închise iar palma și o rupse la fugă. Era mai rapid, iar lui Quey îi era greu să țină pasul. Când ajunseră într-un luminiș din pădure, Cudjo se întinse pe burtă și-i făcu semn lui Quey să facă la fel.

Îi dădu lui Quey melcul, apoi trasă o linie în țărână, în chip de start. Cei doi băieți își puseră melcii în spatele liniei, apoi le dădură drumul.

La început, nici unul dintre melci nu se mișcă.

– Sunt proști? întrebă Cudjo, împungându-și melcul cu degetul arătător. Sunteți liberi, melci proști. Hai! Hai!

– Poate sunt doar șocați, zise Quey, iar Cudjo se uită la el de parcă el era prostul.

Dar atunci, melcul lui Quey începu să treacă de linie, urmat, câteva secunde mai târziu, de melcul lui Cudjo. Melcul lui Quey nu se mișca precum un melc obișnuit, încet și deliberat. Parcă știa că se ia la întrecere, parcă știa că e liber. Nu după mult timp, băieții îl pierdură din vedere, în timp ce melcul lui Cudjo se plimba agale, chiar rotindu-se în cerc de mai multe ori.

Deodată, Quey deveni agitat. Poate Cudjo avea să se supere că pierde și avea să-i spună să plece din sat și să nu se mai întoarcă. Quey abia îl cunoscuse pe Cudjo, dar deja știa că nu vrea să îl piardă. Făcu singurul lucru care îi trecu prin cap. Întinse mâna, cum îl văzuse deseori pe tatăl său după încheierea afacerilor, și, spre mirarea lui, Cudjo i-o strânse. Băieții dădură mâna.

– Melcul meu a fost foarte prost, dar al tău s-a descurcat bine, spuse Cudjo.

– Da, al meu s-a descurcat foarte bine, fu de acord Quey, ușurat.

– Ar trebui să le dăm nume. Pe al meu o să-l cheme Richard, pentru că e un nume britanic și a fost prost cum sunt proști britanicii. Pe al tău poate să-l cheme Kwame.

Quey râse.

– Da, Richard e prost ca britanicii, zise el.

Uită în acea secundă că propriul său tată era britanic, și când își aduse aminte, mai târziu, înțelese că nu-i pasă. Avea un sentiment de apartenență deplină undeva.

*

Băieții crescură. Quey se înălță zece centimetri într-o vară, în timp ce Cudjo deveni voinic. Mușchii de pe brațele și picioarele lui se striau, iar sudoarea care se scurgea pe ei semăna cu niște valuri înalte. Ajunse cunoscut în lung și-n lat pentru priceperea sa la lupte. Băieții mai mari din satele vecine erau aduși să-l provoace, dar tot el câștiga fiecare competiție.

– Hei, Quey, când o să te lupți cu mine? întrebă Cudjo.

Quey nu-l provocase niciodată. Era emoționat, nu fiindcă ar fi pierdut, pentru că știa că așa se va întâmpla, ci fiindcă petrecuse ultimii trei ani urmărind cu atenție, și știa mai bine ca oricine de ce era în stare corpul lui Cudjo. Eleganța mișcărilor lui Cudjo când dădea roată adversarilor, matematica violenței, cum un braț plus un gât puteau să fie egale cu răsuflarea tăiată, sau cum un cot plus un nas erau egale cu sânge. Cudjo nu pierduse niciodată nici măcar un pas în acest dans, iar corpul său, puternic și controlat, îl uluia pe Quey. În ultimul timp, Quey se gândise la brațele puternice ale lui Cudjo înconjurându-l, târându-l la pământ, la trupul lui Cudjo deasupra sa.

– Pune-l pe Richard să se lupte cu tine, zise Quey, iar Cudjo scoase hohotul lui de râs exuberant.

După întrecerea melcilor, băieții începuseră să numească orice, bun sau rău, Richard. Când intrau în bucluc cu mamele lor, fiindcă spuneau ceva necioplit, dădeau vina pe Richard. Când alergau cel mai repede sau câștigau o luptă, era datorită lui Richard. Richard fu acolo în ziua în care Cudjo înotase prea departe, și mișcările lui începuseră să nu-l mai asculte. Richard fu

cel care voise ca el să se înece, și Richard fu cel care îl salvase, ajutându-l să-și recapete ritmul.

– Bietul Richard! Așa l-aș distruge! spuse Cudjo, flexându-și mușchii.

Quey se întinse ca să strângă brațul lui Cudjo. Deși mușchiul nu se lăsă, îi zise:

– Cum? Cu ăsta mic?

– Hm? întrebă Cudjo.

– Am zis că brațul ăsta e mic. Se simte moale în mână, frate.

Fără să-l avertizeze, iute ca un fulger, Cudjo îi prinse gâtul lui Quey în brațul îndoit.

– Moale? întrebă el. Glasul său nu era mai mult decât o șoaptă, o adiere în urechea lui Quey. Ai grijă, prietene. Nu-i nimic moale aici.

Deși Quey își pierdea răsuflarea, simțea că obrajii îi iau foc. Corpul lui Cudjo era lipit atât de aproape de el, încât simți, pentru o clipă, că erau un singur corp. Fiecare fir de păr de pe brațele lui Quey se ridicase, așteptând ce avea să se petreacă. În sfârșit, Cudjo îi dădu drumul.

Quey înghiți guri mari de aer în timp ce Cudjo se uita la el, cu un zâmbet jucându-i pe buze.

– Ți-a fost frică, Quey? întrebă Cudjo.

– Nu.

– Nu? Nu știi că fiecare bărbat din ținutul Fanti se teme acum de mine?

– Nu mi-ai face rău, zise Quey. Se uită drept în ochii lui Cudjo și simți cum ceva în ei șovăi.

Repede, Cudjo își reveni.

– Ești sigur?

– Da, zise Quey.

– Provoacă-mă, atunci. Provoacă-mă la luptă.

– Nu.

Cudjo se îndreptă spre Quey, până ce stătea la doar câțiva centimetri de chipul său.

– Provoacă-mă, spuse el, iar răsuflarea lui dansă pe buzele lui Quey.

Săptămâna următoare, Cudjo avu un meci important. Beat fiind, un soldat de la Castel se lăudase că băiatul nu avea cum să-l învingă vreodată.

– Negrii care se luptă cu alți negri nu sunt o provocare. Pune un sălbatic lângă un alb, atunci să vezi.

Unul dintre servitori, un bărbat din satul lui Cudjo, îl auzise pe soldatul alb lăudându-se și îi spuse tatălui lui Cudjo. A doua zi, căpetenia sosi ca să trimită mesajul personal.

– Orice alb care crede că poate să-l înfrângă pe fiul meu e binevenit să încerce. În trei zile, vom vedea cine e mai bun.

Tatăl lui Quey încercase să interzică lupta, spunând că e necivilizată, dar soldații erau plictisiți și agitați. Distracție necivilizată, asta era exact ceea ce-și doreau.

Cudjo veni la sfârșitul săptămânii. Îi aduse cu el pe tatăl său și pe cei șapte frați, pe nimeni altcineva. Quey nu mai vorbise cu el de cu o săptămână în urmă, și se trezi neliniștit în mod inexplicabil, purtând încă pe buze senzația răsuflării lui Cudjo.

Soldatul care se lăudase era și el emoționat. Se foia încoace și-ncolo, și mâna îi tremura, în timp ce bărbații de la Castel, cu toții, priveau.

Cudjo se postă în fața adversarului său. Îl măsură din cap până-n picioare, apoi privirea sa îl găsi pe Quey în public. Quey îi făcu un semn aprobator din cap, iar Cudjo zâmbi, un zâmbet despre care Quey știa că înseamnă „O să câștig".

Și așa se întâmplă. La doar un minut de când începu meciul, Cudjo înconjurase cu brațele burdihanul mătăhălos al soldatului, răsturnându-l și țintuindu-l la pământ.

Mulțimea răcnea de entuziasm. Veniră alți adversari, soldați pe care Cudjo îi învinse mai anevoie sau mai ușor, până când, în sfârșit, toți bărbații erau beți și obosiți, și numai Cudjo era senin.

Soldații începură să plece. După ce-l felicitară pe Cudjo cu voce tare și cu multă zarvă, frații și tatăl său plecară și ei. Cudjo avea să petreacă noaptea în Cape Coast cu Quey.

– Am să mă lupt cu tine, zise Quey când păru că toată lumea plecase.

Aerul nopții începea să intre în Castel, răcorindu-l, însă numai puțin.

– Acum că sunt prea obosit ca să câștig? întrebă Cudjo.

– N-ai fost niciodată prea obosit ca să câștigi.

– Bine. Vrei să ne luptăm? Prinde-mă mai întâi!

Și spunând acestea, Cudjo o rupse la fugă. Quey era mai iute decât în primii ani ai prieteniei lor. Îl ajunse pe Cudjo la tunuri și se aruncă asupra lui, prinzându-i picioarele și trăgându-l în jos, la pământ.

În câteva secunde, Cudjo fu deasupra lui, gâfâind greoi în timp ce Quey se străduia să-l răpună.

Quey știu că ar fi trebuit să lovească de trei ori în pământ, semnalul de încheiere a meciului, dar nu voi. Nu voi. Nu voia să se ridice Cudjo. Nu voia să-i ducă dorul greutății sale.

Încet, Quey își relaxă trupul, și simți că și Cudjo făcu la fel. Băieții se sorbeau din priviri; respirația lor încetinea; senzația de pe buzele lui Quey deveni tot mai puternică, o pișcătură ce amenința să-i ridice chipul lângă al lui Cudjo.

– Ridicați-vă imediat! tună James.

Quey nu știa de cât timp stătea tatăl său acolo, privindu-i, dar recunoscu o inflexiune nouă în glasul tatălui său. Era același control măsurat de care făcea uz când vorbea cu servitorii și – Quey știa deși nu văzuse niciodată – cu sclavii înainte să-i lovească, dar acum se amestecase în el o undă de teamă.

– Du-te acasă, Cudjo, zise James.

Quey îl privi pe prietenul său plecând. Cudjo nici măcar nu se uită în urmă.

Luna următoare, chiar înainte să împlinească paisprezece ani, în timp ce Effia plângea și se lupta și se tot lupta, ajungând chiar să-l plesnească o dată pe James peste față, Quey se urcă pe un vapor cu destinația Anglia.

„Am auzit că te-ai întors din Londra. Pot să te văd, prietene vechi?"

Quey nu se putea abține să nu se gândească la mesajul pe care-l primise de la Cudjo. Se uită lung în castron și văzu că abia dacă se atinsese de terci. Fiifi terminase deja un castron și mai ceru unul.

– Poate-ar fi trebuit să rămân la Londra, zise Quey.

Unchiul său ridică privirea din castron și se uită ciudat la el.

– Să rămâi la Londra pentru ce?

– Era mai sigur acolo, spuse Quey încet.

– Mai sigur? De ce? Pentru că britanicii nu tropăie prin păduri ca să găsească sclavi? Pentru că își păstrează mâinile curate în timp ce noi muncim? Să-ți zic eu, munca pe care o fac ei e cea mai periculoasă dintre toate.

Quey încuviință din cap, deși nu la asta se referise. În Anglia, ajunsese să vadă felul în care negrii trăiau în țările albe, indieni și africani înghesuiți câte douăzeci sau mai mulți într-o cameră, mâncând lăturile lăsate de porci, tușind neîncetat, toți deodată, într-o simfonie a bolii. Știa pericolele care pândeau de partea cealaltă a Atlanticului, dar știa și pericolul din sine.

– Nu fi slab, Quey! zise Fiifi, uitându-se atent la el, și pentru o clipă Quey se întrebă dacă unchiul său îl înțelesese până la urmă. Dar apoi, Fiifi se întoarse la terciul său și întrebă: N-ai nimic de lucru?

Quey scutură din cap, încercând să-și revină. Îi zâmbi unchiului său și-i mulțumi pentru masă, apoi plecă.

Munca nu era grea. Sarcinile oficiale ale lui Quey și ale celorlalți oameni de la companie includeau întâlniri săptămânale cu Badu și cu oamenii lui, pentru inventar, supravegherea băieților de serviciu care încărcau vapoarele cu marfă și informarea guvernatorului Castelului cu noutăți despre ceilalți parteneri comerciali ai lui Badu.

Azi era rândul lui Quey să supravegheze băieții de serviciu. Merse câțiva kilometri până la marginea satului și-i salută pe tinerii fanti care lucrau pentru britanici, trimițând sclavii din satele de pe coastă la Castel. În acea

zi erau doar cinci sclavi, care așteptau legați. Cea mai mică, o fetiță, făcuse pe ea, dar toată lumea o ignora. Quey se obișnuise cu mirosul de fecale, dar frica era un miros care avea să iasă în evidență întotdeauna. Îi făcea nasul să se încrețească și-i aducea lacrimi în ochi, dar învățase de mult cum să se abțină să nu plângă.

De fiecare dată când vedea băieții de serviciu pornind cu o canoe plină cu sclavi, se gândea la tatăl său, stând pe țărmurile Castelului Cape Coast, gata să-i primească. Pe țărmul acesta, privind canoea îndepărtându-se, Quey fu cuprins de aceeași rușine care însoțea fiecare plecare a sclavilor. Ce simțise oare tatăl său pe acest țărm? James murise la scurt timp după ce Quey sosise în Londra. Călătoria cu vaporul până acolo fusese lipsită de confort, în cel mai bun caz, înfiorătoare, în cel mai rău, Quey alternând regulat între accese de plâns și vărsături. Pe vas, Quey nu se putea gândi decât la faptul că asta făcea tatăl său cu sclavii. Asta făcea tatăl său cu problemele sale. Le punea pe un vapor și le trimitea departe. Cum se simțea oare James de fiecare dată când privea câte un vas îndepărtându-se? Să fi fost același melanj de frică, și rușine, și ură pe care le simțea Quey față de propria carne, față de dorința sa răzvrătită?

În sat, Badu era deja beat. Quey îl salută, apoi încercă să treacă repede pe lângă el.

Nu fu destul de iute. Badu îl prinse de umăr și-l întrebă:

– Ce mai face mamă-ta? Zi-i să vină să mă vadă, ha?

Quey își strânse buzele în ceea ce speră că aducea cu un zâmbet. Încercă să-și reprime dezgustul. Când acceptase numirea aici, Effia strigase, îl rugase să refuze, îl

rugase să fugă departe până în Ashanti, așa cum fugise și bunica lui necunoscută, dacă asta trebuia să facă pentru a scăpa de obligație.

Ea se jucase cu pandantivul din piatră de la gât în timp ce vorbise cu el.

– E ceva rău în satul ăla, Quey. Baaba...

– Baaba a murit de mult, zise Quey, iar tu și cu mine suntem prea bătrâni să mai credem în stafii.

Mama sa scuipă în țărâna de la picioarele lui și scuturâ din cap atât de repede, încât lui i se păru că avea să se rotească și să i se desprindă de pe umeri.

– Crezi că știi, dar nu știi, zise ea. Răul e ca o umbră. Te urmărește.

– Poate că mama o să vină curând în vizită, spuse Quey acum, știind că ea nu ar fi vrut să-l vadă vreodată pe Badu.

Deși părinții ei obișnuiau să se certe, mai cu seamă din cauza lui, era evident pentru toată lumea că țineau unul la celălalt. Și, deși o parte din Quey își detesta tatăl, altă parte încă își dorea din răsputeri să-l mulțumească.

Quey se eliberă în sfârșit din strânsoarea lui Badu și merse mai departe. Mesajul lui Cudjo îi răsuna încontinuu în minte.

„Am auzit că te-ai întors din Londra. Pot să te văd, prietene vechi?"

Când Quey se întoarse de la Londra, era prea agitat ca să întrebe de Cudjo, dar nu fu nevoit să o facă. Acum, Cudjo era căpetenia vechiului său sat și încă făceau negoț cu britanicii. Quey înscrisese numele lui Cudjo în registrele Castelului aproape în fiecare zi când încă lucra pe post de secretar. I-ar fi destul de ușor acum să

meargă să-l vadă pe Cudjo, să discute ca odinioară, să-i spună că detestase Londra cum îl detestase și pe tatăl său, că totul în acel loc – frigul, umezeala, întunericul – i se păruse o ofensă personală, pusă la cale cu unicul scop de a-l ține departe de Cudjo.

Dar la ce bun să-l vadă? Oare o privire l-ar întoarce unde fusese acum șase ani, pe podeaua Castelului? Poate Londra făcuse ceea ce sperase tatăl său că va face, dar pe de altă parte, poate că nu.

Săptămânile trecură în pace, iar Quey tot nu-i trimise un răspuns lui Cudjo. În schimb, se dedică lucrului. Fiifi și Badu aveau numeroase contacte în ținutul Ashanti și mai departe, în nord. Oameni Mari, războinici, căpetenii și alții asemenea, care aduceau sclavi cu zecile zi de zi. Comerțul înflorise atât de mult, iar metodele de strângere a sclavilor deveniseră atât de nesăbuite, încât multe dintre triburi ajunseseră să-și însemneze chipurile copiilor ca să fie ușor de recunoscut. Cei de la miazănoapte, care erau cel mai frecvent prinși, puteau să aibă chiar mai bine de douăzeci de cicatrici pe fețe, pentru a fi prea urâți să fie vânduți. Cei mai mulți sclavi aduși la avanpostul din satul lui Quey erau acei oameni capturați în războaiele tribale, câțiva fuseseră vânduți de familiile lor, iar cel mai rar soi de sclav era cel pe care Fiifi îl prindea el însuși în misiunile sale nocturne, pe care le întreprindea în nord.

Fiifi se pregătea pentru o astfel de călătorie. Nu voia să-i spună lui Quey care era misiunea, dar Quey știa că era ceva deosebit de trădător, fiindcă unchiul său ceruse ajutorul altui sat fanti.

– Poți să păstrezi toți captivii în afară de unul, îi spunea Fiifi cuiva. Du-i înapoi cu tine când ne despărțim în Dunkwa.

Quey tocmai fusese chemat în ansamblul său. Înaintea sa, războinicii se pregăteau de luptă, cu muschete, macete și lănci în mâini.

Quey se apropie, încercând să-l vadă pe omul cu care vorbea unchiul său.

– Ah, Quey, ai venit să mă saluți în sfârșit, ha?

Glasul său era mai profund decât își amintea Quey, și totuși îl recunoscu imediat. Mâna îi tremură când o întinse să dea mâna cu vechiul său prieten. Strânsoarea lui Cudjo era fermă, iar mâna catifelată. Strângerea de mână îl purtă pe Quey înapoi în satul lui Cudjo, la cursa de melci, la Richard.

– Ce faci aici? întrebă Quey.

Spera că glasul nu îl trăda. Spera că sună calm și sigur.

– Unchiul tău ne-a promis o misiune bună azi. Eram dornic să accept.

Fiifi îl bătu pe Cudjo pe umăr și se duse să le vorbească războinicilor.

– Nu mi-ai răspuns la mesaj, zise Cudjo încet.

– N-am avut timp.

– Înțeleg, zise Cudjo. Arăta la fel, mai înalt, mai lat în umeri, dar la fel. Unchiul tău mi-a zis că nu te-ai însurat.

– Nu.

– Eu m-am însurat primăvara trecută. O căpetenie trebuie să se însoare.

– Da, așa e, zise Quey în engleză, uitând de sine.

Cudjo râse. Luă maceta și se aplecă spre Quey.

– Vorbeşti engleza ca un britanic, ca Richard, ha? Când termin în nord cu unchiul tău, mă întorc în satul meu. Eşti mereu binevenit acolo. Vino să ne vedem.

Fiifi scoase un ultim strigăt să adune oamenii, iar Cudjo porni la fugă. Pe când se îndepărta, Cudjo se uită în urmă şi îi zâmbi lui Quey. Quey nu ştia cât timp aveau să fie plecaţi, dar ştia că nu avea să pună geană pe geană până la reîntoarcerea unchiului său. Nimeni nu-i spusese nimic despre misiune. Într-adevăr, Quey îi mai văzuse pe războinici plecând de câteva ori şi nu se întrebase niciodată nimic, dar acum inima îi bătea atât de tare, încât simţea că avea o broască în loc de gâtlej. Simţea gustul fiecărei bătăi. De ce îi spusese Fiifi lui Cudjo că nu se însurase? Oare Cudjo întrebase? Cum putea Quey să fie binevenit în satul lui Cudjo? Avea să locuiască în ansamblul căpeteniei? În propria colibă, ca o a treia nevastă? Sau avea să stea într-o colibă la marginea satului, singur? Broasca orăcăi. Exista o cale. Nu exista nici o cale. Exista o cale. Cu fiecare bătaie, mintea lui Quey se agita în căutarea posibilităţilor.

Trecu o săptămână. Apoi două. Apoi trei. În prima zi a celei de-a patra săptămâni, Quey fu chemat în sfârşit în beciul sclavilor. Fiifi era întins lângă peretele beciului, acoperindu-şi coastele cu mâna, iar dintr-o tăietură adâncă îi curgea sânge. Unul dintre medicii companiei sosi curând cu un ac gros şi aţă şi începu să-l coasă pe Fiifi.

– Ce s-a întâmplat? întrebă Quey.

Oamenii lui Fiifi păzeau uşa beciului, vizibil afectaţi. Ţineau în mâini macetele şi muschetele, şi la cel mai mic foşnet de frunze în pădure, strângeau fiecare armă şi mai tare.

Fiifi începu să râdă, un sunet asemănător ultimului răget al unui animal pe moarte. Medicul termină de suturat rana și turnă un lichid brun deasupra, făcându-l pe Fiifi să se oprească din râs și să urle.

– Tăcere! zise unul dintre soldații lui Fiifi. Nu știm cine ne-o fi urmărit.

Quey îngenunche pentru a ajunge la nivelul ochilor unchiului său.

– Ce s-a întâmplat?

Fiifi strângea din dinți în mișcarea agale a vântului. Ridică un braț și arătă spre ușa beciului.

– Uite ce-am adus, fiule, zise el.

Quey se ridică și se duse la ușă. Oamenii lui Fiifi îi dădură o lampă și apoi se mișcară la o parte ca să poată intra. Când păși înăuntru, întunericul răsună în jurul său, reverberând din el ca și cum pășise într-o tobă goală pe dinăuntru. Ridică lampa mai sus și văzu sclavii.

Nu se aștepta să vadă mulți, fiindcă următorul transport nu era programat să sosească decât la începutul săptămânii următoare. Știu imediat că aceștia nu erau sclavii aduși de ashanti. Aceștia erau oameni răpiți de Fiifi. Erau doi bărbați legați laolaltă într-un colț, războinici masivi, cărora le sângerau câteva răni minore. Când îl văzură pe Quey, începură să-l batjocorească în limba twi, zăngănindu-și lanțurile în așa fel încât își sfâșiară din nou carnea, sângerând.

La peretele opus, stătea o fată tânără care nu scotea nici un zgomot. Se uită la Quey cu niște ochi mari precum două luni, iar el îngenunche lângă ea ca să-i studieze fața. Pe obraz avea o cicatrice mare ovală, un semn

medical pe care James i-l arătase lui Quey cu ani în urmă, înainte să-l trimită în Anglia, semnul ashanti.

Quey se ridică, încă uitându-se la fată. Încet, se trase în spate, dându-și seama cine trebuia să fie fata. Afară, unchiul său leșinase de durere, iar soldații își slăbiseră strânsoarea cu care țineau armele, bucuroși că nu îi urmărise nimeni.

Quey se uită la cel postat cel mai aproape de ușă, îl apucă de umăr și-l scutură.

– Pentru numele lui Dumnezeu, ce faceți cu fiica regelui ashanti?

Soldatul își coborî privirea, scutură din cap și nu vorbi. Indiferent ce ar fi plănuit Fiifi, nu putea să dea greș, altminteri întreg satul avea să plătească cu viața.

În fiecare noapte după acea seară, Quey stătu cu Fiifi în timp ce acesta se vindeca. Auzise povestea capturării, cum Fiifi și oamenii săi intraseră în ținutul Ashanti în puterea nopții, informați de unul dintre oamenii lor de legătură despre momentul când fata avea să aibă cele mai puține gărzi în jurul său, auzise cum Fiifi fusese tăiat ca o nucă de cocos de vârful macetei gărzii când se întinse după ea, cum îi târâseră pe captivi la miazăzi, prin pădure, până ajunseră la Coastă.

Numele fetei era Nana Yaa și era fiica cea mare a lui Osei Bonsu, cel mai puternic om din Regatul Ashanti, un bărbat care îi impunea respect până și reginei Angliei grație influenței sale asupra rolului Coastei de Aur în negoțul cu sclavi. Nana Yaa era un instrument important de negociere politică, iar oamenii încercaseră s-o

captureze încă de când era doar un bebeluș. Războaie fuseseră pornite pentru ea: s-o prindă, s-o elibereze, s-o mărite.

Quey era atât de îngrijorat, încât nu îndrăznea să întrebe cum se descurcase Cudjo. Curând, Quey știa, informatorul lui Fiifi avea să fie prins și torturat până când spunea cine o luase. Era doar o chestiune de timp până când consecințele aveau îi ajungă din urmă.

– Unchiule, ashanti n-au să ierte asta. Au să...

Fiifi i-o reteză. Din noaptea capturării, de câte ori Quey încercase să abordeze subiectul fetei, să aprecieze intențiile lui Fiifi, acesta se ținea de coaste și se cufunda în tăcere sau povestea una dintre fabulele lui întortocheate.

– Ashanti sunt supărați pe noi de ani de zile, spuse Fiifi. De când au aflat că facem negoț și cu alți ashanti aduși de niște oameni de la miazănoapte, pe care i-a găsit Badu. Atunci mi-a spus Badu că facem negoț cu cine plătește mai mult. Asta le-am spus și eu lor când au aflat, același lucru pe care ți l-am spus ție. Trebuie să ne așteptăm la furie din partea regatului ashanti, Quey, și ai dreptate că nu trebuie s-o subestimăm. Dar ai încredere în mine, ei sunt înțelepți, dar noi suntem vicleni. O să ne ierte.

Fiifi încetă să mai vorbească, iar Quey privi cum fiica cea mică a unchiului său, o fată de doar doi ani, se juca în curte. După o vreme, ieși o servitoare cu o gustare de arahide și banane. Se apropie mai întâi de Fiifi, dar el o opri. Cu un glas egal și o privire inexpresivă, spuse:

– Trebuie să-l servești mai întâi pe fiul meu.

Femeia îl ascultă, înclinându-se în fața lui Quey și întinzând mâna dreaptă spre el. După ce amândoi își primiră porțiile, fata plecă, în timp ce Quey urmărea legănarea măsurată a șoldurilor sale ample.

– De ce spui mereu asta? întrebă Quey, când fu sigur că fata se îndepărtase.

– De ce spun ce?

– Că sunt fiul tău. Quey se uită în jos, vorbind atât de încet încât nădăjdui că pământul avea să-i înghită sunetul. Niciodată nu ai avut nici o pretenție de la mine.

Fiifi sparse coaja unei arahide cu dinții, separând-o de alună și scuipând-o pe pământul din fața lor. Se uită spre drumul îngust de țărână care pleca de la ansamblul său și se îndrepta spre piața satului. Se uită ca și cum aștepta pe cineva.

– Ai fost în Anglia prea mult, Quey. Poate ai uitat că aici, mamele, surorile și copiii lor sunt cei mai importanți. Dacă ești căpetenie, fiul surorii tale e succesorul tău, fiindcă sora ta s-a născut din mama ta, iar nevasta ta, nu. Fiul surorii tale e mai important decât propriul tău fiu. Dar, Quey, mama ta nu e sora mea. Nu e fiica mamei mele, și când s-a măritat cu un alb de la Castel, am început s-o pierd, și fiindcă mama a urât-o întotdeauna, am ajuns și eu s-o urăsc.

– Iar ura asta a fost bună, la început. M-a făcut să muncesc mai mult. Mă gândeam la ea și la toți albii din Castel și spuneam: „Sătenii mei, vom fi mai puternici decât omul alb. Vom fi și mai bogați". Iar când Badu a devenit prea lacom și prea gras ca să mai lupte, am început să lupt pentru el, și chiar și atunci i-am urât pe mama ta și pe tatăl tău. Și am urât-o chiar și pe mama

mea și l-am urât chiar și pe tatăl meu pentru că știam ce fel de oameni sunt. Presupun că am început să mă urăsc și pe mine.

– Ultima dată când mama ta a venit în sat aveam cincisprezece ani. A fost la înmormântarea tatălui meu, și după ce a plecat Effia, Baaba mi-a spus că, de vreme ce nu e sora mea bună, nu îi datorez nimic. Mulți ani am crezut asta, dar acum sunt om bătrân, mai înțelept, dar mai slab. În tinerețea mea, nici un om nu m-ar fi atins cu maceta, acum însă...

Glasul lui Fiifi se stinse în timp ce arăta spre rană. Își drese vocea și continuă:

– Curând, tot ce am ajutat să se construiască în satul ăsta nu-mi va mai aparține. Am băieți, dar nu am surori, așa că tot ce-am ajutat să se construiască o să se risipească precum țărâna în suflarea vântului.

– Eu sunt cel care i-a cerut guvernatorului să-ți ofere slujba asta, Quey, pentru că tu ești cel căruia trebuie să-i las toate astea. Am iubit-o odată pe Effia ca pe o soră, așa că deși nu ești născut din mama mea, ești cel mai apropiat lucru de un nepot întâi născut pe care-l am. Am să-ți dau tot ce am. Am să ispășesc nedreptățile mamei mele. Mâine-seară, te vei însura cu Nana Yaa, așa că și dacă vine regele ashanti cu toți oamenii lui și ne bat în poartă, n-o să te poată renega. Nu te pot ucide pe tine sau pe altcineva din sat, fiindcă acum e satul tău după cum a fost odată al mamei tale. O să mă asigur că vei deveni un om foarte puternic, și că până și după ce toți albii vor fi plecat de pe Coasta de Aur – și crede-mă, vor pleca –, tu vei însemna ceva mult încă după ce zidurile Castelului se vor fi surpat.

Fiifi începu să-și pregătească o pipă. Trase din ea până când fumul alb formă acoperișuri mărunte deasupra pipei. Sezonul ploios se apropia, și curând aerul avea să se îngroașe, iar oamenii de pe Coasta de Aur aveau să fie nevoiți să învețe din nou cum să se miște într-o climă care era mereu fierbinte și umedă, ca și cum voia să-i gătească pe locuitorii săi la cină.

Așa trăiau aici, în savană: Mănâncă sau ești mâncat. Prinde sau ești prins. Însoară-te pentru a te pune la pază. Quey nu avea să meargă în satul lui Cudjo. Nu avea să fie slab. Era implicat în afacerea cu sclavi, iar sacrificii trebuiau făcute.

NESS

Un suflet rănit nu se înzdrăvenea cu nici un Car Mare[1], cu nici un cântec, oricât de liniștitor ar fi fost. Până și Steaua Polară era o păcăleală.

În fiecare zi, Ness culegea bumbac sub ochiul necruțător al soarelui de la miazăzi. Se afla pe plantația din Alabama a lui Thomas Allan Stockham de trei luni. Cu două săptămâni în urmă, era în Mississippi. Cu un an înainte, era într-un loc pe care nu avea să-l descrie decât ca pe un iad.

Oricât ar fi încercat, Ness nu își amintea ce vârstă are. Presupunea că douăzeci și cinci, dar fiecare an scurs după cel în care fusese smulsă din brațele mamei sale i se păruse egal cu zece. Mama lui Ness, Esi, fusese o femeie solemnă, voinică, pe care nimeni n-o auzise spunând vreo poveste veselă. Chiar și poveștile de culcare ale lui Ness fuseseră despre ceea ce Esi numea „Vaporul Mare". Ness adormea cu imaginile oamenilor aruncați

---

[1] Joc de cuvinte. Autoarea face referire la un cântec folk american („Ia-te după Caru' Mare" – „Follow the Drinkin' Gourd") bazat pe legenda potrivit căreia sclavii din Statele Unite urmăreau Carul Mare ca punct de referință pentru a nu se pierde când fugeau de la stăpânii lor.

în Oceanul Atlantic precum niște ancore legate de nimic: fără pământ, fără popor, fără valoare. În Vaporul Mare, spunea Esi, erau puși câte zece unii peste alții, iar când un om murea peste tine, greutatea lui strivea mormanul cum strivesc bucătarii usturoiul. Mama lui Ness, căreia celelalte sclave îi spuneau Chiondorâș, pentru că nu zâmbea niciodată, povestea cum fusese blestemată de o Porumbiță cu mult, mult timp în urmă, blestemată și fără soră, murmura ea în timp ce plângea, lăsată fără piatra mamei sale. Când au vândut-o pe Ness, în 1796, buzele lui Esi formau o singură linie subțire. Ness își amintea cum se întinsese după mama ei, dând din brațe și lovind cu picioarele, luptându-se cu corpul bărbatului care venise să o ia. Și totuși buzele lui Esi nu se mișcaseră, mâinile nu i se întinseseră. Stătu acolo, voinică și puternică, așa cum o cunoscuse Ness dintotdeauna. Și deși Ness se întâlnise cu alți sclavi buni la suflet pe alte plantații, negri care zâmbeau și îmbrățișau și spuneau povești drăguțe, avea să-i fie mereu dor de stânca sură a inimii mamei sale. Avea să asocieze mereu iubirea adevărată cu un spirit dârz.

Thomas Allan Stockham era un stăpân bun, dacă exista așa ceva. Le dădea pauze de cinci minute o dată la trei ore, iar sclavii de pe câmp puteau veni în pridvor să primească un borcan cu apă de la sclavii din casă.

În ziua aceasta, la sfârșitul lui iunie, Ness aștepta la rând lângă TimTam. Bărbatul era un cadou pentru familia Stockham de la vecinii lor, familia Whitman, iar lui Tom Allan îi plăcea deseori să spună că TimTam e cel mai bun cadou pe care-l primise vreodată, mai bun chiar decât pisica cu coadă gri pe care i-o dăduse fratele

său la cea de-a cincea aniversare sau decât căruța roșie pe care o primise la doi ani.

– Cum ți-a fost ziua? întrebă TimTam.

Ness se întoarse ușor spre el.

– Nu-s toate zilele la fel?

TimTam râse, un sunet care bubuia ca tunetul, scos din norul burții sale și scuipat prin cerul gurii.

– Cre' c-ai dreptate, zise el.

Ness nu credea că avea să se obișnuiască vreodată să audă engleza rostogolindu-se de pe buzele negrilor. În Mississippi, Esi îi vorbise în twi până când stăpânul lor o prinse. Îi dăduse lui Esi cinci bice pentru fiecare cuvânt în twi pe care-l spunea Ness, iar când Ness, văzând-o pe mama sa bătută, devenise prea speriată să vorbească, stăpânul îi dădu lui Esi cinci bice pentru fiecare minut de tăcere al lui Ness. Înainte de bice, mama ei îi spunea Maame, după mama sa, dar stăpânul o biciuise pe Esi și pentru asta, o biciuise până când ea strigă „Dumnezeule!" – cuvântul scăpându-i fără să se gândească, învățat cu siguranță de la bucătăreasă, care îl rostea ca să puncteze fiecare propoziție. Și fiindcă acela fusese singurul cuvânt în engleză care să-i scape lui Esi de pe buze fără să se chinuie să-l găsească, fu de părere că ceea ce spunea ea trebuie să fi fost ceva divin, precum darul unei fiice, și că Ness venea pur și simplu de la Dumnezeu.

– De un' vii? întrebă TimTam.

Molfăi capătul cu pleavă al unui spic de grâu și scuipă.

– Pui prea multe-ntrebări, zise Ness.

Se întoarse cu spatele. Era rândul ei să primească apă de la Margaret, șefa sclavelor din casă, dar femeia turnă doar cât să umple un sfert de pahar.

– Azi n-avem destul, zise ea, dar Ness vedea că gălețile de apă de pe pridvor, din spatele ei, erau suficiente pentru o săptămână.

Margaret se uită la Ness, dar Ness simți că se uita mai degrabă prin ea, sau că se uita în trecutul lui Ness cu cinci minute în urmă, încercând să distingă dacă discuția pe care Ness tocmai o avusese cu TimTam însemna sau nu că bărbatul era interesat de ea.

TimTam își drese glasul.

– Haide, Margaret, spuse el. Nu așa te porți cu oamenii.

Margaret se uită urât la el și scufundă polonicul în găleată, dar Ness nu primi oferta. Se îndepărtă, lăsându-i pe cei doi să fiarbă. Dacă exista o hârtie care declara că îi aparținea lui Thomas Allan Stockham, nu exista nici una care s-o lege de mofturile celorlalți sclavi.

– Nu tre' să fii așa dură cu el, zise o femeie când Ness își reluă locul pe câmp. Femeia părea mai bătrână, în jur de treizeci și cinci–patruzeci de ani, dar spatele îi rămânea încovoiat și când stătea dreaptă. Ești nouă aicea și nu știi. TimTam și-a pierdut femeia acu' mult timp, și are grijă singur de Pinky a mică de-atuncea.

Ness se uită la femeie. Încercă să zâmbească, dar se născuse în anii în care Esi nu zâmbea, așa că nu învățase niciodată cum se face. Colțurile buzelor păreau mereu să-i plece în sus, fără voie, apoi să-i cadă la loc într-o fracțiune de secundă, ca și cum erau prinse de acea tristețe ce ancorase odinioară inima mamei sale.

– Nu toată lumea a pierdut pe cineva? zise Ness.

*

Ness era prea drăguță să fie o cioară de câmp. Asta îi spusese Tom Allan în ziua în care o luase la plantație. O cumpărase cu bună-credință de la un prieten de-ai săi din Jackson, Mississippi, care spusese că e una dintre cele mai bune lucrătoare la câmp pe care le văzuse, dar să se asigure că o folosește doar la câmp. Văzând-o, cu pielea deschisă la culoare și părul cârlionțat ce-i cobora pe spate căutând sprijinul rotund al fundului, Tom Allan gândi că prietenul său făcuse o greșeală. Scoase costumașul alb pe care-i plăcea să-l poarte sclavele din casă, o bluză albă cu nasturi cu guler bărcuță și mâneci scurte, o fustă lungă și neagră legată de un șorț mic și negru. Îi ceru lui Margaret s-o ia pe Ness în camera din spate și s-o schimbe, iar Ness făcu așa cum i se spuse. Văzând-o pe Ness împodobită, Margaret își duse mâna la piept și-i spuse lui Ness să aștepte acolo. Ness trebui să-și lipească urechea de perete ca să audă ce spunea Margaret.

– Nu-i bună pentru casă, îi spuse Margaret lui Tom Allan.

– Lasă-mă s-o văd, Margaret. Sunt sigur că pot să hotărăsc singur dacă cineva e sau nu bun să lucreze în casa mea, nu-i așa?

– Da, domnu', zise Margaret. Cre' c-așa-i, da' nu-i ceva ce vreți să vedeți, atâta zic.

Tom Allan râse. Soția sa, Susan, intră în cameră și întrebă care era problema.

– Ei, Margaret a închis-o pe cioara asta nouă în spate și nu ne lasă s-o vedem. Potolește-te imediat și du-te s-o aduci aici.

Dacă Susan ar fi fost ca oricare dintre nevestele celorlalți stăpâni, ar fi știut că era cazul să fie atentă când soțul ei îi aduce în casă o negresă nouă. În comitatul acesta și în toate celelalte din sud, se știa că bărbaților le mai umblă ochii, dar și alte părți ale corpului.

– Da, Margaret, ad-o pe fată să vedem. Nu te prosti.

Margaret ridică din umeri și se întoarse în cameră, iar Ness își trase urechea de pe perete.

– Hai, vino, zise Margaret.

Ness ieși. Păși în fața publicului său format din două persoane, cu umerii dezgoliți, precum și jumătatea de jos a pulpelor, iar când Susan Stockham o văzu, leșină pe loc. Tom Allan nu putu decât s-o prindă în timp ce îi striga lui Margaret să meargă s-o schimbe imediat pe Ness.

Margaret o duse iute în camera din spate și plecă să caute haine de câmp, iar Ness stătu în mijlocul camerei, plimbându-și mâinile de-a lungul corpului, desfătându-se cu goliciunea sa urâtă. Știa că pe ei îi alarmaseră cicatricile întortocheate de pe umerii ei goi, dar cicatricile nu doar existau. Nu, pielea ei cicatrizată era ca un alt corp în sine și prin sine, de forma unui bărbat care o îmbrățișa din spate, cu brațele atârnându-i pe după gât. Semnele urcau de pe sâni, îi înconjurau colinele umerilor și străbăteau întreaga lungime mândră a spinării sale. I se întindeau spre partea de sus a fundului înainte să se piardă încetul cu încetul. Pielea lui Ness nu prea mai era piele, era mai degrabă stafia trecutului său devenită vizibilă, fizică. Nu o deranja să-și amintească.

Margaret se întoarse în cameră cu o basma, o bluză maro care acoperea umerii și o fustă roșie până în pământ. O privi pe Ness îmbrăcându-se cu ele.

– E păcat, serios. O clipă am zis că poate ești mai drăguță decât mine.

Plescăi din limbă de două ori și ieși din cameră.

Așa ajunse Ness să lucreze pe câmp. Nu era nimic nou. Și în iad lucrase pământul. În iad, soarele pârjolea bumbacul și-l făcea atât de fierbinte, încât aproape te ardea palma dacă îl atingeai. Când țineai în mână pufii aceia albi și mici, mai că simțeai că ții în mână flăcări, dar Doamne ferește să fi scăpat vreunul. Diavolul privea întotdeauna. În iad învățase să fie o bună lucrătoare la câmp, iar priceperea ei o adusese până la Tuscumbia.

Era a doua lună pe care o petrecea la plantația Stockham. Trăia într-una din barăcile femeilor, dar nu își făcuse prieteni. Cu toții o știau drept femeia care îi dăduse cu tifla lui TimTam, iar fetele, furioase când se gândeau că fata era obiectul dorinței lui și chiar mai furioase când înțeleseră că ea nu voia să fie, o tratau de parcă nu era mai mult decât un vânt puternic, un neajuns pe care îl poți totuși depăși.

Dimineața, Ness își pregătea găleata cu care pleca la câmp. Prăjituri de mălai, puțină carne sărată de porc și, dacă avea noroc, niște legume verzi. În iad, învățase să mănânce în picioare. Culegând bumbacul cu mâna dreaptă, înfulecând cu stânga. Nu era ceva ce să fie nevoită să facă aici, la plantația lui Tom Allan, să lucreze în timp ce mânca, dar nu știa alt mod.

– Iote, crede că-i mai brează decât noi, strigă o femeie, destul de tare cât să audă Ness.

– Și Tom Allan crede la fel, zise alta.

– Nu-u, Tom Allan n-a băgat-o în seamă de când a dat-o afar' din casa mare, zise prima.

Ness învățase cum să ignore vocile. Încercă să-și amintească limba twi pe care i-o vorbea Esi. Încercă să-și liniștească mintea până când nu mai rămase decât linia subțire, severă a buzelor mamei sale, buze care îi șopteau vorbe de iubire într-o limbă pe care Ness n-o mai pricepea. Îi veneau expresii și cuvinte, desperecheate sau fără sens, greșite.

Muncea toată ziua astfel, ascultând sunetele sudului. Bâzâitul insistent al țânțarilor, țiuitul cicadelor, murmurul bârfelor dintre sclavi. Noaptea, se întorcea în adăpostul ei, bătea salteaua improvizată până când praful urca din ea precum o șuviță de fum, învăluind-o ca într-o îmbrățișare. Apoi o punea iar jos și aștepta somnul care venea rar, încercând să-și potolească imaginile înfiorătoare care-i dansau în spatele pleoapelor închise.

Într-o noapte ca asta, când tocmai își scuturase salteaua în aer, începu bubuitul, pumni care băteau în ușa barăcii femeilor cu un ritm constant și impacientat.

– Vă rog! strigă o voce. Vă rog, ajutați-ne.

O femeie pe nume Mavis deschise ușa. TimTam stătea acolo legănându-și în brațe fata, pe Pinky. Intră în baracă, și cuvintele îi rămaseră în gât, deși nu avea lacrimi în ochi.

– Cre' c-are ce-a avut și maică-sa, zise el.

Femeile eliberară un loc pentru fetiță, iar TimTam o așeză jos înainte să înceapă să umble încoace și-ncolo.

– O, Doamne, o, Doamne, o, Doamne! se tânguia el.

– Du-te ș-adu-l pe Tom Allan să cheme doftoru', spuse Ruthie.

– Doftoru' n-a fost de folos data trecută, zise TimTam.

Ness stătea în picioare în spatele unui șir de femei, cu umerii ridicați ca și cum se pregăteau de luptă. Își făcu loc în mijloc să vadă copilul. Pinky era mică și cu trăsături ascuțite, ca și cum corpul ei era construit din bețe care nu se puteau îndoi. Părul îi era prins în două codițe mari ca două pufuri. Tot timpul cât femeile o priviră, nu scoase nici un sunet, doar inspiră iute o singură dată.

– N-are nimica, spuse Ness.

Deodată, TimTam încetă să se mai plimbe, și toată lumea se întoarse s-o privească pe Ness.

– Nu ești aici de mult, zise TimTam. Pinky n-a zis un cuvânt de când o murit maică-sa și acu' nu se poate opri din sughițat.

– Nu-i decât sughiț, zise Ness. N-a murit nimeni din asta, din câte știu io.

Se uită în jur la toate femeile care scuturau din cap dezaprobator, dar nu înțelegea ce făcuse greșit.

TimTam o trase deoparte.

– Femeile astea nu ți-au zis? șopti el, iar Ness scutură din cap.

Femeile vorbeau cu ea foarte rar, și reușise în sfârșit să le ignore bârfele. TimTam își drese glasul și își lăsă capul puțin mai jos.

– Vezi tu, știm că n-are nimica decât sughiță, da încercăm s-o facem să vorbească, și...

Vocea i se pierdu în timp ce Ness începu să înțeleagă că totul nu fusese decât un mic tertip ca s-o păcălească pe micuța Pinky să glăsuiască. Ness se trase de lângă TimTam și se uită cu atenție la mica adunare de femei, de la una la alta și așa mai departe. Își croi drum spre

mijlocul camerei, unde Pinky stătea întinsă pe o saltea, cu ochii pironiți în tavan. Fata întoarse privirea către Ness și mai sughiță o dată.

Ness se adresă tuturor.

– Doamne, nuș' în ce prostia naibii am intrat aicea la plantația asta, dar tre' s-o lăsați pe fata asta în pace. Poate nu vrea să vorbească că știe c-asta te țicnește sau poate că încă n-are nimica de zis, da nu cred io c-o să-nceapă în seara asta, că vă măscăriți voi ca actorii de la circ.

Femeile își frânseră mâinile și își mișcară picioarele, iar capul lui TimTam se lăsă mai jos.

Ness se duse înapoi la salteaua ei, termină de scuturat praful și se întinse pe ea.

TimTam se duse la Pinky.

– Haide, zise el, întinzându-i mâna fetei, dar ea se trase la o parte. Am zis haide, repetă el, glasul căpătându-i o nuanță sumbră din cauza rușinii, dar fata se smuci din nou.

Se duse la locul unde stătea întinsă Ness, cu ochii strâns închiși în timp ce se ruga să-i vină somnul mai repede. Mâna lui Pinky o atinse pe umăr, iar ea deschise ochii și o văzu pe fetiță uitându-se la ea, cu ochii ei rotunzi ca două luni, parcă implorând-o. Și pentru că Ness înțelegea pierderea, și pentru că înțelegea ce înseamnă să fii fără mamă, și înțelegea dorul și chiar tăcerea, întinse mâna spre mâna fetei și o trase lângă ea pe saltea.

– Du-te tu, îi zise lui TimTam, după ce Pinky își cuibărise deja capul în perna moale a sânilor ei. Mă ocup eu la noapte.

*

Începând cu acea zi, Pinky nu mai putu fi separată de Ness. Ba chiar se mutase din cealaltă baracă a femeilor în baraca lui Ness. Dormea cu Ness, mânca cu Ness, se plimba cu Ness și gătea cu Ness. Totuși, nu vorbea, iar Ness nu o ruga niciodată să vorbească, știind prea bine că Pinky avea să vorbească atunci când avea să aibă ceva de spus, avea să râdă când ceva avea să fie cu adevărat amuzant. Cât despre ea, Ness, care nu știuse cât de mult îi lipsise tovărășia cuiva, găsi alinare în prezența tăcută a fetei.

Pinky era fata cu apa. Într-o zi obișnuită, făcea nici mai mult, nici mai puțin de patruzeci de drumuri la pârâul de la marginea plantației Stockham. Căra o scândură de lemn pe umeri, cu brațele înconjurându-i capetele, de părea un om care duce o cruce, și pe fiecare capăt al scândurii avea agățate câte două găleți de argint. Când ajungea la pârâu, Pinky umplea gălețile, le aducea la casa principală, și apoi le golea în butoaiele mari cu apă care se găseau în pridvorul casei. Umplea ligheanele dinăuntru, ca să aibă copiii Stockham apă curată cu care să-și facă baia de după-amiază. Uda florile care stăteau pe măsuța de toaletă a lui Susan Stockham. Apoi, se ducea în bucătărie ca să-i dea lui Margaret două găleți pentru gătitul din ziua aceea. Mergea pe aceeași cărare bătută în fiecare zi, până jos la pârâu și înapoi la casă. La sfârșitul zilei, brațele îi zvâcneau atât de tare, încât Ness îi simțea bătăile inimii în ele când fata se strecura în patul ei noaptea, iar Ness o strângea tare în brațe.

Sughițul nu se oprise, continuând din ziua în care TimTam o adusese în cabana lui Ness, în speranța de a speria copilul ca să vorbească. Toată lumea sugeră câte un leac.

– Ține-o cu capu-n jos!

– Zi-i să-și țină răsuflarea și să-nghită!

– Pune-i două paie în cruce pe creștet!

Ultimul leac, propus de o femeie pe nume Harriet, fu cel care păru să dea rezultate. Pinky făcu treizeci și patru de drumuri la pârâu fără un singur sughiț. Ness era în pridvor, luându-și rația de apă, când Pinky se întoarse a treizeci și cincea oară. Cei doi copii roșcovani ai familiei Stockham umblau pe afară în acea zi. Băiatul, pe nume Tom Jr., și fata, Mary. Alergau pe scări în jos tocmai când Pinky dădu colțul, iar Tom Jr. doborî scândura, făcând ca una din găleți să zboare prin aer și să-i împroaște cu apă pe toți cei din pridvor. Mary începu să plângă.

– Mi s-a udat rochița! zise ea.

Margaret, care tocmai terminase de turnat apa unuia dintre ceilalți sclavi, puse jos polonicul.

– Gata, gata, don'șoară Mary.

Tom Jr., care nu fusese niciodată prea galant, decise să încerce tocmai atunci de dragul surorii sale.

– Hai, cere-i scuze lui Mary! îi zise el lui Pinky.

Cei doi aveau aceeași vârstă, deși Pinky era cu vreo treizeci de centimetri mai înaltă.

Pinky deschise gura, dar nu ieși nici un cuvânt.

– Îi pare rău, zise Ness repede.

– Nu vorbeam cu tine, spuse Tom Jr.

Mary se oprise din plâns și se uita atent la Pinky.

– Tom, știi că nu vorbește, spuse Mary. E-n regulă, Pinky.

– O să vorbească dacă așa-i zic eu, răspunse Tom Jr., împingând-o pe sora sa. Cere-i scuze lui Mary, repetă el.

Soarele era sus și fierbinte în acea zi, iar Ness vedea cum cele două pete ude de pe rochia lui Mary se uscaseră deja.

Pinky, cu ochii scăldați în lacrimi, deschise iar gura și scoase un val de sughițuri, frenetice și zgomotoase.

Tom Jr. scutură din cap. Se duse în casă în timp ce toată lumea privea și se întoarse cu bastonul familiei Stockham. Era de două ori cât el, făurit dintr-un lemn tocit de mesteacăn. Nu era gros, dar era atât de greu, încât Tom Jr. abia îl putea ține cu două mâini, ce să mai vorbim să-l țină cu una și să mai și lovească.

– Vorbește, cioară! porunci Tom Jr., iar Margaret, care se oprise de mult din împărțit apă, dădu fuga în casă strigând:

– Ooh, Tom Junior, am să-l găsesc pe tac-tu!

Pinky plângea și sughița în același timp, sughițul blocându-i ce ar fi putut să spună. Tom Jr. ridică bastonul în mâna dreaptă cu mult efort și încercă să-și ia avânt dându-l peste umăr, dar Ness, care stătea lângă el, prinse vârful bastonului în mână. Îi sfâșie palmele când trase atât de tare, încât Tom Jr. căzu la pământ. Îl trase după ea un centimetru.

Tom Allan apăru în pridvor împreună cu Margaret, care își pierduse răsuflarea și se ținea cu mâinile de piept.

– Ce-i asta? întrebă el.

Tom Jr. începu să plângă.

– Voia să mă bată, tati! zise el.

Margaret încercă să spună ceva:

– Domnișoru' Tom, minți! Tu...

Tom Allan ridică mâna s-o oprească pe Margaret din a mai vorbi și se uită la Ness. Poate își aminti cicatricile de pe umerii ei, cum o ținuseră pe soția lui în pat tot restul acelei zile, iar lui îi tăiaseră pofta de mâncare o săptămână. Poate se întreba ce trebuie să facă o cioară ca să merite niște vergi ca acelea, de ce necazuri poate fi în stare o cioară ca asta. Iar băiatul lui era căzut la pământ, cu țărână pe pantaloni, și copila mută Pinky plângea. Ness era sigură că el vedea limpede ca lumina zilei ce se întâmplase, dar amintirea cicatricilor ei îl făcu să se îndoiască. O cioară cu asemenea cicatrici, și fiul lui la pământ. Nu avea altceva de făcut.

– Mă ocup de tine imediat, îi zise lui Ness, și toată lumea se întrebă ce avea să se petreacă.

În seara aceea, Ness se întoarse în adăpostul femeilor. Se băgă în pat și închise ochii, așteptând ca imaginile care-i jucau în fiecare seară în spatele pleoapelor să se potolească în întuneric. Lângă ea, Pinky începu să sughițe.

– O, Doamne, iar începe! N-am avut destule belele pentru-o zi? întrebă una dintre femei. Nu te poți hodini deloc când asta începe să sughițe.

Rușinată, Pinky își puse o mână peste gură ca și cum, astfel, putea ridica un zid care să împiedice sunetul să mai iasă.

– Dă-le-ncolo, șopti Ness. Dacă te gândești, mai rău faci. Nu știa dacă vorbea cu Pinky sau cu ea însăși.

Pinky strânse puternic ochii în timp ce o serie de sughițuri îi explodau de pe buze.

– Lăsați-o-n pace, se adresă Ness corului de vaiete, și femeile o ascultară. Evenimentele zilei sădiseră o sămânță măruntă de respect și milă pentru Ness, pe care o udau cu supunerea lor. Nu știau ce avea să facă Tom Allan.

Noaptea, după ce în sfârșit adormiseră toate, Pinky se întoarse pe partea cealaltă și se cuibări în pielea moale a burții lui Ness. Ness își îngădui s-o țină în brațe pe fată și să lunece pe tărâmul amintirilor.

E înapoi în iad. E măritată cu un bărbat căruia i se zice Sam, dar care vine direct de pe continent și nu vorbește engleza. Stăpânul iadului, Diavolul în persoană, cu pielea roșie și un smoc de păr sur, preferă ca sclavii lui să fie căsătoriți „din motive de asigurare", și pentru că Ness e nouă în iad și n-a revendicat-o nimeni, îi e dată noului sclav, Sam, ca să-l potolească.

La început, nu vorbesc unul cu altul. Ness nu înțelege limba lui ciudată, și e uluită de el, fiindcă e cel mai arătos bărbat pe care l-a văzut vreodată, cu pielea atât de neagră și de catifelată, încât dacă te uiți la ea e aproape ca și cum ai gusta-o. Are trupul masiv, musculos al animalului african, și refuză să fie închis, chiar și cu Ness ca dar de bun-venit. Ness știe că Diavolul a plătit o grămadă de bani pe el, așa că se așteaptă să muncească din greu, dar nimic nu pare să-l îmblânzească. În prima zi se luptă cu alt sclav, îl scuipă pe supraveghetor, și e suit pe o platformă și biciuit în fața tuturor până ce balta de sânge de pe pământ e suficient de adâncă să îmbăiezi un copil în ea.

Sam refuză să învețe engleza. În fiecare noapte, drept pedeapsă pentru vorba-i încă neagră, Diavolul îl trimite înapoi la patul matrimonial cu răni care se redeschid îndată ce se vindecă. Într-o noapte, înfuriat, Sam distruge adăpostul sclavilor. Camera lor e prăpădită dintr-un perete în altul, iar când Diavolul aude vestea distrugerii vine să împartă pedeapsa.

– Eu am fost, zise Ness. Și-a petrecut noaptea ascunsă în colțul stâng al camerei, privind cum bărbatul, care i s-a spus că e soțul ei, devine animalul care i s-a spus că este.

Diavolul e nemilos, chiar dacă știe că minte. Chiar dacă Sam încearcă iar și iar să-și asume vina. O bate până ce biciul se desprinde de spinarea ei ca o caramelă topită, apoi îi dă un picior și o lasă lată.

Când Diavolul pleacă, Sam plânge, iar Ness e mai mult moartă decât vie. Cuvintele lui Sam curg într-o litanie groasă și febrilă, iar Ness nu înțelege ce spune. O ridică ușor și o așază pe saltea. Iese din casă în căutarea vraciului, la opt kilometri distanță, care vine cu rădăcini și frunze și balsamuri pe care le întinde pe spatele lui Ness în timp ce ea își recapătă cunoștința și apoi și-o pierde iarăși. E prima noapte în care Sam doarme pe saltea cu ea, iar dimineață, când se trezește cu o durere nouă și cu rănile supurând, îl găsește așezat la picioarele ei, privindu-i chipul cu ochii lui mari și obosiți.

– Iartă-mă, zice el.

Sunt primele cuvinte în engleză pe care i le spune ei sau oricui.

În acea săptămână, muncesc alături pe câmp, iar Diavolul, deși îi urmărește cu atenție, nu face nimic

împotriva lor. Serile, se întorc în pat, dar dorm în părți opuse, fără să se atingă. În unele nopți, se tem că Diavolul îi privește cum dorm, iar acelea sunt nopțile în care Sam o strânge în brațe, așteptând să încetinească metronomul fricii care îi face toba inimii să bată. Vocabularul lui s-a îmbogățit și acum include numele ei și al lui, „nu-ți face griji" și „liniște". Într-o lună, are să învețe „iubire".

Într-o lună, după ce rănile de pe spatele fiecăruia se vor fi transformat în cicatrici, își consumă în sfârșit căsătoria. El o ridică atât de ușor, încât i se pare că s-a transformat într-una din păpușile de cârpă pe care le face pentru copii. Nu a mai fost niciodată cu un bărbat, dar își închipuie că Sam nu e bărbat. Pentru ea, a devenit ceva mult mai mare decât un bărbat, Turnul Babel însuși, atât de aproape de Dumnezeu, că trebuie răsturnat. El își plimbă mâinile peste spatele ei plin de coji, iar ea face la fel cu spatele lui, și pe măsură ce muncesc împreună, strângându-se unul pe altul, unele cicatrici se redeschid. Acum sângerează amândoi, mire și mireasă deopotrivă, în această uniune sfântă fără nimic sfânt în ea. Răsuflarea îi iese lui din gură și intră în a ei, și stau amândoi întinși împreună până cârâie cocoșii, până e vremea să se întoarcă pe câmp.

Ness se trezi cu degetul lui Pinky împungând-o în umăr.

– Ness, Ness! vorbi ea.

Ness se întoarse s-o vadă pe fată, încercând să-și ascundă uimirea.

– Ai visat urât? întrebă ea.

– Nu, zise Ness.

– Arăta ca și cum visai urât, spuse fata, dezamăgită, fiindcă atunci când avea noroc, Ness îi spunea povești.

– A fost urât, răspunse Ness. Dar n-a fost vis.

Dimineața își anunță prezența cu țipetele cocoșilor, iar femeile din adăpostul sclavelor se pregăteau pentru o nouă zi, șoptind în tot acest timp despre soarta lui Ness.

Nimeni nu îl mai văzuse pe Tom Allan biciuind în public, nu cum văzuseră sau trăiseră pe alte plantații. Stăpânul lor avea un stomac delicat și detesta să vadă sânge. Nu, când Tom Allan voia să pedepsească un sclav, o făcea în privat, undeva unde putea să închidă ochii în timpul pedepsei și să se întindă după aceea. Dar de data asta lucrurile păreau altfel. Ness era printre puținii sclavi pe care îi ocărâse vreodată în public, și ea știa că îl făcuse de rușine, dat fiind că băiatul lui era tăvălit în țărână, iar Pinky stătea tăcută și nevătămată.

Ness se întoarse la același rând de bumbac la care fusese cu o zi în urmă, în timp ce toți o priveau insistent. Se spunea că plantația lui Tom Allan era mai întinsă decât oricare dintre celelalte plantații mici din comitat, și dura două zile întregi să termini de cules un rând de bumbac. Pe neașteptate, TimTam apăru iar în spatele lui Ness. O atinse pe umăr, iar ea se întoarse.

– Mi-a zis că ieri a vorbit Pinky. Cre' că tre' să-ți zic mersi pentru asta. Și pentru ailaltă chestie.

Ness se uită la el și își dădu seama că de fiecare dată când îl vedea, mesteca mereu câte ceva, iar gura i se mișca întotdeauna în cerc.

– Nu tre' să faci nimic, zise Ness, aplecându-se iar.

TimTam se uită să vadă dacă Tom Allan ieșise în pridvor.

– Mă rog, sunt recunoscător oricum, zise el, și păru sincer. Când Ness ridică din nou privirea, văzu că rânjește, cu buzele late trase să le facă loc dinților. Pot să vorbesc cu Stăpânu' Tom. N-o să facă nimic.

– Cre' că nu mi-a trebuit nimeni să lupte pentru mine pân-acu'. N-o să-ncep acuma, spuse Ness. Du-te și supără pe altcineva cu recunoștința ta. Margaret abia așteaptă.

Lui TimTam îi căzu fața. Încuviință și apoi se întoarse la rândul său. După câteva minute, Tom Allan sosi în pridvor și se uită în depărtare. Toată lumea o privea pe Ness cu colțul ochiului. Ea se simțea cum se simțea uneori noaptea, în întuneric, în toiul sezonului țânțarilor, când simțea prezența unui lucru amenințător, dar nu putea vedea pericolul.

Se uită la Tom Allan, nu mai mare decât un fir de praf în pridvor din locul unde se afla ea pe câmp, și se întrebă cât timp îi trebuia ca să acționeze, dacă avea s-o cheme chiar în acea dimineață sau dacă avea să lase să treacă mai multe zile, făcând-o să aștepte. Așteptarea o deranja, asta o deranjase întotdeauna. Ea și Sam petrecuseră atâta timp așteptând, așteptând, așteptând.

Ness îi ceruse lui Sam să aștepte afară cât timp era în travaliu. Îl născuse pe Kojo într-o iarnă stranie din sud. O zăpadă nemaivăzută acoperise plantațiile o săptămână întreagă, amenințând culturile, înfuriindu-i pe proprietari, oprind mâinile sclavilor din cules.

Ness se adăpostise în camera de nașteri în noaptea când ninse cel mai mult, iar când sosi moașa în sfârșit și

deschise ușa, un vânt rece pătrunse în cameră, aducând o rafală de fulgi de nea care se topeau pe mese și scaune și pe burta lui Ness.

În timpul sarcinii, Kojo fusese genul de bebeluș care se lupta cu pereții pântecelui mamei sale, iar călătoria afară nu fusese deloc altfel. Ness urlase până i se irită gâtul, amintindu-și cu fiecare împingere poveștile pe care celelalte sclave i le spuseseră despre propria naștere. Vorbeau că Esi nu zisese nimănui că Ness avea să sosească; se dusese pur și simplu după un copac și se puse pe vine. Spuneau că un sunet straniu se auzise înainte de vaietul de nou-născut al lui Ness, și ani la rând de atunci, Ness le ascultase certându-se despre ce fusese acel zgomot. O sclavă credea că era un fâlfâit de aripi de pasăre. Alta, că era un duh, care venise s-o ajute pe Ness să iasă și apoi plecase cu o bubuitură. Încă una spunea că sunetul ieșise chiar din Esi. Că plecase să fie singură, să aibă clipa ei de fericire cu copilul până să vină cineva să-i ia și fericirea, și copilul. Acel sunet, spusese sclava, era râsul lui Esi, și de asta nu-l recunoscuseră.

Ness nu își închipui cum cineva putea să râdă în timpul nașterii, până când moașa nu-l scoase pe Kojo în sfârșit în lume, iar băiețelul ei țipă, mai tare decât i-ar fi permis plămânii săi mici, iar Sam, care dădea ture afară în zăpadă, le mulțumi strămoșilor săi în yoruba și aștepta ocazia să-l țină în brațe. Apoi Ness înțelese.

După nașterea fiului lor, Sam devenise tot ce voia Diavolul să devină. Blând, un muncitor bun și silitor, care rareori se bătea sau făcea necazuri. Își amintea felul în care Diavolul o bătuse pe Ness pentru nebunia lui, și când îl luă în brațe pe Kojo, căruia îi spunea Jo, pentru

prima oară, își făgădui că băiatul nu avea să pătimească nimic din vina lui.

Apoi Ness o găsi pe Aku și-i spuse lui Sam că avea să poată să-și respecte promisiunea. Ness stătea în spatele bisericii în Duminica Paștelui, singura duminică în care Diavolul le dădea voie sclavilor să facă drumul de douăzeci și patru de kilometri până la biserica baptistă pentru negri de la marginea orașului, și aștepta să înceapă predica. Fără să se gândească, începu să fredoneze o melodie twi pe care mama ei o cânta cu glas plin de tristețe în nopțile în care munca sclavilor era deosebit de epuizantă, când era bătută pentru vreo presupusă nerușinare, sau trândăveală, sau greșeală.

Porumbița a greșit. Ce e de făcut? Fă-o să sufere sau greșești și tu!

Ness nu știa ce cântă, fiindcă Esi nu o învățase niciodată ce înseamnă cuvintele cântecului, dar în banca din fața ei, o femeie se întoarse și șopti ceva.

– Îmi pare rău. Nu înțeleg, spuse Ness.

Cuvintele pe care femeia le rostise erau în limba mamei sale.

– Deci ești ashanti și nici măcar nu știi, zise femeia. Accentul său era încă puternic, cum fusese și al lui Esi, scânteietor în ușurătatea Coastei de Aur.

Se recomandă, zicând că o cheamă Aku, și explică faptul că venea din ținutul Ashanti și că fusese ținută la Castel la fel ca mama lui Ness, înainte să fie trimisă în Caraibe și apoi în America.

– Știu drumul înapoi, zise Aku.

Predica era pe cale să înceapă, iar Ness știu că nu avea mult timp la dispoziție. Duminica Paștelui nu avea să

mai vină încă un an de acum încolo, și până atunci ea sau Aku, sau amândouă, puteau fi vândute, sau chiar moarte. Viața lor nu era genul care să garanteze că aveai să rămâi în viață. Trebuia să acționeze repede.

Aku vorbi încet, îi spuse lui Ness cum dusese poporul akan la miazănoapte, spre libertate, de multe ori, de atâtea ori încât căpătase porecla *Nyame nsa*, sau mâna lui Dumnezeu, mâna ajutorului, în limba twi. Ness știa că nimeni nu fugise de pe plantația Diavolului, dar ascultând-o pe această femeie, care vorbea ca mama ei, care îl lăuda pe același Dumnezeu ca mama ei, Ness știu că voia ca familia ei să fie prima care fuge.

Jo avea un an când Ness începu să plănuiască libertatea familiei sale. Femeia o asigurase că mai luase copii la miazănoapte, copii care încă urlau și plângeau după țâța mamei. Jo nu avea să fie o problemă.

Ness și Sam vorbeau despre fugă în fiecare noapte în care erau împreună. „Nu poți să crești un copil în iad", repeta Ness iar și iar, gândindu-se cum fusese ea răpită de lângă propria mamă. Cine știe cât timp mai avea cu bebelușul ei perfect până când acesta avea să uite sunetul vocii sale, detaliile chipului său, așa cum și ea le uitase pe ale lui Esi. Iar când Sam fu în sfârșit de acord, îi trimiseră vorbă lui Aku, anunțând-o că sunt gata, că aveau să aștepte semnalul ei, un vechi cântec twi, fredonat încet în pădure, purtat parcă de frunzele măturate de vânt.

Așa că așteptară. Ness, și Sam, și Kojo, muncind pe câmp mai mult și mai din greu decât oricare alt sclav, că până și Diavolul începu să zâmbească atunci când le auzea numele. Așteptară toamna și apoi iarna, ascultând

să prindă sunetul care avea să le dea de veste că a sosit vremea, rugându-se să nu fie vânduți sau separați înainte să aibă șansa de a fugi.

Nu se întâmplă așa, dar Ness se întreba deseori dacă n-ar fi fost mai bine să fi fost vânduți. Cântecul sosi în primăvară, atât de ușor încât Ness se gândi că poate doar și-l închipuise, însă curând Sam îi luă pe Jo cu un braț și pe Ness cu celălalt, și toți trei ieșiră de pe pământul Diavolului pentru prima oară de când își puteau aminti.

În acea primă noapte, merseră atât de mult și atât de departe, încât tălpile crăpate ale lui Ness se deschiseră. Lăsă sânge pe frunze, și speră să plouă ca să nu-i poată prinde mirosul câinii care aveau cu siguranță să apară. Când răsări soarele, urcară în copaci. Ness nu mai făcuse așa ceva din copilărie, dar își aminti imediat cum se face. Îl înfășură pe Jo la piept într-o cârpă și se întinse după creanga cea mai de sus. Când plângea, îl strângea mai tare la piept. Uneori, după ce făcea asta, copilul devenea atât de liniștit încât se îngrijora, tânjind după plânsetele lui. Dar cu toții practicau liniștea aici, o liniște precum aceea despre care vorbea Esi în poveștile ei despre Vaporul Mare. O liniște de mormânt.

Trecură zile întregi așa, cei patru ascunzându-se în copaci în pădure sau în iarbă pe câmpii, dar curând Ness simți o căldură urcând din pământ, și știu, așa cum știi aerul sau dragostea doar simțindu-le, că Diavolul era pe urmele lor.

– Îl iei tu pe Kojo la noapte? o întrebă Ness pe Aku în timp ce Sam și băiatul se îndepărtaseră să caute apă de băut. Doar la noapte. Nu mă mai ține spatele.

Aku încuviință, uitându-se ciudat la ea, dar Ness știa ce voia și nu avea să se răzgândească.

În acea dimineață, veniră câinii, gâfâind greoi și chinuit în timp ce băteau cu labele copacul în care se ascundea Ness.

Din depărtare, se auzi un fluier, un cântecel vechi pentru negri ce urca din pământ înainte ca sunetul să fie asociat unui trup.

– Știu că sunteți pe-aici pe undeva, zise Diavolul. Și tare am chef să vă aștept.

În limba twi pe care o vorbea stricat, Ness o chemă pe Aku, care era mai departe și îl ținea pe micuțul Jo:

– Orice, numai nu coborî, zise Ness.

Diavolul continuă să se apropie, fredonând răbdător și cu voce gravă. Ness știa că avea să aștepte acolo la nesfârșit și că în curând copilul avea să plângă, să ceară de mâncare. Se uită la copacul în care stătea Sam și speră că avea s-o ierte pentru ceea ce avea să abată asupra lor, apoi coborî din copac. Ajunse pe pământ înainte să-și dea seama că Sam făcuse același lucru.

– Unde-i băiatul? întrebă Diavolul în timp ce oamenii săi îi legau pe cei doi.

– A murit, spuse Ness, și speră că ochii săi aveau în ei acea privire, pe care femeile o căpătau uneori când se întorceau după ce fugeau și își omorau copiii ca să-i elibereze.

Diavolul ridică o sprânceană și râse încet.

– Ce păcat, pe cuvântu' meu! Credeam că am pus mâna pe niște cioroi de încredere. Ca să vezi.

Apoi îi duse pe Ness și pe Sam înapoi în iad.

Când ajunseră acolo, toți sclavii fură chemați afară, în jurul stâlpului de osândă. Îi dezbrăcă pe amândoi la pielea goală, îl legă pe Sam atât de strâns încât nu-și putea mișca nici degetele, și-l făcu să privească în timp ce Ness căpăta semnele care aveau s-o facă prea urâtă să mai lucreze într-o casă. La sfârșit, Ness era pe jos, cu rănile acoperite de țărână. Nu putea să-și ridice capul, așa că i-l ridică Diavolul. O puse să se uite. Le porunci tuturor să se uite: funia se desfășură, creanga se îndoi, capul se despărți de trup.

Așa că astăzi, în timp ce Ness se uita să vadă ce pedeapsă avea Tom Allan pentru ea, nu putea să nu-și amintească de acea zi. Capul lui Sam. Capul lui Sam întors spre stânga, bălăngănindu-se.

Pinky duse apă la pridvorul unde stătea Tom Allen, așteptând. Când fetița se întoarse, ochii ei prinseră privirea lui Ness, dar Ness nu îi susținu privirea prea mult. Continuă să culeagă bumbac. Se gândi la acțiunea de a culege bumbacul cum o făcea din ziua în care văzuse capul lui Sam, ca la o rugăciune. Îndoia tulpina și spunea: „Doamne, iartă-mi păcatele". Smulgea măciulia și spunea: „Și păzește-ne de cel rău". Și o ridica, zicând: „Și apără-mi băiatul, oriunde s-ar afla".

JAMES

Afară, copiii mici cântau *Eh-say, shame-ma-mu* și dansau în jurul focului, burticile lor netede și goale sclipind ca niște globuri care reflectă lumina. Cântau fiindcă se auzise ceva – ashanti aveau capul Guvernatorului Charles MacCarthy. Îl țineau înfipt într-un țăruș în fața palatului regelui ashanti în chip de avertizare pentru britanici: asta se întâmplă cu aceia care ne sfidează.

– Ei, piticilor, nu știți că dacă ashanti îi învinge pe britanici, urmăm noi la rând? întrebă James. Se întinse după una dintre fetițe și o gâdilă până când toți copiii ajunseră să chicotească și să ceară îndurare. O lăsă pe fetiță și apoi își luă o expresie sumbră, continuându-și discursul. O să fiți în siguranță aici în sat, fiindcă familia mea are sânge albastru. Să nu uitați asta.

– Da, James, spuseră ei.

Pe drum, tatăl lui James se apropia cu unul dintre albii de la Castel. Îi făcu semn lui James să-i urmeze în ansamblu.

– Băiatul ar trebui să audă asta, Quey? întrebă omul alb, aruncându-i o privire fugară lui James.

– E bărbat, nu băiat. El are să-mi preia responsabilitățile aici după ce eu n-am să mai fiu. Tot ce-mi spui mie poți să-i spui și lui.

Omul alb încuviință și îl privi pe James cu atenție în timp ce vorbi.

– Tatăl mamei tale, Osei Bonsu, a murit. Ashanti spun că le-am omorât regele ca să răzbunăm moartea Guvernatorului MacCarthy.

– Și așa e? întrebă James, susținând privirea bărbatului, furia începând să-i fiarbă în vene. Albul întoarse privirea. James știa că britanicii ațâțau războaiele tribale de ani de zile, știind că toți prizonierii luați în aceste războaie aveau să le fie vânduți pentru negoț. Coasta de Aur era ca un cazan cu ciorbă de arahide, așa spunea mereu mama lui James. Oamenii ei, ashanti, erau zeama, iar oamenii tatălui său, fanti, erau arahidele, și celelalte popoare, care începeau la marginea Atlanticului și înaintau prin pădure până la miazănoapte, erau carnea, și piperul, și legumele. Cazanul acesta era deja plin-ochi înainte să vină albii și să-l pună pe foc. Acum, cei de pe Coasta de Aur nu aveau decât să fie cu grijă să nu dea în foc iar și iar și iar. James nu s-ar fi mirat dacă britanicii i-ar fi ucis bunicul ca să pună paie pe foc. De când maică-sa fusese răpită și măritată cu tatăl său, satul lui era înăbușitor de fierbinte.

– Mama ta vrea să meargă la înmormântare, zise Quey.

James își descleștă pumnul pe care nu-și dăduse seama că-l ținea strâns.

– E prea periculos, Quey, spuse omul alb. Nici măcar statutul regesc al Nanei Yaa s-ar putea să nu te apere. Știu că satul tău e aliatul nostru de ani de zile. E pur și simplu prea periculos.

Tatăl lui James lăsă privirea în pământ, și deodată James auzi din nou glasul mamei sale în ureche, spunându-i că tatăl său e un om slab, fără pic de respect față de pământul pe care pășește.

– Vom merge, spuse James, iar Quey ridică privirea. Să nu participăm la înmormântarea regelui ashanti e un păcat pe care strămoșii nu ni l-ar ierta vreodată.

Încet, Quey încuviință din cap. Se întoarse către omul alb.

– Măcar atât putem face, zise el.

Omul alb dădu mâna cu amândoi, iar în ziua următoare James, mama sa și tatăl său porniră spre miazănoapte, ca să ajungă în Kumasi. Bunica sa, Effia, avea să stea acasă cu copiii mai mici.

James ținu pușca în poală în timp ce călăreau prin pădure. Ultima dată când mai ținuse o pușcă fusese cu cinci ani în urmă, în 1819, când împlinise doisprezece ani. Tatăl său îl luase în codru să tragă după niște fâșii de pânză pe care le legase de mai mulți copaci în depărtare. Îi spuse lui James că un bărbat trebuie să învețe să țină o pușcă la fel cum ține o femeie, grijuliu, tandru.

Acum, privindu-și părinții pe când înaintau prin pădure, James se întrebă dacă tatăl său o ținuse vreodată pe mama sa astfel, grijuliu sau tandru. Dacă războiul fusese realitatea de pe Coasta de Aur, atunci asta definise și lumea dinăuntrul ansamblului său.

Nana Yaa plângea în timp ce ei se deplasau în căruță.

– Am mai merge măcar dacă nu era fiu-meu? întrebă ea.

James făcuse greșeala să-i spună ce discutaseră tatăl său și omul alb cu o zi în urmă.

– Dacă n-aș fi eu, l-ai mai avea măcar pe fiu-tău? bombăni tatăl său.

– Ce? întrebă mama sa. Nu te înțeleg când vorbești așa urât în fanti.

James își dădu ochii peste cap. Aveau să continue așa tot restul drumului. Încă își mai amintea certurile pe care le avuseseră pe când el era doar un băiețel. Când mama sa zbiera din cauza numelui băiatului.

– James Richard Collins? striga ea. James Richard Collins! Ce fel de akan ești tu de-i dai băiatului trei nume albe?

– Și ce-are? răspundea tatăl său. N-o să fie el prinț și peste ai noștri, și peste albi? I-am dat un nume puternic.

James știa acum, și o știuse și atunci, că părinții săi nu se iubiseră niciodată. Fusese o căsătorie din rațiuni politice; datoria îi ținea împreună, deși până și asta abia părea să fie de ajuns. Când trecură de orașul Edumfa, mama sa o ținea una și bună că de fapt Quey nici n-ar fi bărbat dacă n-ar fi fost Fiifi, răposatul străunchi al lui James. Atât de multe certuri de-ale lor duceau către Fiifi și deciziile pe care acesta le luase pentru Quey și familia sa.

După zile întregi de călătorie, se opriră să petreacă noaptea în Dunkwa, cu David, un prieten din vremea în care Quey fusese în Anglia, care se mutase înapoi pe Coasta de Aur, cu ani în urmă, împreună cu soția sa britanică. Zile, chiar săptămâni aveau să treacă înainte să ajungă la încăperea în care trupul neînsuflețit

al bunicului lui James era etalat la înălțime, pentru ca toți să-i poată celebra viața.

– Quey, prietene, zise David când se apropie familia lui James.

Avea o burtă rotundă ca o nucă de cocos prea mare. Pentru o clipă, amintindu-și cum crescuse tăind fructele în două și bând zeama dinăuntru, James se întrebă ce ar curge dintr-un om ca David, dacă îi făceai o gaură.

Tatăl său și David își dădură mâna și începură să vorbească. James observa întotdeauna că glasurile le deveneau cu atât mai zgomotoase și mai pătimașe cu cât trecuse mai mult de când se văzuseră ultima oară, ca și cum volumul încerca să compenseze distanța sau să se întindă în trecut.

Nana Yaa îi făcu un semn din cap nevestei lui David, Katherine, apoi își drese puternic glasul.

– Soția mea e foarte obosită, zise Quey, iar servitorii veniră s-o conducă în camera sa. James dădu să îi urmeze, sperând că și el avea să se poată odihni, dar David îl opri.

– Ei, James, ești om mare acum. Așază-te. Vorbește.

În cele câteva ocazii în care James îl văzuse pe David, acesta îi spusese om mare. Își amintea când avea doar patru ani și se împiedicase de un lucru invizibil, poate o furnică, și căzuse pe jos, spărgându-și buza de sus. Imediat începuse să plângă, un plâns violent ce se forma undeva înăuntrul pieptului. David îl luă cu o singură mână, îi șterse fundul de praf cu cealaltă și îl așeză pe o masă în fața lui, așa încât cei doi se priviră ochi în ochi.

– Ești om mare de-acum, James. Nu poți să plângi la orice lucru mărunt care îți iese în cale.

Cei trei stăteau în jurul unui foc făcut de servitori, sorbind vin de palmier. Tatăl lui James îi părea mai bătrân, nu cu mult, ca și cum drumul de trei zile adăugase trei ani vârstei sale. Dacă drumul ar fi durat treizeci de zile, Quey ar fi arătat aproape la fel de bătrân ca bunicul lui James înainte să moară.

– Tot îți dă bătăi de cap, ha? Chiar dacă o duci la înmormântarea lui Osei Bonsu? întrebă David.

– Nimic nu-i ajunge nevesti-mii, zise Quey.

– Asta se întâmplă când te însori pentru putere în loc să te însori din dragoste. Biblia spune...

– N-am nevoie să știu ce spune Biblia. Și eu am studiat Biblia, mai ții minte? De fapt, îmi aduc aminte că mergeam la ora de religie mai des decât tine, spuse Quey râzând scurt. N-am ce face cu religia aia. Am ales pământul ăsta, oamenii ăștia, obiceiurile astea, și nu pe ale britanicilor.

– Le-ai ales tu sau ți le-au ales alții? întrebă David încet.

Quey îl privi pe furiș pe James, apoi întoarse privirea. Era ca atunci când mama sa striga la Quey numai când era cu adevărat furioasă:

– Ești așa molâu, te faci bucăți. Om slab.

– Și tu, James? Ești aproape destul de mare, că parcă și aud clopote de nuntă. Să începem să-ți căutăm mireasă, sau ai vreo femeie în minte? David îi făcu cu ochiul și apoi, ca și cum ar fi tras un întrerupător ce îi ajungea până în gât, începu să râdă atât de tare că se înecă cu propria salivă.

– Nana Yaa și cu mine i-am ales o nevastă bună cu care să se însoare la timpul potrivit, spuse Quey.

David încuviință atent și dădu peste cap tigva cu vin, iar mărul lui Adam îi ieșea la suprafață din șuvoiul de lichid ce se scurgea peste el. Privindu-l, James se crispă. Înainte ca străunchiul său Fiifi să moară, pe când James era doar un băiețel, Fiifi conspirase cu Quey să aleagă femeia cu care James avea să se însoare. O chema Amma Atta, fiica succesorului la tron al căpeteniei Abeeku Badu. Uniunea lor avea să fie ultimul punct de pe o listă de îndreptări pe care Fiifi își promisese să le îndeplinească pentru Quey. Avea să fie împlinirea unei promisiuni pe care Cobbe Otcher i-o făcuse Effiei Otcher Collins cu ani în urmă: că sângele său avea să fie amestecat cu sângele regilor fanti. James avea să se însoare cu ea în ajunul celei de-a optsprezecea aniversare a sa. Fata avea să fie prima lui nevastă, cea mai importantă.

Fiindcă și Amma crescuse în sat, James o știuse toată viața, și când erau mici, se juca împreună cu ea în afara ansamblului căpeteniei Abeeku. Dar pe măsură ce creșteau, Amma începea să-l enerveze tot mai tare. Lucruri mărunte, precum felul în care râdea mereu cu o secundă prea târziu după ce el spunea o glumă, destul de târziu încât el să-și dea seama că fata nu îl găsea deloc amuzant, sau cum își punea atât de mult ulei de cocos în păr, încât dacă îl atingea cu vreo șuviță pe umăr, când erau împreună, umărul avea să-i miroasă a ulei și după ce pleca. Avea doar cincisprezece ani când înțelese că nu putea să iubească vreodată cu adevărat o femeie ca ea, dar nu conta ce credea el.

Bărbații continuară să-și soarbă vinul în tăcere o vreme. În copaci, păsările se chemau unele pe altele la culcare. Un păianjen se târî peste piciorul gol al lui

James, și se gândi la poveștile cu Anansi pe care mama sa i le spusese lui și pe care le spunea încă fraților și surorilor sale mai mici.

– Ați auzit povestea cu Anansi și pasărea adormită? îi întreba ea, cu trăsnăile jucându-i în cap, iar toți copiii strigau: „Nu!" și chicoteau în palme, înfiorați de minciuna pe care o rosteau, fiindcă mai auziseră de multe ori povestea, învățând că o poveste nu era altceva decât o minciună cu care scăpai neprins.

David dădu iar peste cap tigva, lăsându-și capul pe spate odată cu ea, cât să poată goli tot conținutul acesteia. Râgâi, apoi își șterse gura cu dosul palmei.

– E adevărat? întrebă el. Se aude că britanicii ar aboli sclavia curând?

Quey ridică din umeri.

– În anul în care s-a născut James, le-au spus tuturor de la Castel că negoțul cu sclavi fusese abolit și că nu mai puteam vinde sclavi în America, dar a oprit asta triburile să mai vândă? I-a făcut asta pe britanici să plece? Nu vezi războiul ăsta pe care-l poartă ashanti și britanicii și pe care o să-l tot poarte mai mult decât om trăi eu sau chiar James? Aici miza e mult mai mare decât sclavia, fratele meu. E vorba despre cine va fi stăpân peste pământ, peste oameni, peste putere. Nu poți să înfigi un cuțit într-o capră și apoi să spui: Acum o să scot cuțitul ăsta încet, ca să rezolvăm totul ușor și curat, să nu facem mizerie. Va fi întotdeauna sânge.

James mai auzise acest discurs, sau unul asemănător, de multe ori. Britanicii nu mai vindeau sclavi în America, dar sclavia nu se încheiase, iar tatăl său nu părea să creadă că avea să se încheie. Aveau doar să

schimbe un fel de lanțuri cu altele, să schimbe lanțurile fizice care li se încolăceau în jurul încheieturilor și al gleznelor cu unele invizibile, care li se încolăceau în jurul minții. James nu înțelesese acest lucru când era mic, când exportul legal de sclavi se încheiase și începuse cel ilegal, dar înțelegea acum. Britanicii nu aveau nici cea mai mică intenție de a părăsi Africa, nici măcar după încheierea negoțului cu sclavi. Erau proprietarii Castelului și, deși încă nu o spuseseră cu voce tare, aveau de gând să fie proprietari și peste pământ.

Porniră din nou la drum a doua zi dimineață. James se gândi că mama sa arăta ca și cum odihna din timpul nopții i-ar fi sporit buna dispoziție. Chiar fredona o melodie în timp ce mergeau. Trecură pe lângă orășele și sate construite din noroi și bețe și cam atât. Se bazară pe bunătatea oamenilor cu care Quey lucrase odinioară, sau a unor veri de-ai verilor pe care Nana Yaa nu-i întâlnise vreodată, oameni care le puneau la dispoziție podeaua și un strop de vin de palmier. Cu cât înaintau mai mult în țară, cu atât mai mult observa James că pielea tatălui său atrăgea atenția în rândul oamenilor din pădure.

– Ești alb? întrebase o fetiță, întinzând degetul arătător și atingând pielea maro-deschis a lui Quey ca și cum putea să capteze puțin din culoarea sa.

– Tu ce crezi? întrebase Quey, într-o limbi twi neexersată, dar acceptabilă.

Fetița râse, apoi scutură încet din cap înainte să fugă să le dea de veste celorlalți copii strânși în jurul focului, care se uitau lung, prea intimidați să întrebe singuri.

Ajunseră în Kumasi la asfințit și fură întâmpinați de fratele cel mare al Nanei Yaa, Kofi, și de gărzile sale.

–*Akwaaba*, zise el. Fiți bineveniți!

Fură conduși la palatul uriaș al noului rege, unde servitorii pregătiseră o odaie în colțul clădirii. Kofi stătu cu ei cât mâncară bucatele de bun-venit și le dădu vești despre ce se întâmplase în oraș de când plecaseră din satul lor.

–Îmi pare rău, soră, dar n-am putut aștepta atât de mult să-l îngropăm, spuse Kofi, iar Nana Yaa încuviință din cap.

Știuse că aveau să-i îngroape trupul înainte să ajungă acolo, pentru ca noul rege să poată prelua puterea. Nu voise decât să ajungă la funeralii.

–Și Osei Yaw? întrebă ea.

Toată lumea își făcea griji în privința noului rege. Fiindcă erau în vreme de război, fuseseră nevoiți să-l aleagă iute, imediat după înmormântarea bunicului lui James, și nimeni nu știa dacă acest lucru avea să fie de rău augur pentru oameni și războiul pe care-l duceau.

–Se descurcă bine ca Asantehene[1], zise Kofi. Nu-ți face griji, soră. O să vegheze ca tata să fie cinstit așa cum trebuie.

În timp ce unchiul său vorbea, James observă că acesta nu îi acorda deloc atenție tatălui său. Privirea sa nu ajunse nici măcar o dată la ochii lui Quey, nici chiar atunci când se uita aiurea. Era precum pisica oarbă care înainta prin pădurea întunecată doar ghidată de instinct,

[1] Monarhul absolut al grupării etnice ashanti și al Regatului Ashanti

evitând butucii și pietrele care o amenințau sau care îi făcuseră rău altădată.

Funeraliile începură a doua zi. Nana Yaa plecă din palat cu mult înainte ca James și ceilalți bărbați să se trezească, pentru a boci împreună cu femeile din familie, bocete îndurerate care anunțau pentru toți cei din oraș că ziua festivităților sosise într-adevăr. Până la prânz, femeile erau îmbrăcate în hainele lor roșii, cu frunze de nyanya și rafie împletite peste frunțile unse cu argilă, și mergeau în susul și în josul străzilor, bocind cât să audă toți cei din oraș.

Între timp, James, tatăl său și toți ceilalți bărbați își puseră hainele cernite și roșii de doliu. Un rând de tobosari începea la un colț al Palatului Regal și se termina la celălalt. Aveau să bată tobele până în zori. Bărbații începură să cânte, apoi să danseze kete, adowa, dansuomu. Aveau să danseze până în zori.

Membrii familiei regelui defunct stăteau în șir unul după altul ca să poată fi salutați de toți cei îndoliați pe măsură ce intrau. Un singur rând de oameni începea de la prima soție a bunicului lui James și ajungea până la mijlocul pieței orașului. Toți cei din rând dădură mâna cu fiecare membru al familiei și își prezentară condoleanțele. James stătea lângă tatăl său. Încerca să-și amintească să-și țină umerii drepți și să privească fiecare îndoliat direct în ochi, ca să știe că era un bărbat al cărui sânge era la fel de important pe cât se așteptau să fie. Îi strânseră mâna și murmurară condoleanțe, iar James primi, deși nu locuise niciodată în ținutul Ashanti și îl cunoscuse pe bunicul său doar așa cum îți poți cunoaște

umbra, ca pe o siluetă care e acolo, vizibilă dar imposibil de atins, imposibil de cunoscut.

Când treceau și ultimii dintre cei îndoliați, soarele era la zenit. James se întinse scurt să-și șteargă sudoarea din ochi, și după ce termină, îi deschise și zări cea mai frumoasă fată pe care o văzuse vreodată.

– Fie ca vechiul rege să-și găsească liniștea pe tărâmul duhurilor! zise fata, dar nu întinse mâna.

– Ce-i asta? întrebă James. Nu dai mâna?

– Cu tot respectul, n-o să dau mâna cu un negustor de sclavi, zise ea.

Îl privi în ochi când vorbi, iar James îi studie chipul. Purta părul prins într-un puf în vârful capului și șuierase cuvintele prin strungăreața dintre dinții din față. Deși haina de doliu îi era strâns înfășurată, alunecase puțin cam jos, așa că James putea distinge partea de sus a sânilor fetei. Ar fi trebuit s-o plesnească pentru insolență, s-o pârască, dar rândul continua în urma ei și înmormântarea trebuia să-și urmeze și ea cursul. James o lăsă să treacă mai departe, încercă s-o privească în timp ce înainta, dar în scurt timp o pierdu în mulțime.

O pierdu, dar nu o putu uita, chiar și când șirul înaintă, iar restul oamenilor veniră să dea mâna cu el. James era când furios, când rușinat din pricina vorbelor fetei. O fi dat mâna cu tatăl său? Cu unchiul său? Cine era ea să decidă ce e un negustor de sclavi? James își petrecuse întreaga viață ascultându-și părinții cum se ceartă despre cine era mai bun, ashanti sau fanti, dar discuția nu ajungea niciodată la sclavi. Ashanti aveau putere fiindcă îi capturau. Fanti aveau putere fiindcă îi

vindeau. Dacă fata nu putea să dea mâna cu el, atunci cu siguranță nu putea să-i atingă nici pe ai ei.

Într-un sfârșit îl coborâră pe Osei Bonsu, răposatul rege, întru odihnă. Bătu gongul, ca locuitorii să știe că totul se sfârșise, că se puteau întoarce cu toții la viețile lor obișnuite. Pentru membrii familiei nu avea să se sfârșească timp de încă patruzeci de zile. Încă patruzeci de zile aveau să poarte haine de doliu, să sorteze și să împartă daruri și să-și bată capul cu succesorul regelui.

Părinții lui James aveau să plece în următoarele două zile, iar James știu că nu avea prea mult timp la dispoziție să o găsească pe fata care refuzase să-i strângă mâna.

Se duse la vărul său, Kwame. Acesta se apropia de vârsta de douăzeci de ani și se însurase deja de două ori. Era un bărbat gras, negru, care vorbea tare și bea des, dar era bun și loial. James și familia sa îl vizitaseră o dată, pe când James avea doar șapte ani. El și Kwame se jucau în sala Tronului de Aur a bunicului său, o sală în care alții intraseră nepoftiți și fuseseră uciși pentru asta, o sală care le fusese interzisă în mod expres. În timp ce se jucau, James răsturnase unul dintre bastoanele bunicului său. Într-una din acele coincidențe care pot fi atribuite duhurilor rele, bastonul aterizase în lampa cu ulei de palmier, luase foc, iar cei doi băieți se grăbiră să-l stingă. Simțind mirosul, toată familia veni să vadă ce se întâmplă.

– Cine e de vină pentru asta? tună bunicul său.

Fusese regele ashanti atâta timp, că vocea nu îi mai părea omenească, mai degrabă era ca răgetul unui leu.

James se uită imediat în jos, așteptându-se să fie pârât de Kwame. El era străinul, care sosea în oraș doar o dată la câțiva ani. Kwame era cel care trebuia să trăiască acolo, cu leul care era bunicul lor și cu furia lui iute și puternică. Dar Kwame nu zise nimic. Chiar și în timp ce mamele lor îi puseră în genunchi și îi bătură la unison, Kwame tot nu zise nimic.

– Kwame, trebuie să găsesc o fată, spuse James.

– Eh, vere, ai venit unde trebuia, zise Kwame, râzând zgomotos. Știu fiecare fată care umblă în orașul ăsta. Zi-mi cum arată.

Așa că James îi spuse, iar când termină, vărul său îi dădu detalii despre identitatea fetei și despre locul unde putea s-o găsească. James ieși în orașul pe care abia îl cunoștea, căutând-o pe fata pe care nu o văzuse decât o singură dată. Știa că vărul său avea să-i păstreze taina.

Când James o găsi, fata căra apă cu o găleată sprijinită pe creștetul capului, întorcându-se la coliba familiei sale.

Nu păru surprinsă că îl vede, iar el fu încrezător că tot ce simțise el în timpul scurt petrecut împreună simțise și ea.

– Pot să te ajut cu aia? întrebă James, arătând spre găleată.

Ea scuturâ din cap, înspăimântată.

– Nu, te rog. N-ar trebui să faci genul ăsta de munci.

– Spune-mi James.

– James, repetă ea, rostogolind în gură numele ciudat, gustându-l ca și cum era un pepene amărui ce-i lovea rădăcina limbii. James.

– Iar tu ești?

– Akosua Mensah, răspunse ea.

Cei doi merseră mai departe. Puținii săteni care îl recunoșteau pe James se opreau să se încline sau să se uite lung, dar în general oamenii își vedeau de treabă, aducând apă și cărând lemne de foc.

Era un drum de șaisprezece kilometri de la pârâu până la coliba lui Akosua din pădurea de la marginea orașului, iar James era hotărât să afle tot ce era de aflat despre fată.

– De ce n-ai vrut să dăm mâna la înmormântarea regelui? întrebă James.

– Ți-am spus. Nu dau mâna cu un negustor de sclavi fanti.

– Iar eu sunt negustor de sclavi? întrebă James, încercând să nu lase furia să i se întrevadă în glas. Dacă sunt fanti, nu sunt și ashanti? Bunicul meu nu ți-a fost rege?

Fata îi zâmbi.

– Sunt una din treisprezece copii. Acum am rămas zece. Când eram mică, a fost război între satul meu și altul. Mi-au luat trei frați.

Mai merseră în tăcere câteva minute. James își exprimă regretul pentru pierderea suferită de ea, dar știa bine că orice pierdere e doar o parte din viață. Până și mama sa, importantă cum era, fusese prinsă odată, furată din familia sa și transplantată în alta.

– Dacă satul tău ar fi câștigat acel război, n-ai fi luat și tu trei dintre frații altcuiva? întrebă James, neputând să-și rețină întrebarea.

Akosua întoarse privirea. Găleata de pe creștetul său era atât de stabilă, încât James se întrebă ce ar fi putut s-o dărâme. Poate vântul? Vreo insectă?

– Știu ce gândești, spuse ea într-un sfârșit. Cu toții facem parte din asta. Ashanti, fanti, ga. Britanici, olandezi și americani. Și nu greșești că gândești așa. Așa suntem învățați cu toții să gândim. Dar eu nu vreau să gândesc astfel. Când au fost prinși frații mei și ceilalți oameni, satul meu i-a plâns în timp ce ne dublam eforturile militare. Și ce spune asta? Că răzbunăm viețile curmate luând și noi alte vieți? Pentru mine, asta n-are sens.

Se opriră pentru ca fata să-și îndrepte haina. Pentru a doua oară în acea zi, James încercă din răsputeri să nu se uite la sânii ei. Ea continuă.

– Îmi iubesc poporul, James, spuse ea, iar numele lui pe limba ei era nespus de dulce. Sunt mândră că sunt ashanti, așa cum sunt sigură că și tu ești mândru că ești fanti, dar după ce mi-am pierdut frații, am hotărât că doar eu, Akosua, îmi voi fi patrie.

Pe măsură ce James o asculta vorbind, simți cum înăuntrul său creștea ceva nemaiîntâlnit. Dacă ar fi putut, ar fi ascultat-o vorbind la nesfârșit. Dacă ar fi putut, s-ar fi alăturat acelei patrii despre care vorbea fata.

Merseră mai departe. Soarele cobora și mai mult pe cer, iar James înțelese că avea să-i fie imposibil să se întoarcă acasă până la căderea nopții. Totuși, începuriră așa încât părea că picioarele nici măcar nu li se mai mișcau, doar pluteau încet, ca și cum trupurile lor erau ridicate și purtate neîndemânatic prin aer de țânțarii pe care-i simțeau bâzâind în jurul lor.

– Ești făgăduită cuiva? întrebă James.

Akosua îi aruncă o privire timidă.

–Tata nu crede în a făgădui o fată înainte ca trupul ei să arate că e pregătită, iar mie încă nu mi-a venit sângele.

James se gândi la propria viitoare nevastă din satul său, aleasă pentru el datorită statutului. Nu avea să fie niciodată fericit cu ea, iar căsătoria lui avea să fie la fel de lipsită de iubire și de amară precum aceea a părinților săi. Dar știa că părinții lui nu aveau să o accepte pe Akosua, nici măcar ca a treia sau a patra nevastă. Fata nu avea nimic și venea de nicăieri.

Nimic de nicăieri. Era ceva ce bunica sa, Effia, spunea în nopțile când părea extrem de tristă. James nu își putea aminti o zi în care să n-o fi văzut pe Effia în negru din cap până-n picioare, nici o noapte în care să nu-i fi auzit plânsul încetișor.

Când era doar un băiețel, petrecuse un sfârșit de săptămână cu ea la casa de lângă Castel. În toiul nopții, se trezise și o auzise plângând în camera sa. Se dusese la ea și o îmbrățișase cât de strâns fu în stare cu brațele sale micuțe.

–De ce plângi, mami? întrebase el, atingând-o pe față cu degetele, încercând să prindă câteva dintre lacrimi ca să le sufle și să-și pună o dorință, așa cum făcea mama sa uneori când plângea.

–Ai auzit povestea Baabei, dragul meu? întrebă ea, trăgându-l în poală și legănându-l înainte și înapoi.

Aceea fu prima noapte în care James auzi povestea, dar nu fu și ultima.

Acum, James o prinse pe Akosua de mână și n-o lăsă să se mai miște. Găleata de pe capul ei începu să se legene, iar ea ridică mâinile s-o stabilizeze.

–Vreau să mă însor cu tine, spuse James.

Erau la doar câțiva pași de coliba fetei. El o zărea printre tufișuri. Copii mici se luptau unul cu altul în noroi, ridicându-se cu fețe maro. Un bărbat stătea și reteza iarba cu maceta. De fiecare dată când lama atingea pământul, acesta se zguduia. Lui James i se păru că îl simțea mișcându-i-se sub picioare.

– Cum să te însori cu mine, James? întrebă fata.

Acum părea îngrijorată, iar privirea îi fugea încotro aștepta familia ei. Dacă întârzia prea mult cu apa, mama avea s-o bată, apoi să zbiere la ea până în zori. Nimeni nu ar fi crezut-o că a fost cu nepotul regelui ashanti, și dacă o credeau, n-ar fi presimțit decât necazuri.

– Când îți vine sângele, trebuie să nu spui nimănui. Trebuie să-l ascunzi. Mâine plec, dar am să mă întorc după tine, și părăsim orașul ăsta împreună. Să începem o viață nouă într-un sătuc în care nu ne știe nimeni.

Akosua încă se uita la familia ei, iar el știa cât de nebunește suna, și știa la cât de multe îi cerea să renunțe. Ritualurile de pubertate ale triburilor ashanti erau un lucru serios. Exista o ceremonie de o săptămână prin care feminitatea fetelor era binecuvântată. Regulile ulterioare erau stricte. Femeile la menstruație nu puteau vizita casele tronului, nu puteau traversa anumite râuri. Trăiau în case separate și își vopseau încheieturile cu argilă albă în zilele când sângerau. Dacă ar fi descoperit cineva că o femeie sângerase și nu spusese acest lucru, pedeapsa ar fi fost groaznică.

– Ai încredere în mine? întrebă James, știind că era o întrebare pe care nu avea dreptul să o pună.

– Nu, răspunse Akosua într-un sfârșit. Încrederea e un lucru ce trebuie câștigat. Nu am încredere în tine. Am

văzut ce face puterea din om, iar tu vii dintr-o familie foarte puternică.

James își simți capul foarte ușor. Se simți amețit, ca și cum curând avea să se prăbușească.

– Dar, continuă Akosua, dacă te întorci după mine, atunci îmi vei câștiga încrederea.

James încuviință încet din cap, înțelegător. Avea să se întoarcă în sat până la sfârșitul lunii, și avea să fie la propria sa nuntă până la sfârșitul anului. Războiul avea să continue, și nimic, nici viața, nici inima sa, nu era garantat. Dar ascultând-o pe Akosua, înțelese că avea să găsească o cale.

James nu-i putu explică Ammei de ce nu voia să doarmă în coliba ei. Erau însurați de trei luni, iar scuzele lui începeau să pară cusute cu ață albă. În noaptea nunții, îi spusese că e bolnav. O săptămână întreagă, corpul său îi preluase scuzele, iar penisul îi atârna flasc între picioare de fiecare dată când se ducea la ea, chiar și în nopțile în care ea își împletea părul cum îi plăcea lui și se freca pe sâni și între picioare cu ulei de cocos. După acea săptămână, petrecuse alte două prefăcându-se că îi e prea rușine să meargă la ea, dar curând nici această scuză nu mai ținu.

– Trebuie să mergi la spițer. Există ierburi pe care să le iei ca să te ajute. Dacă nu rămân grea curând, oamenii o să înceapă să creadă că e ceva în neregulă cu mine, spuse Amma.

Îi păru rău pentru ea. Era adevărat. Întotdeauna se credea că e vina femeii dacă nu putea zămisli, pedeapsă pentru nestatornicie sau moravuri ușoare. Dar în aceste

câteva luni scurte, James ajunsese s-o cunoască bine pe soția sa. Curând, avea să le spună tuturor din sat că e ceva în neregulă cu *el*, iar la urechile părinților săi avea să ajungă vestea că nu-și îndeplinise îndatoririle de soț. Parcă o și auzea pe mamă-sa:

– Oh, Nyame, ce-am făcut să merit așa ceva? Mai întâi un soț slab, iar acum un fiu la fel de slab!

James înțelese că trebuia să se gândească repede la ceva dacă voia să-i rămână fidel amintirii lui Akosua.

Era o amintire de care se agăța cu putere. Trecuse aproape un an de când James îi făgăduise lui Akosua că avea să se întoarcă după ea, și nu reușise nici măcar să înjghebeze un plan ca să-și îndeplinească promisiunea. Ashanti câștigau bătălie după bătălie împotriva britanicilor, iar cei din satul lui începuseră să murmure că, cine știe, ashanti or câștiga și împotriva albilor. Iar apoi? Aveau să vină mai mulți albi să-i înlocuiască pe aceia care muriseră? Cine avea să-i apere dacă ashanti le ieșeau în întâmpinare, să se răzbune în sfârșit pentru nedreptățile făcute de Abeeku Badu și Fiifi față de ei? Făcuseră o alianță cu britanicii în urmă cu atât de mult timp, că poate că albii și uitaseră deja.

James nu o uitase pe Akosua. O vedea în fiecare noapte când dormea, cu buzele, și ochii, și picioarele, și fundul traversându-i câmpul ochilor închiși. În coliba sa de la marginea ansamblului, pe care o construise pentru sine și Amma, și celelalte neveste care aveau să urmeze. Nu uitase cât de mult îi plăcuse să se afle în orașul bunicului său, printre ashanti, nu uitase căldura pe care o simțise din partea poporului mamei sale. Cu cât stătea mai mult în ținutul Fanti, cu atât mai repede

voia să fugă. Să ducă o viață mai simplă, de fermier, ca tatăl lui Akosua, nu de om politic ca tatăl său, a cărui muncă pentru britanici și fanti cu atâția ani în urmă îi oferise bani și putere, dar cam atât.

– James, mă asculți? întrebă Amma. Amesteca într-o oală cu supă de ardei, cu o pânză înfășurată în jurul taliei, cu spatele aplecat în față, încât părea că sânii goi aveau să i se înmoaie în fiertură.

– Da, draga mea, ai dreptate, zise James. Mâine mă duc s-o văd pe Mampanyin.

Amma încuviință din cap, mulțumită. Mampanyin era cea mai bună femeie spițer pe o rază de sute de kilometri împrejur. Nevestele mai tinere mergeau la ea când voiau să le ucidă în tăcere pe cele mai în vârstă. Frații mai mici se duceau la ea când voiau să fie aleși succesori în defavoarea fraților mai mari. De la țărmul oceanului până în pădurile din centrul țării, oamenii mergeau la ea când aveau o problemă care nu se rezolva doar cu rugăciune.

James o văzu într-o zi de joi. Tatăl său și mulți alții spuneau că femeia e un vraci, iar ea părea să întrupeze fizic acest rol. Îi lipseau toți dinții, mai puțin patru din față, așezați uniform, ca și cum i-ar fi alungat pe toți ceilalți afară din gură și apoi s-ar fi adunat în mijloc, triumfători. Spatele îi era gheboșat în permanență și umbla cu un baston făcut dintr-un lemn negru prețios, sculptat în așa fel încât să pară că un șarpe se încolăcea în jurul lui. Un ochi i se uita mereu șui, și oricât ar fi încercat, mișcându-și capul încolo și încoace, James nu putu convinge acel ochi să-i dea binețe.

– Ce face omul ăsta aici? întrebă Mampanyin aerul.

James își drese glasul, nesigur dacă să vorbească.

Mampanyin scuipă pe pământ, mai multă flegmă decât salivă.

– Ce vrea omul ăsta de la Mampanyin? Nu poate s-o lase în pace? El, care nici nu crede în puterile ei.

– Tușă Mampanyin, am venit din satul meu la cererea nevestei. Ar vrea să iau niște ierburi ca să putem zămisli un prunc.

Exersase discursul pe drum – cum voia s-o bucure pe nevastă și să se bucure și pe sine în același timp –, dar cuvintele îi lipseau. Auzi nesiguranța, teama din glasul său, și se blestemă singur pentru ele.

– Eh, și îmi zice tușă? El, a cărui familie îi vinde pe ai noștri albilor de peste hotare. Îndrăznește să-mi zică tușă.

– Asta a fost munca tatei și a bunicului. Nu a mea.

Nu mai adăugă și faptul că datorită muncii lor nu era nevoit să muncească, putând trăi de pe urma numelui și a puterii familiei.

Femeia îl privi cu ochiul cel bun.

– În mintea ta, îmi zici vrăjitoare, ha?

– Toți îți zic vrăjitoare.

– Ia zi, Mampanyin e cea care l-a lăsat pe omul alb să-i desfacă picioarele? Omul alb ar fi plecat dacă n-ar fi gustat femeia noastră.

– Omul alb va rămâne până ce nu mai are din ce să facă bani.

– Ah, acum vorbești de bani? Mampanyin a spus deja că știe cum face banii familia ta. Îi trimite pe frații și pe surorile noastre la Aburokyire să fie tratați ca niște dobitoace.

– America nu e singurul loc cu sclavi, zise James încet. Îl auzise pe tatăl său spunându-i acest lucru lui David, când vorbeau despre atrocitățile din sudul Americii despre care citise în ziarele britanice aboliționiste. „Cum se poartă cu sclavii în America, fratele meu", spusese David. „E de neconceput. De neconceput. Noi nu avem așa sclavie aici. Nu așa."

Pielea lui James începea să se încălzească, dar soarele scăpătase deja. Își dorea să se poată întoarce și să plece. Ochiul rătăcitor al lui Mampanyin se oprise asupra unui copac din depărtare, apoi urcă spre văzduh, după care trecu pe lângă urechea stângă a lui James.

– Nu vreau să fac munca familiei mele. Nu vreau să fiu unul cu britanicii.

Femeia scuipă iar, apoi își fixă ochiul rătăcitor direct asupra lui, iar James începu să asude. Când termină, ochiul i se întoarse la hoinărit, mulțumit în cele din urmă de ceea ce văzuse în James.

– Penisul nu îți merge fiindcă nu vrei să meargă. Doctoriile mele sunt doar pentru cei ce vor. Vorbești despre ce nu vrei, dar e totuși ceva ce îți dorești.

Nu era o întrebare. James nu credea că putea avea încredere în ea, însă știu că îl văzuse cu ochiul bolnav. Îl văzuse cu adevărat. Și fiindcă nu fusese în stare să facă pământul să se miște singur, hotărî să aibă încredere în vraci să-l ajute să-l miște.

– Vreau să-mi las familia și să mă mut în ținutul Ashanti. Vreau să mă însor cu Akosua Mensah și să lucrez ca fermier sau ceva mărunt.

Mampanyin râse.

– Fiul unui Neînfricat vrea să trăiască mărunt, eh?

Îl lăsă în picioare afară și se duse în colibă. Când se întoarse, căra două vase mici de lut în jurul cărora bâzâiau muștele. James le simțea mirosul din locul unde stătea. Se așeză pe un scaun și începu să-și învârtă degetul arătător înăuntrul unuia din vase. Scoase degetul și linse ce era pe el. Lui James îi veni să verse.

– Dacă n-o vrei pe nevastă-ta, de ce-ai mai luat-o? întrebă Mampanyin.

– Am fost nevoit s-o iau, ca familiile noastre să se poată uni în sfârșit, zise James.

Nu era evident? Chiar ea spusese asta. Era fiul unui Neînfricat. Erau lucruri pe care trebuia să le facă. Lucruri pe care alții trebuiau să-l vadă făcându-le, ca să știe cu toții că familia sa era încă importantă. Ce își dorea el, ce își dorea cel mai mult, era să dispară. Tatăl său avea alți șapte fii care puteau duce mai departe moștenirea Otcher-Collins. El voia să fie un om fără nume.

– Vreau să-mi las familia fără să știe că am lăsat-o, zise el.

Mampanyin scuipă în vas și apoi amestecă din nou. Ochiul său cel bun îl privi pe James.

– Și e posibil așa ceva?

– Tușică, se spune că faci posibile lucruri imposibile.

Femeia râse din nou.

– Eh, dar se spune asta și despre Anansi, și despre Nyame, și despre omul alb. Eu pot doar să fac posibilul tangibil. Înțelegi diferența?

James încuviință, iar ea zâmbi – primul zâmbet pe care i-l afișase de când sosise. Îi făcu semn să vină lângă ea, iar el se duse, sperând că nu avea să-i ceară să mănânce lucrurile scârboase din vas. Îi făcu semn să se

așeze în fața ei, iar el o ascultă fără să scoată un cuvânt. Părinților săi nu le-ar fi plăcut că stătea ghemuit mai jos decât stătea ea pe scaun, așa încât părea că femeia era de viță mai nobilă decât el. Parcă o și auzea pe maică-sa zicând: „Ridică-te". Dar el rămase în genunchi. Poate că Mampanyin putea să facă în așa fel încât nici glasul mamei și nici al tatălui să nu-i mai răsune vreodată în urechi.

– Ai venit aici să mă întrebi ce să faci, dar știi deja cum să pleci fără să știe nimeni că ai plecat, zise Mampanyin.

James tăcu. Era adevărat că se gândise la diverse moduri în care să-și facă familia să creadă că a plecat la Asamando, când el de fapt călătorea altundeva. Cea mai bună idee, cea mai periculoasă, era să se alăture Războiului Anglo-Ashanti care nu se mai sfârșea. Toată lumea știa despre război, că părea că nu se mai termină, că albii erau mai slabi decât crezuseră cu toții odinioară, cu tot Castelul lor din piatră.

– Oamenii cred că vin la mine să ceară un sfat, zise Mampanyin, dar de fapt vin la mine să ceară voie. Dacă vrei să faci ceva, fă-o. Ashanti vor fi curând în Efutu, asta știu.

Nu îl mai privea. În schimb, se concentra asupra conținutului vasului. Femeia asta nu avea cum să știe de planurile ashanti. Aveau cea mai puternică armată din toată Africa. Se spunea că atunci când albii au dat prima dată cu ochii de războinicii ashanti cu pieptul gol și pânzele largi în care erau înfășurați, au râs și au spus: „Astea nu sunt hainele pe care le-ar purta femeile noastre?" Se mândreau cu puștile și cu uniformele lor: jachetele cu nasturi și pantalonii. Apoi ashanti îi măcelăriseră cu

sutele, le scoseseră inimile comandanților militari și le mâncaseră ca să capete putere. După aceea, mai mulți soldați britanici fură văzuți udându-și pantalonii de care erau atât de mândri, în timp ce se retrăgeau din fața bărbaților pe care îi subestimaseră odată.

Dacă tot ce se spunea despre armata ashanti era adevărat, era imposibil să fie destul de dezorganizați cât să lase o femeie-șaman fanti să le afle planurile. James știu că ochiul ei rătăcitor se regăsise în Efutu, în viitor, și că îl văzuse acolo, așa cum îi văzuse și acum dorința cea mai arzătoare.

Totuși, James nu se duse în Efutu. Amma îl aștepta când se întoarse acasă.

– Ce-a zis Mampanyin? întrebă soția sa.

– A zis că trebuie să ai răbdare cu mine, spuse el, iar soția sa pufni, nemulțumită.

James știu că avea să-și petreacă restul zilei bârfindu-l cu prietenele ei.

O săptămână, James se simți groaznic. Începu să se îndoiască de Akosua, de dorința lui de a duce o viață măruntă. Era așa de rea viața lui de acum? Putea sta în sat. Putea să continue munca tatălui său.

James aproape se hotărâse să facă asta, când veni la el bunica sa într-o seară.

Effia era bătrână, și totuși încă puteai vedea tinerețea de odinioară ascunsă în spatele numeroaselor riduri de pe chipul său. Insistase să trăiască în Cape Coast, în casa construită de soțul ei, chiar și după ce Quey devenise un om important în satul ei. Spunea că nu avea să mai trăiască vreodată în satul construit de rău.

Pe când mâncau toți afară, în ansamblul lui Quey, James simți că bunica sa îl privea, și după ce servitorii casei veniră să strângă vasele, iar tatăl și mama lui James se retraseră pentru tot restul serii, simți că bunica sa îl privea în continuare.

– Ce se întâmplă, copilul meu? întrebă Effia când cei doi rămaseră în sfârșit singuri.

James nu răspunse. *Fufu* pe care îl mâncaseră îi căzuse ca o piatră în burtă, și credea că avea să-i fie rău. Se uită la bunica lui. Se spunea că odată era atât de frumoasă încât guvernatorul de la Castel le-ar fi dat foc la tot satul doar ca să pună mâna pe ea.

Ea atinse medalionul negru de piatră pe care îl purta la gât și apoi se întinse după mâna lui James.

– Nu ești mulțumit? întrebă ea.

Iar James simți cum presiunea îi urcă îndărătul ochilor în timp ce lacrimile amenințau să iasă la iveală. Strânse mâna bunicii sale.

– Am auzit-o toată viața mea pe mama zicând de tata că e slab, dar dacă și eu sunt ca el? spuse James. Se așteptă reacția bunicii, dar femeia rămase tăcută. Vreau să fiu propria mea patrie.

Știa că ea nu avea cum să înțeleagă ce spunea, însă păru că îl auzise. Chiar dacă șoptise numai, ea îl auzise.

Bunica sa nu vorbi la început, doar îl privi.

– Cu toții suntem slabi de cele mai multe ori, zise ea în sfârșit. Uită-te la un bebeluș. Născut din maică-sa, învață să mănânce de la ea, să meargă, să vorbească, să vâneze, să alerge. Nu inventează feluri noi. Doar merge mai departe cu cele vechi. Așa venim cu toții pe lume, James. Slabi și nevoiași, disperați să învățăm cum să fim

oameni. Îi zâmbi. Dar dacă nu ne place omul care am învățat să fim, trebuie oare să stăm în fața castronului cu *fufu* și să nu facem nimic? Cred, James, că e posibil să găsim o cale nouă.

Zâmbea în continuare. Soarele apunea în spatele lor, iar James se lăsă în sfârșit pradă lacrimilor în fața bunicii sale.

Astfel, a doua zi, James își anunță familia că se întoarce la Cape Coast cu Effia, însă se duse în schimb în Efutu. Găsi de lucru la un doctor pe care-l cunoștea bunica sa, care lucrase pentru britanici pe când ea locuia la Castel. James nu trebui decât să-i spună că e nepotul lui James Collins, și primi imediat de lucru și un loc unde să doarmă.

Doctorul era scoțian și atât de bătrân, că abia mai mergea în picioare, ce să mai vorbim de vindecat boli fără ca acestea să se prindă de el. Se mutase în Efutu după ce lucrase pentru companie doar un an. Vorbea fluent limba fanti, își construise ansamblul de la zero și rămăsese neînsurat, deși multe dintre femeile din partea locului îi aduseseră fetele tinere drept ofrande. Pentru cei din oraș era un mister, însă îi prinsese dragul de el și îi spuneau cu afecțiune Doctorul Alb.

Treaba lui James era să păstreze curățenia în camera cu doctorii. Coliba medicală a Doctorului Alb era lângă cea în care dormea, și era destul de mică încât să nu aibă de fapt nevoie de ajutorul lui James deloc. James mătura, organiza doctoriile, spăla cârpele. Uneori, seara, gătea un fel simplu pentru amândoi, iar apoi stăteau în curte, cu fața la drumul întins de țărână, în timp ce Doctorul Alb spunea povești din vremea în care fusese la Castel.

– Semeni leit cu bunică-ta. Cum îi ziceau localnicii? Se scărpină în părul fin și alb. Cea Frumoasă. Effia cea Frumoasă, așa-i?

James încuviință din cap, încercând să vadă prin ochii doctorului.

– Bunicul tău a fost așa de fericit că a luat-o de nevastă. Îmi amintesc că în seara dinainte să vină la Castel, l-am dus pe James la magazinul companiei, când soarele scăpăta, și am băut aproape tot transportul nou de băutură. James a trebuit să le spună șefilor din Anglia că vasul care transportase băutura s-a scufundat sau a fost capturat de pirați. Cam așa ceva. A fost o noapte de pomină pentru toți. Puțină agitație în Africa.

Pe chip i se așternu o privire visătoare, iar James se întrebă dacă bătrânul căpătase aventura pe care o căutase pe Coasta de Aur.

După o lună, James avea să capete ceea ce căuta. Chemarea veni în toiul nopții. Gâfâieli și chiote iuți, ascuțite, în timp ce santinelele din Efutu mergeau din colibă în colibă, strigând că veneau ashanti. Armatele britanică și fanti staționate acolo trimiseră vorbă să primească întăriri, însă panica din privirea santinelelor îi spuse lui James că ashanti erau mai aproape decât orice întăriri. Deja sate întregi din ținutul Fanti, ținutul Ga și Denkyira trăiau cu frica raidurilor ashanti. Soldații britanici fuseseră staționați intermitent în satele și orașele din jurul Cape Coast. Obiectivul lor era să nu-i lase pe ashanti să dea buzna la Castel, să nu reușească, însă Efutu, la doar o săptămână de mers de la Coastă, era mult prea aproape ca să stea liniștiți.

–Trebuie să fugi! îi strigă James Doctorului Alb. Bătrânul aprinsese o lampă cu ulei de palmier lângă pat și scosese o carte legată în piele, citind cu ochelarii așezați pe vârful nasului. O să te omoare când o să te vadă. N-o să le pese că ești bătrân.

Doctorul Alb întoarse pagina. Nu se uită la James în timp ce îșI luă rămas bun.

James scutură din cap și plecă din colibă. Mampanyin îi spusese că avea să știe ce să facă la momentul potrivit, și totuși iată-l, atât de panicat, că abia putea să respire. Simțea cum lichidul cald îi cobora în jos pe picioare în timp ce fugea. Nu putea gândi. Nu putea gândi destul de rapid cât să încropească un plan, și până să-și dea seama, se trăgea peste tot în jurul lui. Păsările își luară zborul, un nor de aripi negru, și roșu, și albastru, și verde, ce urca în văzduh. James voia să se ascundă. Nu-și mai amintea ce era atât de rău la viața sa dinainte. Putea să învețe s-o iubească pe Amma. Petrecuse atâta timp văzând lucrurile rele din căsătoria părinților săi, că presupuse că trebuia să fie și ceva mai bun. Dar dacă nu era? Își dăduse fericirea pe mâna unei farmazoane. Fericirea și viața. Acum avea să moară cu siguranță.

James se trezi în tufișurile dintr-o pădure necunoscută. Îl dureau brațele și picioarele, și își simțea capul de parcă l-ar fi bătut cineva cu o piatră. Stătu acolo, dezorientat, minute în șir. Apoi, veni un războinic ashanti lângă el, atât de tăcut că James nu-l observă până nu se postă lângă el.

–N-ai murit? întrebă războinicul. Ești rănit?

Cum putea să-i spună James unui războinic precum acesta că îl durea capul? Zise că nu.

– Ești nepotul lui Osei Bonsu, nu-i așa? Îmi amintesc de tine de la înmormântare. N-am uitat niciodată un chip.

James își dori ca războinicul să coboare glasul, dar nu zise nimic.

– Ce făceai în Efutu? întrebă războinicul.

– Știe cineva că trăiesc? întrebă James, ignorând întrebarea omului.

– Nu, te-a lovit un războinic în cap cu o piatră. Nu te-ai mișcat, așa că te-au aruncat în mormanul cu morți. Nu trebuie să ne atingem de morman, dar ți-am recunoscut chipul și te-am scos ca să-ți trimit corpul înapoi la ai tăi. Te-am ascuns ca să nu știe nimeni că am pus mâna pe morți. Nu știam că mai trăiești.

– Ascultă-mă. Am murit în războiul ăsta, zise James.

Omul făcu ochii atât de mari, de păreau niște ecouri ale lunii.

– Ce?

– Trebuie să le spui tuturor că am murit în războiul ăsta. Faci asta?

Războinicul scutură din cap. O ținu pe-a lui, dar până la urmă avea s-o facă. James știa că avea s-o facă. Și atunci, avea să fie ultima dată când James avea să-și mai folosească puterea ca să-l convingă pe altul să-i facă voia.

Tot restul lunii, James călători spre ținutul Ashanti. Dormi în peșteri și se ascunse în copaci. Ceru ajutor când văzu oameni în pădure, spunându-le că e un păstor mărunt care s-a rătăcit. Când ajunse în sfârșit la Akosua, în a patruzecea zi a călătoriei sale, o găsi așteptându-l.

KOJO

Cineva dăduse o spargere la *Alice*, ceea ce însemna că poliția avea să vină să adulmece în jurul vasului, întrebându-i pe toți muncitorii dacă știu ceva. Jo avea reputația nepătată. Lucra la vapoarele din Fell's Point și nu făcuse niciodată vreun necaz. Totuși, de fiecare dată când un vas era prădat, toți docherii negri erau adunați și chestionați. Jo se plictisise de așa ceva. Mereu era agitat în preajma poliției, sau a oricărui om în uniformă. Până și apariția poștașului îl făcuse o dată să se ascundă după o perdea de dantelă. Ma Aku spunea că era așa din zilele petrecute în pădure, fugind de vânători, din oraș în oraș, până ajunseră la casa cea sigură din Maryland.

– Acoperă-mă tu, Poot, bine? îl rugă Jo pe amicul său, dar acesta știa că polițiștii nu aveau să-și dea seama.

Nu deosebeau un chip negru de altul. Poot avea să răspundă când îi strigau numele și apoi când aveau să-i strige numele lui Jo, iar polițiștii nu și-ar fi dat seama de diferență.

Jo sări de pe vas și se uită în urma lui la frumosul golf Chesapeake, la vapoarele mari, impunătoare, care căptușeau șantierele navale din Fell's Point. Îi plăcea cum arătau vapoarele acelea, îi plăcea că mâinile lui ajutau

la construcția și întreținerea lor, dar Ma Aku spunea mereu că nu-i a bună ca el și ceilalți negri eliberați să muncească la vapoare. Spunea că era ceva malefic în faptul că aceștia construiau lucrurile care-i aduseseră în America de la bun început, lucrurile care încercaseră să-i tragă la fund.

Jo coborî pe Market Street și cumpără niște picioare de porc de la magazinul din colț al lui Jim, aproape de muzeu. Când să plece, un cal scăpă de la căruță și o luă la goană ca bezmeticul, mai-mai să dea peste o bătrânică albă care își ridicase poalele fustei, gata să pășească în stradă.

– Sunteți bine, doamnă? întrebă Jo, grăbindu-se spre ea și oferindu-i brațul.

Femeia păru confuză o clipă, apoi îi zâmbi lui Jo.

– Sunt bine, mulțumesc, zise ea.

Jo merse mai departe. Probabil, Anna încă făcea curățenie în casă cu Ma Aku. Știa că ar fi trebuit să meargă și să le ajute pe cele două femei, mai ales că Anna era iar gravidă și Ma Aku era atât de bătrână, încât se instalaseră deja tusea și durerile nesfârșite, dar trecuse prea mult timp de când își acordase răgaz să se bucure de Baltimore, de briza răcoroasă a mării, de negri, unii sclavi, dar alții liberi ca pasărea cerului, care munceau, și trăiau, și se jucau în jurul lui. Și Jo fusese sclav odată. Era doar un bebeluș pe atunci, și totuși, de fiecare dată când vedea un sclav în Baltimore, simțea că își aduce aminte. De fiecare dată când Jo vedea un sclav în Baltimore, se vedea pe sine, vedea cum ar fi fost viața lui dacă Ma Aku nu l-ar fi dus în libertate. Hârtiile lui de om liber ziceau că îl cheamă Kojo Freeman. Asta însemna om

liber. Jumătate din foștii sclavi din Baltimore se numeau așa. Spune o minciună de destule ori, și se va transforma în adevăr.

Jo cunoștea sudul doar din poveștile pe care i le spunea Ma Aku, la fel cum îi cunoștea pe părinții săi, Ness și Sam. Ca pe niște povești, și nimic mai mult. Nu-i era dor de ce nu cunoștea, de ce nu putea simți în palme sau în suflet. Baltimore era tangibil. Nu însemna câmpuri nesfârșite și bătăi cu biciul. Însemna portul, prelucrarea fierului, căile ferate. Însemna picioarele de porc pe care le consuma Kojo, zâmbetele celor șapte copii ai săi, cu al optulea pe drum. Însemna Anna, care se măritase cu el pe când avea doar șaisprezece ani, iar el nouăsprezece, și muncise în fiecare zi din cei nouăsprezece ani care trecuseră de atunci.

Gândindu-se din nou la Anna, Jo hotărî să treacă pe la casa Mathison, unde ea și Ma făceau curat în ziua respectivă. Cumpără o floare de la tanti Bess de la colțul dintre străzile North și Sixteenth și, ținând-o în mână, se simți de parcă putea uita în sfârșit de gândul poliției pe vasul său.

– Cin' să fie, dacă nu chiar Jo, al meu soț, zise Anna când îl văzu.

Mătura pridvorul cu o mătură nouă, după câte se pare. Mânerul era de un maro frumos, doar cu câteva tonuri mai închis decât pielea femeii, iar toți perii erau drepți. Lui Ma Aku îi plăcea mereu să le spună că pe Coasta de Aur măturile nu aveau mâner. Corpul era mânerul, și se mișca și se îndoia mult mai ușor decât ar fi putut un băț.

– Ți-am adus ceva, zise Jo, dându-i floarea.

Anna o luă, o mirosi și zâmbi. Tulpina îi atingea pântecul exact în locul în care începea să-i împungă prin rochie. Jo puse mâna acolo și frecă.

– Unde-i Ma? întrebă el.

– Înăuntru, face bucătăria.

Jo își sărută nevasta și îi luă mătura din mâini.

– Hai, du-te și ajut-o, spuse el, strângând-o de fund și împingând-o ușor în timp ce o trimitea înăuntru.

Fundul ei îl atrăsese cu nouăsprezece ani în urmă, și îl atrăgea și azi. Îl văzuse cotind pe Strawberry Alley și-l urmărise preț de patru cvartale. Era fermecător, felul în care se mișca, independent de restul corpului, ca și cum funcționa sub influența unui cu totul alt creier, o bucă lovindu-se de cealaltă, astfel încât trebuia să se legene într-o parte înainte să se întâlnească.

Când avea șapte ani, Jo o întrebase pe Ma Aku ce trebuia să facă un bărbat când plăcea o femeie, iar ea râse. Mama sa nu fusese ca alte mame. Era puțin ciudată, puțin țicnită, încă visa la țara din care fusese smulsă cu ani și ani în urmă. Deseori, o găseau privind apa, dând impresia că ar vrea să sară, să încerce să-și găsească drumul spre casă.

– Kojo, pe Coasta de Aur, se zice că dacă îți place de o femeie trebuie să te duci la tatăl ei cu o ofrandă. Pe vremea aceea, Jo era îndrăgostit de o fată pe nume Mirabel, iar duminica următoare, la biserică, îi aduse tatălui ei o broască pe care o prinsese lângă apă cu o seară în urmă, iar Ma Aku nu se mai putu opri din râs, până ce pastorul și tatăl fetei spuseră că îl învăța pe Jo calea magiei africane vechi și îi dădură afară din parohie.

Cu Anna, Jo pur și simplu se luase pe urmele legănatul fundului ei, până ce acesta se opri. Se dusese la ea și îi văzuse chipul. Pielea ei dulce de caramel și părul negru-închis și lung cât o coadă de cal, pe care îl purta mereu într-o coadă împletită. Îi spusese că îl cheamă Jo și o întrebase dacă putea să o însoțească o bucată de drum. Ea acceptase, și parcurseseră tot orașul de la un capăt la altul. Abia câteva luni mai târziu află Jo că Anna dăduse de necaz cu maică-sa în seara aceea, după ce sărise peste toate treburile pe care făgăduise să le facă.

Familia Mathison era o familie de albi bătrâni. Casa tatălui domnului Mathison fusese odinioară o haltă pe Calea Ferată Subterană[1], și îl învățase pe fiul său să își ofere mereu ajutorul. Doamna Mathison era cea care avea banii familiei, și când cei doi se căsătoriră, cumpărară o casă mare și îi angajară pe Anna, pe Ma Aku și pe mulți alți negri din Baltimore și din împrejurimile orașului.

Casa avea două etaje și zece camere. Dura ore întregi să faci curat, iar familiei Mathison îi plăcea să fie imaculată. Kojo dădu și el o mână de ajutor în acea zi, și în timp ce spăla ferestrele din salon, îl auzi pe Mathison discutând cu ceilalți abolиționiști.

– Dacă și California intră în Uniune ca stat liber, președintele Taylor o să aibă de tras cu secesioniștii din sud, zise Mathison.

---

[1] Underground Railroad, o rețea secretă de drumuri și case sigure, folosită de sclavii negri pentru a evada în statele libere și Canada cu ajutorul abolиționiștilor și al altor oameni, la mijlocul secolului al XIX-lea

– Iar Maryland are să fie prinsă la mijloc, spuse altă voce.

– De-asta trebuie să facem tot ce putem ca să ne asigurăm că mai mulți sclavi se emancipează chiar aici în Baltimore.

Puteau s-o țină așa ore întregi. La început, lui Jo îi plăcuse să-i asculte. Îi dădea speranță să-i vadă pe toți acei albi puternici care îi luau partea lui și alor săi, dar cu cât treceau mai mulți ani, cu atât își dădea seama că nici măcar oamenii cu suflet bun ca aceia din casa familiei Mathison nu puteau face prea multe.

Când terminară de făcut curat în casă, Jo, Anna și Ma Aku se întoarseră la micul lor apartament de pe Twenty-Fourth Street.

– Spatele meu... ah, spatele, zise Ma, ținându-se de partea corpului care o durea de ani de zile. Se întoarse către Jo și întrebă în twi: N-am ostenit?

Era o expresie veche, obosită pentru un sentiment vechi și obosit. Jo încuviință și îi dădu mâna femeii ca s-o ajute să urce scările.

Înăuntru, copiii se jucau. Agnes, Beulah, Cato, Daly, Eurias, Felicity și Gracie. El și Anna păreau să aibă câte un copil pentru fiecare literă a alfabetului. Aveau să-i învețe pe copii să citească literele, aveau să-i crească să fie genul de oameni care puteau să-i învețe literele pe alții. Acum, toți din casă îi spuneau bebelușului „H", ca un spațiu rezervat până când avea să vină pe lume cu tot cu nume.

Să fie un tată bun era o datorie pe care Jo o simțea față de părinții săi, care nu se putuseră elibera. Petrecuse nopți întregi încercând să vizualizeze chipul tatălui

său. Era curajos? Înalt? Blând? Isteț? Era un om bun și corect? Ce fel de tată ar fi fost dacă ar fi avut șansa să fie tată, liber?

Acum, Jo își petrecea cele mai multe nopți cu urechea lipită de pântecul abia umflat al nevestei sale, încercând să-l cunoască puțin pe Bebe H înainte să sosească. Îi promisese Annei că avea să fie alături de ei, așa cum tatăl său nu putuse să fie alături de el. Iar Anna, care nu voise ca tatăl ei să-i fie vreodată alături, știind ce fel de om era și ce fel de necazuri ar fi adus prezența sa, zâmbise numai și îl bătuse pe spate.

Dar Jo vorbea serios. Își cerceta copiii, în puținele ore în care îi vedea seara, înainte ca aceștia să meargă la culcare, sau dimineața, înainte ca el să plece la docuri. Agnes era ajutorul de nădejde. Nu cunoscuse vreodată un suflet mai blând și mai bun. Nici pe Anna și cu siguranță nici pe mama lui obosită de viață. Beulah era o frumusețe, dar încă nu știa asta. Cato era moale pentru un băiat, iar Jo încerca în fiecare zi să-l oțelească. Daly era un luptător, iar Eurias era prea adesea ținta loviturilor lui. Felicity era atât de timidă, încât nu-ți spunea nici cum o cheamă dacă o întrebai, iar Gracie era plină de iubire. Viața cu ei, cu Anna, și cu Ma, și copiii, era tot ce își dorea în acele zile din copilărie pe care le petrecuse în singurătate, trecând dintr-o casă sigură în alta, de la o slujbă la alta, încercând s-o ajute pe femeia căreia îi spunea mamă să-și facă treaba pe care n-o ceruse, dar din pricina căreia nici nu se plângea vreodată.

Ma Aku începu să tușească, iar Agnes veni îndată s-o ajute să urce în pat. Apartamentul avea două camere: una pentru Jo și Anna, separată cu o perdea, și una

pentru celelalte lucruri și pentru toți ceilalți. Ma Aku se așează pe saltea cu un oftat greu, și după câteva minute tușea și sforăia în egală măsură.

Gracie, încă în scutece, se agăța de pantalonii lui Jo.

–Tati, tati!

Jo se aplecă și o ridică într-o mână, la fel de ușor cum ar fi ridicat trusa cu scule pe care o lăsase pe vas. Curând, avea să fie prea mare s-o mai trateze ca pe un bebeluș. Probabil la timp înainte să sosească următorul copil.

Curând, Agnes și Anna îi culcară pe toți copiii, iar Agnes adormise și ea în sfârșit. Jo stătea în dormitor cu perdeaua trasă când intră Anna, frecându-și pântecele atât de mic încât abia dacă era mai mult decât o senzație.

–Azi a venit poliția la vas. A zis că s-a dat o spargere, spuse Jo.

Anna își scotea hainele și le împăturea, apoi le așeză pe scaunul de lângă salteaua lor. Avea să le poarte și mâine. Nu avusese timp să spele săptămâna aceea, și nici bani să o facă săptămâna dinainte. Tot ce putea spera era să nu miroasă cei mici când se duceau la școala creștină.

–Te-ai speriat? întrebă ea, iar Jo se ridică, iute ca fulgerul, și o luă în brațe, trăgând-o pe saltea împreună cu el.

–Nu mă sperie nimica, femeie, spuse el în timp ce ea râdea și se zbătea, prefăcându-se că îl respinge.

Se sărutară, iar hainele, pe care Anna nu apucase să le dea jos, i le scoase Jo îndată. O gustă și simți mai mult decât auzi plăcerea pe care i-o trimitea prin corp ca pe un curent, felul în care își înăbușea gemetele ca să nu îi trezească pe copii, expertă deja după numeroase nopți și șapte copii. Munciră amândoi repede și în tăcere,

sperând că întunericul avea să le acopere mișcările dacă se întâmpla ca vreunul dintre copii să tragă cu ochiul pe după perdea, neputând să doarmă. Jo o apucă pe Anna de fund cu amândouă mâinile lacome. Cât avea să trăiască, avea să fie mereu o plăcere și un dar să-și umple palmele cu greutatea cărnii ei.

A doua zi dimineață, Jo se întoarse la lucru pe vasul *Alice*. Poot veni să-și împartă micul dejun cu el: puțină pâine cu mălai și niște pește.

– Au venit pe-aici? întrebă Jo.

În dimineața aceea pregătise calafatul pentru punte, îmbibând cânepa în catran de pin. Îl răsucise ca pe o funie, umplând cu el spațiile dintre scânduri. Jo lucra cu aceleași unelte de când începuse să călăfătuiască. Ciocanul și fierul său. Îi plăcea nespus sunetul pe care acestea două le făceau împreună când împingea calafatul printre spații, bătând ușor fierul ca să forțeze calafatul să stea la loc, spațiile să se umple, vasul să nu ia apă.

– Da, au venit. Au întrebat doar chestiile obișnuite. N-a fost rău. Aud că l-au găsit pe ăla de-a făcut-o.

Poot era născut liber, locuise în Baltimore toată viața. Lucra pe *Alice* cam de un an, și înainte de asta lucrase pe aproape toate vasele din port. Era unul dintre cei mai buni călăfătuitori din zonă. Se spunea că poate să-și lipească urechea de un vapor și să-și dea seama unde are nevoie de reparații. Jo ajunsese să lucreze cu el, și din această cauză știa cam tot ce era de știut despre vapoare.

Cătrănea coca, întinzând smoală încinsă peste tot, acoperind-o apoi cu plăci de cupru. Când era la început, Jo aproape murise încălzind smoala. Focul era magnific,

și atât de fierbinte încât părea răsuflarea infernului, și până ca Jo să se dezmeticească, începuse să înghită lemnul din care era făcută puntea. Se uitase la toată apa aceea care umplea golful, apoi din nou la focul ce amenința să înfulece tot vaporul, și ceruse o minune. Acea minune fu Poot. Cât de repede fu în stare, Poot stinse focul și-l liniști pe șef spunându-i că dacă Jo nu putea rămâne, atunci și el avea să plece. Acum, de fiecare dată când Jo aprindea un foc pe vas, știa cum să aibă grijă de el.

Jo tocmai terminase coca și își ștergea sudoarea din ochi când o văzu pe Anna pe chei, făcându-i cu mâna. Nu venea prea des la el după o zi de muncă, fiindcă de obicei el termina înaintea ei, dar se bucură să o vadă.

Când își luă uneltele și se îndreptă spre ea, își dădu seama că nu era totul în regulă.

– Domnu' Mathison zice că să vii acasă cât de repede poți, spuse ea.

Își răsucea batista în mâini, un tic nervos pe care el îl detesta, fiindcă avea mereu darul să-l facă să se simtă agitat.

– Ma e bine? întrebă el, apucându-i mâinile în ale sale și scuturându-le până ce într-un sfârșit se opriră.

– Da.

– Atunci ce-i?

– Nu știu, răspunse ea.

O privi cu atenție, dar văzu că spunea adevărul. Era agitată, fiindcă Mathison nu mai ceruse să-l vadă pe Jo până atunci, niciodată în cei șapte ani de când ea și Ma îi făceau curat în casă, și nu știa ce putea să însemne de i-o cerea de această dată.

Merseră cei câțiva kilometri până la casa Mathison atât de iute încât sculele din trusa lui Jo zornăiau neplăcut când se loveau de pereții cutiei. Jo mergea puțin înaintea Annei și auzea tropotul picioruşelor ei care încercau să țină pasul cu picioarele lui lungi.

Când ajunseră la casă, Ma Aku aștepta în pridvor, tușind doar în semn de bun-venit. Ea și Anna îl duseră pe Jo în salon, unde Mathison și alți câțiva bărbați albi ședeau pe canapelele albe de pluș, cu perne atât de umflate încât păreau niște dealuri, sau spinări de elefanți.

– Kojo! zise Mathison, ridicându-se să-i strângă mâna. Auzise că Ma Aku îi spusese așa o dată lui Jo, și îi întrebase ce înseamnă. Când Ma explicase că era numele ashanti dat unui băiat născut într-o zi de luni, bătuse din palme ca și cum auzea un cântec plăcut, și insista să-i spună lui Jo pe numele întreg de fiecare dată când îl vedea. Să-ți pună stăpânire pe nume e primul pas, spusese el cu glas sumbru, într-atât, încât Jo simți că nu era înțelept să întrebe la ce se gândea – primul pas către ce?

– Domnule Mathison.

– Te rog, ia loc, spuse domnul Mathison, arătându-i un scaun alb gol.

Jo se simți deodată neliniștit. Pantalonii săi erau acoperiți cu smoală întărită, atât de neagră, încât păreau ciuruiți de găuri. Lui Jo îi era teamă ca smoala să nu păteze scaunul, dându-le mai mult de lucru Annei și lui Ma Aku data viitoare când aveau să vină. Dacă mai aveau să vină.

– Îmi pare așa de rău să te aduc tocmai până aici, dar colegii mei m-au informat că sunt vești foarte îngrijorătoare.

Un bărbat alb mai gras își drese vocea, iar Jo privi cum i se scutura gâtlejul când vorbea.

– Am auzit că sudul și partidul Pământul Liber pregătesc o nouă lege, și dacă trece, poliția va trebui să aresteze orice sclav presupus fugar din nord și să-l trimită înapoi în sud, indiferent cât de mult timp a trecut de când a fugit.

Bărbații îl priveau cu toții, așteptând să reacționeze, așa că el încuviință din cap.

– Îmi fac griji pentru tine și mama ta, spuse domnul Mathison, iar Jo se uită la ușă, unde Anna stătuse cu doar câteva clipe în urmă. Probabil, acum își vedea în continuare de dereticat, îngrijorată de ceea ce avea să-i spună Mathison lui Jo. Ca fugari, s-ar putea să aveți mai multe necazuri decât Anna și copiii, care sunt liberi de drept.

Jo dădu aprobator din cap. Nu își închipuia cine ar fi putut să-l caute pe el sau pe Ma Aku după toți anii aceia. Jo nici măcar nu știa numele sau chipul fostului său stăpân. Ma își amintea doar că Ness îi spunea Diavolul.

– Ar trebui să-ți iei familia și să pleci mai la nord, sugeră domnul Mathison. New York, Canada chiar. Dacă trece legea asta, nu se știe ce debandadă o să provoace.

– Mă dau afară? întrebă Anna.

Cei doi stăteau pe saltea, mai târziu în acea seară, după ce toți copiii se duseseră la culcare, iar Jo putu în sfârșit să-i explice motivul pentru care îl chemase Mathison.

– Nu, doar vor să ne avertizeze, atâta tot.

– Dar stăpânu' maică-tii a murit. Ne-a zis Ruthie, mai ții minte?

Jo ținea minte. Ruthie, verișoara Annei, le trimisese vorbă dintr-o plantație la alta, apoi la o casă sigură, și în sfârșit lui Ma Aku că omul care îi fusese stăpân murise. Cu toții răsuflară ușurați în acea seară.

– Domnu' Mathison zice că nu contează. Că oamenii lui tot pot s-o prindă dacă vor.

– Și cu mine și cu copiii cum rămâne?

Jo ridică din umeri. Stăpânul Annei o lăsase gravidă pe maică-sa cu ea, apoi le eliberase pe amândouă. Ea avea hârtii adevărate că era liberă, nu unele contrafăcute, ca Jo și Ma Aku. Copiii se născuseră cu toții chiar în Baltimore, liberi. Nimeni nu avea să-i caute.

– Doar eu și Ma avem de ce să ne facem griji. Nu te mai gândi la asta.

Cât despre Ma Aku, Jo știa că nu avea să plece vreodată din Baltimore. Dacă nu se putea întoarce pe Coasta de Aur, nu existau țări noi pentru ea – nici Canada, nici măcar raiul, dacă exista pe pământ. Odată ce femeia hotărâse să se elibereze, avea de gând să rămână liberă. Când era mic, Jo se mira întotdeauna de cuțitul pe care Ma Aku îl ținea mereu vârât în pânza cu care se îmbrăca; îl ținea acolo din vremea când fusese sclavă ashanti, apoi sclavă americană, apoi după ce deveni, în sfârșit, liberă. Cu cât Jo înainta în vârstă, cu atât înțelegea mai multe despre femeia căreia îi spunea Ma. Cu atât înțelegea mai bine că, uneori, să rămâi liber presupunea niște sacrificii de neînchipuit.

În cealaltă cameră, Beulah începu să scâncească în somn. Copilul suferea de spaime noaptea. Veneau la intervale imprevizibile: acum, la o lună, data viitoare, la două zile. Uneori era atât de rău, că se trezea singură

de țipetele pe care le scotea sau se trezea cu zgârieturi pe brațe din locul unde dusese lupte nevăzute. Alteori, dormea dusă, cu lacrimile curgându-i pe față, iar a doua zi, când era întrebată ce visase, ridica mereu din umeri și răspundea: „Nimic".

Azi, Jo se uită și văzu cum picioarele fetiței începură să se miște: genunchi îndoit, lovit în față, apoi iar de la capăt. Beulah fugea. Poate de aici începuse totul, se gândi Jo. Poate că Beulah vedea ceva mai limpede în nopțile în care avea aceste vise, un copil mic și negru care se lupta în somn cu un dușman pe care nu-l putea numi a doua zi dimineață, fiindcă la lumină, acel dușman arăta ca lumea din jurul ei. Un rău de neatins. O nedreptate de nedescris. Beulah fugea în somn, fugea de parcă ar fi furat ceva, când de fapt nu făcuse altceva decât să aștepte liniștea, luciditatea care veneau odată cu visarea. Da, se gândi Jo, de aici începea, dar când, unde, avea să se termine?

Jo hotărî să-și țină familia în Baltimore. Sarcina Annei era prea avansată ca femeia să fie luată din orașul în care prinseseră cu toții rădăcini, iar Baltimore încă părea sigur. Oamenii șușoteau despre noua lege. Câteva familii plecaseră, își făcuseră bagajele și se îndreptaseră spre nord de teamă să nu treacă legea. Tanti Bess, care vindea flori pe North Street, plecase. La fel și Everett, John și Dothan, care munceau pe vasul *Alice*.

– Mare păcat, zise Poot în ziua în care trei irlandezi urcară pe vas ca să-i înlocuiască.

– Te gândești vr'odată să pleci, Poot? întrebă Jo.

Poot pufni pe nas.

– În Baltimore or să mă-ngroape, Jo. Într-un fel sau altu'. În golfu' Chesapeake or să-mi arunce hoitu'.

Jo știa că vorbea serios. Poot spunea mereu că Baltimore e un oraș grozav în care să fii negru. Negrii erau portari și profesori, preoți și negustori ambulanți. Un om liber nu trebuia să fie servitor sau birjar. Putea să facă ceva cu mâinile lui. Putea să repare ceva, să vândă ceva. Putea să construiască ceva de la zero, apoi să trimită lucrul respectiv pe mare. Poot se apucase de călăfătuit pe când era doar un adolescent, și glumea deseori că singurul lucru care îi plăcea mai mult decât să țină în mână un ciocan era să țină în brațe o femeie. Era însurat, dar nu avea copii, nici un fiu pe care să-l învețe meserie. Vapoarele erau mândria lui. Nu avea să plece vreodată din Baltimore.

În general, toți ceilalți din Baltimore rămaseră la locurile lor. Erau obosiți de fugă și obișnuiți să aștepte. Așa că așteptară să vadă ce avea să vină.

Pântecul Annei continuă să se umfle. Bebe H își făcea simțită prezența în fiecare zi cu lovituri feroce de pumni și picioare înăuntrul burții Annei.

– H o să fie boxer, zise Cato, care avea zece ani, odihnindu-și urechea pe pântecul mamei sale.

– Ba nu, zise Anna. N-o să fie violență în casa *asta*. După cinci minute, Daly îl lovi pe Eurias în fluierul piciorului, iar Anna îl plesni atât de tare, încât se crispă tot restul zilei de fiecare dată când se așeză.

Agnes împlini șaisprezece ani și se angajă la Biserica Metodistă de pe Caroline Street, unde făcea curat, iar Beulah se bucura de noul său rol de copilul cel mare

din casă timp de o oră în fiecare seară, înainte ca Agnes să se întoarcă de la muncă.

–Timmy a zis că el și pastorul John nu pleacă nicăieri, dădu raportul Agnes într-o seară.

Era august 1850, iar peste Baltimore se pogorâse o căldură lipicioasă. Agnes venea acasă în fiecare seară cu sudoarea întinsă pe buza de sus, pe gât, pe frunte. Timmy era băiatul pastorului, și în fiecare seară Jo și restul familiei erau informați de Agnes despre ce gândise, făcuse sau zisese Timmy în ziua aceea.

–Să-nțeleg că asta înseamnă că nici tu nu pleci nicăieri? zise Anna cu un rânjet, iar Agnes ieși din casă pufnind.

Spuse că se duce să caute ciocolată pentru copii, dar știau cu toții că Anna o atinsese la coarda sensibilă.

Ma Aku râse când se trânti ușa.

–Copilu' ăsta nu știe ce-i aia dragoste, zise ea.

Râsul i se transformă în tuse, și trebui să se aplece ca să lase tusea să iasă.

Jo o sărută pe Anna pe frunte și se uită la Ma.

–Da' tu ce știai despre dragoste, Ma? întrebă el, continuând să râdă în locul femeii.

Ma îl amenință cu degetul.

–Nu mă-ntreba tu ce știu io și ce nu știu, zise ea. N-oi fi tu singuru' care a pus mâna pe cineva sau pe care a pus careva mâna.

Fu rândul Annei să râdă, iar Jo îi dădu drumul mâinii pe care o strângea, simțindu-se puțin trădat.

–Cine, Ma?

Ma scutură din cap, încet.

–Nu contează.

Peste două săptămâni, Timmy veni la docuri să-i ceară lui Jo mâna lui Agnes.

– Știi vreo meserie, băiete? întrebă Jo.

– O să fiu preot ca tata, zise Timmy.

Jo mârâi. Se dusese la biserică doar o singură dată din ziua în care el și Ma Aku fuseseră dați afară pentru vrăjitorie, și acea ocazie fusese în ziua nunții. Dacă Agnes se mărita cu băiatul preotului, trebuia să intre iar în biserică la nunta ei, și apoi cine știe de câte ori.

În ziua în care merseră cei opt kilometri spre casă de la biserica baptistă, după ce Jo îi dăduse broasca tatălui lui Mirabel, Jo nu se oprise din plâns. Ma Aku îl lăsase să mai continue câteva minute, apoi îl apucase de ureche cu o mână, îl trăsese pe o alee, se uitase la el cu atenție și îl întrebase:

– Pen' ce plângi, băiete?

– Pastoru' a zis că facem magie africană.

Nu era destul de mare cât să știe ce însemna asta, dar era destul de mare să cunoască rușinea, iar în acea zi rușinea îl cuprinsese până în vârful urechilor.

Ma Aku scuipă peste umărul stâng, un gest pe care nu-l făcea decât atunci când era cu adevărat scârbită.

– Cin' ți-a zis să plângi pen' așa ceva? întrebă ea, iar el ridică din umeri, încercă să-și tragă nasul, fiindcă asta părea s-o înfurie și mai rău. Îți zic io, dacă n-alegeau zeul omului alb în loc de zeii ashanti, nu-mi ziceau mie așa ceva.

Jo știa că trebuia să încuviințeze, așa că încuviință. Ea continuă.

– Zeul omului alb e la fel ca omul alb. Crede că e singurul zeu, așa cum omul alb crede că e singurul om.

Dar singurul motiv pen' care e zeu el în loc de Nyame sau Chukwu, sau cine-o fi e fi'ncă îl *lăsăm* noi să fie. Nu ne luptăm cu el. Nici măcar nu ne-ndoim de el. Omul alb ne-a zis că el e calea, și noi am zis că da, dar când ne-a zis omul alb ceva care era bun pentru noi, și lucru' ăla chiar a fost bun? Zic că ești vrăjitoare africană, și ce? Și ce? Cine le-a zis lor ce-i aia o vrăjitoare?

Jo nu mai plângea, iar Ma Aku îi freca petele albe de sare de pe obraz cu tivul rochiei. Îl trase înapoi pe stradă, apucându-l de braț și bombănind tot drumul.

Lui Timmy îi tremurau mâinile, iar Jo le privi cum se scuturau. Era un băiat deșirat, slăbănog, cu mâini moi, nearse de smoală fierbinte sau nebătute de fierul de călăfătuit. Timmy provenea dintr-un neam de oameni liberi: născuți și crescuți în Baltimore din părinți născuți și crescuți la rândul lor în Baltimore.

– Dacă asta vrea Aggie, zise Jo în sfârșit.

Perechea se căsători luna următoare, în dimineața în care trecu Legea sclavilor fugari. Anna cusu rochia lui Agnes noaptea, la lumina lumânării. Dimineața, Jo o găsea cu ochii roșii, clipind să se trezească, în timp ce se pregătea să meargă la casa Mathison. Bebe H era atât de mare în pântecul ei că nu mai putea merge fără să se legene, și avea picioarele atât de umflate încât atunci când le îndesa în papucii de lucru dădeau pe dinafară, ca o pâine în care s-a pus prea multă drojdie și nu mai încape în tavă.

Nunta avu loc la biserica tatălui lui Timmy, și toate enoriașele gătiseră o masă potrivită pentru un rege, deși se auzeau șoapte că Timmy se însura cu o fată ai

cărei părinți nu se duceau la biserică, nici măcar la cea metodistă rivală, de peste stradă.

Beulah stătea lângă Agnes, într-o rochie mov, iar fratele lui Timmy, John Jr., stătea lângă el. Tatăl lui Timmy, pastorul John, îi căsătorină. Nu încheie ca de obicei, anunțându-i pe domnul și pe doamna și spunându-le să se sărute, în schimb îi rugă pe credincioși să-și întindă mâinile spre Timmy și Agnes în timp ce el rostea o binecuvântare. Și tocmai când rosti cuvintele „Și toți oamenii Domnului ziseră", un băiat fugi prin fața ușii bisericii, strigând: „A trecut legea! A trecut legea!"

Iar răspunsul: „Amin" veni înăbușit și lipsit de sinceritate de la unii. De la alții, nu veni deloc. Câțiva începură să se foiască la locurile lor, iar unul chiar plecă, ridicându-se atât de brusc, încât strana întreagă se mișcă, dezechilibrându-se.

Agnes se uită la Jo cu o umbră de neliniște îndărătul ochilor, iar el o privi cât de statornic fu în stare. Apoi frica ei se topi pe măsură ce frica colectivă creștea. Pastorul John încheie ceremonia pentru cei doi tineri, și toată lumea se ospătă cu toate bucatele pregătite de Anna, Ma și de celelalte femei.

După două săptămâni, se auzi că James Hamlet, un fugar din Baltimore, fusese răpit și condamnat în New York City. Albii scriseseră despre asta în *New York Herald* și în ediția din Baltimore a ziarului *Sun*. El fu primul, dar toată lumea știa că aveau să fie mai mulți. Oamenii începură să se mute în Canada cu sutele. Jo se duse la Fell's Point într-o săptămână, și ceea ce fusese odată o mare de chipuri negre profilându-se pe verdele-albăstrui

al golfului se transformase în nimic. Mathison se asigură că toată familia lui Jo avea aranjate hârtiile de oameni liberi, dar cunoștea și alți oameni care aveau hârtii, și chiar și aceștia fugiseră.

Mathison îi vorbi din nou lui Jo.

– Vreau să mă asigur că știi care-i miza aici, Jo. Dacă te prind, o să te ducă la proces, dar nu o să ai nici un cuvânt de spus. O să fie cuvântul omului alb împotriva nici unui cuvânt. Aveți grijă cu toții să aveți mereu hârtiile asupra voastră, ai înțeles?

Jo încuviință din cap.

Peste tot în nord aveau loc manifestații și proteste, și nu doar în rândul negrilor. Și albii li se alăturau acestora, cum Jo nu îi mai văzuse vreodată alăturându-se nici unui lucru. Sudul adusese această luptă pe covorașul din fața casei celor din nord, unde mulți dintre ei nu voiau să aibă nimic de-a face cu asta. Acum, albii puteau fi amendați dacă îi dădeau unui negru de mâncare, sau de lucru, sau un loc unde să stea, dacă, potrivit legii, negrul acela era fugar. Și cum puteau să știe care era fugar și care nu? Se crease o situație imposibilă, și cei care erau convinși că vor să rămână neutri descoperiră că nu mai aveau cum.

Dimineața, înainte ca Jo și Anna să plece la lucru, Jo îi punea pe copii să exerseze cum să arate hârtiile. El juca rolul polițistului federal, cu mâinile în șolduri, venind la fiecare dintre ei, chiar și la micuța Gracie, și zicând, cât de sever era în stare: „Unde mergi?" Iar copiii băgau mâinile în buzunarele pe care Anna le cususe pe rochii și pantaloni, și fără să răspundă, întotdeauna în tăcere, întindeau hârtiile în mâinile lui Jo.

Când începuse prima dată să facă asta, copiii izbucneau în râs, crezând că era doar un joc. Nu știau despre frica lui Jo față de oamenii în uniformă, nu știau ce înseamnă să stai tăcut și abia respirând sub scândurile dintr-o casă de quaker, ascultând cum cizma unui căutător calcă deasupra ta. Jo muncise din greu pentru ca urmașii săi să nu fie nevoiți să-i moștenească frica, dar acum își dorea ca aceștia să fi simțit măcar un strop din ea.

– Îți faci prea multe griji, zise Anna. Nu-i caută nimeni pe copii. Nu ne caută nimeni nici pe noi.

Copilul trebuia să se nască în orice clipă, iar Jo observase că soția lui devenise mai iritată ca oricând, răstindu-se la el pentru cele mai mărunte lucruri. Îi era poftă de pește și lămâi. Mergea ținându-se cu mâinile de zona lombară și uita lucruri. Cheile într-o zi, mătura a doua zi. Jo se temea că avea să-și uite hârtiile data viitoare. O văzuse lăsându-le, mototolite, pe partea ei de saltea într-o zi când se duse la piață, și țipase la ea pentru asta. Țipase la ea până când femeia plânse. Oricât de rău se simți el în ziua aceea, știa că ea nu avea să le mai uite altă dată.

Apoi, într-o zi, Anna nu veni acasă. Jo fugi în cameră să vadă dacă își uitase iar hârtiile, dar nu le găsi nicăieri, și auzi în ureche glasul dulce al Annei zicând: „Îți faci prea multe griji. Îți faci prea multe griji". Beulah sosi acasă cu restul copiilor după ea, iar Jo întrebă dacă o văzuseră pe mama lor.

– Vine bebe H, tati? întrebă Eurias.

– Poate, zise Jo absent.

Apoi sosi acasă Ma Aku, masându-și ceafa cu mâinile. Nu dură mult să inspecteze camera.

– Unde-i Anna? A zis că se duce să ia niște sardine înainte să vin-acasă, zise Ma, dar Jo ieșise deja pe ușă.

Se duse la băcan, la magazinul din colț, la magazinul de țesături. Se duse la piața de pește, la cizmar, la spital. La șantierele navale, la muzeu, la bancă.

– Anna? N-a trecut azi pe aici, spuneau unul după altul.

Apoi, pentru prima dată în viața lui, Jo bătu la ușa unui alb, noaptea. Mathison însuși deschise ușa.

– N-a venit acasă de azi-dimineață, spuse Jo, poticnindu-se în cuvinte.

Nu mai plânsese de mult timp, și nu voia să o facă în fața unui alb, indiferent în ce fel îl ajutase acesta.

– Du-te acasă la copiii tăi, Kojo. Mă apuc s-o caut chiar acum. Tu du-te acasă.

Jo încuviință, și pe drumul său confuz spre casă, începu să se gândească ce fel de viață avea să fie viața fără soția lui, femeia pe care o iubea mult și de mult timp. Toată lumea era la curent cu ceea ce era cunoscută acum drept „Legea copoilor". Auziseră despre câini, despre răpiri, despre procese. Auziseră totul, dar nu își câștigaseră ei oare libertatea? Zilele de alergat prin păduri și de trăit sub scândurile din podea. Nu era acesta prețul pe care îl plătiseră deja? Jo nu voia să accepte ceea ce începea deja să știe în sufletul său. Anna și bebe H nu mai erau.

Jo nu putu să stea degeaba și să aștepte ca Mathison s-o caute pe Anna. Poate că Mathison avea toate legăturile

printre albii bogați, pe care ți le-ai fi putut dori, dar Jo îi știa pe negri și pe imigranții albi săraci din Baltimore, iar noaptea, după ce termina lucrul pe vase, se ducea să vorbească cu ei, încercând să adune informații.

Dar peste tot pe unde mergea, răspunsul era același. O văzuseră pe Anna în dimineața aceea, în ziua dinainte, cu trei nopți în urmă. În ziua în care dispăruse, fusese la Mathison până la ora șase. După aceea, nimic. Nimeni nu o văzuse.

Soțul lui Agnes, Timmy, era un bun artist. Desenă un portret al Annei din memorie, care arăta ca ea, cel mai bun din câte văzuse Jo. Dimineață, Jo luă portretul cu el la Fell's Point. Se urcă pe fiecare vas din șantier, până la ultimul, arătându-le oamenilor chipul Annei desenat cu cărbune gros.

– Îmi pare rău, Jo, spuneau toți.

Luă desenul cu el pe *Alice*, și deși toți ceilalți bărbați știau cum arată Anna, îi făcură pe plac, studiind desenul cu atenție înainte să-i spună lui Jo ceea ce el știa deja. Nici ei nu o văzuseră.

Jo se obișnuise să aibă desenul în buzunar când lucra. Se pierdea în sunetul ciocanului care izbea fierul, acel ritm egal pe care îl cunoștea atât de bine. Îl liniștea. Apoi, într-o zi, când pregătea calafatul, desenul îi căzu din buzunar, și când Jo îl prinse, marginile de jos erau înmuiate în catran de pin. Pe când se chinuia să-l șteargă, catranul i se lipi de degete, și când ridică mâna să-și șteargă sudoarea din ochi, fața îi sclipea neagră.

– Tre' să plec, îi zise Jo lui Poot, fluturând frenetic desenul, sperând că vântul avea să-l usuce.

– Nu mai poți să pierzi alte zile, Jo, spuse Poot. O să-ți dea slujba unui irlandez d-ăsta, și atunci ce mai faci? Cine-o să le dea de mâncare ălora mici, Jo?

Jo fugea deja înspre uscat.

Când Jo ajunse la magazinul de mobilă de pe Aliceanna Street, arătă desenul fiecărei persoane pe lângă care trecea. Nu știa la ce se gândea când îl vârî sub ochii unei femei albe care ieșea din magazin.

– Vă rog, doamnă, zise el. Ați văzut-o pe soția mea? O caut pe soția mea.

Femeia se dădu încet în spate, căscând ochii de frică, ațintiți în ochii lui, ca și cum dacă se întorcea, el ar fi fost liber s-o atace.

– Stai departe de mine, zise femeia, întinzând mâna în fața sa.

– O caut pe soția mea. Vă rog, doamnă, uitați-vă la desen. Ați văzut-o pe soția mea?

Ea scutură din cap și din mâna întinsă. Nici măcar nu se uită la desen.

– Am copii, zise ea. Nu-mi face rău, te rog.

Asculta măcar vreun cuvânt din ce-i spunea el? Deodată, Jo simți două brațe puternice apucându-l din spate.

– Vă supără cioroiul ăsta? întrebă o voce.

– Nu, dom' polițist. Mulțumesc, dom' polițist, zise femeia, răsuflând ușurată, apoi plecă.

Polițistul îl întoarse pe Jo cu fața la el. Jo era atât de speriat, încât nu putea ridica privirea, așa că ridică, în schimb, desenul.

– Vă rog, soția mea, domnule. E gravidă în opt luni și n-am văzut-o de mai multe zile.

– Soția ta, hă? zise polițistul, smulgând desenul din mâinile lui Jo. Ce cioară frumoasă, nu?

Jo tot nu se putea uita la el.

– Ce-ar fi să iau eu desenul ăsta cu mine?

Jo scutură din cap. Aproape pierduse desenul o dată în ziua aceea, și nu știa ce avea să facă dacă îl mai pierdea o dată.

– Vă rog, domnule. E singurul pe care-l am.

Apoi, Jo auzi sunetul de hârtie ruptă. Ridică ochii și văzu nasul, și urechile, și șuvițele Annei, și bucățile sfâșiate de hârtie zburând prin aer.

– M-am săturat de toate ciorile astea fugare, care cred că-s mai tari ca legea. Dacă nevastă-ta era o cioară fugară, atunci a primit ce merita. Și tu? Și tu ești un cioroi fugar? Te trimit eu după nevastă-ta.

Jo îl privi în ochi pe polițist. Simțea cum îi tremură tot corpul. Nu-l vedea, dar simțea asta înăuntrul său, un tremur de neoprit.

– Nu, domnule, zise el.

– Mai tare, spuse polițistul.

– Nu, domnule. M-am născut liber, chiar aici în Baltimore.

Polițistul rânji.

– Du-te acasă, zise el.

Polițistul se întoarse și plecă, iar tremurul care fusese ținut undeva în oasele lui Jo începu să iasă la suprafață, până ajunse să se așeze pe pământul tare, încercând să-și revină.

– Spune-i și lui ce mi-ai spus mie, zise Mathison. Jo stătea în pridvorul familiei Mathison, trei săptămâni mai

târziu. Ma Aku se îmbolnăvise și nu mai putea merge la lucru, dar Jo încă se mai oprea pe la casa Mathison când se întorcea acasă, pentru a vedea dacă avea vești despre Anna.

De data asta, Mathison ținea pe după umeri un copil negru speriat. Băiatul nu era probabil mai mare decât Daly, și dacă ar fi fost mai speriat de faptul că îl chemase un alb în casă, pielea lui s-ar fi făcut gri în locul acestei nuanțe reci de negru precum catranul.

Stătea cu mâini tremurânde și se uită în sus la Jo.

– Am văzut un om alb care-a luat o femeie gravidă în trăsură. A zis că-i prea gravidă să meargă singură acasă, așa c-a luat-o cu el.

Jo se aplecă până când privirea sa ajunse la același nivel cu a copilului speriat. Luă bărbia copilului în mână și-l făcu să se uite la el, și se uită îndelung în ochii copilului, parcă zile în șir, trei săptămâni întregi mai exact, de căutări ale Annei.

– Au vândut-o, îi spuse Jo lui Mathison, ridicându-se la loc.

– Nu știm asta, Jo. Poate au dus-o la spital de urgență. Anna era liberă de drept, și era însărcinată, răspunse Mathison, dar glasul său era nesigur.

Verificaseră fiecare spital, fiecare moașă, chiar și vracii. Nimeni nu o văzuse pe Anna sau pe bebe H.

– Au vândut-o și pe ea, și pe copil, spuse Jo, și înainte ca el sau Mathison să poată să-l oprească sau să-i mulțumească, băiatul se smulse și fugi din casa Mathison mai iute ca fulgerul.

Probabil avea să le spună prietenilor săi totul, cum a fost în conacul unui om alb care îi pusese întrebări

despre o femeie neagră. Avea să pară mai puternic în povestirea sa. Avea să spună că a stat drept și a vorbit ferm, că omul i-a strâns mâna apoi și i-a oferit o monedă de douăzeci și cinci de cenți.

– Mai căutăm, Jo, spuse Mathison, observând spațiul gol lăsat de copil în urmă. Nu s-a terminat. O s-o găsim. O să mă duc la tribunal, dacă e nevoie, Jo. Îți făgăduiesc.

Jo nu îl mai auzea. Vântul intra prin ușa pe care copilul o lăsase întredeschisă. Se mișca în jurul pilonilor mari și albi care țineau casa, se învârtejea în jurul lor, se îndoia până ce intră în spațiul subțire al canalului auditiv al lui Jo. Intrase acolo să-i dea de veste că venise toamna în Baltimore și că trebuia s-o petreacă singur, având grijă de Ma, care era bolnavă, și de cei șapte copii ai săi, fără Anna lui.

Când ajunse acasă, copiii așteptau cu toții. Agnes venise cu Timmy. Fata era însărcinată, Jo își dădea seama, dar știa că îi era teamă să-i spună, să-l rănească pe el sau amintirea de trei săptămâni a mamei sale, îi era teamă ca fărâma ei de bucurie să nu fie o rușine.

– Jo? îl strigă Ma Aku.

Jo îi oferise dormitorul când durerile începură să i se întețească.

Se duse la ea. Ma Aku stătea pe spate, uitându-se în tavan, cu mâinile încrucișate pe piept. Întoarse capul spre el și vorbi în twi, ceva ce făcea deseori când el era copil, dar încetase aproape complet de când el se însurase cu Anna.

– Nu mai e? întrebă Ma, iar Jo încuviință din cap. Femeia oftă. O să treci peste asta, Jo. Nyame nu a făcut ashanti slabi, și asta ești și tu, indiferent ce om de aici,

alb sau negru, vrea să șteargă partea asta din tine. Mama ta e din neam de oameni puternici și zdraveni. Oameni care nu se frâng.

–Tu ești mama mea, spuse Jo, iar Ma Aku, făcând un efort, își întoarse tot corpul către el și își desfăcu brațele. Jo se strecură în pat lângă ea și plânse, odihnindu-și capul pe pieptul ei, cum nu o mai făcuse de când era copil mic. Pe vremea aceea, plângea după Sam și Ness. Singurul lucru care îl potolea erau poveștile despre ei, chiar dacă poveștile erau neplăcute. Așa că Ma Aku îi spunea că Sam nu prea vorbea, dar când o făcea, era iubitor și înțelept, și că Ness avea unele dintre cele mai înfiorătoare cicatrici de bice pe care le văzuse vreodată. Jo se îngrijora uneori că descendența sa se oprise, se pierduse pentru totdeauna. Nu avea să știe cu adevărat cine erau ai săi, și cine fuseseră ai lor înainte, și dacă existau povești despre locul de unde venise, el nu avea să le audă vreodată. Când se simțea așa, Ma Aku îl ținea la piept, și în locul poveștilor despre familie îi spunea povești despre națiuni. Fanti de pe Coastă, ashanti din interiorul continentului, akanii.

Acum, stând întins lângă femeia aceasta, înțelese că aparținea cuiva, și că asta fusese odinioară suficient pentru el.

Se scurseră zece ani. Ma Aku trecu la cele veșnice. Agnes avea trei copii, Beulah era însărcinată, iar Cato și Felicity se căsătoriseră. Eurias și Gracie, cei mai mici, își găsiseră amândoi de lucru și locuință, imediat ce fură în stare. Spuneau că astfel mai ușurau povara, dar Jo știa adevărul. Copiii săi nu mai suportau să stea în preajma

lui, și, deși detesta să recunoască acest lucru, nici el nu mai suporta să stea în preajma lor.

Problema era Anna. Faptul că o vedea pretutindeni în Baltimore, în fiecare magazin, pe fiecare drum. Uneori, vedea câte un fund bombat venind de după colț și îl urmărea străzi la rând. O dată, încasase o palmă făcând asta. Era iarnă, iar femeia, cu pielea atât de deschisă la culoare încât arăta ca smântâna cu doar un strop de cafea, cotise și îl așteptase acolo. Îl plesni atât de iute, încât el nici nu observă cine a fost până când ea nu se întoarse, iar el văzu unduiala generoasă a șoldurilor sale.

Se duse la New York. Nu conta că devenise unul dintre cei mai buni călăfătuitori de vase din zona golfului Chesapeake care se pomeniseră vreodată; nu mai putea privi nici un vas. Nu mai putea lua în mână o daltă, nu mai putea mirosi calafatul, sau cânepa, sau catranul fără să se gândească la viața pe care o avusese odată, la femeia și la copiii pe care-i avusese odată, iar gândul acela era prea mult.

În New York, făcea orice muncă de care era în stare. În general tâmplărie, instalații când prindea câte ceva, deși era adesea plătit prea puțin. Închirie un dormitor de la o negresă în vârstă, care îi făcea mâncare și îi spăla rufele, fără să i-o ceară. Cele mai multe nopți le petrecea la un bar de negri.

Într-o zi vijelioasă de decembrie, veni și se așeză la locul său obișnuit, trecându-și mâna peste lemnul neted al barului. Lucrul era impecabil, și mereu bănuise că fusese făcut de vreun negru, poate în primele sale zile de libertate în New York, atât de fericit că putea să facă

un lucru pentru sine, și nu pentru altcineva, încât își pusese tot sufletul în muncă.

Barmanul, un bărbat care șchiopăta aproape imperceptibil, îi turnă lui Jo băutura înainte ca acesta s-o ceară, și i-o așeză în față. Omul de lângă el scutura ziarul de dimineață, mototolit, ud de la umezeala de pe bar sau de la câteva picături care curgeau de pe paharul omului.

– Carolina de Sud a declarat secesiunea azi, spuse omul, fără a se adresa cuiva anume. Și, fără să primească un răspuns anume, ridică privirea din ziar și se uită la cei câțiva oameni care se aflau în bar. Vine războiul.

Barmanul începu să șteargă barul cu o cârpă care îi părea lui Jo mai murdară chiar decât barul.

– N-o să fie nici un război, spuse el calm.

Jo auzise discuții despre război de ani de zile. Nu însemna prea mult pentru el, și încerca să evite discuțiile ori de câte ori putea, suspicios față de simpatizanții sudiști din nord, sau, mai rău, față de nordicii albi mult prea entuziaști, care ar fi vrut ca el să fie mai furios și mai gălăgios, să se apere pe sine și dreptul său la libertate.

Dar Jo nu era furios. Nu mai era furios. Nu își dădea prea bine seama dacă furie era ceea ce simțise înainte. Era o emoție căreia nu îi găsea nici un folos, care nu rezolva nimic și care însemna chiar mai puțin de atât. Dacă Jo simțea ceva, atunci era oboseală.

– Vă zic eu, e semn rău. Un stat din sud declară secesiunea, și restul o să se ia după el. Nu mai poți să zici că suntem Statele Unite ale Americii, dacă jumătate din state s-au dus. Luați aminte ce vă spun, vine războiul.

Barmanul își dădu ochii peste cap.

– Nu iau aminte la nimic. Și dacă nu mai ai bani de băutură, cred că e timpul să iei tu aminte și să pleci.

Bărbatul pufni zgomotos în timp ce rulă ziarul în mână. Când trecu pe lângă el, îl lovi ușor pe Jo pe umăr cu ziarul, iar când Jo se întoarse să-l privească, bărbatul îi făcu cu ochiul, ca și cum el și Jo știau de vreun plan, ceva ce restul lumii nu știa, dar Jo nu își dădea seama ce putea fi acel lucru.

ABENA

Pe când Abena se întorcea în sat, cu semințe noi în mână, se gândi iarăși la vârsta pe care o avea. O femeie nemăritată la douăzeci și cinci de ani era ceva nemaiauzit, în satul ei sau în orice alt sat de pe continentul său ori cel vecin. Dar în satul ei erau doar câțiva bărbați, și nici unul dintre ei nu voia să riște cu fata lui Păgubosu'. Plantele tatălui Abenei nu crescuseră niciodată. An după an, anotimp după anotimp, pământul scuipa plante putrede sau uneori absolut nimic. Cine știe de unde s-o fi trăgând tot ghinionul ăla?

Abena pipăi semințele din palmă – mici, rotunde și tari. Cine ar fi crezut că se puteau transforma într-un câmp întreg? Se întreba dacă anul acesta aveau să se transforme pentru tatăl său. Abena era sigură că moștenise lucrul care îi câștigase porecla tatălui său. Îi spuneau omul fără nume. Îi spuneau Păgubosu'. Iar acum, necazurile lui o urmăreau pe ea. Nici măcar prietenul ei cel mai bun din copilărie, Ohene Nyarko, nu voia s-o ia de soție a doua. Deși el nu o spunea niciodată, ea știa ce gândea: că fata nu merita risipa de igname și vin, ca el să-i plătească prețul miresei. Uneori, când dormea în coliba privată pe care i-o construise tatăl său,

se întreba dacă ea însăși nu era cumva un blestem, nu pământul nelucrat care zăcea în jurul lor, ci tocmai ea.

– Bătrâne, ți-am adus semințele pe care le-ai cerut, anunță Abena când intră în coliba părinților săi.

Se dusese până în satul vecin, fiindcă tatăl său se gândise, încă o dată, că dacă schimba semințele, poate avea să i se schimbe și norocul.

– Mulțumesc, zise el.

Înăuntrul colibei, mama Abenei mătura podeaua, aplecată, cu o mână ținându-se de spate, cu cealaltă ținând strâns perii de palmier, legănându-se în ritmul unei muzici pe care doar ea o auzea.

Abena își drese glasul.

– Aș vrea să vizitez Kumasi, spuse ea. Aș vrea să-l văd o dată înainte să mor.

Tatăl ei ridică ochii și o privi tăios. Cercetase semințele în palme, învârtindu-le de pe o parte pe alta, ducându-le la ureche de parcă le putea auzi, ducându-le la buze de parcă le putea gusta.

– Nu, zise el cu fermitate.

Mama sa nu se ridică, dar se opri din măturat. Abena nu mai auzea perii pe argila tare.

– E timpul să fac călătoria asta, zise Abena, privindu-l în ochi. E timpul să întâlnesc oamenii din alte sate. Curând, o să fiu o fată bătrână fără copii, și n-o să cunosc altceva decât satul ăsta și satul vecin. Vreau să vizitez Kumasi. Să văd cum arată un oraș mare, să merg pe lângă palatul regelui ashanti.

Auzind cuvintele „regele ashanti", tatăl său își încleștă pumnii, zdrobind semințele în palmă până când se

făcură un praf subțire care i se strecură prin spațiile mici dintre degete.

– Să vezi palatul regelui ashanti pentru ce? strigă el.

– Nu sunt și eu ashanti? întrebă ea, provocându-l să-i spună adevărul, să-i explice cum de accentul său avea ceva din fanti, cum de pielea sa avea și ceva alb. Neamul meu nu se trage din Kumasi? M-ai ținut aici captivă cu ghinionul tău. Păgubosu', așa ți se zice, dar ar trebui să-ți zică Ruşine, sau Fricosu', sau Mincinosu'. Cum e, Bătrâne?

Auzind acestea, tatăl său o pocni drept peste obrazul stâng, iar semințele din palmă îi pudrară fața. Abena duse mâna la locul de unde venea durerea. Nu o mai lovise până atunci. Toți copiii din satul lor fuseseră bătuți pentru lucruri mărunte, cum ar fi că au vărsat apă pe jos dintr-o găleată, sau lucruri grave, cum ar fi că s-au culcat cu cineva înainte de nuntă. Dar părinții ei nu o loveau niciodată. În schimb, o tratau de la egal la egal, cerându-i părerea și discutându-și planurile cu ea. Singurul lucru pe care i-l interziseseră vreodată era să meargă la Kumasi, ținutul regelui ashanti, sau să coboare în ținutul fanti. Și, deși nu o interesa deloc Coasta, nu avea pic de respect pentru fanti, mândria sa față de ashanti era grozavă. Creștea cu fiecare zi, pe măsură ce veneau vești despre bătăliile brave ale soldaților ashanti împotriva britanicilor, împotriva forței lor, a speranței lor pentru un regat liber.

De când se știa, părinții ei inventaseră scuză după scuză. Era prea mică. Nu îi venise sângele. Nu era măritată. Nu avea să se mărite niciodată. Abena începuse să creadă că părinții ei omorâseră pe cineva din Kumasi

sau erau căutați de gărzile regelui, poate chiar de rege însuși. Nu îi mai păsa.

Abena șterse pudra de semințe de pe față și își strânse pumnul, dar înainte să-l folosească, mama sa veni din spate și o prinse de braț.

– Ajunge, zise ea.

Bătrânul ținea capul plecat când ieși din colibă, iar când aerul răcoros de afară îi lovi ceafa dezgolită, Abena începu să plângă.

– Stai jos, spuse mama ei, arătându-i scaunul de pe care tocmai se ridicase tatăl său. Abena o ascultă și o privi pe mama sa, o femeie de șaizeci și cinci de ani, care nu părea mai în vârstă decât ea însăși, încă atât de frumoasă încât băieții din sat șopteau și fluierau când se apleca să ridice gălețile cu apă. Tatăl tău și cu mine nu suntem bineveniți în Kumasi, spuse ea. Vorbea cum i-ai vorbi unei femei în vârstă, ale cărei amintiri, lucrurile acelea odată niște crisalide tari, se transformaseră în fluturi și zburaseră departe, fără să se mai întoarcă. Eu sunt din Kumasi, și când eram tânără, i-am sfidat pe ai mei ca să mă mărit cu tatăl tău. A venit după mine. A venit hăt, din ținutul Fanti.

Abena scutură din cap.

– De ce n-au vrut părinții tăi să te măriți cu el?

Akosua puse o mână peste mâna Abenei și începu s-o mângâie.

– Tatăl tău a fost un... Se opri, căutând cuvintele potrivite. Abena știa că mama ei nu voia să spună un secret pe care nu se cădea să-l spună ea. A fost fiul unui Neînfricat, nepotul a doi Neînfricați, tare neînfricați, și a vrut să-și trăiască viața pentru el, în loc de viața care

i-a fost aleasă. Voia ca și copiii lui să poată face la fel. Asta e tot ce pot să spun. Du-te și vizitează Kumasi. Tatăl tău n-o să te oprească.

Mama ei părăsi coliba ca să-l caute pe tatăl ei, iar Abena se uită lung la pereții din argilă roșie din jurul ei. Tatăl său trebuia să fie un Neînfricat, dar alesese asta: argilă roșie clădită în formă de cerc, un acoperiș de paie bătătorite, o colibă atât de mică, încât aveau loc în ea doar câteva scaune din buturugi de copac. Afară, pământul distrus al unei ferme care nu își câștigase niciodată acest titlu. Hotărârea lui însemnase rușinea ei, rușinea ei de femeie nemăritată, fără copii. Avea să meargă în Kumasi.

Seara, când se asigură că părinții ei adormiseră, Abena se strecură în ansamblul lui Ohene Nyarko. Prima lui soție, Mefia, fierbea apă afară din colibă, iar aburul din aer și din tuci o făcea să asude.

– Soră Mefia, bărbatul tău e-acasă? întrebă Abena, iar Mefia își dădu ochii peste cap și-i arătă ușa.

Fermele lui Ohene Nyarko rodeau în fiecare an. Deși satul lor nu avea decât vreo trei kilometri pe trei, deși nu aveau pe cine numi Căpetenie sau Neînfricat, atât de mici le erau pământul și statutul, Ohene era respectat. Un bărbat care s-ar fi descurcat bine altundeva, dacă nu s-ar fi născut aici.

– Nevastă-ta mă urăște, zise Abena.

– Crede că încă mă mai culc cu tine, spuse Ohene Nyarko, iar în ochi avea o sclipire poznașă, care o făcu pe Abena să vrea să-l pocnească.

Ea se crispa când se gândea la ce se petrecuse între ei doi. Erau copii pe vremea aceea. Inseparabili și zvăpăiați. Ohene descoperise că bețișorul dintre picioare putea să facă trucuri magice, și în timp ce tatăl și mama Abenei erau plecați să cerșească puțin din mâncarea bătrânilor, cum făceau în fiecare săptămână, Ohene îi arătase Abenei acele trucuri.

– Vezi? zise el când se uitau cum bețișorul se ridică atunci când ea îl atinse.

Amândoi își văzuseră tații în starea aceea, Ohene în zilele când tatăl său se ducea de la o colibă a unei neveste la alta, iar Abena în zilele dinainte să primească propria colibă. Dar nu-l văzuseră niciodată pe al lui Ohene făcând la fel.

– Ce simți? întrebase ea.

El ridică din umeri, zâmbi, iar ea știu că era un lucru bun ce simțea el. Se născuse din părinți care o lăsau să-și spună părerea, să se ducă după ceea ce-și dorea, chiar dacă așa ceva le era permis doar băieților. Acum voia asta.

– Întinde-te deasupra mea! comandă ea, amintindu-și cum îi văzuse pe părinții săi de atâtea ori.

Toată lumea din sat râdea mereu de părinții ei, spunând că Păgubosu' era prea sărac ca să-și ia o a doua nevastă, dar Abena știa adevărul. Că în acele nopți în care dormea pe latura îndepărtată a colibei lor mici, prefăcându-se că nu ascultă, îl auzea pe tatăl ei șoptind: „Akosua, ești singura și unica femeie din viața mea".

– Nu putem face asta până nu ne sărbătorim nunta! spuse Ohene, rușinat.

Toți copiii auziseră poveștile despre cei care se culcau împreună înainte să-și sărbătorească nunta: povestea exagerată despre bărbații ale căror penisuri se transformau în copaci când încă se aflau înăuntrul femeilor, crescându-le ramuri în pântecele acestora, ca să nu se mai poată desprinde de trupul ei; cele mai simple, mai adevărate despre alungare, amenzi și rușine.

În sfârșit, în acea seară, Abena reușise să-l convingă pe Ohene, iar el bâjbâi, împingând la intrare până ce sparse poarta, iar pe ea o duru, împingând apoi înăuntru: o dată, de două ori, apoi nimic. Nici un geamăt zgomotos sau scâncet cum auziseră ieșind de pe buzele taților lor. Ohene pur și simplu plecă așa cum sosise.

Pe vremea aceea, ea era cea puternică, de neclintit, cea care îl putea convinge asupra oricărui lucru. Acum, Abena se uita lung la Ohene Nyarko în timp ce acesta stătea rânjind, cu umerii lați, așteptând favoarea care știa că-i tremură pe buze.

– Am nevoie să mă duci în Kumasi, spuse ea.

Nu era înțelept să călătorească singură și nemăritată, și știa că tatăl ei nu avea să o ducă.

Ohene Nyarko râse, un sunet adânc și zgomotos.

– Draga mea, nu pot să te duc în Kumasi acum. E un drum de mai bine de două săptămâni, și curând o să vină ploile. Trebuie să am grijă de fermă.

– Băieții tăi muncesc oricum cel mai mult, zise ea. Detesta când îi spunea „draga mea", mereu în engleză, cum îl învățase ea când erau copii, după ce îl auzise pe tatăl său spunând asta o dată și îl întrebase ce înseamnă. Detesta că Ohene Nyarko îi spunea dragă în timp ce afară soția lui îi gătea masa de seară, iar copiii aveau

grijă de fermă. Nu i se părea corect să o lase să meargă acoperită de rușine, așa cum făcuse toți anii aceia, nu când știa, privindu-i câmpurile, că în curând avea să aibă destulă avere pentru o a doua soție.

– Ei, dar pe băieții mei cine îi supraveghează? O stafie? Nu pot să mă însor cu tine dacă nu cresc ignamele.

– Dacă nu te-ai însurat cu mine până acum, nici n-o s-o faci vreodată, șopti Abena, surprinsă de nodul care i se pusese atât de iute în gât.

Detesta când el făcea glume despre căsătoria cu ea.

Ohene Nyarko plescăi din limbă și o trase la piept.

– Nu plânge acum, zise el. O să te duc să vezi capitala ashanti, bine? Nu plânge, draga mea.

Ohene Nyarko era un om de cuvânt, și la sfârșitul săptămânii, cei doi porniră spre Kumasi, căminul lui Asantehene.

Totul îi părea nou Abenei. Ansamblurile chiar erau ansambluri, construite din piatră cu cinci sau șase colibe fiecare, nu una sau cel mult două. Aceste colibe erau atât de înalte, încât înviau imaginea unor uriași de trei metri din poveștile pe care i le spunea mama sa. Uriași care se lăsau în jos ca să culeagă copilași de pe pământul de humă când nu erau ascultători. Abena își închipui familiile de uriași care locuiau în oraș, aducând apă și făcând focul ca să-i fiarbă în supă pe copiii obraznici.

Kumasi se întindea în fața lor, la nesfârșit. Abena nu mai fusese niciodată într-un loc unde nu știa numele tuturor. Nu mai fusese niciodată într-o fermă pe care nu o putea măsura cu ochiul liber, atât de mică era peticul de pământ al fiecărei familii. Aici, pământurile

erau mari și bogate și pline de oameni care le lucrau. Se vindeau obiecte în mijlocul orașului, lucruri pe care nu le mai văzuse vreodată, rămășițe ale vremii în care comerțul cu britanicii și olandezii era stabil.

După-amiază, merseră la palatul lui Asantehene. Era atât de lung și de lat, încât își dădu seama că puteau încăpea acolo mai bine de o sută de oameni: soții, copii, sclavi și nu numai.

– Putem vedea Tronul de Aur? întrebă Abena, iar Ohene Nyarko o duse în camera unde era păstrat, încuiat în spatele unei vitrine de sticlă, pentru ca nimeni să nu-l atingă.

Era tronul care conținea *sunsum*, sufletul întregii națiuni Ashanti. Acoperit cu aur pur, coborâse din ceruri și aterizase în poala primului Asantehene, Osei Tutu. Nimeni nu avea voie să se așeze pe el, nici măcar regele însuși. Fără să vrea, Abena simți cum lacrimile îi pișcau ochii. Auzise despre acest tron întreaga ei viață de la înțelepții satului, dar nu îl văzuse niciodată cu ochii săi.

După ce ea și Ohene Nyarko terminară vizita la palat, ieșiră pe porțile de aur. În același timp, intră un om, nu cu mult mai în vârstă decât tatăl Abenei, înfășurat în kente și mergând în baston. Se opri, uitându-se atent la chipul Abenei.

– Ești o stafie? întrebă el, aproape strigând. Tu ești, James? Au zis că ai murit în război, dar știam eu că nu se putea! Întinse mâna dreaptă și mângâie ușor obrazul Abenei, atingând-o atât de îndelung și de familiar, încât Ohene Nyarko trebui să-i dea până la urmă mâna la o parte.

– Bătrâne, nu vezi că-i femeie? Nu-i nici un James aici.

Bătrânul scutură din cap de parcă ar fi vrut să-și limpezească ochii, dar când se uită din nou la Abena nu simți decât confuzie.

– Îmi pare rău, zise el înainte să plece, legănându-se.

După ce plecă, Ohene Nyarko o împinse pe Abena mai departe, afară din palat, până ce ajunseră din nou în agitația orașului.

– Bătrânul ăla cred că era chior, șopti el, conducând-o pe Abena de cot.

– Șșșș, zise Abena, deși bărbatul nu avea cu siguranță cum să-i audă. Omul ăla probabil e din familia regală.

Ohene Nyarko pufni.

– Dacă el e din familia regală, atunci și tu ești, zise el, râzând gălăgios.

Merseră mai departe. Ohene Nyarko voia să cumpere unelte noi pentru agricultură de la niște oameni din Kumasi, înainte să se întoarcă, dar Abena nu suporta gândul să piardă timpul cu niște oameni pe care nu-i cunoștea când putea să se bucure de Kumasi, așa că ea și Ohene Nyarko se despărțiră, făgăduindu-și să se întâlnească din nou înainte de căderea nopții.

Merse până ce pielea aspră de pe tălpi începu să-i ardă, apoi se opri o clipă, găsind mângâiere la umbra unui palmier.

– Scuză-mă, Ma. Aș vrea să-ți vorbesc despre creștinism.

Abena ridică privirea. Bărbatul era negru și musculos, și vorbea într-o limbă twi stâlcită sau neexersată, nu își dădea seama care. Îl privi, dar nu fu în stare să-i asocieze chipul cu vreun trib pe care îl cunoștea.

– Cum te numești? întrebă ea. Cine sunt oamenii tăi?

Bărbatul zâmbi și scutură din cap.

– Nu contează cum mă numesc sau cine sunt oamenii mei. Vino, să-ți arăt ce treabă facem aici.

Pentru că era curioasă, Abena îl urmă.

El o duse la o bucată de țărână, un luminiș care aștepta, cerea să se construiască ceva acolo, pentru ca orașul întins în jur să nu mai pară un cerc frânt. La început, Abena nu văzu multe, dar apoi veniră mai mulți bărbați negri cu chipuri imposibil de asociat, care duceau buturugi pe post de scaune. Apoi sosi un om alb. Era primul om alb pe care îl vedea Abena. Deși toată lumea șoptea că tatăl său avea și sânge alb, i se părea că el era doar o versiune puțin mai deschisă la culoare decât ea.

Aici, era omul despre care vorbeau de fapt sătenii, omul care venise pe Coasta de Aur ca să găsească sclavi și aur prin orice mijloace. Fie că fura, fie că mințea, fie că îi promitea alianță națiunii fanti sau putere națiunii ashanti, omul alb găsea mereu un mijloc să obțină ceea ce voia. Dar comerțul cu sclavi se sfârșise în cele din urmă, și trecuseră două războaie anglo-ashanti. Omul alb, căruia îi spuneau Abro Ni, cel ticălos, pentru toate necazurile pe care le provocase, nu mai era binevenit aici.

Și iată că Abena îl văzu totuși, stând pe buturuga unui copac retezat, vorbindu-le oamenilor negri care nu aveau un trib.

– Cine e ăsta? îl întrebă pe bărbatul de lângă ea.

– Omul alb? zise el. E Misionarul.

Misionarul o privea acum, zâmbind și făcându-le semn să se apropie, dar soarele începea să apună, ferindu-se sub coroanele palmierilor care însemnau partea de vest a orașului, iar Ohene Nyarko avea s-o aștepte.

– Trebuie să plec, spuse ea, retrăgându-se deja.

– Te rog! zise omul negru. În spatele său, Misionarul se ridică, gata să vină după ea. Încercăm să construim biserici în toată regiunea Ashanti. Te rog să vii la noi, dacă ai vreodată nevoie.

Abena încuviință, deși alerga deja. Când ajunse la locul de întâlnire, Ohene Nyarko cumpăra igname coapte de la o fată. O fată care, precum Abena, venise din vreun sătuc ashanti, sperând să vadă ceva nou, să-și schimbe situația.

– Ei, femeie din Kumasi, zise Ohene Nyarko. Fata își pusese la loc pe cap vasul mare din lut în care avea igname și se îndepărta, cu șoldurile mișcându-i-se într-un ritm uniform și legănat. Ai întârziat.

– Am văzut un om alb, spuse ea, sprijinindu-se cu mâna de zidul ansamblului cuiva, încercând să-și recapete suflul. Un om al bisericii.

Ohene Nyarko scuipă pe pământ și țâțâi printre dinți.

– Europenii ăștia! Nu știu să stea departe de ashanti? Nu i-am învins noi în ultimul război? Nu vrem ce încearcă ei să ne aducă! Să-și ia religia și să o ducă la fanti, înainte să-i stârpim până la ultimul.

Abena încuviință cu un aer absent. Bărbații din satul ei vorbeau deseori despre conflictul în desfășurare dintre ashanti și britanici, spunând că fanti erau simpatizanți și că nici un om alb nu putea să vină în țara lor și să le spună că nu le mai aparținea. Erau oameni din sate, oameni care nu văzuseră niciodată un război, cei mai mulți dintre ei nevăzând nici măcar Coasta de Aur pe care își doreau atât de mult s-o apere.

Într-o seară ca aceasta începuse Papa Kwabena, unul dintre cei mai bătrâni oameni din satul lor, să vorbească despre comerțul cu sclavi.

– Știți, aveam un văr în nord care a fost răpit din coliba sa în toiul nopții. Vâjj! Răpit pur și simplu, și nu știm de cine. O fi fost un războinic ashanti? O fi fost un fanti? Nu știm. Nu știm unde l-au dus!

– La Castel, zise tatăl Abenei, și toți se întoarseră să-l privească.

Păgubosu'. Care stătea întotdeauna în spate la adunările sătenilor, ținând-o în poală pe fiică-sa ca pe un fiu. Îi permiteau acest lucru, fiindcă le era milă de el.

– Ce castel? întrebă Papa Kwabena.

– E un castel pe coasta din ținutul Fanti care se numește Castelul Cape Coast. Acolo îi țineau pe sclavi înainte să-i trimită departe, în Aburokyire[1]: America, Jamaica. Negustorii ashanti își duceau acolo prizonierii. Intermediarii fanti, ewe sau ga îi țineau închiși, apoi îi vindeau britanicilor sau olandezilor, sau oricui plătea mai mult la vremea aceea. Cu toții erau de vină. Noi toți eram... suntem.

Bărbații încuviințară la unison, deși nu știau ce e acela un castel, ce e America, dar nu voiau să pară neștiutori în fața lui Păgubosu'.

Ohene Nyarko scuipă o bucată arsă de ignamă și își lăsă mâna pe umărul Abenei.

– Ești bine? întrebă el.

– Mă gândeam la tatăl meu, răspunse ea.

Un zâmbet se lăți pe chipul lui Ohene Nyarko.

---

[1] Cuvânt în limba twi care înseamnă „în străinătate"

– Oh. Păgubosu'. Ce-ar zice el dacă te-ar vedea acum aici cu mine, ha? „Fiul" lui scump, Abena, făcând ceva ce i-a interzis de mult. Ohene râse. Hai să te duc înapoi acasă la el.

Merseră repede și în tăcere, Ohene Nyarko și silueta sa mare, voinică, făcând loc, tăind o cărare prin terenul cu pericole la care Abena nu îndrăznea să se gândească. La sfârșitul celei de-a doua săptămâni, zăreau silueta satului, așa mic cum era.

– Hai să ne odihnim aici, propuse Ohene Nyarko, arătând spre un loc din fața lor.

Abena își dădu seama că și alții se mai odihniseră acolo înainte. Era o mică peșteră formată din ruinele unor copaci răsturnați, iar spațiul de pe pământ fusese eliberat să facă loc.

– Nu putem să mergem mai departe? întrebă Abena.

Începuse să i se facă dor de mama și de tatăl său. Le povestise totul din ziua în care rostise primul cuvânt, și abia aștepta să le povestească despre această întâmplare, chiar dacă știa că tatăl ei avea să fie încă supărat. Avea să vrea să audă. Părinții ei îmbătrâneau, iar ea știa că nu aveau timp pentru ranchiună.

Ohene Nyarko își punea deja lucrurile jos.

– Mai e de mers o zi, spuse el, și sunt prea obosit, draga mea.

– Nu-mi spune așa, zise Abena, lăsându-și jos lucrurile la rândul său și așezându-se în micuța peșteră din trunchiuri de copaci.

– Dar ești.

Ea nu vru să rostească acele vorbe. În schimb, voia să le forțeze să-i rămână îndărătul buzelor, dar le simțea urcându-i din gât, împingându-i buzele.

– Atunci de ce nu mă iei de nevastă?

Ohene Nyarko se așeză lângă ea.

– Am mai vorbit despre asta. O să te iau de nevastă la următoarea recoltă mare. Ai mei spuneau mereu că nu trebuie să mă însor cu o femeie al cărei clan nu-l cunosc. Au spus că n-o să le aduci decât dezonoare copiilor mei, asta, dacă am avea copii, dar ei nu mai vorbesc pentru mine de-acum. Nu-mi pasă ce zic sătenii. Nu-mi pasă că și pe maică-ta au crezut-o stearpă până să te aibă pe tine. Nu-mi pasă că ești fiica unui om fără nume. O să te iau de nevastă imediat ce pământul meu îmi spune că sunt gata să te iau.

Abena nu îl putea privi. Se uita lung la coaja palmierilor, la romburile rotunjite care se încrucișau unele peste altele. Fiecare diferit; fiecare la fel.

Ohene Nyarko îi întoarse bărbia înspre el.

– Trebuie să ai răbdare, spuse el.

– Am avut răbdare când te-ai însurat cu prima nevastă. Părinții mei sunt atât de bătrâni că încep să se gârbovească. Curând, o să cadă precum copacii ăștia, și apoi?

Nu știa dacă din pricina gândului de a rămâne singură fără părinții săi ori a singurătății ei actuale, înainte să se poată împotrivi, lacrimile începură să-i curgă pe obraji.

Ohene Nyarko își așeză palmele pe amândoi obrajii ei și îi șterse cu degetele mari lacrimile, care curgeau însă mai repede decât le putea el da la o parte, așa că se

folosi de buze pentru a săruta dâra sărată ce începuse să se formeze.

Curând, buzele ei le întâlneau pe ale lui. Nu erau buzele pe care și le amintea din copilărie, buzele subțiri și mereu uscate, fiindcă refuza să le ungă. Erau mai pline, o capcană pentru buzele ei, pentru limba ei.

Nu după mult timp, stăteau întinși în umbra peșterii. Abena își scoase pânza în care era înfășurată și îl auzi pe Ohene ținându-și respirația, dându-și jos haina la rândul său. La început, doar se uitară lung unul la altul, măsurându-și trupurile, comparându-le cu ceea ce cunoscuseră înainte.

El se întinse spre ea, iar ea tresări, amintindu-și de ultima dată când o atinsese. Cum era întinsă pe podeaua colibei părinților săi, uitându-se fix la acoperișul din paie și întrebându-se dacă mai era ceva, durerea actului depășind atât de mult plăcerea, încât nu înțelegea ce se întâmpla în colibele din satul ei, din ținutul Ashanti, din lume.

Acum, Ohene Nyarko îi țintui brațele pe argila roșie și tare. Ea îl mușcă de mână, iar el mârâi, dându-i drumul, până ce ea îl îmbrățișă, trăgându-l din nou spre ea. El se mișca de parcă știa scenele care îi rulau ei în minte. Iar Abena îl lăsă înăuntrul său. Și se lăsă în voia uitării, nemaigândindu-se decât la el.

Când terminară, când erau transpirați și obosiți și își trăgeau sufletul, Abena își lăsă capul pe pieptul lui, acea pernă ce răsufla greu, ascultându-i inima care-i bătea în ureche.

Abena petrecuse o dată o zi întreagă aducând apă pentru ferma tatălui său: mergând la râu, scufundând

găleata, întorcându-se și umplând rezervorul. Curând, avea să se lase întunericul, și indiferent câtă apă aducea, părea că niciodată nu e suficientă. A doua zi dimineață, toate plantele erau moarte, ofilite și acoperind pământul din fața colibei cu frunzele lor maro.

Avea doar cinci ani pe atunci. Nu înțelegea că unele lucruri pot să moară deși încerci din răsputeri să le ții în viață. Tot ce știa era că în fiecare dimineață tatăl său supraveghea plantele, se ruga pentru ele, și că în fiecare anotimp când se întâmpla inevitabilul, tatăl său, un bărbat pe care nu îl văzuse niciodată plângând, care primea fiecare ghinion de parcă era o nouă șansă, înălța capul și o lua de la capăt. Așa că de acea dată, ea plânse pentru el.

Tatăl său o găsi în coliba sa și se așeză lângă ea.

– De ce plângi? întrebă el.

– Au murit toate plantele, iar eu puteam să le ajut! zise ea printre suspine.

– Abena, întrebă el, ce-ai fi făcut altfel dacă știai că plantele aveau să moară?

Se gândi la asta o clipă, își șterse nasul cu dosul mâinii și răspunse:

– Aș fi adus mai multă apă.

Tatăl său încuviință.

– Atunci, data viitoare adu mai multă apă, dar nu mai plânge acum. În viață, nu trebuie să ai loc de regrete. Dacă la momentul ăla ai simțit o luciditate, ai simțit o siguranță, atunci de ce să simți regret mai târziu?

Ea încuviința din cap în timp ce el îi vorbea, deși nu îi înțelegea cuvintele, fiindcă știa, chiar și atunci, că vorbea mai mult pentru sine.

Dar acum, lăsându-și capul să se miște în ritmul răsuflării și inimii lui Ohene Nyarko, cu sudoarea amestecată care se prelingea încet între ei doi, își aminti acele vorbe și nu regretă nimic.

În anul în care Abena merse în vizită în Kumasi, toată lumea din sat avu o recoltă proastă. Apoi, anul următor. Și încă patru ani după aceea. Sătenii începură să se mute. Unii erau atât de disperați încât se duseră chiar în nordul înfricoșător, traversând fluviul Volta în căutarea unui pământ fără stăpân, pământ care nu îi abandonase.

Tatăl Abenei era atât de bătrân încât nu își mai putea îndrepta spatele sau mâinile. Nu mai era în stare să aibă grijă de fermă. Așa că Abena făcea asta în locul lui, privind cum pământul distrus scuipă moarte an după an. Sătenii nu mâncau. Susținea că e un gest de penitență, dar știau că era singura lor opțiune.

Chiar și pământurile bogate ale lui Ohene Nyarko deveniră sterpe, așa că făgăduiala sa de a o lua pe Abena de nevastă după următoarea recoltă bună fu lăsată la o parte.

Continuară să se întâlnească. În primul an, înainte să știe ce avea să le aducă recolta, se vedeau fără rușine.

–Abena, ai grijă, spunea mama ei în diminețile în care Ohene Nyarko se strecura afară din coliba Abenei. Nu-i a bună.

Dar Abenei nu-i păsa. Ce dacă oamenii știau? Ce dacă rămânea gravidă? Curând, avea să fie nevasta lui Ohene Nyarko, nu doar cea mai veche prietenă a sa transformată în ibovnică.

Dar în anul acela, plantele lui Ohene Nyarko fură primele care se stricară, iar oamenii se scărpinau în cap, neînțelegând de ce. Până ce le muriră și lor plantele, și atunci fură de părere că sigur se află o vrăjitoare printre ei. Oare necazul pe care credeau că avea să îl abată Păgubosu' asupra lor venea atât de târziu? O femeie pe nume Aba fu prima care îl văzu pe Ohene Nyarko mergând pe cărarea dinspre coliba Abenei, la capătul celui de-al doilea an greu.

– E Abena! strigă Aba la următoarea adunare a sătenilor, dând buzna în încăperea plină de bărbați în vârstă, ținându-se cu mâna de pieptul care-i urca și cobora odată cu răsuflarea. Ea i-a adus răul lui Ohene Nyarko, și acum răul se întinde și la noi toți!

Înțelepții ascultară ce aveau de spus Ohene Nyarko și Abena, apoi, timp de opt ore, dezbătură ce era de făcut. Era rezonabil că Ohene Nyarko îi făgăduise s-o ia de nevastă după următoarea recoltă bună. Nu vedeau nimic rău în asta, dar nu puteau lăsa desfrâul nepedepsit, altfel, copiii aveau să crească gândindu-se că asemenea lucruri sunt acceptabile, iar cei mai superstițioși dintre ei aveau să dea în continuare vina pe Abena pentru neajunsurile pământului. Nu știau decât că femeia era probabil la fel de stearpă ca pământul dacă nu zămislise până atunci, și știau că dacă aveau s-o alunge din sat acum, Ohene Nyarko avea să fie prea furios ca să-i ajute să se redreseze după ce ea avea să plece. În sfârșit, ajunseră la o decizie și le-o spuseră tuturor. Abena avea să fie îndepărtată din sat când avea să zămislească un prunc sau după șapte ani grei. Dacă recolta era bună înainte de oricare dintre aceste momente, îi îngăduiau să rămână.

*

– Bărbatul tău e acasă? o întrebă Abena pe soția lui Ohene Nyarko în a treia zi din al șaselea an greu.

În timp ce traversase distanța scurtă, turna cu găleata, dar când ajunse acolo, potopul se oprise.

Mefia nu o privi, nici nu vorbi. De fapt, prima soție a lui Ohene Nyarko nu mai vorbise cu Abena din noaptea în care se certase cu soțul ei, implorându-l să pună capăt aventurii, să pună capăt rușinii ce se abătuse asupra familiei lor, iar el îi răspunsese că nu avea să-și încalce cuvântul dat. Totuși, Abena încerca să se poarte frumos cu femeia ori de câte ori avea ocazia.

În sfârșit, după ce tăcerea deveni prea apăsătoare pentru Abena, intră în coliba lui Ohene Nyarko. Atunci când îl văzu, acesta împacheta câteva lucruri într-un săculeț de pânză kente.

– Unde te duci? îl întrebă, stând în pragul ușii.

– Mă duc la Osu. Se zice că a adus cineva de acolo o plantă nouă. Zice-se că o să crească bine aici.

– Și eu ce mă fac cât timp ești în Osu? Or să mă alunge probabil în secunda în care pleci, zise Abena.

Ohene Nyarko își puse jos lucrurile și o ridică pe Abena în brațe, așa încât chipurile lor erau la același nivel.

– Atunci, or să aibă de-a face cu mine când mă întorc.

O lăsă jos. Afară, copiii lui cojeau scoarța de pe copacii tweapia ca să facă bețe de mestecat pe care să le ducă în Kumasi și să le vândă pe mâncare. Abena știa că asta îl rușina pe Ohene Nyarko – nu că urmașii lui găseau

ceva util de făcut, ci că făceau asta din cauză că el nu-i putea hrăni.

Făcură dragoste iute în ziua aceea, iar Ohene Nyarko porni la drum la scurt timp după aceea. Abena se duse acasă și își găsi părinții stând în fața focului, prăjind arahide.

– Ohene Nyarko zice că e o plantă nouă în Osu, care crește foarte bine. S-a dus s-o ia și să ne-o aducă.

Mama sa încuviință din cap. Tatăl ridică din umeri. Abena știa că îi făcuse de rușine. Când se făcuse anunțul viitorului său exil, părinții săi merseră la înțelepții satului în încercarea de a discuta cu ei, de a-i convinge să se răzgândească. Pe vremea aceea, Păgubosu' era bărbatul cel mai în vârstă din sat, și situația nu se schimbase. Încă i se mai datora respect, chiar dacă nu i se permitea să fie unul dintre înțelepți, fiindcă nu era născut în sat.

– Avem doar un copil, zise Bătrânul, dar înțelepții doar întoarseră capetele.

– Ce-ai făcut? o întrebă mama Abenei la cină, în acea seară, plângând în pumni înainte să-i ridice spre ceruri. Ce-am făcut să merit copilul ăsta?

Dar pe vremea aceea nu trecuseră decât doi ani grei, iar Abena îi asigurase că plantele aveau să crească, iar Ohene Nyarko avea să o ia de nevastă. Acum, singura lor consolare era faptul că Abena moștenise, se pare, presupusa nerodnicie a mamei sale, sau blestemul familiei Bătrânului, sau orice o împidica să zămislească un copil.

– Nimic nu are să crească aici, zise Bătrânul. Satul ăsta e terminat. Nimeni nu poate să mai trăiască așa. Nimeni nu poate să mai sufere alt an în care să nu mănânce decât alune și scoarță de copac. Ei cred că te

trimit doar pe tine în exil, dar de fapt pământul ăsta ne-a condamnat pe toți la exil. Fii cu băgare de seamă. E doar o chestiune de timp.

Ohene Nyarko se întoarse după o săptămână cu semințele cele noi. Planta se numea cacao, iar el spuse că avea să schimbe totul. Zicea că poporul Akuapem din Regiunea Orientală culegea deja roadele noii plante, vânzând-o albilor de peste ocean la prețuri care aminteau de vechiul negoț.

– Nici nu știți cât m-au costat semințele astea mici! spuse Ohene Nyarko, ținându-le în palmă, ca toți cei din jur să le vadă, să le atingă și să le miroasă. Dar o să merite pentru satul nostru. Aveți încredere în mine. N-o să ne mai spună Coasta de Aur, și o să înceapă să ne spună Coasta de Cacao!

Și avu dreptate. În câteva luni, arborii de cacao ai lui Ohene Nyarko răsăriseră deja, rodind fructele aurii, și verzi, și portocalii. Sătenii nu mai văzuseră așa ceva, și erau atât de curioși, atât de dornici să atingă și să deschidă păstăile înainte să fie gata, încât Ohene Nyarko și băieții săi începură să doarmă afară ca să păzească arborii.

– Dar o să ne hrănească? se întrebau sătenii după ce fuseseră alungați de copii sau după ce strigase la ei înșuși Ohene Nyarko.

Abena îl văzu tot mai rar pe Ohene Nyarko în primele luni în care cultiva cacao, dar absența lui o consolă. Cu cât muncea mai mult la fermă, cu atât mai repede avea să obțină o recoltă bună; și cu cât mai repede avea să fie recolta bună, cu atât mai curând aveau să se însoare.

În zilele în care îl întâlnea, el nu discuta decât despre cacao și cât îl costase. Palmele lui purtau acel miros nou, dulce și întunecat, și de pământ, și după ce pleca de la el, îl simțea în continuare în locurile pe care le atinsese, pe cercurile pline și închise la culoare ale sfârcurilor sale sau după ureche. Planta îi afecta pe toți.

În sfârșit, Ohene Nyarko anunță că e vremea recoltei, și toți bărbații și femeile din sat veniră să facă așa cum îi învăța, așa cum fusese și el învățat de agricultorii din Regiunea Orientală. Deschiseră fructele de cacao și găsiră o pulpă albă și dulce ce înconjura boabele mici, violacee; așezară boabele cărnoase pe un pat de frunze de bananier, apoi le acoperiră cu mai multe frunze. Apoi, Ohene Nyarko îi trimise acasă.

– Nu putem trăi din asta, șopteau sătenii pe drum spre casele lor.

Unele dintre familii începuseră deja să-și strângă lucrurile din colibă, descurajate de ceea ce văzuseră înăuntrul păstăilor de cacao. Dar ceilalți se întoarseră după cinci zile să întindă boabele fermentate la soare, ca să se usuce. Sătenii își donaseră care mai de care sacii de pânză kente, și după ce se uscară, boabele de cacao fură strânse în acești saci.

– Și acum? se întrebară unii pe alții, uitându-se în jur în timp ce Ohene Nyarko duse sacii în coliba sa.

– Acum ne odihnim, îi anunță el pe cei care așteptau afară. Mâine mă duc la târg să vând ce pot.

În noaptea aceea, dormi în coliba Abenei, fără rușine și în văzul tuturor, de parcă erau căsătoriți de patruzeci de ani sau mai mult, iar asta îi dădu Abenei speranță că în curând așa va fi. Dar bărbatul întins lângă ea pe podea

nu era bărbatul încrezător, care făgăduise salvarea întregului sat. În brațele sale, bărbatul pe care îl cunoștea încă dinainte să poarte pânză ca să-și acopere șalele tremura.

– Dacă nu merge? Dacă nu pot să le vând? întrebă el, cu capul îngropat în pieptul ei.

– Șșș! Nu mai vorbi așa, zise ea. O să se vândă. Trebuie să se vândă.

Dar el tot plângea și tremura, așa încât ea nu-l auzi când spuse: „Mă tem și de asta", și nu ar fi înțeles nici dacă l-ar fi auzit.

Plecase deja când ea se trezi de dimineață. Sătenii găsiseră și sacrificaseră o capră tânără și costelivă în pregătirea sosirii sale, gătind carnea tare zile în șir cât de bine fură în stare, sperând că avea să se înmoaie. Copiii mai mici, crezând că sunt iuți și isteți, încercau să apuce bucățele de carne mai mult negătită de pe animal când mamele lor nu se uitau, dar femeile, născute cu un al șaselea simț pentru năzdrăvăniile copiilor, le dădeau peste mână, apoi îi apucau de încheietură și le țineau mâna deasupra focului până când copiii țipau și promiteau să fie cuminți.

Ohene Nyarko nu se întoarse în noaptea aceea, nici în cea care urmă. Se întoarse în după-amiaza celei de-a treia zile. În spatele său, trase de sfoară, mergeau patru capre grase și îndărătnice, care behăiau de parcă miroseau lama cuțitului. Sacii pe care îi cărase plini cu boabe de cacao se întoarseră plini cu igname și nuci de cola, ulei proaspăt de palmier și vin de palmier din belșug.

Sătenii dădură o serbare cum nu mai avuseseră de ani de zile, cu dansuri, și strigăte, și unduit din sânii goi. Bărbații și femeile în vârstă dansau Adowa, legănându-și

ușor șoldurile și împreunându-și mâinile pe care le ridicau spre cer, ca și cum erau gata să primească darurile pământului, apoi să-i dea și înapoi câte ceva.

Stomacurile lor se făcuseră parcă mai mici, așa că mâncarea îi sătură repede, iar ei umplură locurile rămase cu vin dulce de palmier.

Păgubosu' și Akosua erau atât de fericiți că anii grei luaseră sfârșit, încât se îmbrățișau strâns, privindu-i pe ceilalți cum dansează, privindu-i pe copiii care se băteau pe burțile pline în ritmul muzicii.

În mijlocul sărbătorii, Abena se uită la Ohene Nyarko în timp ce acesta urmărea oamenii din satul pe care îl iubeau toți cu patimă, iar pe chipul lui citea mândria și ceva ce nu putea identifica.

– Te-ai descurcat bine, zise ea, apropiindu-se de el.

Ohene Nyarko se ținuse la distanță toată noaptea, iar ea crezuse că era din cauză că nu voia să atragă atenția asupra lor în mijlocul serbării, că nu voia ca sătenii să înceapă să se întrebe ce avea să însemne asta pentru exilul Abenei. Dar acesta era ultimul lucru la care se putea gândi Abena. Încă nu spusese nimănui, dar ciclul îi întârziase patru zile. Și chiar dacă îi mai întârziase patru zile și altădată până atunci, și își închipuia că avea să-i mai întârzie patru zile în această viață, se întreba dacă de data asta era momentul.

Își dorea ca Ohene Nyarko să-și strige de pe acoperișuri iubirea față de ea. Să spună: acum că tot satul a fost hrănit și a serbat, te iau de nevastă. Nu mâine, ci azi. Chiar azi. Serbarea asta va fi pentru noi.

În schimb, zise:

– Bună, Abena. Ai mâncat destul?

– Da, mulțumesc.

El încuviință din cap și bău dintr-o tigvă cu vin de palmier.

– Te-ai descurcat bine, Ohene Nyarko, zise Abena, întinzând mâna să-l atingă pe umăr, dar mâna sa nu atinse decât aerul.

El nu o privea în ochi.

– De ce te-ai tras înapoi? întrebă ea, îndepărtându-se de el.

– Ce?

– Nu spune „ce" de parc-aș fi nebună. Am încercat să te ating și te-ai tras înapoi.

– Liniște, Abena. Nu face o scenă.

Ea nu făcu o scenă. În schimb, se întoarse și începu să meargă, să meargă pe lângă oamenii care dansau, pe lângă părinții săi care plângeau, să meargă până când găsi podeaua colibei sale și se întinse pe ea, cu o mână pe inimă și cu cealaltă pe burtă.

Așa o găsiră înțelepții satului a doua zi când veniră să-i spună că putea să rămână în sat. Anii grei se terminaseră înainte de al șaptelea an de adulter, iar ea încă nu zămislise. Și recolta lui Ohene Nyarko era atât de profitabilă, spuseră ei, încât acum putea să-și îndeplinească în sfârșit promisiunea.

– N-o să mă ia de nevastă, zise Abena din locul său de pe podea, întorcându-se de pe o parte pe alta, cu o mână pe burtă și cu alta pe inimă, ținându-se de cele două locuri care o dureau.

Înțelepții se scărpinară în cap și se uitară unii la alții. Să fi înnebunit până la urmă după atâția ani de așteptare?

– Ce înseamnă asta? întrebă unul dintre ei.

– N-o să mă ia de nevastă, repetă ea, apoi se întoarse din nou, nemaiarătându-le decât spatele.

Înțelepții se duseră degrabă la coliba lui Ohene Nyarko. El deja se pregătea pentru următorul anotimp, pregătind și separând semințele, ca să poată să le împartă cu toți ceilalți agricultori din sat.

– Deci, v-a spus, zise el. Nu ridică privirea spre înțelepți, ci numai continuă să se îngrijească de semințe. O grămăjoară pentru neamul Sarpong, alta, pentru Gyasi, alta, pentru Asare, încă una pentru Kankam.

– Ce înseamnă asta, Ohene Nyarko?

Făcuse toate grămăjoarele, iar după-amiază, capul fiecărei familii avea să vină să le ia, să le întindă pe bucățica sa de pământ și să aștepte ca arborii aceia ciudați să crească și să dea roade, pentru ca satul lor să revină curând la ceea ce fusese, sau să fie mai bogat.

– Ca să iau plantele de cacao, a trebuit să-i făgăduiesc unui bărbat din Osu că am să mă însor cu fiica lui. Trebuie să folosesc tot ce mi-a rămas din negoțul cu cacao ca să-i plătesc prețul miresei. Nu pot s-o iau de nevastă pe Abena anotimpul ăsta. Va trebui să aștepte.

În coliba sa, unde Abena se ridicase în sfârșit de pe pământul tare și își șterse genunchii și spatele, ea știu că nu avea să aștepte.

– Plec, Bătrâne, zise Abena. Nu pot să rămân aici și să fiu luată de proastă. Am suferit destul.

Tatăl său blocă ieșirea din colibă cu propriul corp. Era atât de bătrân, atât de fragil, încât Abena știa că doar de l-ar fi atins, bărbatul avea să cadă, iar ea avea să aibă cale liberă și să-și vadă de drum.

– Nu poți să pleci încă, zise el. Nu încă.

Se dădu încet la o parte din ușă, uitându-se să vadă dacă fata avea să rămână. Când ea nu se mișcă, el luă lopata, se duse la un loc de la marginea pământului lor și începu să sape.

– Ce faci? întrebă Abena. Păgubosu' asuda. Se mișca atât de încet, că Abenei i se făcu milă de el. Luă lopata și începu să sape în locul lui. Ce cauți? întrebă ea.

Tatăl său se puse în genunchi și începu să râme în țărână cu amândouă mâinile, ținând pământul în palmă o vreme, apoi lăsându-l să i se scurgă printre degete. Când se opri, în palme nu mai avea decât un colier cu o piatră neagră.

Abena se lăsă în jos lângă el și se uită la colier. Avea sclipiri aurii și era rece la atingere.

Tatăl său gâfâi zgomotos, încercând să-și recapete suflarea.

– Ăsta a fost al bunicii mele, străbunica ta Effia. I-a fost dat chiar de mama ei.

– Effia, repetă Abena. Era prima dată când auzea numele unuia dintre strămoșii ei, și savură gustul numelui pe limbă. Voia să-l rostească iar și iar. Effia. Effia.

– Tatăl meu a fost negustor de sclavi, un om foarte bogat. Am decis să părăsesc ținutul Fanti pentru că nu voiam să fiu părtaș la munca pe care o făcuse familia mea. Am vrut să muncesc pentru mine. Văd că oamenii ăștia îmi spun Păgubosu', dar în fiecare anotimp eu

mă simt norocos că am pământul ăsta, că fac o muncă cinstită, nu rușinoasă, ca familia mea. Când sătenii de aici mi-au dat bucățica asta de pământ, m-am bucurat atât de mult, că am îngropat aici piatra asta în semn de mulțumire.

– N-o să te opresc dacă vrei să pleci, dar te rog s-o iei cu tine. Să-ți ajute așa cum mi-a ajutat și mie.

Abena își puse colierul la gât și îl îmbrățișă pe tatăl său. Mama ei stătea în cadrul ușii, privindu-i acolo în țărână. Abena se ridică și o îmbrățișă și pe mama sa.

A doua zi dimineață, Abena porni spre Kumasi, și când ajunse la biserica misionară de acolo, atinse piatra de la gât și le mulțumi strămoșilor săi.

PARTEA A DOUA

H

Fu nevoie de trei polițiști să-l pună pe H la pământ, și de patru să-l pună în lanțuri.

– N-am făcut nimica! strigă el când îl duseră la celula de închisoare, dar nu vorbea decât cu aerul pe care ei îl lăsaseră în urmă.

Nu mai văzuse niciodată oameni care să se îndepărteze așa de iute, și știu că îi înfricoșase.

H zgâlțâi zăbrelele, sigur că putea să le îndoaie sau să le rupă, dacă ar fi încercat.

– Încetează-nainte să-ți facă felu', zise colegul său de celulă.

H îl recunoscu pe bărbat de prin oraș. Poate că lucrase vreodată pământul cu el la vreuna dintre fermele din comitat.

– Nu-mi face mie nimeni felu', zise H.

Încă mai împingea zăbrelele, simțind cum metalul începe să cedeze sub degetele sale. Apoi simți mâinile colegului de celulă pe umeri. H se întoarse atât de iute încât celălalt bărbat nu avu timp să se miște sau să gândească, înainte ca H să-l apuce de gât și să-l ridice. H avea mai bine de un metru optzeci, și îl ridică pe

bărbat atât de sus, încât acesta atingea tavanul cu capul. Dacă H l-ar fi ridicat mai sus, l-ar fi scos prin tavan.

– Să nu mă mai atingi vreodat', zise H.

– Crezi c-albii ăștia n-au să-ți facă felu'? zise bărbatul, cu vorbe șoptite și rare.

– Da' ce-am făcut? întrebă H.

Îl coborî pe bărbat la loc pe podea, iar acesta căzu în genunchi, trăgând mult aer în piept.

– Zic că tu uitat dup-o gagică albă.

– Cine zice?

– Poliția. Am auzit cum vorbea ce să zică 'nain' să ias' după tine.

H se așeză lângă celălalt bărbat.

– Cu cine-a zis că vorbeam?

– Cora Hobbs.

– Nu m-am uitat după nici o Hobbs, zise H, înfuriindu-se din nou.

Dacă umblau zvonuri despre el și o femeie albă, spera să fie măcar una mai drăguță decât fiica fostului său șef de la plantația unde lucra pentru cotă din recoltă.

– Băiete, uite la tine, zise colegul său de celulă, cu o privire atât de răutăcioasă, încât lui H i se făcu deodată, inexplicabil, frică de bărbatul mai mărunt și mai bătrân. Nu contează c-oi fi fost tu sau nu. Tot ce trebe e să zică ei c-ai fost. Asta-i tot. Crezi că dac-ai mușchi și ești voinic scapi? Neah, albii ăștia nu suportă să te vadă. Să mergi tu așa liber. Nimeni nu vrea să vadă un negru ca tine că se plimbă țanțoș ca un păun. De parcă nu ți-ar fi frică de nimic. Își sprijini capul de peretele celulei și închise ochii o clipă. Câți ani aveai când s-a sfârșit războiu'?

H încercă să numere înapoi, dar nu se pricepuse niciodată la cifre, iar Războiul Civil avusese loc cu atât de mult timp în urmă încât nu putea număra atât de departe.

– Nu-s sigur. Vreo treișpe, cred, zise el.

– Mmmm. Vezi, așa gândeam și io. Erai mic. Nu știi tu ce-i aia sclavie, nu? Dacă nu ți-a zis nimeni, îți zic io. S-o fi terminat războiu', da' sclavia nu.

Bărbatul închise din nou ochii. Își lăsă capul să se bălăngăne dintr-o parte în alta pe perete, în stânga, apoi în dreapta. Părea obosit, iar H se întrebă de cât timp stătea în celula aceea.

– Mie îmi zice H, reluă el în sfârșit, pe un ton împăciuitor.

– Ce nume mai e și ăsta, H? întrebă colegul lui de celulă, fără să deschidă ochii.

– E singuru' pe care-l am, răspunse H.

Curând, bărbatul adormi. H îl ascultă cum sforăia, privi cum pieptul îi urca și cobora. În ziua în care războiul se sfârșise, H plecase de pe plantația fostului său stăpân și o luase pe jos din Georgia până în Alabama. Voia să vadă și să audă lucruri noi odată cu libertatea nou găsită. Era atât de fericit că e liber. Toată lumea pe care o cunoștea era pur și simplu fericită să fie liberă. Dar nu dură mult.

H petrecu următoarele patru zile în închisoarea districtuală. În cea de-a doua zi, gardienii îl luară pe colegul său de celulă. H nu știa unde îl duseră. Când veniră în sfârșit după H, gardienii nu vrură să-i spună care era acuzația, doar că trebuia să plătească amenda de zece dolari până la sfârșitul nopții.

– Am numai cinci dolari puși deoparte, zise H.

Zece ani de lucru pe plantație îi trebuiseră ca să economisească atât.

– Poate te ajută familia, zise subcomisarul, care se îndepărta deja spre următoarea persoană.

– N-am familie, zise H către nimeni anume.

Mersese de unul singur pe jos din Georgia în Alabama. Era obișnuit să fie pe cont propriu, dar Alabama transformase singurătatea lui H în ceva ca o prezență fizică. Putea s-o strângă în brațe seara când se ducea la culcare. Era în mânerul săpăligii, în pufii de bumbac care zburau purtați de vânt.

Avea optsprezece ani când o întâlni pe femeia lui, Ethe. Pe atunci, se făcuse deja destul de voinic încât nu-l mai supăra nimeni. Putea să intre într-o încăpere și s-o vadă golindu-se pe măsură ce bărbații și femeile îi făceau loc. Dar Ethe stătea întotdeauna pe poziții. Era cea mai vajnică femeie pe care o întâlnise vreodată, iar relația cu ea era cea mai lungă pe care o avusese cu cineva. I-ar fi cerut ajutorul acum, dar ea nu mai vorbise cu el de când o strigase pe numele altei femei. Greșise când o înșelase, greșise și mai mult când o mințise. Nu o putea suna pe Ethe acum, nu cu rușinea asta atârnându-i deasupra capului. Auzise de negrese care veneau la închisoare ca să-și caute băieții sau soții și care erau duse de polițiști într-o cameră din spate, unde li se spunea că amenda se poate plăti și altfel. Nu, se gândi H, Ethe avea s-o ducă mai bine fără el.

La răsărit, a doua zi dimineață, într-o zi înăbușitoare de iulie a anului 1880, H fu legat cu lanțuri de alți zece

bărbați și vândut de statul Alabama să muncească în minele de cărbune de lângă Birmingham.

– Următoru', strigă șeful minei, iar subcomisarul îl împinse pe H în fața lui.

H îi privise controlându-i, pe drumul parcurs cu trenul până aici, pe fiecare dintre cei zece bărbați care erau legați de el. Nu era sigur nici măcar dacă unii dintre ei puteau fi numiți bărbați. Văzu un băiat, nu mai mare de doisprezece ani, tremurând în colțul trenului. Când îl împinseseră pe băiatul acela în fața șefului minei, făcuse pipi pe el, iar lacrimile îi șiroiau pe obraji, până când arăta de parcă avea să se topească și el în balta de la picioarele sale. Băiatul era atât de tânăr, încât nu mai văzuse probabil niciodată un bici precum cel pe care îl întinsese șeful minei pe birou; doar auzise despre ele în grozăviile pe care i le povesteau părinții.

– E vânjos, nu-i așa? zise subcomisarul, strângând umerii lui H pentru ca șeful minei să vadă cât de tari erau.

H era cel mai înalt și mai puternic bărbat din încăpere. Petrecuse tot drumul cu trenul încercând să-și dea seama cum să-și rupă lanțurile.

Șeful fluieră. Se ridică de pe scaun și-i dădu ocol lui H. Îl apucă de braț, iar H se năpusti asupra lui înainte să-l împiedice cătușele. Nu fusese în stare să rupă lanțurile, dar știa că dacă ar fi ajuns cu mâinile la el, nu i-ar fi luat mai mult de o secundă să-i rupă gâtul șefului.

– Ohoo! zise șeful minei. Se pare că pe ăsta tre' să-l învățăm să se poarte. Cât vrei pe el?

– Douăzeci de dolari pe lună, zise subcomisarul.

– Știi că nu dăm mai mult de optișpe, chiar și pentru unul de primă mână.

– Tu ai zis că-i vânjos. Ăsta o să te țină ceva, pun rămășag. N-o să-și dea duhul în mină ca ăștilalți.

– Nu puteți să faceți asta! strigă H. Sunt liber! zise el. Sunt un om liber!

– Neah, zise șeful minei. Se uită cu atenție la H și scoase un cuțit din haină. Începu să ascută cuțitul pe o piatră pe care o ținea pe birou. Nu există cioroi liber. Se duse încet spre H și îi ținu cuțitul ascuțit la gât, așa încât H să-i simtă lama rece și zimțată, gata să rupă pielea. Șeful de mină se întoarse către subcomisar. Îți dăm nouășpe pe ăsta, zise el. Apoi trecu vârful cuțitului încet de-a latul gâtului lui H. Apăru o linie subțire de sânge, curată și dreaptă, parcă pentru a marca vorbele șefului minei. O fi el vânjos, da'-i curge sânge ca la toți ăilalți.

Lui H nu îi trecuse niciodată prin cap, în toți acei ani în care lucrase pe plantații, că sub pământ era mai mult decât țărână și apă, gâze și rădăcini. Acum vedea în subteran un oraș întreg. Mai mare, mai întins, decât orice comitat în care trăise sau muncise vreodată, iar orașul acesta era ocupat aproape în întregime de bărbați și de băieți negri. Orașul acesta avea puțuri pe post de străzi, și încăperi pe post de case. Și în fiecare încăpere, peste tot, era cărbune.

Primele cinci sute de kilograme de cărbune erau cel mai greu de dat la o parte. H petrecu ore, zile în șir, în genunchi. La sfârșitul primei luni, lopata părea o prelungire a brațului său, și într-adevăr, spatele începuse

să i se vălurească în jurul omoplaților, crescând parcă pentru a se adapta la noua greutate.

Cu brațul său cu care dădea la lopată, H și ceilalți bărbați erau lăsați în jos în mină vreo 200 de metri. Odată ajunși în orașul subteran, mergeau cinci, opt, unsprezece kilometri până la latura cu cărbune unde aveau să lucreze în ziua respectivă. H era vânjos, dar agil. Putea să se întindă pe o parte și să se strecoare în cotloane și unghere. Putea să se târască pe mâini și pe genunchi prin tuneluri de piatră aruncată în aer până când ajungea la încăperea potrivită.

Odată ajuns acolo, H scotea cu lopata vreo șase tone de cărbune, ghemuit, în genunchi, pe burtă, pe o parte. Iar când el și ceilalți deținuți plecau din mină, erau întotdeauna acoperiți cu un strat de praf negru, brațele îi ardeau, pur și simplu îi ardeau. Uneori, H se gândea că durerea aceea arzătoare avea să dea foc la cărbune, iar ei aveau să moară cu toții acolo de durere. Dar știa că nu doar durerea putea ucide un om în mină. Nu o dată, gardianul închisorii biciuise un miner pentru că nu-și făcuse norma de șase tone. H văzuse cum un bărbat din clasa de jos scosese 5 965 de kilograme de cărbune, cântărite la sfârșitul zilei de muncă de șeful minei. Iar când acesta văzu că lipsesc 35 de kilograme, îl puse pe bărbat să-și ridice mâinile și să le sprijine de peretele minei, apoi îl biciui până la moarte, iar gardienii albi nu-l mutară în seara aceea și nici toată ziua următoare, lăsând praful să-i acopere corpul, în semn de avertizare față de ceilalți deținuți. Alteori, abatajele din mină se prăbușeau, îngropându-i pe deținuți de vii. De prea

multe ori, exploziile de praf nimiceau bărbați și copii cu sutele. Într-o zi, H lucra lângă un om de care fusese legat cu o seară în urmă; a doua zi, omul acela murise Dumnezeu știe de ce.

H visa să se mute în Birmingham. Lucra pe plantație pentru cotă din recoltă de când se sfârșise războiul, și auzise că Birmingham era locul în care un negru putea să-și construiască o viață. Voise să se mute acolo și să înceapă în sfârșit să trăiască. Dar ce fel de viață era asta? Măcar atunci când era sclav, stăpânul lui trebuia să-l țină în viață ca să nu fi cheltuit degeaba cu el. Acum, dacă H murea, închiriau pur și simplu următorul om. Un catâr valora mai mult decât el.

Nici nu își mai amintea prea bine cum era să fie liber, și nu-și dădea seama dacă îi era dor de fapt de libertate sau de capacitatea de a-și aminti. Uneori, când se întorcea la baraca cu paturi suprapuse pe care o împărțea cu vreo cincizeci și ceva de bărbați, toți legați în lanțuri de paturile lungi de lemn, ca să nu se miște în somn decât la unison, încerca să-și aducă aminte cum e să-ți amintești. Se forța să se gândească la toate lucrurile pe care mintea sa le mai putea evoca: mai ales la Ethe. Corpul ei solid, privirea din ochii ei când o strigase pe alt nume, cât de speriat fusese să nu o piardă, cât îi păruse de rău. Uneori, când dormea, lanțurile i se frecau de glezne în așa fel încât își amintea senzația mâinilor lui Ethe acolo, iar asta îl uimea mereu, fiindcă metalul nu e deloc precum pielea.

Deținuții care munceau în mină erau aproape toți ca el. Negri, odată sclavi, altădată liberi, acum din nou

sclavi. Timothy, un bărbat de pe lanțul lui H, fusese arestat în fața casei pe care o construise după război. Un câine lătrase pe un câmp din apropiere toată noaptea, iar Timothy ieșise să strige la câine să tacă. A doua zi dimineață, poliția îl arestase pentru tulburarea liniștii publice. Alt deținut, Solomon, fusese arestat pentru că furase cinci cenți. Pedeapsa lui era de douăzeci de ani.

Din când în când, unul dintre gardieni aducea câte un alb din clasa de jos. Deținutul nou era legat de un negru, și în primele minute, tot ce făcea prizonierul alb era să se plângă. Spunea că e mai bun decât cioroii. Îi implora pe frații săi albi, gardienii, să aibă milă de el, să-l cruțe de rușinea întregii situații. Blestema, și plângea, și o ținea tot așa. Apoi trebuiau să intre în mină, iar deținutul alb învăța curând că dacă voia să trăiască, trebuia să aibă încredere într-un negru.

H fusese repartizat o dată să lucreze împreună cu un alb din clasa de jos, pe nume Thomas, ale cărui brațe începură să tremure atât de tare, încât nu putu ridica lopata. Era prima săptămână a lui Thomas, dar auzise deja că dacă nu își făcea norma, el și amicul său aveau să fie biciuiți, uneori până la moarte. H privise brațele tremurânde ale lui Thomas ridicând câteva kilograme de cărbune înainte să cedeze, apoi omul se prăbușise pe pământ plângând, bâlbâindu-se că nu vrea să moară acolo jos sub ochii unor cioroi.

Fără o vorbă, H luase lopata lui Thomas. Cu propria lopată într-o mână și cu lopata lui Thomas în alta, H făcuse norma amândurora, iar șeful minei îl urmărise tot timpul.

– N-a mai scos nimeni cărbune la două mâini până acum, zise șeful după ce termină, cu o urmă de respect în glas, iar H doar încuviință din cap. Șeful minei îl lovise atunci pe Thomas unde acesta stătea pe jos, trăgându-și nasul. Cioroiu' ăsta tocmai ți-a salvat viața, zise el.

Thomas ridică privirea către H, dar H nu spuse nimic.

În seara aceea, în pat cu doi bărbați legați de el de o parte și de cealaltă, cu alt pat la șaizeci de centimetri deasupra sa, H își dădu seama că nu-și poate mișca brațele.

– Ce-i? întrebă Joecy, observând că H stătea țeapăn.

– Nu-mi simt brațele, șopti H, speriat.

Joecy încuviință din cap.

– Nu vreau să mor, Joecy. Nu vreau să mor. Nu vreau să mor. Nu vreau să mor. H nu se putea abține să nu repete cuvintele, și curând își dădu seama că plângea, și nu se putu abține nici din plâns. Praful de cărbune de sub ochi începu să-i curgă pe față, iar H continuă în șoaptă. Nu vreau să mor. Nu vreau să mor.

– Hai, potolește-te acum, zise Joecy, strângându-l pe H în brațe cât de tare fu în stare cu lanțurile care zăngăneau și zornăiau când se mișca. Nu moare nimeni în seara asta. Nu în seara asta.

Cei doi bărbați se uitară în jur să vadă dacă alții se treziseră din cauza zgomotului. Toată lumea auzise că H îl salvase pe albul din clasa de jos, dar știau și că asta nu însemna că șeful minei avea să dea dovadă de milă. Următoarea zi, H trebuia să-și facă norma iar.

A doua zi, H fu repartizat în tura de dimineață, din nou cu Thomas. El și ceilalți bărbați din tura de dimineață se treziră când luna strălucea încă pe cer, o felie subțire și curbată în sus ca și cum era zâmbetul strâmb,

cu dinți albi, al nopții cu piele neagră. Se duseră la cantină să ia o ceașcă de cafea și o bucată de carne. Primiră un pachet cu masa de prânz pe care să-l ia cu ei, apoi fură coborâți vreo șaizeci de metri în subteran până ajunseră în pântecele minei. De acolo, H și Thomas continuară încă trei kilometri mai în adânc, oprindu-se în sfârșit în încăperea din mină unde aveau să muncească în ziua respectivă. De obicei, erau doar doi bărbați într-o galerie, dar aceasta era deosebit de dificilă, așa că șeful minei îi repartizase pe perechi: H și Thomas împreună cu Joecy și omul lui din clasa de jos, un prizonier zis Tauru', care primise porecla nu din cauza corpului, viguros, îndesat și impunător, ci pentru că într-o noapte, cei din Ku Klux Klan îl arseseră pe față – îl însemnaseră, spuneau ei –, ca să știe toți că nu era bun de nimic.

H făcuse totul mecanic în dimineața aceea, cu brațele ancorate dureros de o parte și de alta a corpului, în timp ce refuza cafeaua și carnea; nu putu să ridice nici pachetul cu masa de prânz și se strecură în puțul liftului. Rezistase în dimineața aceea fără să atragă atenția, încercând să-și păstreze energia pentru când avea să fie nevoit să înceapă să muncească.

Joecy lucra la tăiat în ziua aceea. Avea un metru șaizeci și cinci, un bărbat scund, dar cunoștea piatra ca nimeni altcineva cu care muncise H. Joecy era un tip de clasa întâi, pe care îl respectau cu toții, muncind în anul al șaptelea al pedepsei lui de opt ani la fel de fervent ca în primul an. Deseori, spunea că avea să se elibereze și să înceapă să muncească în mină pe bani, așa cum făcuseră unii dintre ceilalți negri. Un miner liber nu putea fi biciuit.

În ziua aceea, spațiul din stâncă era de doar treizeci și ceva de centimetri. H mai văzuse oameni strecurându-se în spații atât de mici, care tremurau și hiperventilau atât de rău încât trebuiau să plece. O dată, văzuse un om ajungând la mijloc și apoi oprindu-se, prea speriat să se mai miște înainte sau înapoi, prea speriat ca să mai respire. Îl chemaseră pe Joecy să încerce să-l tragă, dar când acesta ajunse acolo, omul deja murise.

Joecy nici măcar nu clipi la vederea spațiului îngust. Își strecură corpul mărunt sub piatră, se întinse pe spate și începu să taie de dedesubt fundul îmbinării. După ce termină, făcu o gaură în piatră, ascultând-o, cum îi plăcea să spună, ca să găsească punctul care nu avea să se surpe deasupra lui și să-l omoare pe loc. După ce făcu gaura, Joecy plasă dinamita înăuntru și o aprinse. Cărbunele explodă, iar Thomas și Tauru' își luară târnăcoapele și începură să spargă piatra în bucăți ușor de cărat, ca să se pună cu toții pe încărcat vagonetul.

H încercă să ridice lopata, dar brațele nu i se mișcară. Mai făcu o încercare, concentrându-și întreaga energie și forță a minții asupra umărului, a antebrațului, a încheieturii, a degetelor. Nu se întâmplă nimic.

La început, Tauru' și Thomas se uitară lung la el, dar înainte să-și dea seama, Joecy luă cu lopata și mormanul lui, apoi Tauru'. Iar apoi, în sfârșit, parcă după ore întregi, Thomas își făcu și el partea, până când toată lumea din galeria acelei mine își efectuă norma și apoi și pe a lui H.

– Mersi pentru ajutoru' de ieri, zise Thomas după ce terminară.

Brațele încă îl dureau pe H, de o parte și de alta a corpului. Le simțea ca pe o piatră de neclintit, forțate să-i stea lipite de coaste ca atrase de o forță gravitațională. H dădu aprobator din cap spre Thomas. Visa că ucide albi așa cum ucideau și ei negri. Visa sfori și bice, copaci și puțuri de mină.

– Hei, cum de-ți zice H?

– Nu știu, zise H.

Nu se gândea la altceva decât cum să scape din mină. Uneori, studia orașul subteran și se întreba dacă exista vreun loc, vreun mod în care să se elibereze, să iasă pe cealaltă parte.

– Haide. Cineva trebe să-ți fi pus numele.

– Fostul meu stăpân zicea că H îmi zicea mama. Au pus-o să-mi dea un nume ca lumea înainte să mă nască, dar n-a vrut. S-a omorât singură. Stăpânu' zice c-a trebuit să mă scoată de la ea din burtă înainte să moară.

Thomas nu spuse nimic atunci, doar încuviință iar din cap în semn de mulțumire. O lună mai târziu, când Thomas muri de tuberculoză, H nu își mai amintea numele său, doar expresia pe care o avuse pe chip când H ridicase lopata în locul lui.

Așa se petreceau lucrurile în mină. H nu știa unde era acum Tauru'. Atât de mulți erau transferați la un moment dat, contractați de vreuna dintre companiile noi sau absorbiți de alta. Era ușor să-ți faci prieteni, dar imposibil să-i păstrezi. Ultima dată, H auzise că Joecy își ispășise pedeapsa, iar acum toți prizonierii spuneau povești despre vechiul lor amic care devenise în sfârșit unul dintre minerii liberi despre care auziseră cu toții, dar care nu visau de fapt să devină.

*

H scoase ultimele sute de kilograme de cărbune, ca prizonier, în anul 1889. Muncise în Rock Slope aproape pe toată durata pedepsei, și munca asiduă și abilitățile sale îi ușuraseră sentința cu un an. În ziua în care liftul din puț îl scoase la lumină, iar gardianul închisorii îi descătușă picioarele, H se uită drept la soare, săturându-se de razele lui, în caz că vreun truc nemilos avea să-l trimită din nou în orașul subteran. Se holbă neîncetat până când soarele se transformă într-o multitudine de puncte galbene în ochii lui.

Se gândi să meargă înapoi acasă, dar își dădu seama că nu știa unde era casa lui. Nu îl mai aștepta nimic pe vechile plantații unde muncise, și nu avea nici familie. În prima noapte din a doua sa libertate, merse pe jos cât de departe putu, merse până când nu mai văzu nici o mină, nu mai simți nici un miros de cărbune agățându-i-se de nări. Intră în primul bar întâlnit, în care se aflau negri, și cu bruma de bani pe care o avea, comandă o băutură.

Făcuse duș în dimineața aceea, încercând să-și frece semnele unde cătușele îl strânseseră de glezne, funinginea de sub unghii. Se privise în oglindă până fu convins că nimeni nu avea să-și dea seama că fusese vreodată într-o mină.

Sorbindu-și băutura, H observă o femeie. Nu se gândi decât că pielea ei era de culoarea tulpinilor de bumbac. Îi era dor de acea nuanță de negru după ce, timp de aproape zece ani, nu cunoscuse decât negrul adevărat al cărbunelui.

– Scuzați-mă, don'șoară. Îmi puteți spune unde sunt? întrebă el.

Nu mai vorbise cu o femeie din ziua în care îi spusese lui Ethe pe numele altei femei.

– Nu te-ai uitat la semn înainte să intri? întrebă ea, zâmbind.

– Cre' că nu, zise el.

– Ești în baru' lu' Pete, domnule...

– H îmi zice.

– Domnul H îmi zice.

Discutară o oră. El află că numele ei era Dinah și că locuia în Mobile, dar era în vizită la o verișoară aici, în Birmingham, o femeie creștină până-n măduva oaselor și care nu voia să-și vadă neamurile bând. Lui H tocmai îi trecea prin cap s-o ceară de nevastă, când se apropie alt bărbat și li se alătură.

– Pari tare forțos, spuse bărbatul.

– Oi fi, încuviință H din cap.

– Cum de te-ai făcut așa forțos? întrebă bărbatul, iar H ridică din umeri. Haide, zise omul. Suflecă-ți mâneca. Arată-ne mușchiu'.

H începu să râdă, dar apoi se uită la Dinah, iar ochii ei scânteiau în acel fel care spunea că nu ar deranja-o să vadă. Așa că își suflecă mâneca.

La început, amândoi dădeau apreciativ din cap, dar apoi bărbatul se apropie mai mult.

– Ce-i aia? zise el, trăgând de locul unde mâneca întâlnea spatele lui H, până când sfâșie materialul și toată cămașa ieftină se făcu bucăți.

– Doamne! zise Dinah, acoperindu-și gura.

H își întinse gâtul încercând să se uite la propriul spate, apoi își aduse aminte și înțelese că nu avea nevoie să vadă. Trecuseră aproape douăzeci și cinci de ani de la

sfârșitul sclaviei, iar oamenii liberi nu trebuiau să aibă cicatrici proaspete pe spinare, urmele de bici.

– Știam io! spuse bărbatul. Știam io că e unu' din pușcăriașii de la mină. N-avea cum să fie al'ceva! Dinah, nu-ți mai pierde vremea cu cioroiu' ăsta.

Iar ea așa făcu. Se îndepărtă cu bărbatul celălalt și se opri la celălalt capăt al barului. H își rulă mâneca la loc și înțelese că nu se putea întoarce în lumea liberă, așa însemnat cum era.

Se mută în Pratt City, orașul format din foști pușcăriași, albi și negri deopotrivă. Mineri prizonieri care acum erau mineri liberi. În prima noapte acolo, întrebă pe unul și pe altul, timp de câteva minute, până îl găsi pe Joecy, împreună cu nevasta și copiii, care se mutaseră și ei în Pratt City ca să fie cu el.

– Tu n-ai pe nimeni? întrebă soția lui Joecy, prăjindu-i niște carne sărată de porc lui H și străduindu-se să compenseze faptul că el nu mai avusese o masă bună de zece ani, poate mai mult.

– Am avut o femeie pe nume Ethe, acu' mult timp, dar cre' că nu mai vrea s-audă de mine.

Soția îi aruncă o privire plină de milă, iar H își dădu seama că femeia se gândea că știa toată povestea lui Ethe, fiindcă și ea se căsătorise cu un bărbat înainte să vină omul alb și să-i pună în frunte pecetea de pușcăriaș.

– Micu' Joe! strigă soția, iar și iar, până când apăru un copil. El e băiatu' nostru, Micu' Joe, zise ea. Știe să scrie.

H îl privi. Probabil nu avea mai mult de unsprezece ani. Avea genunchii noduroși și ochii limpezi. Semăna leit cu tatăl său, dar era și diferit. Poate că nu avea să ajungă genul de om care trebuia să muncească cu cârca.

Poate avea să fie un cu totul alt gen de negru, unul care ajungea să-și folosească mintea.

– O să-i scrie el lu' femeia ta, zise soția.

– Neah, spuse H, gândindu-se cum fugise Ethe din cameră ultima dată când fuseseră împreună, de parcă o fugărea o stafie. Nu-i nevoie.

Soția plescăi din limbă de două, trei ori.

– Să n-aud, spuse ea. Cineva tre' să știe că acu' ești liber. Cineva din lumea asta tre' să știe măcar asta.

– Cu tot respectu', doamnă. Mă am pe mine, și doar de asta am avut vr'odată nevoie.

Soția lui Joecy îl privi lung și intens, iar H văzu toată mila și furia din acea privire, dar nu îi păsă. Nu se lăsă, așa că, în sfârșit, ea fu nevoită să cedeze.

A doua zi dimineață, H se duse cu Joecy la mină să ceară de lucru ca muncitor liber.

Șeful, domnul John, îl rugă pe H să-și dea jos cămașa. Cercetă mușchii spatelui și brațelor sale, și fluieră.

– Orice om care muncește zece ani la Rock Slope și mai trăiește dup-aia merită urmărit. Te-ai făcut frate cu dracu'? întrebă domnul John, uitându-se la H cu ochii săi de un albastru pătrunzător.

– Îi doar silitor, domnu', zise Joecy. Silitor și isteț.

– Garantezi pentru el, Joecy? întrebă domnul John.

– Nu-i nimeni mai bun, doar io, zise Joecy.

H plecă cu târnăcopul în mâini.

Viața în Pratt City nu era ușoară, dar era mai bună decât viața pe care H o avusese oriunde altundeva. Nu mai văzuse niciodată așa ceva. Albi cu familiile lor, vecini cu negrii și familiile lor. Ambele nații de oameni intrând

în aceleași sindicate, luptând pentru aceleași lucruri. Minele îi învățaseră că trebuiau să se bazeze unii pe alții dacă voiau să supraviețuiască, și adoptaseră această mentalitate când înființaseră tabăra, fiindcă știau că doar un alt miner, un alt fost pușcăriaș, știa cum e să trăiești în Birmingham și să încerci să faci ceva dintr-un trecut pe care mai degrabă ai vrea să-l uiți.

Munca pe care o depunea H era aceeași, doar că acum era plătit pentru ea. Salariu bun, fiindcă odată fusese un tip de clasa întâi, contractat de companiile cărbunelui de la pușcăria de stat pe nouăsprezece dolari pe lună. Acum, banii aceia îi intrau în buzunar, uneori chiar și patruzeci de dolari într-o singură lună. Își amintea cât de puțin economisise când muncise doi ani pe plantația Hobbs, și știa că, într-un mod sumbru și întortocheat, mina era unul dintre cele mai bune lucruri care i se întâmplaseră. Îl învățase o meserie nouă, una nobilă, iar mâinile lui nu aveau să mai fie nevoite să culeagă bumbac sau să mai are pământul vreodată.

Joecy și nevasta lui, Jane, fuseseră destul de amabili să-l lase pe H să se mute cu ei, dar H obosise să mai trăiască de pe urma și în preajma altor oameni și a familiilor lor. Așa că își petrecu mare parte din prima lună în Pratt City venind de la mină și apoi ducându-se direct la bucata de pământ de lângă cea a lui Joecy pentru a începe să-și construiască o casă a lui.

H era afară într-o seară, bătând scânduri cu ciocanul, când Joecy veni să-l vadă.

– De ce n-ai intrat pân-acu' în sindicat? întrebă Joecy. Ne-ar prinde bine unu' cu firea ta.

Luase cherestea bună de la alt prieten bun din mină și nu putea lucra la casă decât între opt seara și trei dimineața. La orice altă oră din zi, era în mină.

– Nu mai îs așa, spuse H.

Deși nu avea nici o cicatrice pe gât din ziua în care șeful de mină îl tăiase, își mai ducea mâna la locul acela din când în când, să-și aducă aminte că un alb tot te poate omorî degeaba.

– Ah, nu ești așa, ha? Haida-de, H. Ne luptăm pentru lucruri care ți-ar fi și ție de folos. Nu-i ca și cum ai pe cineva să-ți țină de urât în casa asta pe care o ridici. Sindicatu' ți-ar prinde bine.

H se așeză în spate la prima ședință la care participase vreodată, cu brațele încrucișate. În față, le vorbea un doctor despre boala plămânului negru.

– Praful mineral care vă acoperă corpul la exterior, când plecați, ei bine, praful acela vă intră și înăuntru. Vă îmbolnăvește. Program mai scurt, ventilație mai bună, astea sunt lucruri pentru care ar trebui să luptați.

Durase cam o lună, dar nu numai discuțiile cu Joecy îl convinseseră pe H să se înscrie. Adevărul e că îi era teamă că va muri în mină, iar libertatea nu îi alungase această frică. De fiecare dată când H era coborât în mină, își închipuia propria moarte. Oamenii făceau boli de care nu mai văzuse sau auzise, dar acum că era liber, putea face pericolul să însemne ceva.

– Mai mulți bani, pentru asta să luptăm, zise H.

Un murmur începu să treacă prin sală în timp ce bărbații își ridicau capetele să vadă cine vorbise.

„H Două-Lopeți e aici", „E Două-Lopeți?" Lucrase atâta timp fără să se ducă la vreo ședință.

– N-ai cum să nu respiri prafu', doctore, zise H. La dracu, cei mai mulți din sală îs aproape pe moarte deja. Măcar să ne luăm banii 'nainte să ne prăpădim.

În spatele lui H, ușa sălii începu să tremure, și intră șchiopătând un copil care rămăsese fără un picior. Nu avea probabil mai mult de paisprezece ani, dar deja H simțea că poate să-și închipuie întreg parcursul vieții acelui băiat. Poate că începuse ca spărgător, stând cocoșat peste tone de cărbune, încercând să-l extragă din ardezie și piatră. Apoi, poate că șefii îl făcuseră opritor, fiindcă îl văzuseră fugind afară într-o zi și că e iute de picior. Băiatul trebuia să fugă odată cu vagonetele, să arunce opritoare în roțile acestora, ca să le încetinească, dar poate că un vagonet nu încetinise. Poate că acel vagonet sărise de pe șine și îi luase piciorul băiatului, și tot viitorul acestuia cu el. Poate că după ce doctorul i-l tăiase de tot, ce îl întrista pe băiat cel mai rău era că nu avea să mai devină miner de clasa întâi, ca tatăl său.

Medicul se uită la H, apoi la băiatul schilod și din nou la H.

– Banii sunt buni, nu mă-nțelegeți greșit. Dar mineritul poate fi mult mai sigur decât e. Și viața merită să lupți pentru ea.

Își drese glasul, apoi continuă să vorbească despre semnele plămânului negru.

Pe drum spre casă, în acea seară, H începu să se gândească la băiatul schilod, la cât de ușor îi fusese să-și construiască povestea. Cât de ușor era ca o viață să o ia într-o direcție, și nu în alta. Încă își amintea când îi

spunea colegului de celulă că nimic nu-l putea ucide, iar acum își vedea moartea peste tot în jurul său. Dacă H n-ar fi fost atât de arogant când era tânăr? Dacă n-ar fi fost arestat? Dacă și-ar fi tratat femeia cum se cuvine? Ar fi trebuit să aibă copiii lui până acum. Ar fi trebuit să aibă o fermă mică și o viață plină.

Deodată, H simți că nu poate să respire, că praful acela adunat într-un deceniu îi urca din plămâni în gât și îl sufoca. Se aplecă și începu să tușească fără oprire, iar când termină de tușit, se duse împleticindu-se până la casa lui Joecy și bătu la ușă.

Micu' Joe deschise cu ochi somnoroși.

–Tati nu s-a-ntors de la ședință, unchiu' H, zise el.

–N-am venit să-l văd pe tati tău, fiule. Am... am nevoie să-mi scrii o scrisoare. Ești în stare?

Micu' Joe încuviință din cap. Intră în casă și ieși cu materialele de care avea nevoie. Scrise pe măsură ce H dicta:

Dragă Ethe. Sunt H. Acu' sunt liber și trăiesc în Pratt City.

H puse scrisoarea la poștă a doua zi dimineață.

–Tre' să facem grevă, asta tre' să facem, propuse un membru alb din sindicat.

H ședea în primul rând din biserica în care se țineau ședințele de sindicat. Era o listă nesfârșită de probleme, iar greva era prima soluție. H ascultă atent cum un murmur de aprobare începu să se răspândească prin încăpere, șoptit ca un zumzet.

–Cine-o să se uite la greva noastră? întrebă H.

Devenea mai activ la ședințe.

– Păi, o să le zicem că nu mai muncim pân' ne crește leafa sau o face mai sigur. Tre' să asculte, zise albul.

H pufni.

– Când a ascultat vr'odată albu' d-un negru?

– Io-s aici, nu? Ș-ascult, zise albul.

– Tu ești pușcăriaș.

– Și tu ești pușcăriaș.

H se uită în jurul lui în încăpere. Erau cam cincizeci de bărbați, mai mult de jumătate negri.

– Tu ce-ai făcut? întrebă H, întorcându-și privirea spre omul alb.

Mai întâi, bărbatul nu vru să vorbească. Ținea capul plecat, și își drese glasul de atâtea ori, încât H se întrebă dacă îi mai rămăsese salivă în gură. În sfârșit, ieșiră și cuvintele.

– Am omorât un om.

– Ai omorât un om, ha? Știi pen' ce l-au luat pe amicu' meu Joecy d-acolo? N-a trecut strada când a trecut o muiere albă pe lângă el. Pentru asta i-a dat lui nouă ani. Ție ți-a dat tot atâta c-ai omorât un om. Nu suntem pușcăriași ca tine.

– Tre' să muncim împreună acu', zise albul. La fel ca în mină. Nu putem să fim într-un acolo jos și altfel aicea.

Nimeni nu vorbi. Însă se întoarseră toți să-l privească pe H, să vadă ce avea de gând să spună sau să facă. Toată lumea auzise povestea despre ziua când luase în mână cea de-a doua lopată.

În sfârșit încuviință, iar a doua zi izbucni greva.

Doar cincizeci de oameni se duseră la muncă în prima zi. Le dădură șefilor o listă de cereri: salarii mai

mari, îngrijiri mai bune pentru bolnavi și program mai scurt. Membrii albi ai sindicatului întocmiseră lista, iar băiatul lui Joecy, Micu' Joe, o citise cu voce tare tuturor membrilor negri, ca să se asigure că spunea ce credeau ei că spune. Șefii răspunseră că minerii liberi puteau fi ușor înlocuiți cu pușcăriași, iar o săptămână mai târziu apăru o căruță plină cu deținuți negri, toți sub șaisprezece ani și cu niște figuri atât de speriate încât îl făcu pe H să vrea să spargă greva, dacă asta ar fi însemnat că nu aveau să fie arestați mai mulți oameni ca să umple golul. Până la sfârșitul săptămânii, singurul lucru asupra căruia conveniseră amândouă părțile era că nu aveau să fie comise crime.

Și totuși, mai mulți pușcăriași erau adunați și aduși în mină. H se întreba dacă mai exista vreun negru în sud care nu fusese băgat la închisoare la un moment dat, atât de mulți veneau să umple minele. Chiar și muncitorii liberi, care nu făceau grevă, erau înlocuiți, așa că nu după mult timp, mulți dintre ei se alăturară mișcării. H petrecea ore în șir acasă la Joecy și Jane, făcând pancarte cu Micu' Joe.

– Ce zice asta? întrebă H, arătând spre lemnul vopsit cu catran de lângă Micu' Joe.

– Zice salarii mai mari, răspunse băiatul.

– Și aia ce zice?

– Zice fără tuberculoză.

– Unde-ai învățat să citești așa? întrebă H.

Se atașase atât de mult de Micu' Joe, dar când îl vedea pe fiul amicului său, nu făcea decât să-și dorească din tot sufletul propriul său copil.

Mirosul catranului pe care îl folosea Micu' Joe ca să scrie se lipea de firele de păr din nările lui H. Tuși puțin și din gură îi ieși o dâră neagră de mucozități.

– Mă duceam la școală în Huntsville înainte să-l ia pe tati. Când l-au arestat, au zis că el și familia mea eram prea fuduli. Au zis că de-aia n-a trecut tati strada când a trecut femeia aia albă pe lângă el.

– Și tu ce crezi? întrebă H.

Micu' Joe ridică din umeri.

A doua zi, Joecy și H luară pancartele cu ei la grevă. Erau cam o sută cincizeci de oameni care stăteau în frig. Priveau cu toții când sosi noua recoltă de pușcăriași, așteptând să fie coborâți în mină.

– Lăsați copiii să plece! strigă H cu putere.

Un băiat făcuse pe el așteptând liftul, iar H își aminti deodată de copilul care fusese legat cu lanțul de el în timp ce mergeau cu trenul spre mină, băiatul care făcuse pe el și plânsese fără oprire când stăteau în fața șefului de mină.

– Îs doar niște copii. Lăsați-i să plece!

– Încetați cu porcăria asta, și vă-ntoarceți la muncă? veni răspunsul.

Apoi, deodată, băiatul care făcuse pe el o rupse la fugă. Nu fu decât o pată neclară în colțul ochiului lui H, înainte să se audă împușcătura.

Greviștii rupseră rândurile și îi înconjurară pe cei câțiva șefi albi care stăteau de pază. Sparseră lifturile și vărsară cărbunele din vagonete înainte să le facă și pe acelea fărâme. H apucă un alb de gât și-l ținu deasupra gropii imense.

– Într-o zi, o să știe lumea ce-ați făcut aicea, îi zise bărbatului, a cărui frică i se citea clar în ochii albaștri, ieșiți din orbite acum, că H îl strângea mai tare.

H vru să-l arunce pe bărbat în gol, în gol, ca să întâlnească orașul de sub pământ, dar se opri. Nu era pușcăriașul care îi spuseseră că este.

Fu nevoie de încă șase luni de grevă pentru ca șefii să cedeze. Cu toții aveau să fie plătiți cu cincizeci de cenți mai mult. Băiatul fugar era singurul care murise în timpul protestelor. Creșterea salariului era o victorie măruntă, dar una pe care o acceptau cu toții. După ziua în care muri băiatul fugar, greviștii ajutară la curățarea mizeriei lăsate în urmă de luptă. Puseră mâna pe lopeți, găsiră băiatul care fusese doborât și îl îngropară în groapa comună. H nu știa sigur ce gândeau ceilalți când îl așezară în sfârșit pe băiat în mormânt, alături de sute de alți pușcăriași care muriseră acolo, fără nume, dar el știa că era recunoscător.

După ședința de sindicat la care se anunță creșterea salarială, H se duse acasă cu Joecy. Îl conduse pe prietenul său acasă, apoi se duse alături, la a sa. Când ajunse acolo, văzu că ușa din față era larg deschisă, iar dinăuntru venea un miros ciudat. Încă avea târnăcopul la el, plin de mizerie și cărbune din mină. Ridică târnăcopul deasupra capului, convins că vreun șef de mină venise după el. Se strecură încet, pregătit pentru orice avea să urmeze.

Era Ethe. Cu șorțul legat în jurul taliei și un batic înfășurat în jurul capului. Se întoarse de la plită, unde gătea niște legume, și îl privi.

– Ai face bine să lași ăla jos, spuse ea.

H se uită la mâinile lui. Târnăcopul era ridicat, doar ușor, deasupra capului său, iar el îl lăsă în jos într-o parte și apoi pe podea.

– Am primit scrisoarea ta, zise Ethe, iar H încuviință din cap; amândoi rămaseră pe loc și se uitară lung unul la altul o clipă, înainte ca Ethe să-și recapete graiul. A trebuit s-o iau pe Conița Benton din vecini să mi-o citească. Mai întâi, am lăsat-o să stea pe masă. În fiecare zi, treceam pe lângă ea, și mă gândeam ce să fac. Așa au trecut două luni.

Slănina de pe fundul oalei începu să sfârâie. H nu știa dacă Ethe auzea, fiindcă nu se uita decât la el, iar el la ea.

– Trebe să-nțelegi, H. În ziua când mi-ai zis pe numele femeii ăleia, m-am gândit: *N-am trecut pân destule?* Nu mi s-a luat cam tot ce-am avut vr'odată? Libertatea. Familia. Corpul. Iar acu', nu mai pot să am nici măcar numele meu? Nu merit să fiu Ethe, măcar pentru tine, dacă nu pentru altcineva? Mama mi-a dat numele ăla. Am stat șase ani cu ea înainte să mă vândă în Louisiana să muncesc la trestie de zahăr. N-aveam decât numele de la ea atunci. Asta-i tot ce aveam și de la mine. Iar tu nu mi-ai dat nici măcar atâta.

Deasupra oalei începu să se formeze fum. Urcă mai sus și mai sus, până ce un nor începu să joace în jurul capului lui Ethe, sărutându-i buzele.

– N-am putut să te iert pentru asta mult timp, și când am putut, albii deja te pedepseau pentru ceva ce știu că n-ai făcut, da nimeni nu-mi zicea cum să fac să te scot. Și-atuncea, ce să fac, H? Zi-mi tu mie. Ce să fac io atunci?

Ethe se întoarse și se duse la oală. Începu să curețe fundul acesteia, iar conținutul pe care îl ridică în lingură era la fel de negru ca orice altceva văzuse H vreodată.

Se duse la ea, îi luă trupul în brațe, se lăsă să simtă întreaga greutate a femeii. Nu era aceeași greutate ca a cărbunelui, acel munte de piatră neagră pe care petrecuse aproape o treime din viață ridicându-l. Ethe nu se lăsa așa de ușor. Nu se sprijini de el până ce oala nu fu curățată în întregime.

AKUA

De fiecare dată când Akua lăsa să cadă o ignamă tăiată în sferturi în uleiul de palmier care sfârâia, sunetul o făcea să tresară. Era un sunet înfometat, sunetul uleiului care înghițea tot ce i se dădea.

Urechea lui Akua devenea tot mai fină. Învățase să distingă sunete pe care nu le mai auzise vreodată. Crescuse la școala misionară, unde erau învățați să meargă la Dumnezeu cu toate grijile și problemele și temerile, dar când ajunse la Edweso și văzu și auzi un om alb înghițit de viu de flăcări, își scutură genunchii de praf, îngenunche și îi dădu lui Dumnezeu acea imagine și acel sunet, dar Dumnezeu refuză să le primească. Îi întoarse frica în fiecare noapte în coșmaruri groaznice, în care focul înghițea totul, în care se întindea de pe coasta ținutului Fanti hăt, până în Ashanti. În visele ei, focul avea forma unei femei care ținea la piept două copile mici. Femeia din foc le ducea pe aceste două fetițe până în pădurile din interiorul ținutului, apoi copilele dispăreau, iar tristețea femeii din foc trimitea portocaliu și roșu și urme de albastru care cuprindeau fiecare copac și fiecare arbust, cât vedeai cu ochii.

Akua nu își amintea prima dată când văzuse focul, dar își amintea prima dată când îl visase. Era în 1895, la șaisprezece ani după ce mama sa, Abena, își purtase pântecul umflat în care se afla Akua până la misionarii din Kumasi, la cincisprezece ani după ce Abena murise. Atunci focul din visul lui Akua nu era decât o sclipire iute de ocru. Acum femeia din foc se dezlănțuia.

Urechea lui Akua devenea tot mai fină, așa că noaptea dormea acum întinsă pe spate sau pe burtă, niciodată pe o parte, temându-se să nu zdrobească noua greutate. Era sigură că visele îi intrau prin urechea tot mai fină, că se prindeau de sunetele sfârâitoare ale lucrurilor care se prăjeau în timpul zilei și i se fixau în minte noaptea, așa că dormea pe spate ca să le lase să-i pătrundă în urechi. Fiindcă deși îi era frică de sunetele cele noi, știa că trebuia să le audă.

Akua știu că iar avusese visul în noaptea aceea când se trezi țipând. Sunetul îi ieși din gură ca răsuflarea, ca fumul de pipă. Soțul său, Asamoah, se trezi lângă ea și puse mâna imediat pe maceta pe care o ținea lângă el, uitându-se la podea să-i vadă pe cei mici, apoi la ușă să vadă dacă era vreun intrus, și în sfârșit uitându-se la soția sa.

– Ce înseamnă asta? întrebă el.

Akua tremura, brusc înfrigurată.

– A fost visul, zise ea. Nu își dădu seama că plângea până ce Asamoah nu o luă în brațe. Tu și ceilalți lideri nu trebuia să-l ardeți pe omul ăla alb, zise ea în pieptul soțului său, iar el o împinse.

– Vorbești pentru omul alb? întrebă el.

Ea scutură iute din cap. Știa, de când îl alesese pentru măritiș, că soțului ei îi era teamă că timpul petrecut printre misionarii albi o făcuse mai slabă, o femeie ashanti mai puțin adevărată, oarecum.

– Nu-i asta, zise ea. E focul. Tot visez focul.

Asamoah plescăi din limbă. El trăise în Edweso toată viața. Pe obraz purta semnul ashanti, iar națiunea aceea era mândria lui.

– Ce-mi pasă de foc când l-au trimis în exil pe Asantehene?

Akua nu putu răspunde. Ani de zile, Regele Prempeh I refuzase să le permită britanicilor să cucerească Regatul Ashanti, insistând că poporul avea să rămână suveran. Din această cauză, fusese arestat și trimis în exil, iar furia care clocotea în toată națiunea ashanti deveni și mai puternică. Akua știa că visele ei nu aveau să împiedice furia care îi clocotea în piept soțului ei. Așa că hotărî să le țină pentru ea, să doarmă pe burtă sau pe spate, să nu-l mai lase vreodată pe Asamoah s-o audă țipând.

Akua își petrecea zilele în ansamblu cu soacra sa, Nana Serwah, și fetele ei, Abee și Ama Serwah. Începea fiecare dimineață măturând, o treabă care îi plăcuse întotdeauna pentru repetitivitate, pentru liniște. Asta fusese treaba ei și la școala misionară, dar acolo, Misionarul râdea când o privea și se mira de faptul că podeaua școlii era din humă.

– Cine-a mai pomenit să mături țărâna de pe țărână? spunea el, iar Akua se întreba cum arătau podelele în locul de unde venea el.

După ce mătura, Akua le ajuta pe celelalte femei la gătit. Abee avea doar patru ani, dar îi plăcea să țină în mână pisălogul uriaș și să se joace de-a ajutatul. „Mami, uite!" zicea ea, ținând bățul lung la pieptul ei mic. Era mai înalt decât ea, iar greutatea acestuia amenința s-o facă să-și piardă echilibrul. Fetița mai mică a lui Akua, Ama Serwah, avea ochi mari și strălucitori care priveau pe deasupra bățului de amestecat în *fufu* către sora ei care tremura, înainte s-o privească din nou pe mama sa.

– Ești așa de puternică! spunea Akua, iar Nana Serwah plescăia din limbă.

– O să cadă și-o să se lovească, spunea soacra sa, luând bățul de *fufu* din mâinile lui Abee și scuturând din cap.

Akua știa că Nana Serwah nu era de acord cu ea, spunând deseori că o femeie a cărei mamă o lăsase să fie învățată de albi nu avea să știe vreodată să crească un copil. De obicei, pe la ora asta Nana Serwah o trimitea pe Akua la piață să mai ia de-ale gurii pentru mâncarea pe care aveau s-o facă mai târziu pentru Asamoah și ceilalți bărbați care își petreceau zilele afară, întâlnindu-se și făcând planuri.

Lui Akua îi plăcea să meargă la piață. Putea gândi în sfârșit, fără privirea scrutătoare a femeilor și a bătrânilor, care stăteau în ansamblu, râzând de ea pentru tot timpul pe care-l petrecea uitându-se la același punct de pe peretele unei colibe. „Nu e cum trebuie", spuneau ei cu voce tare, întrebându-se cu siguranță de ce Asamoah alesese să o ia de nevastă. Dar ea nu se uita doar în gol; asculta toate sunetele pe care le avea lumea de oferit, asculta toți oamenii care locuiseră în acele spații pe care ceilalți nu le puteau vedea. Cutreiera.

În drum spre piață, se oprea deseori la locul unde localnicii îl arseseră pe omul alb. Un om fără nume, un cutreierător și el, care se aflase în orașul nepotrivit la momentul nepotrivit. La început, era în siguranță, întins sub un copac, apărându-și fața de soare cu o carte, dar apoi Kofi Poku, un copil de numai trei ani, se împiedică în fața lui Akua, care fusese foarte aproape să-l întrebe pe omul acela dacă se rătăcise sau avea nevoie de ajutor, și arătă cu degețelul lui spre el, strigând: *„Obroni!"*

Urechile lui Akua tresăriră la acel cuvânt. Era în Kumasi când îl auzise prima dată. Un copil care nu mergea la școala misionară îi spusese Misionarului *„obroni"*, iar bărbatul se făcuse roșu ca soarele arzător și se îndepărtase. Akua avea doar șase ani pe atunci. Pentru ea, cuvântul nu însemnase decât „om alb". Nu înțelesese de ce se supărase Misionarul, iar în momente ca acestea își dorea să și-o amintească pe mama sa. Poate ea ar fi avut răspunsurile. În schimb, Akua se furișase în seara aceea până la coliba unui șaman de la marginea orașului, despre care se spunea că trăia acolo de când sosise prima dată omul alb pe Coasta de Aur.

– Gândește-te, zise omul după ce ea îi povesti ce se petrecuse.

La școala misionară, albilor le spuneau domnule profesor sau reverend sau domnișoară. Când murise Abena, Akua rămăsese să fie crescută de Misionar. El era singurul care voia s-o ia.

– N-a fost de la început *obroni*. La început au fost două cuvinte. *Abro ni*.

– Om ticălos? întrebă Akua.

Șamanul încuviință.

– Printre akani, el e omul ticălos, cel care rănește. În rândurile populației ewe din sud-vest, i se spune Câine Viclean, cel care se gudură și apoi te mușcă.

– Misionarul nu e ticălos, zise Akua.

Șamanul păstra în buzunar nuci. Așa îl cunoscuse Akua prima dată. După ce murise mama sa, bocea după ea pe stradă. Încă nu înțelesese ce înseamnă pierderea. Plângea când mama sa o părăsea, să meargă la piață, să meargă la mare. Era ceva obișnuit să bocească după ea, dar de data asta durase toată dimineața, iar mama ei nu apăruse din nou ca s-o potolească, s-o țină în brațe, să-i sărute fața. Șamanul o văzuse plângând în ziua aceea și îi dăduse o nucă de cola. Mestecatul o liniștise, pentru o vreme.

Acum îi dădu iarăși o nucă și întrebă:

– De ce nu e ticălos Misionarul?

– E omul lui Dumnezeu.

– Și oamenii lui Dumnezeu nu sunt ticăloși? întrebă el.

Akua încuviință.

– Eu sunt ticălos? întrebă șamanul, iar Akua nu știu ce să răspundă.

În prima zi în care îl întâlnise, când îi dăduse nuca de cola, Misionarul ieșise și o văzuse cu el. O smulsese de mână, o trăsese deoparte și îi spusese să nu vorbească cu șamanii. Îi spuneau șaman, fiindcă asta era, fiindcă nu renunțase să se roage la străbuni sau să danseze ori să culeagă plante, și pietre, și oase, și sânge cu care să-și facă ofrandele fetiș. Nu fusese botezat. Akua știa ce se presupunea despre el, anume că era ticălos, că avea să intre într-un mare bucluc dacă misionarii aflau că ea încă mai mergea să-l vadă, și totuși recunoștea că bunătatea

lui, iubirea lui erau diferite de cele ale oamenilor de la școală. Mai calde și mai autentice, cumva.

– Nu, nu ești ticălos, zise ea.

– Poți stabili dacă un om e rău numai după ceea ce face, Akua. Omul alb și-a câștigat numele de aici. Nu uita asta.

Iar ea își aminti. Își aminti și când Kofi Poku arătă spre omul alb care dormea sub copac și strigă *„Obroni!"*. Își aminti și când se formă mulțimea și când furia, care clocotise în sat luni în șir, se revărsă. Bărbații îl treziră pe omul alb legându-l de copac. Făcură focul, apoi îl arseră. În tot acest timp, el urla în engleză: „Vă rog, dacă mă înțelege cineva, lăsați-mă să plec! Sunt doar un călător. Nu sunt din guvern! Nu sunt din guvern!"

Akua nu era singura din mulțime care înțelegea engleza. Nu era singura din mulțime care nu făcu nimic ca să-l ajute.

Când Akua se întoarse în ansamblu, toată lumea era agitată. Simțea haosul plutind în aerul ce părea să devină mai dens, mai greu, plin de zgomot și de frică, de fum de la mâncarea ce sfârâia și de bâzâitul muștelor. Nana Serwah era acoperită cu o peliculă de sudoare, iar mâinile ei zbârcite rulau *fufu* de la o secundă la alta ca să umple farfuriile mulțimii de bărbați care sosise. Femeia ridică privirea și o zări pe Akua.

– Akua, ce-i cu tine? De ce stai acolo? Pune mâna și tu. Oamenii ăștia trebuie hrăniți înainte de adunarea următoare.

Akua se scutură să se trezească din visare și se așeză lângă soacra sa, rulând maniocul pasat în cercuri mici

și strânse și dându-i-le femeii de lângă ea, care umplea castroanele cu supă.

Bărbații strigau zgomotos, atât de zgomotos încât era aproape imposibil să distingi ce spunea unul de ceea ce spuneau ceilalți. Sunetul era același. Indignare. Furie. Akua îl vedea pe soțul ei, dar nu îndrăznea să se uite la el. Știa că locul ei era cu soacra sa, cu celelalte femei, cu bătrânii, nu implorându-l din priviri să-i răspundă la întrebări.

– Ce se întâmplă? îi șopti Akua lui Nana Serwah.

Femeia își clătea mâinile în tărtăcuța cu apă de lângă ea, apoi și le șterse de haină. Vorbi cu glas șoptit, abia mișcându-și buzele.

– Guvernatorul britanic, Frederick Hodgson, a fost azi în Kumasi. Zice că n-o să-l aducă înapoi din exil pe Regele Prempeh I.

Akua țâțâi din buze. De asta se temeau cu toții.

– E mai rău de-atât, continuă soacra sa. A zis că trebuie să-i dăm Tronul de Aur să stea pe el sau să i-l oferim în dar reginei.

Mâinile lui Akua începură să tremure în oală, producând un zăngănit grav și stricând forma de *fufu*. Deci, era mai rău decât se temeau, mai rău decât alt război, mai rău decât alte câteva sute de morți. Erau un popor de războinici, și cunoșteau bine războiul. Dar dacă un om alb lua Tronul de Aur, atunci spiritul ashanti avea să moară cu siguranță, iar asta nu puteau îndura.

Nana Serwah o atinse pe mână. Era unul dintre puținele gesturi de bunătate pe care i le arătase mama lui Asamoah din zilele în care acesta îi făcea curte, apoi

de la căsătoria cu ea. Amândouă știau ce urma și ce însemna acest lucru.

Până săptămâna următoare, avusese deja loc o întâlnire a șefilor ashanti în Kumasi. Poveștile iscate spuneau că bărbații de la întâlnire erau prea timizi, nu se puneau de acord ce să le spună britanicilor, ce să facă. Yaa Asantewaa, chiar Regina Mamă a așezării Edweso, fu cea care se ridică și ceru să lupte, spunând că dacă bărbații nu voiau, femeile, da.

Cei mai mulți bărbați erau deja plecați de dimineață. Asamoah își sărută fetele, apoi o sărută și pe ea, și o ținu în brațe doar o clipă. Akua îl privi cum se îmbrăca. Îl privi cum plecă. Douăzeci de alți bărbați din localitate plecară împreună cu el. Câțiva rămaseră, se așezară în ansamblu, așteptând să fie hrăniți.

Soțul Nanei Serwah, socrul lui Akua, ținuse o macetă cu mânerul de aur lângă el în fiecare noapte a vieții sale, și după ce muri, Nana Serwah o ținuse în locul în care el obișnuise să doarmă. O macetă în schimbul unui corp. După ce chemarea la arme a Reginei Mamă ajunse în Edweso, luase maceta de pe pat și o dusese cu ea în ansamblu. Iar toți bărbații care nu plecaseră deja să lupte pentru Ashanti se uitară o singură dată la femeia bătrână, care ținea arma cea mare în mâini, și plecară. Și așa începu războiul.

Misionarul ținea pe birou o nuia lungă și subțire.

– Nu te vei mai duce la ore cu ceilalți copii, îi spuse el.

Trecuseră doar câteva zile de când un copil îi spusese Misionarului *obroni*, dar Akua abia dacă își mai amintea. Tocmai învățase să-și scrie numele englezesc, Deborah,

chiar în dimineața aceea. Era cel mai lung nume dintre ale tuturor copiilor din clasă, iar Akua se străduise foarte mult să-l scrie.

– De-acum înainte, spuse Misionarul, vei lua lecții de la mine. Înțelegi?

– Da, răspunse ea.

Probabil auzise că ea învățase să-și scrie numele. Primea tratament preferențial.

– Stai jos, zise Misionarul.

Ea se așeză.

Misionarul luă nuiaua de pe birou și o îndreptă spre ea. Vârful îi ajungea la doar câțiva centimetri de nas. Când își încrucișă ochii o văzu limpede, și abia atunci o cuprinse frica.

– Ești o păcătoasă și o păgână, zise el. Akua încuviință. Profesorii îi mai spuseseră asta. Mama ta nu avea soț când a venit aici la mine, gravidă, rugându-mă s-o ajut. Am ajutat-o pentru că asta ar fi vrut Dumnezeu să fac. Dar ea era o păcătoasă și o păgână, ca tine.

Akua încuviință din nou. Frica începea să i se așeze undeva în stomac, provocându-i greață.

– Toți oamenii de pe continentul negru trebuie să renunțe la păgânism și să se îndrepte spre Dumnezeu. Fiți recunoscători că britanicii sunt aici să vă arate cum să duceți o viață bună și morală.

De data asta, Akua nu încuviință. Se uită la Misionar, dar nu știu cum să descrie privirea pe care i-o întoarse el. După ce îi ceru să se ridice și să se aplece, după ce o lovi de cinci ori și îi ordonă să se căiască pentru păcatele ei și să repete „Binecuvântată fie regina", după ce i se permise să plece, după ce vărsă în sfârșit frica din

ea, singurul cuvânt care îi apăru în minte fu „lacom". Misionarul părea lacom, de parcă ar fi devorat-o dacă ar fi fost în stare.

În fiecare zi, Akua le trezea pe fiicele sale când soarele încă dormea. Își înfășura pânza în jurul corpului, apoi mergea cu fetele până la drumurile de pământ unde Nana Serwah, Akos, Mambee și toate celelalte femei din Edweso începuseră deja să se adune. Glasul lui Akua era cel mai puternic, așa că le dădea tonul:

Awurade Nyame kum dom
Oboo adee Nyame kum dom
Ennee yerekokum dom afa adee
Oboo adee Nyame kum dom
Soso be hunu, megyede be hunu.

În susul și în josul străzilor, femeile cântau. Fetița cea mică a lui Akua, Ama Serwah, cânta cel mai tare și mai fals, cuvintele ei amestecându-se într-o bolboroseală până ce cântecul ajungea la partea ei preferată, când țipa mai mult decât striga: „DOAMNE, FĂCĂTORULE, ÎNVINGE TRUPELE!" Uneori, femeile o puneau în față de tot, iar ea bătea curajos din picioare, până ce Akua o ridica s-o ducă în brațe restul drumului.

După ce cântau, Akua se întorcea să se spele, pe ea și pe copii, să se ungă cu argilă albă pe corp, ca simbol al sprijinului față de eforturile războiului, să mănânce, apoi să cânte iar. Găteau cu schimbul pentru bărbați, ca să aibă întotdeauna ceva de trimis. Noaptea, Akua

dormea singură, încă visând focul. Țipând din nou, acum că Asamoah nu mai era.

Akua și Asamoah erau căsătoriți de cinci ani. El era negustor și avea de lucru în Kumasi. O văzuse într-o zi la școala misionară și se oprise să stea de vorbă cu ea. Și de atunci, se opri să stea de vorbă cu ea în fiecare zi. Două săptămâni mai târziu se întoarse să o întrebe dacă vrea să se mărite cu el și să meargă să locuiască în Edweso, fiindcă știa că era orfană și nu avea alt loc unde să stea.

Akua nu găsi nimic cu adevărat remarcabil la Asamoah. Nu era arătos ca bărbatul pe nume Akwasi care venea la biserică în fiecare duminică, stând timid în spate și prefăcându-se că nu observă cum mamele își împingeau fetele înspre el. Asamoah părea să aibă și oarece inteligență, fiindcă întreaga sa viață nu contase decât inteligența corpului: ce putea să prindă sau să construiască ori să ridice și să ia cu el ca să vândă. Îl văzuse o dată vânzând două kente la preț de una, pentru că nu putea să numere corect banii. Asamoah nu era cea mai bună alegere, dar era sigură, iar Akua se bucură să-i accepte propunerea. Până atunci, crezuse că avea să fie nevoită să rămână cu Misionarul pentru totdeauna, jucând jocul său straniu de-a eleva și profesorul, păgâna și mântuitorul, dar cu Asamoah vedea că viața ei putea fi altfel decât își închipuise vreodată că avea să fie.

– Îți interzic, spuse Misionarul când îl anunță.

– Nu-mi puteți interzice, răspunse Akua.

Acum că avea un plan, o speranță de salvare, se simțea îmboldită.

– Ești... ești o păcătoasă, șopti Misionarul, ținându-i capul în palme. Ești o păgână, zise el, mai tare acum. Trebuie să-L rogi pe Dumnezeu să-ți ierte păcatele.

Akua nu răspunse. Timp de aproape zece ani, îi ostoise lăcomia Misionarului. Acum voia să aibă grijă de a sa.

– Roagă-L pe Dumnezeu să-ți ierte păcatele! urlă Misionarul, aruncând cu nuiaua după ea.

Nuiaua o lovi pe Akua în umărul stâng. Ea o privi căzând pe podea, apoi, ieși calm. În urma ei îl auzea pe Misionar spunând: „Nu e un om al lui Dumnezeu. Nu e un om al lui Dumnezeu". Dar lui Akua nu-i păsa deloc de Dumnezeu. Avea șaisprezece ani, iar șamanul murise cu doar un an în urmă. Obișnuia să meargă la el de fiecare dată când putea scăpa de Misionar. Îi spunea că avea cu atât mai multe întrebări, cu cât aflase mai multe despre Dumnezeu de la Misionar. Întrebări serioase, ca de pildă dacă Dumnezeu era atât de mare, atât de puternic, de ce avea nevoie de omul alb ca să li-l aducă și lor? De ce nu le putea spune el singur, de ce nu-și făcea simțită prezența așa cum o făcuse în zilele despre care se scria în Carte, cu incendii de pădure și morți care mergeau? De ce fugise mama ei la acești misionari, la acești oameni albi, dintre toți oamenii? De ce nu avea familie? Prieteni? De fiecare dată când îl întreba aceste lucruri pe Misionar, el refuza să-i răspundă. Șamanul îi zisese că poate Dumnezeul creștin *este* o întrebare, un cerc mare și învârtejit format din de ce-uri. Răspunsul acesta nu o mulțumi niciodată pe Akua, iar când muri șamanul, nici Dumnezeu nu o mai mulțumi. Asamoah era real. În carne și oase. Brațele sale erau groase precum ignamele, iar pielea îi era la fel

de brună. Dacă Dumnezeu era învăluit în incertitudini, atunci Asamoah exista cu adevărat.

Acum că venise războiul, Akua observă că Nana Serwah era mai amabilă cu ea decât fusese vreodată. Vești despre vreun bărbat sau altul care murise soseau în fiecare zi, și amândouă își țineau răsuflarea, convinse că era doar o chestiune de timp până când numele ce ieșea din gura mesagerului avea să fie Asamoah.

Edweso era pustiu. Lipsa bărbaților se simțea ca o prezență în sine. Uneori, Akua se gândea că nu se schimbaseră prea multe lucruri, dar apoi vedea câmpurile goale, ignamele care putrezeau, femeile care jeleau. Și visele lui Akua se înrăutățeau. În ele, femeia din foc se dezlănțuia din cauză că își pierduse pruncii. Când și când, îi vorbea lui Akua, parcă o chema. Părea cunoscută, iar Akua voia să-i pună întrebări. Voia să știe dacă femeia din foc îl cunoștea pe omul alb care fusese ars. Dacă toți cei atinși de flăcări făceau parte din aceeași lume. Dacă era chemată. Însă nu vorbea. Se trezea urlând. În mijlocul întregului zbucium, Akua era însărcinată. Cel puțin în șase luni, ghici ea după forma și greutatea fermă a pântecului.

Într-o zi, când trecuse mai bine de jumătate din război, Akua fierbea igname ca să le trimită soldaților, și nu-și putu ridica privirea din foc.

– Iarăși asta? zise Nana Serwah. Credeam c-am terminat cu lenevia ta. Ai noștri merg la luptă ca să te uiți tu lung în foc și să urli noaptea să te-audă copiii?

– Nu, mamă, zise Akua, ieșind din starea de amorțeală.

Însă a doua zi făcu la fel. Iar soacra o certă din nou. Același lucru se petrecu ziua următoare, și apoi ziua următoare, până ce Nana Serwah decise că Akua e bolnavă și trebuie să stea în coliba ei până ce boala îi părăsea trupul. Fiicele ei aveau să rămână cu Nana Serwah până ce Akua se vindeca de-a binelea.

În prima zi a exilului în colibă, Akua fu recunoscătoare pentru pauză. Nu se odihnise de când plecaseră bărbații la război, mărșăluind tot timpul prin oraș, cântând cântece de război sau stând în picioare și asudând lângă un tuci uriaș. Planul ei era să nu doarmă până la căderea nopții. Să stea întinsă în partea de colibă în care stătea de obicei Asamoah, încercând să-și amintească mirosul lui, ca să-i țină de urât până ce întunericul avea să cuprindă coliba, aruncându-și umbrele teribile în încăpere. Dar după câteva ore, Akua adormi, iar femeia din foc reapăru.

Femeia creștea, iar părul îi era un desiș sălbatic de ocru și albastru. Devenea mai curajoasă. Nu mai ardea doar lucrurile care se aflau în jurul ei, acum îi remarca prezența lui Akua. O vedea.

– Unde sunt copiii tăi? întrebă ea.

Akua se temea prea tare ca să-i răspundă. Simțea că pe pat îi era întins trupul. Simțea că visa, însă nu-și putea controla acea senzație. Nu-i putea spune acelei senzații să crească mâini, să-i împungă corpul ca să se trezească. Nu-i putea spune acelei senzații să arunce apă peste femeia din foc, s-o alunge din visele ei.

– Trebuie să știi mereu unde-ți sunt copiii, continuă femeia din foc, iar Akua se înfioră.

A doua zi, încercă să plece din colibă, dar Nana Serwah îl puse pe Grasu' să păzească ușa. Corpul său, prea greoi să lupte în războiul la care se duseseră ceilalți bărbați, era de mărimea perfectă s-o închidă pe Akua înăuntru.

–Te rog! strigă Akua. Lasă-mă să-mi văd copiii!

Dar Grasu' nu se mișca. Nana Serwah, care stătea lângă el, strigă și ea:

–O să-i vezi când n-o să mai fii bolnavă!

Akua se luptă tot restul zilei. Împinse, dar Grasu' nu se clinti. Strigă, dar el nu vorbea. Bătu cu pumnii în ușă, dar urechile lui nu voiau să audă.

Din când în când, Akua o auzea pe Nana Serwah cum venea la el, aducându-i merinde să mănânce și apă să bea. El spunea mulțumesc, nimic altceva. Era ca și cum simțea că își găsise felul său de a-și aduce serviciile. Războiul venise la ușa lui Akua.

La căderea nopții, Akua se temea deja să mai vorbească. Se ghemui în colțul colibei, rugându-se la fiecare Dumnezeu pe care îl cunoscuse vreodată. La Dumnezeul creștin pe care misionarii îl descriseseră întotdeauna în termeni furioși și iubitori deopotrivă. La Nyame, Dumnezeul akan, atotștiutor și atotvăzător. Se rugă și la Asase Yaa și la copiii săi, Bia și Tano. Se rugă până și la Anansi, deși nu era mai mult decât șmecherul pe care oamenii îl includeau în povești ca să se amuze. Se rugă cu voce tare și înfierbântată, ca să nu doarmă, iar de dimineață fu prea slăbită să se lupte cu Grasu', prea slăbită să știe dacă măcar mai era acolo.

Timp de o săptămână rămase așa. Nu-i înțelesese niciodată pe misionari când spuneau că uneori puteau

petrece o zi întreagă în rugăciune, dar acum îi înțelegea. Rugăciunea nu era un lucru sacru sau sfânt. Nu era rostită clar, în twi sau în engleză. Nu trebuia făcută neapărat în genunchi sau cu palmele împreunate. Pentru Akua, rugăciunea era un cântec frenetic, o limbă pentru acele dorințe ale inimii a căror existență nu o recunoștea nici mintea. Era podeaua de argilă care îi zgâria palmele întunecate. Era ghemuitul în umbra camerei. Era cuvântul de o singură silabă ce-i scăpa de pe buze iar și iar și iar.

Foc. Foc. Foc.

Misionarul nu vru să o lase pe Akua să plece din orfelinat ca să se mărite cu Asamoah. Din ziua în care îi spusese de cererea lui Asamoah, el își încetase lecțiile, încetase să-i mai spună că e o păgână sau s-o pună să se căiască pentru păcatele sale, să repete „Binecuvântată fie regina!" Doar o privea.

– Nu puteți să mă țineți aici, zise Akua.

Își strângea ultimele lucruri din cameră. Asamoah avea să se întoarcă până la căderea nopții să o ia. Edweso aștepta.

Misionarul se puse în ușă, cu nuiaua în mână.

– Ce? O să mă bateți până rămân? întrebă ea. Trebuie să mă omorâți ca să mă țineți aici.

– O să-ți povestesc despre mamă-ta, spuse Misionarul într-un sfârșit. Lăsă nuiaua să cadă pe podea și se îndreptă spre Akua până ce ajunse atât de aproape, încât ea simțea duhoarea slabă de pește a respirației sale. Timp de zece ani, nu se apropiase de ea mai mult de lungimea acelei nuiele. Timp de zece ani, refuzase să-i răspundă

la întrebările despre familia ei. O să-ți povestesc despre mamă-ta. Orice vrei să știi.

Akua se dădu un pas în spate, iar el făcu la fel. Se uită în jos.

– Mama ta, Abena, nu voia să se căiască, zise Misionarul. A venit la noi gravidă – cu tine, păcatul ei –, și tot nu se căia. Îi scuipa pe britanici. Era certăreață și furioasă. Cred că era bucuroasă de păcatele ei. Cred că nu te-a regretat pe tine sau pe tatăl tău, deși el nu ținea la ea așa cum trebuie s-o facă un bărbat.

Misionarul vorbea încet, atât de încet, că Akua nu era sigură că îl auzea de fapt.

– După ce te-ai născut, am dus-o la apă să se boteze. N-a vrut să meargă, dar eu... eu am forțat-o. S-a zbătut cât am cărat-o prin pădure, până la râu. S-a zbătut fără încetare, și apoi nu s-a mai mișcat. Misionarul ridică în sfârșit capul și o privi. Am vrut doar să se căiască. Am... am vrut doar să se căiască...

Misionarul începu să plângă. Nu lacrimile îi atraseră atenția lui Akua, ci sunetul. Sunetul teribil, acel horcăit, asemenea unui lucru smuls din gât.

– Unde-i e trupul? întrebă Akua. Ce-ai făcut cu trupul ei?

Sunetul se opri. Misionarul vorbi.

– L-am ars în pădure. L-am ars împreună cu toate lucrurile ei. Doamne, iartă-mă! Doamne, iartă-mă!

Sunetul reveni. De data asta, veni cu un tremur, un zguduit atât de violent, încât Misionarul se prăbuși curând la pământ.

Akua fu nevoită să calce peste corpul lui ca să plece.

*

Asamoah se întoarse la sfârșitul săptămânii. Akua îl auzi cu urechea sa tot mai fină, deși încă nu îl vedea. Se simțea pironită la pământ, iar brațele și picioarele îi erau bușteni grei pe pământul unei păduri întunecate.

La ușă, Nana Serwah hohotea și striga.

– Băiatul meeu! Băiatul meeu! Băiatul meeu! Băiatul meu!

Apoi urechea fină a lui Akua auzi un sunet nou. Pas zgomotos. Pauză. Pas zgomotos. Pauză.

– Ce face Grasu' aici? întrebă Asamoah.

Glasul său era suficient de tare încât Akua se gândi să se miște, dar era ca și cum se afla din nou pe tărâmul viselor, incapabilă să-și facă trupul să-i asculte mintea.

Nana Serwah nu îi putu răspunde fiului său, atât de ocupată era să hohotească. Grasu' se mișcă, iar grosimea lui enormă fu bolovanul care se dădu la o parte să dezvăluie ușa. Asamoah intră în cameră, dar Akua tot nu se putu ridica.

– Ce înseamnă asta? mugi Asamoah, iar Nana Serwah fu scuturată din jelanie.

– Era bolnavă. Era bolnavă, așa că...

Glasul îi rămase în urmă. Akua auzea din nou sunetul acela. Pas greu. Pauză. Pas greu. Pauză. Pas greu. Pauză. Apoi Asamoah se propti în fața ei, dar în loc de două picioare, ea nu văzu decât unul.

El se ghemui cu grijă ca să li se întâlnească mai bine ochii, ținându-și echilibrul atât de bine încât Akua se întrebă de cât timp nu își mai văzuse piciorul lipsă. Părea atât de obișnuit cu golul acela.

El îi observă pântecul umflat și tresări. Întinse mâna. Akua se uită la ea. Nu mai dormise de o săptămână. Furnici începuseră să-i treacă peste degete și vru să le scuture, sau să i le dea lui Asamoah, să-și întrepătrundă degetele ei mici cu ale lui, care erau mari.

Asamoah se ridică și se întoarse către mama sa.

– Unde sunt fetele? întrebă el, iar Nana Serwah, care începuse iar să plângă, de data aceasta la vederea lui Akua care nu se putea mișca de pe podea, dădu fuga să le aducă.

Ama Serwah și Abee intrară în colibă. Lui Akua îi păreau neschimbate. Amândouă încă își mai sugeau degetul, deși Nana Serwah le punea ardei iute pe vârful lor în fiecare dimineață, la prânz și seara ca să le împiedice. Fetelor începea să le placă iuțeala. Se uitară când la Asamoah, când la Akua, ținându-se de mână cu bunica lor, cu degetul mare în gură. Apoi, fără o vorbă, Abee își înfășură trupșorul în jurul piciorului tatălui său, ca și cum acesta era un trunchi de copac, ca și cum era bățul pentru *fufu* pe care îi plăcea atât de mult să-l țină în mâini, mai puternic decât ea, mai solid. Cea mică, Ama Serwah, se apropie de Akua, iar ea văzu că fata plânsese; un șuvoi lung de muci îi curgea de la nas la buza de sus și ținea gura larg deschisă. Semăna cu un melc fără cochilie care ieșea dintr-o grotă ca să pătrundă într-o peșteră. Atinse genunchiul tatălui său, dar se mișcă să se așeze unde stătea Akua. Apoi se întinse lângă ea. Akua îi simțea inimioara bătând în ritmul propriei inimi sfâșiate. Întinse mâna s-o atingă pe fiica ei, s-o tragă în brațe, apoi se ridică și se uită în cameră de jur-împrejur.

*

Războiul se sfârși în septembrie, iar pământul din jurul lor începu să resimtă pierderea suferită de ashanti. Fisuri lungi în argila roșie se formau în jurul ansamblului lui Akua, atât de secetos era anotimpul. Culturile se uscaseră, iar hrana era limitată, fiindcă le dăduseră tot ce aveau bărbaților care luptau. Dăduseră tot ce aveau, asigurați că avea să li se întoarcă în abundența libertății. Yaa Asantewaa, Regina Mamă din Edweso, fu exilată în Seychelles, și nu mai fu văzută niciodată de cei care trăiau în sat. Uneori, Akua trecea pe lângă palatul ei când se plimba și se întreba: Ce-ar fi dacă?

În ziua în care se ridicase de pe pământ, nu voise să vorbească, și nici nu-i scăpase din ochi pe copii sau pe Asamoah. Și așa se cuibăriră toți unul în altul, o familie frântă, fiecare sperând că prezența celorlalți avea să vindece rana pe care o lăsase în urmă războiul lor personal.

La început, Asamoah nu voia să o atingă, iar ea nu voia să fie atinsă. Locul unde fusese piciorul ei își bătea joc de ea. Nu își dădea seama cum să-și așeze corpul lângă al lui când stăteau noaptea întinși în pat. Înainte, se ghemuia în el, cu un picior așezat între ale lui, dar acum nu își găsea o poziție comodă, iar neastâmpărul ei alimenta neastâmpărul lui. Akua nu mai dormea noaptea, dar Asamoah detesta să o vadă trează și torturată, așa că ea se prefăcea că doarme, lăsându-și valurile sânilor să urce și să coboare pe curenții respirației sale. Uneori, Asamoah se întorcea și se uita la ea. Îl simțea cum chibzuia în timp ce ea se prefăcea că doarme, iar dacă greșea, deschidea ochii sau nu mai respira în același

ritm, glasul său puternic și tunător îi ordona să doarmă. Dacă îl convingea, aștepta ca respirația lui adevărată să se potrivească cu ritmul respirației sale prefăcute, apoi stătea întinsă, dorindu-și ca femeia din foc să dispară. Dacă dormea, o făcea doar foarte ușor, atingând abia ușor adâncimile tărâmului viselor, sperând să nu o vadă acolo pe femeia din foc înainte să se roage să se trezească.

Apoi, într-o zi, Asamoah nu mai vru să doarmă. Își frecă nasul de gâtul lui Akua.

– Știu că ești trează, spuse el. Știu că nu dormi zilele astea, Akua.

Iar ea tot încercă să se prefacă, ignorându-i răsuflarea fierbinte de pe pielea ei, răsuflând egal și la fel.

– Akua, zise el.

Își întoarse corpul în așa fel încât gura i se lipea acum de ureche, iar sunetul numelui său era un băț puternic ce lovea o tobă goală pe dinăuntru.

Ea nu răspunse în timp ce el continua să-i rostească numele. În prima zi în care ieșise din casă, după săptămâna de exil, sătenii se uitau în altă parte când trecea pe lângă ei, jenați și rușinați de felul în care o lăsaseră pe Nana Serwah să o trateze. Nici soacra sa nu o putea vedea fără să izbucnească în lacrimi, iar rugămințile ei de a fi iertată erau acoperite de suspine. Numai Kofi Poku, copilul care îl arătase cu degetul pe omul alb, pe omul rău, încredințându-l astfel focului, o văzu pe Akua cea tăcută și șopti: „Nebuna". Nebuna. Soția Schilodului.

În noaptea aceea, Schilodul o întoarse pe Nebună pe spate și o pătrunse, cu tărie mai întâi, apoi mai timid. Ea deschise ochii și îl văzu muncindu-se mai încet decât o făcea înainte, folosindu-și brațele ca să se dea la o parte,

să împingă, sudoarea picurându-i încet de pe puntea nasului și ajungând pe fruntea ei, de unde se scurgea să se facă una cu pământul.

Când termină, Asamoah se întoarse cu spatele la ea și plânse. Fetele lor dormeau în aceeași încăpere, cu degetul mare în gură. Akua se întoarse și ea. Obosită, adormi. Iar dimineață, când își dădu seama că nu mai visase focul, simți că avea să fie bine. Iar câteva săptămâni mai târziu, când Nana Serwah îl apucă pe bebelușul Yaw dintre picioarele lui Akua cu o mână și tăie cordonul cu cealaltă, când Akua îi auzi plânsul și scâncetele zgomotoase, știu că și fiul ei avea să fie bine.

Treptat, Akua începu să vorbească mai mult. Dormea rar, dar când o făcea, cutreiera. În unele zile se trezea la ușă, în altele, ghemuită între fetele ei. Dormea puțin și iute, așa că imediat ce se mișca se trezea din nou. Se întorcea la locul ei de lângă Asamoah, se uita lung la paiele și noroiul acoperișului de deasupra lor până ce soarele începea să se strecoare printre crăpături. Rareori, Asamoah o prindea cutreierând noaptea când el însuși era pe jumătate adormit. Se întindea după macetă, apoi își amintea de piciorul lipsă și renunța. Învins, se gândea Akua, de soția sa și de propria suferință.

Akua era circumspectă în privința sătenilor; singurii care îi aduceau vreo bucurie erau copiii ei. Ama Serwah rostea cuvinte adevărate de-acum, lăsând în urmă exprimarea iute și frenetică, lipsită de sens; abia împlinise doi ani. Acum, nimeni nu se mai îndoia de Akua când voia să facă plimbări lungi cu copiii ei. Nu se îndoiră de ea când crezu că un băț e un șarpe sau când lăsă mâncarea

să se ardă în foc. Când șopteau „Nebuna", trebuiau să o facă pe la spatele Nanei Serwah, fiindcă, dacă îi auzea femeia, limba i se prefăcea într-un bici cu care îi certa aproape la fel de dureros ca unul adevărat.

Akua începea fiecare plimbare întrebându-le pe fiicele ei unde voiau să meargă. Îl atârna pe micul Yaw într-o pânză pe care și-o înfășura la spate și aștepta ca fetele să-i spună încotro. Deseori, spuneau aceleași lucruri. Voiau să treacă pe lângă palatul lui Yaa Asantewaa. Locul fusese păstrat în onoarea ei, iar fetelor le plăcea să stea în fața porții, cântând cântecele de după război. Preferatul lor era:

Koo koo hin koo
Yaa Asantewaa ee!
Obaa basia
Ogyina apremo ano ee!
Waye be egyae
Na Wabo Mmoden

Uneori, Akua cânta și ea cu ele, încet, legănându-l pe Yaw înainte și înapoi în ritmul muzicii, în timp ce o lăuda pe femeia care luptase înaintea tunurilor.

Fetele aveau nevoie să se odihnească des, iar locul lor preferat pentru asta era sub copaci. Akua petrecea după-amiezi lungi împreună cu ele, picotind în peticele mărunte de umbră oferite de copacii imposibil de înalți.

– Vreau să fiu ca Yaa Asantewaa când o să fiu Bătrână! declară Ama Serwah într-o astfel de zi.

Fetele obosiseră prea mult să mai meargă, iar singurul copac din apropiere era cel unde fusese ars omul alb.

Negreala scoarței pârjolite părea să urce de la rădăcini spre ramurile cele mai joase. Inițial, Akua nu vru să se oprească acolo, dar greutatea copilului o făcu să simtă că duce în spate zece brațe de igname. În sfârșit, se opri, întinzându-se pe spate, delușorul pântecului încă umflat ascunzându-le pe fete de privirea ei în timp ce ele stăteau întinse la picioarele ei, iar Yaw era lângă ea.

– O să cânte cântece despre tine, draga mea? întrebă Akua, iar Ama Serwah începu să chicotească.

– Da! zise ea. O să spună: Uite la Bătrâna Ama Serwah. Nu-i așa că-i puternică, și frumoasă pe deasupra?

– Și tu, Abee? întrebă Akua, ferindu-și ochii de soarele puternic al amiezii.

– Yaa Asantewaa a fost Regina Mamă, fata unui Neînfricat, zise Abee. De-asta cântă lumea despre ea. Ama Serwah și cu mine suntem doar fetele unei Nebune crescute de albi.

Akua nu se mai putea mișca atât de iute ca înainte. Nu știa dacă era din cauza copilului care îi crescuse în pântece, cerându-i hrană și energie, ori dacă era urmare a săptămânii petrecute în exil, pe podeaua colibei sale. Vru să țâșnească în picioare, să o privească în ochi pe fiica ei, dar nu reuși decât să-și rotească puțin spatele, mai întâi în stânga și apoi în dreapta, până ce adună destulă forță să se ridice în șezut și s-o vadă pe Abee, care se juca cu scoarța decojită de pe copac.

– Cine ți-a zis că sunt nebună? întrebă ea, iar copila, care nu-și dădu seama dacă avea să aibă necazuri, ridică din umeri.

Akua vru să se înfurie mai tare, dar nu găsea niciunde în corp energia să o facă. Avea nevoie de somn. De un

somn adevărat. Cu două zile în urmă, uitase ignamele pe care le aruncase în ulei, le uitase în timp ce ochii îi ațipiră. Când Nana Serwah o scuturâ să o trezească, ignamele arseseră și se făcuseră scrum. Soacra sa nu spusese nimic.

– Toată lumea zice că ești nebună, spuse ea. Uneori, Nana țipă la ei când zic asta, dar ei tot zic așa.

Akua își odihni capul pe o piatră, și nu vorbi până ce auzi respirația molcomă și adormită a fetelor plutind în jurul său ca niște fluturi micuți.

În seara aceea, Akua îi duse pe copii acasă. Asamoah mânca în mijlocul ansamblului când intrară ele.

– Ce mai fac fetele mele? întrebă el când fetițele fugiră spre el să-l îmbrățișeze.

Akua rămase în urmă, urmărindu-le cu privirea pe fetele ei cum intrau în colibă. Fusese o zi toridă, iar Ama Serwah își dezlipea deja pânza de pe corp în timp ce fugea înăuntru. Îi flutura la spate ca un steag.

– Și băiatul meu ce face? întrebă Asamoah la spinarea lui Akua, unde atârna Yaw înfășurat în pânză.

Akua se apropie de soțul ei ca să-l poată atinge pe bebeluș.

– Cu voia lui Nyame, e bine, zise ea, iar Asamoah mormăi aprobator.

– Vino să mănânci, zise el.

O chemă pe mama lui, care apăru după câteva secunde. Vârsta înaintată nu îi scăzuse agilitatea, nici auzul cu care distingea chemarea fiului celui mare care cerea atenție. Ieși și încuviință înspre Akua. Încetase să mai plângă la vederea ei abia cu câteva zile în urmă.

– Trebuie să mănânci ca să ai lapte bun, zise ea, înmuindu-și mâinile în castronul de spălat, ca să poată începe să prepare *fufu*.

Akua mâncă până ce îi crescu burta. Arăta ca și cum putea fi înțepată, ca și cum lapte dulce putea să-i curgă din buric, și numai asta își putea închipui în timp ce se spăla pe mâini. Lapte care curgea sub picioarele ei ca un râu. Îi mulțumi Nanei Serwah și se răsuci ridicându-se de pe scaunul pe care stătuse. Întinse mâinile către Asamoah ca să se ridice și el, luă copilul și apoi intră în colibă.

Fetele dormeau deja. Akua le invidia. Ușurința cu care pătrundeau în lumea viselor. Încă își mai sugeau degetul mare, fără să le deranjeze ardeiul iute pe care bunica lor îl aplica în fiecare dimineață.

Lângă ea, Asamoah se învârti o dată, de două ori. Și el dormea mai bine decât în primele zile după ce se întorsese. Uneori, întindea mâna să-și atingă fantoma piciorului în miez de noapte, iar apoi, văzând că avea mâinile goale, plângea încetișor. Akua nu îi spunea niciodată asta când se trezea.

Acum, întinsă pe spate în colibă, Akua își îngădui să închidă ochii. Își închipui că era întinsă pe nisipul plajelor din Cape Coast. Somnul o prindea precum valurile. Mai întâi îi atingea degetele încârligate de la picioare, tălpile umflate, gleznele dureroase. Când îi cuprindea gura, nasul, ochii, nu se mai temea de el.

Când pătrunse pe tărâmul viselor, era pe aceeași plajă. Mai fusese acolo o singură dată, cu misionarii de la școală. Voiau să înființeze o școală nouă într-un

sat din apropiere, dar îi găsiră pe săteni neprimitori. Akua fusese captivată de culoarea apei. Era o culoare pentru care nu avusese vreodată un cuvânt, pentru că în lumea ei nu apărea nimic asemănător. Nici un verde al copacilor, nici un albastru al cerului, nici o piatră sau ignamă ori argilă nu o putea descrie. În tărâmul viselor, Akua merse până la marginea oceanului care se rostogolea val după val. Înmuie degetul de la picior într-o apă atât de rece, încât simțea că o poate gusta, ca o briză ce îi lovea cerul gurii. Apoi briza se făcu fierbinte, iar oceanul fu cuprins de flăcări. Briza din cerul gurii lui Akua începu să se învârtejească, iar și iar, prinzând viteză până ce nu mai putu rămâne prinsă în gura lui Akua, așa că ea o scuipă. Iar briza scuipată începu să miște oceanul în flăcări, afundându-se în adâncuri, ca să capete mai multă forță, până ce vântul ca o spirală și oceanul înflăcărat se prefăcură în femeia pe care Akua simțea acum că o cunoaște atât de bine.

De data asta, femeia din foc nu era furioasă. O chemă pe Akua în apă, și, deși se temea, Akua făcu primul pas. Picioarele îi ardeau. Când îl ridica pe unul, simțea mirosul propriei cărni pe fundul apei. Totuși, merse înainte, urmărind-o pe femeia din foc până când aceasta o duse într-un loc care semăna cu coliba lui Akua. Acum, în brațele femeii din foc erau doi copii de foc, pe care îi ținea prima dată când o visase Akua. Erau fiecare în câte o mână, odihnindu-și capetele pe câte un sân. Țipetele lor erau tăcute, dar Akua vedea sunetul, plutind din gurile lor precum vălătucii de fum din pipa preferată a șamanului. Akua simți nevoia să-i țină în brațe, și întinse mâinile după ei. Mâinile îi fură cuprinse de flăcări,

dar tot îi atinse. Curând, îi legăna cu propriile brațe în flăcări, jucându-se cu codițele de foc din care le era făcut părul, cu buzele lor negre precum cărbunele. Se simțea liniștită, fericită chiar, că femeia din foc îi găsise în sfârșit copiii. Și când îi luă în brațe, femeia din foc nu protestă. Nu încercă să-i smulgă din brațe. În schimb, privi, plângând de bucurie. Iar lacrimile sale erau de culoarea apei oceanului din ținutul Fanti, acea culoare nici verde, nici albastră, pe care Akua și-o amintea din tinerețe. Culoarea începu să se adune. Albastru și mai mult albastru. Verde și mai mult verde. Până ce torentul lacrimilor începu să stingă focul din mâinile lui Akua. Până ce copiii începură să dispară.

– Akua Nebuna! Akua Nebuna!

Ea simțea sunetul numelui său în hăul ce i se căsca în stomac, cu o greutate îngrijorătoare. Ochii începură să i se deschidă, și văzu orașul în jurul său. Era cărată. Zece oameni, cel puțin, o ridicau deasupra capetelor. Simți toate acestea înainte să simtă durerea, și se uită în jos și își văzu mâinile și picioarele arse.

Bocitoarele erau în spatele bărbaților. „Diabolico", strigau unele. „Ticăloaso", spuneau altele.

Asamoah era în urma bocitoarelor, țopăind ajutându-se de băț, încercând să țină pasul.

Apoi o legau de copacul care arsese. Akua își regăsi glasul.

– Vă rog, fraților! Spuneți-mi ce se întâmplă!

Antwi Agyei, unul dintre bătrâni, începu să răcnească.

– Vrea să știe ce se întâmplă? le strigă el bărbaților care se adunaseră.

Înfășurară funia în jurul încheieturilor lui Akua. Arsurile îi urlară, apoi urlă și ea.

Antwi Agyei continuă.

– Ce fel de diavol nu se cunoaște pe sine? întrebă el, iar mulțimea bătu din nenumărate picioare pe pământul tare.

Aruncară funia în jurul taliei lui Akua.

– Am cunoscut-o drept Nebuna, iar acum ni s-a arătat cu adevărat. Ticăloasa. Diabolica. A fost crescută de albi, poate să și moară ca unul dintre ei.

Asamoah își făcu loc în fața mulțimii.

– Vă rog, zise el.

– Ești de partea ei? A femeii care ți-a omorât copiii? strigă Antwi Agyei.

Mânia lui își găsea ecoul în răcnetele mulțimii, în picioarele și palmele care băteau, în limbile care se ondulau.

Akua nu putea gândi. Femeia care i-a omorât copiii? Femeia care i-a omorât copiii? Dormea. Sigur dormea încă.

Asamoah începu să plângă. O privi pe Akua în ochi, și din ochii săi o imploră să-i răspundă la întrebări.

– Yaw mai trăiește. L-am luat înainte să moară, dar nu puteam să car decât unul, zise el, încă privind-o pe Akua, dar vorbind către mulțime. Fiul meu o să aibă nevoie de ea. Nu mi-o puteți lua.

Se uită la Antwi Agyei și apoi la sătenii din Edweso. Cei care dormiseră erau acum treji, se strecurară să li se alăture celorlalți care voiau s-o vadă pe femeia diabolică arzând.

– N-am pierdut destulă carne din carnea mea? îi întrebă Asamoah.

Nu după mult timp, o dezlegară pe Akua. Îi lăsară pe ea și pe Asamoah să se întoarcă singuri la colibă. Nana Serwah și doctorul se ocupau de rănile lui Yaw. Bebelușul urla, iar sunetul părea că vine de undeva din afara lui. Nu aveau să-i spună unde le așezaseră pe Abee și pe Ama Serwah. Nu aveau să spună nimic.

WILLIE

Era o sâmbătă tomnatică. Willie stătea în spatele bisericii, ținând cartea de cântări deschisă cu o mână, ca să poată ține ritmul pe picior cu cealaltă. Sora Bertha și Sora Dora erau prima soprană și prima voce alto, două femei generoase, cu pieptul mare, care credeau că răpirea la cer avea să aibă loc din clipă în clipă.

– Willie, ce trebuie să faci e să-ți dai drumul să cânți, fată, spuse Sora Bertha.

Willie venise direct de la o casă unde făcuse curat. Se grăbise să-și scoată șorțul când intră, dar, deși nu știa, o dâră de grăsime de pui îi mai tivea încă fruntea.

Carson stătea în public. Plictisit, se gândi Willie. O tot întreba despre școală, dar ea nu-l putea lăsa să meargă până ce micuța Josephine nu creștea destul cât să meargă și ea. El mijea ochii la ea când îi spunea asta, și uneori, ea visa să-l trimită în sud ca să stea cu sora ei, Hazel. Poate pe ea n-ar fi deranjat-o un copil cu atâta ură care-i plutea în ochi. Dar Willie știa că nu ar fi putut să facă asta vreodată. În scrisorile pe care le trimitea acasă, scria că lucrurile merg bine, că Robert se descurca și el. Hazel scria că avea să vină în vizită curând, dar Willie

știa că așa ceva nu avea să se întâmple. Sudul era al ei. Nu voia nici un strop din nord.

– Da, ce trebuie să faci e să-L lași pe Domnul să-ți ia crucea aia pe care o porți, zise Sora Dora.

Willie zâmbi și fredonă linia melodică alto.

– Ești gata? îl întrebă pe Carson când coborî de pe scenă.

– Eram deja, zise el.

Ea și Carson ieșiră din biserică. Era o zi rece de toamnă și un vânt înviorător adia dintre râu. Erau puține mașini pe stradă, iar Willie văzu o femeie bogată, cu pielea de culoarea mahonului, trecând pe lângă ei într-o haină din blană de raton, ce părea moale ca un nor. Pe bulevardul Lenox, un fronton din două anunța că Duke Ellington avea să cânte acolo: joi, vineri, sâmbătă.

– Hai să ne mai plimbăm puțin, propuse Willie, iar Carson ridică din umeri, dar scoase mâinile din buzunare și mări pasul, ca să-i arate că în sfârșit spusese ce trebuie.

Se opriră pentru a lăsa câteva mașini să treacă, iar Willie ridică privirea și zări șase copii mici care o priveau de la fereastra unui bloc. Era o piramidă de copii, cei mai mari și mai înalți formând rândul din spate, cei mai mici stând în față. Willie le făcu cu mâna, dar apoi o femeie îi luă iute de acolo și trase perdelele. Willie și Carson traversară strada. Părea că sute de oameni ieșiseră pe străzile din Harlem în ziua aceea. Mii, chiar. Trotuarele se cufundau sub greutatea lor, unele chiar crăpau sub ei. Willie văzu un bărbat cu pielea de culoarea ceaiului cu lapte cântând pe stradă. Lângă el, o femeie de culoarea scoarței de copac bătea din palme și dădea din cap.

Harlem semăna cu o mare formație de negri, cu atâtea instrumente grele, încât scena orașului se prăbușea.

Se întoarseră spre sud pe Seventh Avenue, pe lângă frizeria la care Willie mai mătura din când în când ca să câștige o brumă de bani, pe lângă mai multe baruri și un chioșc de înghețată. Willie băgă mâna în geantă și scotoci până ce dădu de monede. Îi dădu cinci cenți lui Carson, iar băiatul îi zâmbi, parcă prima dată în ani de zile. În zâmbetul lui era totuși o undă de amărăciune, fiindcă îi amintea lui Willie de zilele în care băiatul plângea la nesfârșit. Zilele când nu era nimeni pe lume în afară de ei doi, iar ea nu era de-ajuns pentru el. Abia era de ajuns pentru sine. Băiatul se grăbi să cumpere un cornet, și când se întoarse cu el, cei doi continuară plimbarea.

Dacă Willie ar fi putut-o lua pe South Avenue până în sud, la Pratt City, probabil că ar fi făcut-o. Carson își lingea cornetul cu înghețată delicat, sculptând cu limba acea formă rotundă. Lingea de jur-împrejur, apoi se uita cu atenție la înghețată și lingea iar. Ea nu își amintea când îl mai văzuse atât de fericit, și cât de ușor era să-l facă să se simtă astfel. Nu era nevoie decât de cinci cenți și de o plimbare. Dacă s-ar fi plimbat pentru totdeauna, poate că și ea ar fi început să se simtă fericită. Poate ar fi fost capabilă să uite cum ajunsese în Harlem, departe de Pratt City, departe de casă.

Willie nu era neagră precum cărbunele. Văzuse destul cărbune la viața ei ca să fie sigură. Dar în ziua în care Robert Clifton venise cu tatăl său la ședința de sindicat ca s-o audă pe Willie cântând, ea nu se putu

gândi decât că el era cel mai alb băiat negru pe care-l văzuse vreodată; și fiindcă asta credea, propria-i piele începu să i se pară tot mai asemănătoare cu praful pe care-l aducea acasă tatăl său din mină, pe sub unghii și pe haine, în fiecare zi.

Willie intona imnul național la ședințele de sindicat de un an și jumătate. Tatăl său, H, era liderul de sindicat, așa că nu fu prea greu să-l convingă s-o lase să cânte.

În ziua în care Robert intră pe ușă, Willie era în camera din spate a bisericii, exersând gamele.

– Ești gata? întrebă tatăl ei.

Înainte ca Willie să ceară să cânte, nu se cânta imnul la ședințele de sindicat.

Willie încuviință și ieși în sanctuar, unde așteptau toți membrii de sindicat. Era tânără, dar știa deja că e cea mai bună cântăreață din Pratt City, poate chiar din tot orașul Birmingham. Toată lumea, femei și copii deopotrivă, venea la ședințe doar ca să audă vocea aceea obosită de lume care ieșea din pieptul ei de copilă de zece ani.

– Vă rog să vă ridicați pentru imn, li se adresă H celor din mulțime, iar ei îl ascultară.

Tatălui lui Willie îi dăduseră lacrimile prima dată când ea cântase imnul. Apoi, Willie îl auzi pe un bărbat spunând: „Uitați-vă la Două-Lopeți. Se cam înmoaie, nu-i așa?"

Acum, Willie cânta imnul, iar mulțimea privea, radiind. Ea își închipuia că sunetul venea dintr-o peșteră aflată adânc în stomac, că asemenea tatălui său și tuturor bărbaților din fața sa, era un miner care scotocea adânc în sine ca să scoată la lumină ceva valoros. Când termină,

toată lumea din sală se ridică, și bătu din palme, și fluieră, și astfel, știu că ajunsese la piatra de la capătul peșterii. Apoi, minerii continuară ședința, iar Willie se așeză în poală la tatăl său, vrând să cânte din nou.

– Willie, ai cântat foarte frumos în seara asta, zise un bărbat după ce ședința luă sfârșit. Willie stătea cu sora ei mai mică, Hazel, în fața bisericii, privind cum oamenii se duceau acasă în timp ce H închidea. Willie nu îl recunoscu. Era nou, un fost pușcăriaș care lucrase la căi ferate înainte să vină să lucreze ca om liber în mină. Aș vrea să ți-l prezint pe fiul meu, Robert, zise bărbatul. E timid, dar să știi că îi place să te audă cântând.

Robert păși din spatele tatălui său.

– Duceți-vă și jucați-vă puțin, spuse bărbatul, împingându-l pe Robert în față puțin, înainte să pornească spre casă.

Tatăl său avea pielea de culoarea cafelei, dar Robert avea pielea de nuanța smântânii. Willie era obișnuită să vadă alb și negru laolaltă în Pratt City, dar nu mai văzuse așa ceva într-o singură familie, într-o singură persoană.

– Ai o voce drăguță, zise Robert. Se uită la pământ când vorbi și stârni puțin praf cu piciorul. Am venit să te aud cum cânți.

– Mersi, spuse Willie. În sfârșit, Robert o privi și zâmbi, ușurat, se pare, că vorbise.

Pe Willie o uluiră ochii lui.

– De ce arată așa ochii tăi? întrebă Willie în timp ce Hazel se ascundea în spatele piciorului său, privindu-l pe Robert de după îndoitura genunchiului lui Willie.

– Așa cum? întrebă Robert.

Willie căută cuvântul potrivit, dar își dădu seama că nu exista un singur cuvânt pentru a-i descrie. Ochii săi se asemănau cu multe lucruri. Cu bălțile limpezi care stăteau peste noroiul în care ei și lui Hazel le plăcea să sară, sau cu trupul sclipitor al unei furnici aurii pe care o văzuse o dată cărând un fir de iarbă peste un deal. Ochii lui se schimbau sub privirea ei, iar ea nu știa cum să-i spună asta, așa că, în schimb, ridică din umeri.

– Tu ești alb? întrebă Hazel, iar Willie o împinse.

– Nu. Dar mama zice că avem mult sânge alb în noi. Uneori, durează mai mult până apare.

– Asta nu-i bine, zise Hazel, scuturând din cap.

– Și taică-tu e bătrân ca pământul. Nici asta nu-i bine, spuse Robert, iar înainte să-și dea seama ce face, Willie îl împinse.

Băiatul se împletici, căzu în fund și se uită în sus la Willie cu uimire în ochii căprui, verzi, aurii, dar ei nu-i păsă. Tăticul ei era unul dintre cei mai buni mineri pe care-i văzuse vreodată Birminghamul. Era lumina vieții lui Willie, iar ea a lui. El îi spunea mereu cum așteptase și așteptase și așteptase s-o aibă, și când se născuse, fusese atât de fericit încât inima lui mare de cărbune se topise.

Robert se ridică și se șterse de praf.

– Ooh, zise Hazel întorcându-se spre Willie, fiindcă nu pierdea niciodată ocazia s-o facă de rușine. Te spun lu' mama!

– Nu, zise Robert. N-are nimica. O privi pe Willie. N-are nimica.

Acel îmbrâncit distrusese un fel de barieră între ei, și din ziua aceea, Robert și Willie deveniră cât de apropiați puteau fi doi oameni. La șaisprezece ani ieșeau

împreună, la optsprezece, erau căsătoriți, și la douăzeci aveau un copil. Locuitorii din Pratt City le rosteau dintr-o singură suflare numele, care deveniseră unul singur: RobertșiWillie.

În luna de după nașterea băiatului, Carson, muri tatăl lui Willie, iar în luna următoare mama ei se duse după el. Minerii nu trăiau mult. Willie avea prieteni ai căror tați muriseră când prietenii respectivi încă înotau în burta mamei, dar faptul că știa asta nu ostoia durerea.

Fu de neconsolat în primele zile. Nu voia să se uite la Carson, nu voia să-l țină. Robert o lua în brațe noaptea, sărutându-i lacrimile care nu mai conteneau în timp ce copilul dormea. „Te iubesc, Willie", șoptea el, și iubirea aceea durea și ea cumva, o făcea să plângă și mai tare, fiindcă nu voia să creadă că mai putea exista ceva bun pe lume după ce părinții ei o părăsiseră.

Willie cântă prima voce la procesiunea funerară, iar plânsetele și bocetele tuturor îndoliaților duceau sunetul până departe, în mine. Nu mai cunoscuse până atunci tristețe ca aceea, și nu cunoscuse nici plenitudinea a sute de oameni adunați să-i conducă pe părinții ei pe ultimul drum. Când începu să cânte, îi tremură vocea. Cutremură ceva înlăuntrul său.

– O cunună am să port, cântă Willie, cu vocea precum un tunet, țâșnindu-i din adâncul minei și urcând să-i întâmpine pe toți în timp ce mergeau în jurul minelor.

Curând, trecură pe lângă groapa comună unde erau îngropați sute de bărbați și băieți fără nume, fără chip, iar Willie se bucură că măcar tatăl ei murise liber. Măcar atât.

– O cunună am să port, continuă Willie, ținându-l pe Carson în brațe.

Scâncetul său era acompaniamentul ei, iar bătăile inimii lui, metronomul. În timp ce cânta, vedea cum notele pluteau ieșindu-i de pe buze ca niște fluturi mici, ducând cu ei o parte din tristețea sa, și înțelese, în sfârșit, că avea să supraviețuiască.

Curând, Pratt City începu să se simtă ca un fir de praf în ochiul lui Willie. Nu se putea elibera de el. Își dădea seama că și Robert își dorea să plece. Fusese întotdeauna cam firav pentru minele de cărbuni. Cel puțin asta gândeau șefii de fiecare dată când își punea în minte să meargă să le ceară o slujbă, mai precis cam o dată pe an de când împlinise treisprezece. În schimb, lucra ca vânzător în magazinul din Pratt City.

Apoi, după ce se născuse Carson, deodată magazinul nu i se mai părea suficient lui Robert. Putea să petreacă săptămâni întregi plângându-se de el.

– Nu-i ceva de onoare, îi spuse Robert lui Willie într-o seară. Ea stătea așezată, ținându-l pe micul Carson cu burta lipită de a ei, în timp ce băiatul încerca să prindă lumina reflectată de cerceii ei. În minerit e onoare, zise Robert.

Willie se gândise întotdeauna că soțul ei avea să moară în mină dacă i se dădea ocazia să coboare. Tatăl său încetase să mai lucreze în mină cu mulți ani înainte să moară. Era de două ori cât Robert și de zece ori mai puternic. Și totuși, nu se oprea aproape niciodată din tușit, și uneori, când tușea, îi țâșnea din gură o dâră de mucozități negre, chipul i se schimonosea, iar ochii

îi ieșeau din orbite, așa că lui Willie i se părea că în spatele lui era un om invizibil, care îi înconjura cu mâinile trunchiul gros al gâtului său masiv, sugrumându-l. Deși îl iubea pe Robert mai mult decât și-ar fi închipuit vreodată că poți iubi pe cineva, când îl privea, nu vedea un om care ar fi făcut față unor mâini în jurul gâtului. Nu îi spuse niciodată asta.

Robert începu să se plimbe de colo colo prin cameră. Ceasul de pe perete era cu cinci minute în urmă, iar ticăitul celui de-al doilea braț îi părea lui Willie un bărbat care bătea prost ritmul la reînnoirea unei biserici. Groaznic, dar sigur.

– Ar trebui să ne mutăm. Să mergem la nord, undeva unde să învăț o meserie nouă. Nu mai e nimic pentru noi în Pratt City, acum că ai tăi nu mai sunt.

– New York, zise Willie, imediat ce se gândi la asta. Harlem.

Cuvântul o lovi ca o amintire. Deși nu mai fusese niciodată acolo, simțea prezența acestuia în viața ei. O premoniție. O amintire viitoare.

– New York, ha? zise Robert, zâmbind.

Îl luă în brațe pe Carson, care țipă, speriat, nemaivăzând lumina.

– Tu ai putea să-ți găsești ceva de lucru. Eu aș putea să cânt.

– O să cânți, ha? Își legănă degetul prin fața ochilor lui Carson, iar aceștia îl urmăriră. Încoace, apoi încolo. Ce părere ai, Sonny? Să cânte mama? Robert duse degetul pe burtica moale a lui Carson și îl gâdilă. Bebelușul chiui de râs. Cred că îi place ideea, mami, zise Robert, râzând și el.

*

Toată lumea cunoștea pe cineva care se îndrepta spre nord, și toată lumea cunoștea pe cineva care ajunsese deja acolo. Willie și Robert îl știau pe Joe Turner de când era doar Micu' Joe, băiatul isteț al lui Joecy din Pratt City. Acum lucra ca învățător în Harlem. El îi aduse acasă la el, pe West 134th Street.

Câte zile o avea, Willie nu va uita vreodată senzația pe care o avu când ajunse în Harlem pentru prima dată. Pratt City era o localitate de minerit și totul se concentra asupra a ceea ce se găsea sub pământ. Harlemul se concentra asupra cerului. Clădirile erau mai înalte decât oricare pe care le văzuse vreodată Willie, și erau mai multe, încordate, umăr lângă umăr. Primul aer respirat în Harlem fu curat, fără praf de cărbune care să-i intre prin nas și să-i ajungă până în gât și pe care să-l guste. I se părea captivant pur și simplu să respire.

–Mai întâi tre' să găsesc un loc unde să cânt, Micu' Joe. Le-am auzit pe niște femei la colțu' străzii, și știu că sunt mai bună decât ele. Știu asta.

Își aduseseră în casă ultimul dintre cele trei geamantane și se instalau în sfârșit în micul apartament. Joe nu fusese în stare să și-l permită singur, și spuse că se bucura foarte mult să aibă prieteni vechi cu care să-l împartă. Joe râse.

–Ar fi și cazu' să cânți mai bine decât o fată de la colțu' străzii, Willie. Altfel, cum o să ieși de pe stradă și-o să ajungi într-o clădire?

Robert îl ținea pe Carson, săltându-l puțin ca băiatul să nu plângă.

– Nu ăsta-i primu' lucru pe care tre' să-l facem. Mai întâi, tre' să-mi găsesc eu de lucru. Eu sunt bărbatul, nu uita.

– Oho, tu ești bărbatu', așa e, zise Willie, făcând cu ochiul, iar Joe își dădu ochii peste cap.

– Acu', vedeți de nu-mi mai aduceți și alți copii în casă, zise el.

În acea noapte, și multe alte nopți după aceea, Willie, Robert și Carson dormiră tustrei pe aceeași saltea, întinsă în sufrageria minusculă de la etajul al patrulea al unui bloc înalt din cărămidă. Pe tavanul de deasupra patului era o pată maro întinsă, iar în prima noapte în care stătură întinși acolo, Willie se gândi că până și pata aceea era frumoasă.

Clădirea în care locuia Micu' Joe era plină de negri, aproape toți dintre ei proaspăt sosiți din Louisiana, Mississippi, Texas. Când intraseră, Willie auzise accentul tărăgănat specific celor din Alabama. Bărbatul încerca să împingă o canapea lată printr-o ușă îngustă. De cealaltă parte a ușii se auzea un glas asemănător, care dădea indicații: mai la stânga, puțin mai la dreapta.

A doua zi dimineață, Willie și Robert îl lăsară pe Carson cu Micu' Joe ca să poată lua Harlemul la pas, să se uite eventual după afișe de angajare postate în cartierul lor. Cutreierară străzile ore în șir, uitându-se la oameni și vorbind, cuprinzând cu privirea tot ce era diferit la Harlem, și tot ce era la fel.

După ce cotiră pe lângă un chioșc de înghețată, observară un afiș de angajare pe ușa unui magazin și hotărâră să intre pentru ca Robert să discute cu cineva. Când intrară, Willie se împiedică de capătul treptelor,

iar Robert o prinse în brațe. O ajută să-și recapete echilibrul, apoi îi zâmbi când fu din nou pe picioare și o sărută fugar pe obraz. După ce ajunseră înăuntru, privirea lui Willie se încrucișă cu cea a vânzătorului, și simți o adiere rece trecând de-a lungul acelei linii ce-i unea ochii cu ai lui și cobora apoi la mina de cărbune din stomacul ei.

– Mă scuzați, domnule, spuse Robert. Am văzut afișul de afară.

– Ești însurat cu o negresă? spuse vânzătorul, fără a-și lua ochii de la Willie.

Robert o privi pe Willie.

– Am mai lucrat într-un magazin, spuse el. În sud.

– N-avem de lucru, zise bărbatul.

– Să știți că am experiență cu...

– N-avem de lucru, repetă bărbatul, mai aspru de data asta.

– Hai să mergem, Robert, zise Willie.

Ieșise deja pe jumătate pe ușă când bărbatul deschisese gura a doua oară.

Nu vorbiră preț de două cvartale. Trecură pe lângă un restaurant cu un afiș, dar Willie nu trebui să se uite la Robert ca să știe că nu aveau să intre. Nu după mult timp, se întoarseră acasă la Micu' Joe.

– V-ați și întors? întrebă Joe când intrară. Carson dormea pe saltea, cu trupșorul încovrigat.

– Willie voia să vadă de copil. Să te lase să te odihnești. Nu-i așa, Willie?

Willie simțea privirea lui Joe când răspunse:

– Da, așa e.

Robert se întoarse pe călcâie și ieși pe ușă într-o clipită.

Willie se așeză lângă copil. Îl privi dormind. Se întreba dacă îl putea privi dormind toată ziua, așa că încercă. Dar, după o vreme, se instală o panică stranie și neajutorată în legătură cu ceea ce nu cunoștea. Că el nu respira de fapt. Că nu știa când îi era foame și că nu avea să plângă ca să-i dea ea de mâncare. Că nu avea s-o recunoască dintre alte femei în acest oraș mare și nou. Îl trezi doar ca să-l audă plângând. Și abia atunci, când se porni plânsetul, încet la început, apoi un sunet sfâșietor, din toți rărunchii, fu în sfârșit capabilă să se relaxeze.

– Au crezut că e alb, Joe, zise Willie.

Îi simțea privirea în timp ce ea se uita la Carson.

Joe încuviință din cap.

– Înțeleg, zise el sumbru, apoi se îndepărtă și o lăsă în pace.

Willie aștepta îngrijorată ca Robert să se întoarcă. Se întrebă, pentru prima oară de fapt, dacă fusese o greșeală să plece din Pratt City. Se gândi la Hazel, de la care nu avea încă nici o veste de când plecase, și o izbi un val de dor, deznădăjduit și trist. Se prefigura la orizont încă o amintire. De data asta, o amintire a singurătății. O simțea cum se apropie, o stare cu care avea să învețe să trăiască.

Robert se întoarse la apartament. Fusese la frizer, se tunsese foarte scurt. Își cumpărase haine noi, cu ultimele lor economii, cu siguranță, se gândi Willie, iar hainele pe care le purta când plecase nu erau nicăieri. Se așeză pe pat lângă Willie, îl masă pe spate pe Carson. Ea îl privi. Robert nu părea în apele lui.

– Ai cheltuit banii? întrebă Willie.

Robert nu o privea în ochi, iar ea nu își amintea când făcuse Robert ultima dată așa ceva. Chiar și în prima zi în care mersese să se joace cu el, chiar și când ea îl împinsese, chiar și când căzuse, Robert își ținuse întotdeauna privirea ațintită drept, aproape lacom, asupra privirii ei. Ochii lui erau primul lucru de care se îndoise la el, și primul lucru de care se îndrăgostise.

– N-am să fiu ca tata, Willie, zise Robert, tot privindu-l pe Carson. N-am să fiu genu' de om care nu știe să facă decât un lucru. O să fac io cumva să ne fie bine. Știu că pot.

În sfârșit, se uită la ea. Îi atinse obrazul, apoi îi prinse ceafa în palmă.

– Suntem aici, Willie, imploră el. Hai să fim aici.

Ce însemna „să fie aici" pentru Willie: în fiecare dimineață, ea și Robert se trezeau. Ea îl pregătea pe Carson ca să-l ducă la o femeie bătrână din vecini, pe nume Bess, care avea grijă de toți bebelușii din bloc contra unei sume mici. Robert se bărbierea, se pieptăna, își încheia nasturii de la cămașă. Apoi, cei doi ieșeau la pas în Harlem să caute de lucru, Robert în hainele cele bune, iar Willie în cele obișnuite.

Să fie aici însemna că nu mai mergeau împreună pe trotuar. Robert mergea întotdeauna puțin mai în față, și nu se atingeau niciodată. Nu îl mai striga niciodată pe nume. Chiar dacă era jefuită sau cădea pe stradă, ori o mașină se îndrepta spre ea, știa să nu-l strige pe nume. Făcuse asta o dată, iar Robert se întorsese, și toată lumea se uitase lung la ei.

La început, amândoi își căutau de lucru în Harlem. Un magazin chiar îl angajase pe Robert, dar după o săptămână avusese loc o neînțelegere, când un client alb se apropiase de Robert să-l întrebe cum de se abținea să n-o siluiască pe oricare dintre negresele care frecventau magazinul. Iar Robert se întoarse acasă, în acea seară, la Willie, plângând că bărbatul acela ar fi putut vorbi despre ea, așa că își dădu demisia.

A doua zi, porniră amândoi din nou să caute de lucru. De această dată, merseră împreună doar o mică distanță, spre sud, înainte să se despartă, iar Willie îl pierdu pe Robert în restul Manhattanului. Părea atât de alb acum, încât îi trebuiau doar câteva secunde să-l piardă complet, un chip alb printre multe altele, toate grăbindu-se în susul și în josul trotuarelor. După două săptămâni în Manhattan, Robert își găsi de lucru.

Willie avu nevoie de încă trei luni să-și găsească și ea ceva, dar în decembrie era deja menajeră la familia Morris, niște negri bogați care trăiau la marginea sudică a Harlemului. Familia încă nu se împăcase cu pielea lor neagră, așa că se apropiau de albi cât de mult le permitea orașul. Nu puteau avansa mai mult, aveau pielea prea închisă ca să găsească un apartament fie și o stradă mai departe.

În timpul zilei, Willie avea grijă de băiatul familiei Morris. Îi dădea să mănânce, îl îmbăia și îl culca. Apoi deretica apartamentul de la un capăt la altul, având grijă să șteargă sub sfeșnice, fiindcă doamna Morris verifica mereu. Când venea seara, se apuca de gătit. Familia Morris se afla în New York încă dinaintea Marii Migrații, dar mâncau de parcă sudul era un loc

din bucătăria lor, nu unul aflat la kilometri distanță. Doamna Morris venea acasă prima, de obicei. Era cusătoreasă, iar mâinile ei erau deseori înțepate și sângerau. Odată ajunsă acasă, Willie pleca la audiții.

Avea pielea prea închisă la culoare să cânte la Jazzing. Asta îi spuseseră în seara în care venise pregătită să dea o audiție. Un bărbat foarte slab și înalt apropie o pungă de hârtie de obrazul ei.

– Prea neagră, zise el.

Willie scutură din cap.

– Dar pot să cânt, să știți.

Deschise gura și trase adânc aer în piept, umplând balonul burții, dar apoi bărbatul o împunse cu două degete, făcând aerul să iasă.

– Prea neagră, repetă el. Jazzing e doar pentru fete mai albe.

– Am văzut un bărbat negru ca noaptea, care-a intrat aici cu un trombon.

– Am zis fete, păpușă. Dacă erai bărbat, poate.

Dacă era Robert, se gândi Willie, Robert putea avea orice slujbă voia, dar ea știa că era prea speriat ca să încerce. Speriat să nu fie prins sau speriat că nu era suficient de educat. Cu o seară în urmă, îi spusese că un bărbat îl întrebase de ce vorbește „așa", iar el începuse să se teamă să mai vorbească. Nu îi spunea exact cu ce se ocupa, dar venea acasă la ea mirosind a mare și a carne, și făcea mai mulți bani într-o lună decât văzuse ea în toată viața.

Robert era precaut, dar ea era de nestăvilit. Întotdeauna fusese așa. În prima noapte în care se culcase cu ea, avusese atâtea emoții, încât penisul său rămase

odihnit pe piciorul stâng, un buștean pe râul coapsei, care-i tremura.

– O să mă omoare taică-tu, zise el. Aveau șaisprezece ani, iar părinții lor erau la o ședință de sindicat.

– Nu la tata mă gândesc acum, Robert, zise ea, încercând să ridice bușteanul. Îi luase fiecare deget în gură, unul câte unul, și îi mușcase buricele, privindu-l în tot acest timp. Îl ghidase cu blândețe înăuntrul ei și se mișcase deasupra lui până ce el ajunsese să o implore: să se oprească, să nu se oprească, să o ia mai repede, să o ia mai încet. Când el închise ochii, ea îl rugă să-i deschidă, ca să o privească. Îi plăcea să fie vedeta spectacolului.

Asta voia și acum, acum că încă se gândea la Robert. Se gândea că ea ar fi profitat mai mult dacă ar fi avut pielea de culoarea lui, că ar fi fost mai puțin precaută în locul lui. Dacă ar fi putut, și-ar fi pus vocea în corpul lui, în pielea lui. Ar fi stat dreaptă pe scena din Jazzing și ar fi ascultat cum vorbele de laudă ale mulțimii se năpusteau asupra ei, precum amintirile din vremea în care cânta pe masa părinților săi. Doamne, ce plămâni mai avea!

– Uite ce e, avem un loc liber la curățenie noaptea dacă vrei, zise bărbatul slab și înalt, smulgând-o pe Willie din gânduri înainte ca acestea să se întunece. Se plătește binișor. Mai încolo, poate ajungi undeva.

Acceptă postul pe loc, și când ajunse acasă, în seara aceea, îi spuse lui Robert că familia Morris avea nevoie de ea pe timpul nopții. Nu își dădea seama dacă el o crede, dar Robert încuviință. În noaptea aceea, dormiră cu Carson între ei. Băiatul începea să rupă câteva cuvinte. Cu o zi în urmă, când Willie îl luase de la apartamentul

lui Bess ca să-l ducă acasă la Joe, îl auzise pe băiat spunându-i mamă bătrânei, și un nod groaznic, de neclintit, i se formă în gât când îl strânse la piept și-l duse pe scări în sus.

– Se plătește binișor, îi zise apoi lui Robert, trăgându-l pe Carson de degetul mare pe care îl ținea în gură. El începu să plângă și țipă la ea: „Nu!"

– Hei, hei, Sonny, zise Robert. Nu vorbi așa cu mami. Carson își băgă din nou degetul în gură și îl privi pe tatăl său. N-avem nevoie de bani, zise el. Ne descurcăm bine, Willie. Curând, o să putem chiar să ne luăm o casă. N-ai nevoie să lucrezi.

– Și unde o să stăm? răbufni Willie.

Nu intenționase să aibă un ton atât de răutăcios. Îi plăcea ideea: un apartament al lor, mai mult timp de petrecut cu Carson. Dar știa că nu e făcută pentru o astfel de viață. Știa că viața aceea nu era făcută pentru ei.

– Există locuri, Willie.

– Ce locuri? Pe ce lume crezi că trăim, Robert? Mă mir că ieși pe ușile astea și intri în lumea *asta* fără să-te pună careva la pământ că te culci cu cioa...

– Încetează! zise Robert. Willie nu mai auzise niciodată atâta forță în glasul lui. Nu face asta.

Se întoarse cu fața la perete, iar Willie rămase pe spate, uitându-se la tavanul de deasupra lor. Pata maro, întinsă, de pe tavan începea să-i pară moale, ca și cum totul avea să se prăbușească peste ei din clipă în clipă.

– Nu m-am schimbat, Willie, spuse Robert la perete.

– Nu, da' nici nu mai ești la fel, răspunse ea.

Nu vorbiră tot restul nopții. Între ei, Carson începu să sforăie, mai tare și mai tare, ca și cum un uruit din

stomac îi ieșea prin nas. Suna ca o muzică de fundal pentru tavanul ce avea să cadă, și începu să o îngrozească pe Willie. Dacă băiatul ar mai fi fost bebeluș, dacă ar mai fi fost încă în Pratt City, l-ar fi trezit. Aici, în Harlem, nu se putu mișca. Fu nevoită să rămână întinsă acolo, neclintită, cu uruitul, cu prăbușirea, cu groaza.

Nu era foarte greu să facă curat la Jazzing. Willie îl lăsa pe Carson acasă la Bess înainte de cină, apoi se îndrepta spre Lenox Avenue nr. 644.

Era aceeași muncă pe care o făcea pentru familia Morris, totuși diferită. Publicul de la Jazzing era format numai din albi. Cele care se produceau pe scenă în fiecare seară erau precum spunea bărbatul slab: înalte, bronzate și grozave. Adică, din câte vedea Willie, un metru șaizeci și cinci, cu pielea deschisă la culoare și tinere. Willie scotea gunoiul, mătura, freca podelele și îi privea pe bărbați în timp ce aceștia îi urmăreau pe cei de pe scenă. Totul era atât de straniu pentru ea.

Într-unul din spectacole, un actor se prefăcea că se pierduse într-o junglă africană. Purta o fustă din iarbă și avea semne pictate pe cap și brațe. În loc să vorbească, mârâia. Când și când, își flexa pectoralii și se bătea cu pumnii în piept. O ridica pe una dintre fetele înalte, bronzate și grozave și o azvârlea pe umăr ca pe o păpușă din cârpe. Publicul râsese fără oprire.

O dată, Willie văzu, prin scutul muncii sale, un spectacol care se voia un tablou al sudului. Cei trei actori, cei mai negri pe care îi văzuse vreodată Willie în club, culegeau bumbac pe scenă. Apoi, unul dintre actori începu să se plângă. Spuse că soarele e prea fierbinte,

că bumbacul e prea alb. Se așeză pe marginea scenei, bălăngănindu-și lenes picioarele înainte și înapoi, înainte și înapoi.

Ceilalți doi merseră în față și rămaseră în picioare, cu mâinile pe umerii primului. Începură să interpreteze un cântec pe care Willie nu îl mai auzise niciodată, unul despre cât de recunoscători trebuie să fie cu toții, fiindcă au stăpâni atât de buni care au grijă de ei. Când terminară de cântat, se ridicară toți trei, din nou, și se întoarseră la culesul bumbacului.

Acesta nu era sudul pe care îl cunoștea Willie. Nu era nici sudul pe care îl cunoscuseră părinții ei, dar își dădea seama, după glasurile bărbaților din public, că nici unul nu păsise vreodată în acel sud. Tot ce își doreau era să râdă, să bea și să fluiere după fete. Willie aproape se bucură că ea doar curăța scena în loc să cânte pe ea.

Lucra acolo de două luni. Ea și Robert nu o duceau prea bine din noaptea în care îl întrebase unde aveau să locuiască. În cele mai multe seri, Robert nu venea acasă. Când se întorcea de la club, cu câteva ore înainte de răsărit, îl găsea pe Carson dormind singur pe saltea. Joe îl lua de la Bess, când termina de predat, și îl ducea la culcare în fiecare seară. Willie se strecura lângă Carson și aștepta, cu ochii mari, sunetul cizmelor lui Robert în hol, acel *clop-clop-clop* care însemna că avea să-l aibă alături pe soțul ei în noaptea aceea. Dacă îl auzea, dacă el venea, ea închidea repede ochii, iar amândoi jucau acel joc, prefăcându-se, purtându-se ca oamenii de pe scena clubului. Rolul lui Robert era să se strecoare în liniște lângă ea, iar al ei, să nu pună întrebări, să-l lase să creadă că încă mai credea în el, în ei.

Willie ieși în spatele clubului să ducă gunoiul, și când se întoarse, șeful ei se îndreptă spre ea. Părea enervat, dar Willie nu îl văzuse vreodată altfel. Fusese în război și avea un mers șchiopătat și legănat, și îi plăcea să spună că asta îl împiedica să-și găsească o slujbă mai respectabilă. Singurul lucru care părea să-l facă fericit era să iasă și să se sprijine de cărămizile știrbite ale clădirii, să fumeze țigară după țigară.

– Cineva a vomitat în baia bărbaților, zise el, ieșind.

Willie doar încuviință din cap. Asta se întâmpla cel puțin o dată pe săptămână, și cunoștea ritualul fără să i se spună. Luă găleata și mopul și se îndreptă într-acolo. Bătu la ușă o dată, apoi de două ori. Nu auzi nici un răspuns.

– Intru, zise ea tare. Descoperise, cu săptămâni în urmă, că era mai bine să intre în forță în încăperi decât cu timiditate, fiindcă bărbații beți au tendința să-și piardă acuitatea auditivă.

Bărbatul din baie și-o pierduse cu siguranță. Era aplecat, cu fața în chiuvetă, mormăind în barbă.

– Ah, mă scuzați, spuse Willie. Când se întoarse să plece, bărbatul ridică ochii și îi surprinse privirea în oglindă.

– Willie? întrebă el.

Recunoscu imediat glasul, dar nu se întoarse. Nu-i răspunse. Se gândea numai la faptul că nu îl recunoscuse.

Fusese un timp, pe când încă erau doar iubiți care ieșeau împreună și se aflau la începutul căsniciei, când Willie credea că îl cunoaște pe Robert mai bine decât se cunoaște pe sine. Însemna mai mult decât să știe care era culoarea lui preferată, sau ce voia la cină fără ca el să

fie nevoit să-i spună. Însemna să știe lucrurile pe care el nu-și dădea încă voie să le știe. Cum ar fi că nu era genul de bărbat care ar fi făcut față unor mâini nevăzute în jurul gâtului. Că nașterea lui Carson îl schimbase, dar nu în bine. Îl făcuse profund speriat de sine, punându-și întotdeauna alegerile sub semnul întrebării, fără să-și atingă vreodată standardul autoimpus, un standard menținut de iubirea generoasă a tatălui său, o iubire care le deschisese calea lui și mamei lui, chiar și atunci când costurile fuseseră foarte mari. Că Willie recunoștea aceste lucruri în Robert, dar nu fusese în stare să-i recunoască spatele cocoșat, capul atârnat deasupra chiuvetei, o înfricoșa.

Doi bărbați albi intrară în baie, fără să o observe pe Willie. Unul purta un costum gri, celălalt, unul albastru. Willie își ținu răsuflarea.

– Mai ești aici, Rob? Fetele o să urce pe scenă, zise costumul albastru.

Robert îi aruncă lui Willie o privire disperată, iar costumul gri, care nu vorbise încă, îi urmări privirea pe trupul ei. O măsură din cap până în picioare, iar pe față i se întinse încet un rânjet.

Robert scutură din cap.

– Haide, băieți, să mergem, zise el. Încercă să zâmbească, dar colțurile buzelor sale coborâră aproape imediat.

– Se pare că Robert și-a găsit deja o fată, zise costumul gri.

– A venit doar să facă curat, spuse Robert.

Willie văzu cum ochii lui începeau deja să implore, și abia atunci își dădu seama că dăduse de necaz.

– Poate nici nu mai trebuie să ieșim, zise costumul gri.

Umerii i se relaxară, iar corpul i se sprijini de perete.

Costumul albastru începu să rânjească la rândul său.

Willie puse mâna pe mop.

– Trebuie să plec. Cred că mă caută șefu', zise ea. Încercă să-și schimbe vocea, cum făcuse Robert. Încercă să vorbească pe același ton ca al lor.

Costumul gri dădu ușor mopul la o parte.

– Mai ai de făcut curat, spuse el.

O mângâie pe față. Mâinile începură să-i coboare de-a lungul corpului ei, dar înainte să poată ajunge la sâni, ea îl scuipă în față.

– Willie, nu!

Cele două costume se întoarseră să se uite la Robert, iar costumul gri își șterse scuipatul de pe față.

– O cunoști? întrebă costumul albastru, dar costumul gri era cu doi pași în fața lui.

Willie îl vedea punând în minte, cap la cap, toate indiciile: pielea lui Robert de culoarea asfințitului, vocea groasă, nopțile petrecute departe de casă. Îi aruncă lui Robert o privire nimicitoare.

– E femeia ta? întrebă el.

Ochii lui Robert începuseră să înoate în lacrimi. Pielea sa era deja pământie de când vărsase, iar acum părea pe punctul de a vărsa din clipă în clipă. Încuviință din cap.

– Atunci, ia vino-ncoa și dă-i un sărut, zise costumul gri. Își desfăcuse deja fermoarul de la pantaloni cu mâna stângă. Cu dreapta își mângâia penisul. Nu-ți face griji, nu pun mâna pe ea, spuse el.

Și se ținu de cuvânt. Robert făcu toată treaba în noaptea aceea, în timp ce costumul albastru păzea ușa. Nu fură mai mult de câteva sărutări înlăcrimate și mâini așezate pe unde trebuie. Înainte ca bărbatul în costum gri să-i ceară lui Robert să o penetreze, termină, scuturându-se și răsuflând greoi. Imediat după aceea, se plictisi de acel joc.

– Nu te mai obosi să vii mâine la muncă, Rob, zise el pe când ieșea împreună cu costumul albastru.

Willie simți o adiere dinspre ușa care se închidea. Îi ridică firele de păr de pe piele. Avea tot corpul rigid ca o bucată de lemn. Robert întinse mâna spre ea, dar Willie avu nevoie de o secundă să-și dea seama că încă își mai putea controla corpul. El deja o atingea când ea se trase la o parte.

– O să plec la noapte, zise el.

Plângea iar, cu ochii săi căprui, verzi, aurii sclipind îndărătul lacrimilor.

Ieși din baie înainte ca Willie să-i poată spune că plecase deja.

Carson își lingea în continuare înghețata. O ținea într-o mână. Cu cealaltă mână o ținea pe a lui Willie, iar atingerea pielii fiului său pe pielea sa era îndeajuns să-i aducă lacrimi în ochi. Voia să se mai plimbe. Până în Midtown dacă era nevoie. Nu își mai amintea când îl văzuse ultima dată pe băiatul ei atât de fericit.

După ziua aceea cu Robert, Joe se oferi să o ia de nevastă, dar Willie nu suporta ideea. Îl luă pe Carson și plecă în toiul nopții, găsi un apartament a doua zi dimineață, suficient de departe încât să creadă că nu

avea să mai vadă nici un chip cunoscut. Dar nu putea să plece din Harlem, și începu să simtă că acel colțișor al marelui oraș parcă o apăsa. Fiecare chip era al lui Robert și nici unul nu era.

Carson nu se oprea din plâns. Săptămâni la rând, parcă, băiatul pur și simplu nu se oprea din plâns. În apartamentul cel nou, Willie nu avea nici o Bess cu care să-l lase, așa că îl lăsa singur în zilele în care mergea la lucru, având grijă să închidă ferestrele, să încuie ușile și să ascundă obiectele ascuțite. Noaptea, vedea că adormise singur, cu salteaua scăldată în lacrimile atotprezente.

Muncea te miri ce, mai cu seamă făcând curat, deși din când în când se mai ducea la câte o audiție. Audițiile se terminau toate la fel. Urca pe scenă, simțindu-se încrezătoare. Deschidea gura, dar din ea nu ieșea nici un sunet, și curând începea să plângă și să îl roage pe cel din fața ei să o ierte. Un angajator îi spuse că mai bine s-ar duce la o biserică, dacă voia să fie iertată.

Așa că asta făcu. Willie nu mai fusese la biserică de când plecase din Pratt City, dar acum asta părea să nu îi mai fie de-ajuns. În fiecare duminică îl târa pe Carson, care abia împlinise cinci ani, la biserica baptistă de pe strada West 128th dintre Lenox și Seventh. Acolo îl cunoscu pe Eli.

El mergea la biserică doar din când în când, dar enoriașii îi spuneau Fratele Eli, fiindcă erau de părere că avea rodul duhului în el. Ce rod, Willie nu știa. Mergea la biserică de vreo lună, stând în ultimul rând cu Carson în poală, deși era prea mare să mai fie ținut așa și o dureau picioarele din cauza greutății sale. Eli intră cu o pungă de mere și se sprijini de ușa din dos.

Predicatorul zise:

– Focul lui Dumnezeu a căzut din cer și a aprins oile și pe slujitorii tăi, și i-a ars de tot. Numai eu am scăpat, ca să-ți dau de veste.

– Amin! spuse Eli.

Willie se uită la el, apoi își întoarse privirea către predicator, care spunea:

– Și deodată, a venit un vânt mare de dincolo de pustie și a izbit în cele patru colțuri ale casei; casa s-a prăbușit peste tineri și au murit. Și am scăpat numai eu, ca să-ți dau de veste.

– Slavă Domnului! zise Eli.

Punga foșni, iar Willie ridică privirea și îl văzu pe Eli scoțând un măr. El îi făcu cu ochiul în timp ce mușcă din el, iar ea își întoarse imediat capul pe când predicatorul spunea:

– Domnul a dat și Domnul a luat. Binecuvântat fie Numele Domnului![1]

– Amin! șopti Willie. Carson începu să se foiască, așa că ea îl săltă puțin pe genunchi, dar asta nu făcu decât să-l întărâte. Eli îi dădu un măr, iar el îl luă în mâini, căscând ditamai gura ca să ia doar o mușcătură micuță.

– Mulțumim, spuse Willie.

Eli făcu semn cu capul spre ușă.

– Hai la o plimbare cu mine, șopti el.

Ea îl ignoră, ajutându-l pe Carson să țină mărul ca să nu-i scape pe jos.

– Hai la o plimbare cu mine, repetă Eli, mai tare de data asta.

---

[1] Citate din Biblie, Iov, 1, 16; 1, 19; 1, 21

Un ușier îl atenționă să facă liniște, iar Willie se temu că avea să o mai facă încă o dată, dar mai tare, așa că se ridică de la locul ei și plecă împreună cu el.

Eli îl ținu pe Carson de mână în timp ce mergeau. În Harlem, Lenox Avenue era imposibil de evitat. Acolo se găseau toate lucrurile murdare, urâte, drepte și frumoase. Jazzing era tot acolo, iar când trecură pe lângă el, Willie se cutremură.

– Ce e? întrebă Eli.

– Un fior, atâta tot, zise Willie.

Lui Willie i se părea că se plimbaseră prin tot Harlemul. Nu își mai aducea aminte când se plimbase ultima dată atât de mult, și nu îi venea să creadă că ajunseseră atât de departe fără ca băiatul să plângă. În timp ce mergeau, Carson se tot căznea cu mărul, și părea atât de mulțumit, încât Willie vru să-l îmbrățișeze pe Eli fiindcă îi oferise puțină liniște.

– Cu ce te ocupi? îl întrebă Willie pe Eli când găsiră în sfârșit un loc unde să se așeze.

– Sunt poet, răspunse el.

– Ai scris ceva ca lumea? întrebă Willie.

Eli îi zâmbi și luă cotorul de măr pe care îl scutura Carson.

– Nu, dar scriu o grămadă de chestii proaste.

Willie râse.

– Care-i poezia ta preferată? întrebă ea.

El se apropie mai mult de ea pe bancă, iar ea simți cum i se oprește răsuflarea, ceva ce nu i se mai întâmplase cu un bărbat din ziua în care îl sărutase prima dată pe Robert.

– Biblia e cea mai frumoasă poezie, răspunse Eli.

– Atunci, de ce nu te văd la biserică mai des? Se pare că ar trebui să studiezi Biblia.

De data asta Eli râse.

– Un poet trebuie să petreacă mai mult timp trăind decât studiind, zise el.

Willie află că Eli se ocupa foarte mult cu ceea ce numea „trăit". La început, și ea îi spunea așa. Era o senzație grozavă să fie cu el. O ducea peste tot în New York City, în locuri în care nici n-ar fi visat să meargă înainte să-l cunoască. El voia să guste din toate, să încerce totul. Nu îi păsa că nu avea bani. Când ea rămase însărcinată, spiritul lui de aventură păru mai degrabă să crească. Era opusul lui Robert. Nașterea lui Carson îl făcuse să vrea să prindă rădăcini, în timp ce pe Eli nașterea lui Josephine îl făcu să vrea să prindă aripi.

Abia ieșise copilul din pântecul lui Willie, când Eli își luă zborul. Prima dată fu pentru trei zile.

Se întoarse acasă la ea, mirosind a băutură.

– Ce mai face puiu' meu, zise el.

Își scutura degetele în fața lui Josephine, care le urmărea cu ochii mari.

– Unde-ai fost, Eli? zise Willie.

Încerca să nu pară furioasă, deși doar furie simțea. Își amintea cum tăcuse în nopțile în care Robert venea acasă după ce fusese plecat o vreme, și nu avea de gând să repete aceeași greșeală.

– Oh, te-ai supărat pe mine, Willie? întrebă Eli.

Carson îl apucă de cracul pantalonului.

– Ai vreun măr, Eli? întrebă el.

Începea să semene cu Robert, iar Willie nu suporta asta. Abia îl tunsese de dimineață, și părea că Robert

începea să iasă la iveală cu atât mai mult cu cât copilul pierdea mai mult păr. Carson dăduse din picioare, și urlase, și plânsese tot timpul cât îl tunsese. Ea îl plesnise pentru asta, ceea ce îl potolise, dar apoi el îi aruncă o privire plină de răutate, iar ea nu era sigură ce era mai rău. Parcă băiatul ei începea să o deteste atât de mult pe cât se lupta ea să nu-l deteste pe el.

– Sigur că am un măr pentru tine, Sonny, zise Eli, pescuind unul din buzunar.

– Nu-i zice așa, șuieră Willie printre dinți, amintindu-și din nou de bărbatul pe care încerca să-l uite.

Chipul lui Eli se crispă puțin, iar el se șterse la ochi.

– Îmi pare rău, Willie. Bine? Îmi pare rău.

– Mă cheamă Sonny! strigă Carson. Mușcă din măr. Îmi place Sonny! zise el, în timp ce zeama de măr îi țâșni din gură.

Josephine începu să plângă, iar Willie o luă în brațe și o legănă.

– Vezi ce-ai început? zise ea, iar Eli continuă doar să se șteargă la ochi.

Copiii crescură. Uneori, Willie îl vedea pe Eli în fiecare zi timp de o lună. Atunci, poemele curgeau și nici cu banii nu stăteau prea rău. Willie venea acasă după ce făcuse curat la vreo casă, și găsea fițuici și teancuri de hârtii prin tot apartamentul. Pe unele dintre hârtii era un singur cuvânt, cum ar fi „zbor" sau „jazz". Altele conțineau poeme întregi. Willie găsi unul care avea numele ei la început, și se gândi că poate Eli avea de gând să rămână.

Dar apoi pleca. Banii se opreau. La început, Willie o lua pe micuța Josephine la lucru cu ea, dar pierdu două slujbe astfel, așa că începu să o lase cu Carson, pe care nu părea să-l poată ține la școală. Fuseseră evacuați de trei ori în șase luni, deși la momentul respectiv toată lumea pe care o cunoștea era evacuată și locuia cu alți douăzeci de străini într-un singur apartament, împărțind un singur pat. De fiecare dată când erau evacuați, muta puținul pe care-l aveau nu mai departe de un cvartal distanță. Willie îi spunea noului proprietar că soțul ei era un poet celebru, știind foarte bine că nu era nici una, nici alta. O dată, când venise acasă doar pentru o noapte, țipase la el.

– Nu poți să mănânci poezie, Eli, spuse ea, și nu îl mai văzu la față aproape trei luni de zile.

Apoi, când Josephine avea patru ani, și Carson zece, Willie intră în corul bisericii. Își dorise acest lucru din prima zi în care îl auzise cântând, dar scenele, chiar și acelea care erau altare, îi aduceau aminte de Jazzing. Apoi îl cunoscuse pe Eli și nu se mai dusese la biserică. Apoi Eli pleca, iar ea începea să se ducă din nou. În sfârșit, se duse la o repetiție, dar stătea în spate, tăcută, mișcându-și doar buzele, fără să scoată vreun sunet.

Willie și Carson se apropiau de limitele Harlemului. Carson mușcă din cornet și o privi sceptic, iar ea doar îi zâmbi liniștitor, dar știa, și el știa, că aveau să fie nevoiți să se întoarcă în curând. Când culorile începeau să se schimbe, trebuiau să se întoarcă.

Dar nu făcură așa. Acum erau atâția albi în jurul lor, încât Willie începu să se teamă. Îl luă pe Carson de

mână. Zilele amestecurilor din Pratt City erau atât de departe în urma ei, încât aproape i se părea că le visase. Acum, aici, încerca să-și țină corpul mic, trăgându-și umerii înainte, ținând capul plecat. Simțea că și Carson făcea la fel. Merseră preț de două cvartale astfel, trecură de punctul în care marea neagră a Harlemului se transforma în agitația albă a restului lumii, apoi se opriră la o intersecție.

Erau atâția oameni care mergeau în jurul lor, încât Willie fu uimită că observă măcar, dar totuși fu în stare.

Era Robert. Era aplecat, sprijinit într-un genunchi, legând șiretul unui băiețel de vreo trei sau patru ani. O femeie îl ținea de mână pe băiețel, pe cealaltă parte. Femeia avea părul blond, cu bucle strânse, tăiat atât de scurt încât cele mai lungi șuvițe abia îi atingeau vârful bărbiei. Robert se ridică la loc. O sărută pe femeie, iar băiețelul rămase strivit între ei doar o clipă. Apoi Robert ridică privirea și se uită pe partea cealaltă a intersecției. Privirea lui Willie o întâlni pe a lui.

Mașinile trecură, iar Carson trase de tivul fustei lui Willie.

–Trecem, mami? întrebă el. Nu mai sunt mașini. Putem să trecem, zise el.

Peste stradă, buzele femeii blonde se mișcau. Îl atinse pe Robert pe umăr.

Willie îi zâmbi lui Robert, și abia odată cu acel zâmbet își dădu seama că îl iertase. Simțea că acel zâmbet deschisese o valvă, ca și cum presiunea furiei, și a tristeții, și a confuziei, și a pierderii țâșnea din ea, în văzduh, apoi departe. Departe.

Robert îi zâmbi și el, dar curând se întoarse să discute cu femeia blondă, și cei trei merseră mai departe în altă direcție.

Carson urmări privirea lui Willie în locul unde se aflase Robert.

– Mami? zise el din nou.

Willie scutură din cap.

– Nu, Carson. Nu putem să mergem mai departe. Cred că e timpul să ne întoarcem.

În acea duminică, biserica era plină. Volumul de poezii al lui Eli avea să fie publicat în primăvară, și era atât de bucuros încât rămase într-un loc mai mult decât își amintea Willie că stătuse vreodată. Era așezat pe banca din mijloc, cu Josephine în brațe și Carson lângă el. Pastorul se duse în amvon și zise:

– Iubiți credincioși, Dumnezeu e tare?

Iar credincioșii spuseră:

– Amin!

– Iubiți credincioși, Dumnezeu e tare? zise el.

Iar credincioșii spuseră:

– Amin!

– Iubiți credincioși, vă spun că Dumnezeu azi m-a adus pe partea cealaltă. Dragi credincioși, azi îmi pun jos crucea și n-o mai ridic vr'odată.

– Glorie, aleluia! îi răspunse un strigăt.

Willie stătea în spatele corului, ținând cartea de cântări când începură să-i tremure mâinile. Se gândi cum venea acasă H în fiecare noapte din mină, cu târnăcopul și lopata. Le lăsa jos în pridvor și își scotea cizmele înainte să intre, fiindcă Ethe îl boscorodea dacă aducea

praf de cărbune în casa pe care o ținea atât de curată. H spunea că cea mai frumoasă parte a zilei era când putea să pună jos lopata și să intre să le vadă pe fetele lui cum îl așteptau.

Willie se uită înspre bănci. Eli o sălta pe Josephine pe genunchi, iar fetița zâmbea cu gura știrbă. Mâinile lui Willie încă mai tremurau, iar într-o clipă de liniște totală, lăsă cartea să-i cadă pe scenă, cu o bufnitură grozavă. Toți cei din lăcașul de cult, enoriașii și pastorul, Sora Dora și Sora Bertha și tot corul se întoarseră să o privească. Ea făcu un pas în față, tremurând încă, și cântă.

YAW

Se apropia harmattanul[1]. Yaw vedea cum praful se ridica din argila tare și era purtat până la fereastra clasei sale de la etajul al doilea al școlii din Takoradi, unde preda de zece ani. Se întreba cât de rele aveau să fie vânturile anul acesta. Când avea cinci ani și încă mai trăia în Edweso, vânturile fuseseră atât de puternice, încât frânseseră trunchiuri de copaci. Praful fusese atât de gros, încât dacă ținea degetele în fața ochilor, dispăreau dinaintea sa.

Yaw își amestecă hârtiile. Venise la clasă la sfârșitul de săptămână dinainte să înceapă al doilea semestru că să gândească, poate chiar să scrie. Se uita lung la titlul cărții sale: *Africa să fie a africanilor.* Scrisese două sute de pagini și aruncase aproape tot atâtea. Acum, până și titlul îl jignea. Îl dădu la o parte, știind că, altminteri, ar fi făcut ceva nesăbuit. Să deschidă fereastra, poate, să lase vânturile să-i poarte paginile în depărtări.

---

[1] Anotimp în vestul Africii, între sfârșitul lunii noiembrie și mijlocul lui martie, caracterizat de vântul cu același nume, prăfos și uscat, care bate dinspre nord-est, din deșertul Sahara până în golful Guineei

– De o nevastă ai nevoie, domnu' Agyekum. Nu de prostia aia de carte.

Era a șasea seară în care Yaw lua cina acasă la Edward Boahen în săptămâna aceea. Duminică, avea să fie a șaptea. Soției lui Edward îi plăcea să se plângă că e măritată cu doi bărbați, dar Yaw îi lăuda mâncarea atât de des, încât știa că avea să-l primească în continuare cu drag.

– De ce am nevoie de o nevastă când te am pe tine? întrebă Yaw.

– Ei, ia vezi, zise Edward, oprindu-se din înfulecatul constant pentru prima dată de când soția lui îi pusese castronul în față.

Edward era profesorul de mate de la aceeași școală romano-catolică din Takoradi la care Yaw preda istorie. Cei doi se întâlniseră la Școala Achimota din Accra, iar Yaw prețuia prietenia lor mai mult decât majoritatea lucrurilor.

– Vine independența, zise Yaw, iar doamna Boahen oftă din adâncul pieptului.

– Dacă vine, să vină. Am obosit să te aud vorbind despre asta, zise ea. La ce bun independența, dacă n-ai pe cineva să-ți facă de mâncare?

Se duse iute în căsuța de piatră ca să le mai aducă apă, iar Yaw râse. Își închipuia explicația pe care i-ar fi pus-o sub numele ei în ziarele revoluționare: „Femeie tipică de pe Coasta de Aur, mai preocupată de cină decât de libertate".

– Ar trebui să strângi bani să te duci în Anglia sau America la studii. Nu poți conduce o revoluție din spatele catedrei, spuse Edward.

– Sunt prea bătrân să mai plec în America. Prea bătrân și pentru revoluție. În plus, dacă mergem la omul alb la școală, o să învățăm doar cum vrea omul alb să învățăm. O să ne întoarcem și o să construim țara asta cum vrea omul alb s-o construim. O țară care continuă să-i servească. N-o să fim niciodată liberi.

Edward scutură din cap.

– Ești prea rigid, Yaw. Trebuie să începem de undeva.

– Păi, hai să începem cu noi. Despre asta era cartea, dar nu mai spuse altceva, fiindcă știa deja discuția care s-ar fi iscat. Amândoi bărbații se născuseră cam pe vremea când ashanti erau înghițiți de Colonia Britanică. Amândoi aveau tați care luptaseră în diverse războaie pentru libertate. Voiau aceleași lucruri, dar aveau idei diferite despre felul în care să le obțină. Adevărul era că Yaw nu credea că putea să conducă o revoluție de nicăieri. Nimeni nu avea să-i citească cartea, chiar dacă o termina.

Doamna Boahen se întoarse cu un castron mare cu apă, iar cei doi bărbați începură să-și clătească mâinile în el.

– Domnu' Agyekum, știu eu o fată bună. E încă la vârsta procreării, deci nu trebuie să-ți faci griji...

– Trebuie să plec, spuse Yaw, întrerupând-o.

Știa că era nepoliticos. La urma urmei, doamna Boahen nu greșea. Nu era treaba ei să-i facă de mâncare, dar lui i se părea că nu era treaba ei nici să-i facă morală. Dădu mâna cu Edward, apoi și cu doamna Boahen, după care se îndreptă spre căsuța lui de pe terenul școlii.

Pe când parcurgea distanța de un kilometru și jumătate a terenului școlii, îi văzu pe băieții care jucau fotbal.

Erau agili, deținând controlul deplin asupra propriilor trupuri. Aveau un curaj în mișcări pe care Yaw nu îl avusese niciodată când era de vârsta lor. Se opri și îi privi o clipă, și nu după mult timp mingea zbură spre el. O prinse, și fu recunoscător pentru acel strop de atletism.

Băieții îi făcură cu mâna și trimiseră un elev nou după minge. Băiatul se apropie, zâmbind mai întâi, dar pe măsură ce se apropia, zâmbetul îi pieri de pe chip, și în locul lui apăru o privire înfricoșată. Se opri în fața lui Yaw, fără să spună nimic.

– Vrei mingea? întrebă Yaw, iar băiatul încuviință iute, holbându-se în continuare.

Yaw îi aruncă mingea, cu mai multă forță decât intenționase, iar băiatul o prinse și o luă la fugă.

– Ce-a pățit la față? îl auzi Yaw întrebând când se apropie de ceilalți, dar înainte ca ei să poată răspunde, Yaw se îndepărta deja.

Era al zecelea an în care Yaw preda la școală. Fiecare an era la fel. Noua pepinieră de elevi începea să înfrumusețeze terenul școlii, cu părul proaspăt tuns, cu uniformele abia călcate. Aduceau cu ei orarele, cărțile, puținii bani pe care părinții sau satele fuseseră în stare să-i strângă pentru ei. Se întrebau unii pe alții pe cine aveau la nu știu ce materie, iar când vreunul spunea domnul Agyekum, altul îi spunea povestea pe care vărul sau fratele său mai mare o auzise despre profesorul de istorie.

În prima zi din semestrul al doilea, Yaw îi privea pe elevii noi intrând agale în școală. Întotdeauna erau copii bine-crescuți, fiind aleși pe sprânceană pentru isteține sau avere ca să meargă la școală, să învețe cartea

omului alb. Pe culoare, în drum spre clasă, erau atât de gălăgioși încât îți puteai închipui cum erau în satele lor, luptându-se, și cântând, și dansând înainte să știe ce este o carte, înainte ca familiile lor să știe că o carte e un lucru pe care și l-ar dori un copil – ba chiar de care ar avea nevoie. Apoi, când ajungeau în clasă, după ce manualele erau așezate pe pupitrele lor mici din lemn, deveneau tăcuți, fermecați. Erau atât de tăcuți în acea primă zi, încât Yaw auzea puii de păsări de pe pervazul ferestrei, implorând să fie hrăniți.

– Ce scrie pe tablă? întrebă Yaw.

Preda la elevii de clasa întâi secundară, majoritatea de paisprezece și cincisprezece ani, care învățaseră deja să citească și să scrie în engleză în clasele mai mici. La început, când Yaw primise postul, îi explicase directorului că ar trebui să poată să le predea copiilor în dialectele lor, dar directorul râsese de el. Yaw știa că era o speranță deșartă. Erau prea multe dialecte ca măcar să încerce.

Yaw îi privea. Își dădea seama întotdeauna care băiat avea să ridice primul mâna după felul în care se împingea pe scaun și își plimba privirea de la stânga la dreapta, să vadă dacă mai era cineva care să-i conteste dorința de a vorbi primul. De data asta, un băiat foarte mic pe nume Peter ridică mâna.

– Scrie „Istoria înseamnă să spui povești", răspunse Peter.

Zâmbi, eliberând entuziasmul ținut în frâu.

– „Istoria înseamnă să spui povești", repetă Yaw. Merse de-a lungul intervalelor dintre rândurile de scaune, având grijă să-l privească pe fiecare băiat în ochi. După ce termină de mers și se opri în spatele clasei,

unde băieții trebuiau să-și întindă gâturile ca să-l vadă, întrebă: Cine vrea să știe povestea despre cum mi-am căpătat cicatricea?

Elevii începură să se foiască, dând din picioarele care deodată le deveniră vlăguite și șovăielnice. Se uitară unii la alții, tușiră, își mutară privirile în altă parte.

– Nu vă fie rușine, zise Yaw, zâmbind acum și dând din cap încurajator. Peter? întrebă el.

Băiatul, care fusese atât de fericit să vorbească doar cu câteva clipe înainte, începu să-l roage din priviri. Prima zi cu o clasă nouă era întotdeauna favorita lui Yaw.

– Domnu' Agyekum? zise Peter.

– Ce poveste ai auzit? Despre cicatricea mea? întrebă Yaw, încă zâmbind, sperând să risipească puțin din teama crescândă a băiatului.

Peter își drese glasul și se uită în pământ.

– Se zice că v-ați născut din foc, începu el. Că de-asta sunteți așa de deștept. Că v-a aprins focul.

– Altcineva?

Timid, un băiat pe nume Edem ridică mâna.

– Se zice că mama dumneavoastră s-a luptat cu duhurile rele din Asamando.

Apoi William:

– Am auzit că tatăl dumneavoastră a fost așa de trist că au pierdut ashanti, încât a blestemat zeii, iar zeii s-au răzbunat.

Altul, pe nume Thomas:

– Am auzit că v-ați făcut-o singur, ca să aveți despre ce vorbi în prima zi de școală.

Toți băieții râseră, iar Yaw trebui să-și înăbușe propriul amuzament. Știa că se vorbea despre lecția lui.

Băieții mai mari le spuneau celor mai mici la ce să se aștepte din partea lui.

Însă continuă, îndreptându-se înapoi spre fața clasei ca să se uite la elevii săi, băieții isteți de pe Coasta de Aur cea incertă, învățând cartea omului alb de la un om cu cicatrice.

– Povestea cui e corectă? îi întrebă Yaw. Băieții se uitară la cei care vorbiseră, ca și cum încercau să-și stabilească loialitatea susținând o privire, să dea un vot doar uitându-se la cineva.

În sfârșit, după ce murmurul se potoli, Peter ridică mâna.

– Domnule Agyekum, nu putem ști care poveste e corectă. Se uită la restul clasei, înțelegând încet. Nu putem ști care poveste e corectă, fiindcă n-am fost acolo.

Yaw încuviință. Se așeză pe scaunul din fața clasei și se uită la toți acei tineri.

– Aceasta e problema istoriei. Nu putem ști ceea ce n-am văzut, auzit și trăit noi înșine. Trebuie să ne punem baza în cuvintele altora. Cei care au fost acolo în zilele de altădată le-au spus povești copiilor lor, ca aceștia să știe, să le spună povești copiilor lor. Și așa mai departe, și așa mai departe. Dar acum ajungem la problema unor povești care se contrazic. Kojo Nyarko spune că atunci când războinicii au venit la el în sat, hainele lor erau roșii, dar Kwame Adu spune că erau albastre. Povestea cui o credem, atunci?

Băieții tăcură. Se uitau lung la el, așteptând.

– Îl credem pe cel care are puterea. El e cel care ajunge să scrie povestea. Așa că atunci când studiați istoria, trebuie să vă întrebați mereu: Povestea cui îmi lipsește?

Vocea cui a fost înăbușită pentru ca această voce să iasă în față? După ce v-ați dat seama de asta, trebuie să găsiți și povestea aceea. De acolo, începeți să aveți o imagine mai clară, deși încă imperfectă.

Clasa era nemișcată. Păsările de pe pervaz încă așteptau să vină mâncarea, încă țipau după mama lor. Yaw le acordă băieților puțin timp ca să se gândească la ceea ce spusese, să răspundă, dar când nu zise nimeni nimic, continuă.

– Să deschidem cărțile la pagina...

Unul dintre elevi tușea. Yaw se uită și-l văzu pe William cu mâna sus. Îi făcu semn băiatului să vorbească.

– Dar, domnu' Agyekum, tot nu ne-ați spus povestea despre cicatrice.

Yaw simți cum toți băieții își îndreptară privirile către el, dar ținu capul în jos. Rezistă dorinței de a-și duce mâna la partea stângă a feței, ca să simtă pielea ridicată și tare, cu nenumăratele sale unde și linii care, când era doar un copil, îi amintiseră lui Yaw de o hartă. Își dorise ca acea hartă să-l scoată din Edweso, și oarecum așa se întâmplă. Cei din satul său abia îl puteau privi și strânseseră bani să-l trimită la școală ca să învețe, dar și ca să nu mai fie nevoiți să li se amintească de rușinea lor, bănuia Yaw. Altminteri, harta pielii pline de cicatrici a lui Yaw nu îl dusese nicăieri. Nu se însurase. Nu avea să conducă. Edweso venise cu el.

Yaw nu își atinse cicatricea. În schimb, așeză cartea pe masă cu atenție și își aminti să zâmbească.

– Eram doar un bebeluș, spuse el. Nu știu decât ce am auzit și eu.

*

Ce auzise: că Nebuna din Edweso, cutreierătoarea, mama lui, Akua, dăduse foc la colibă în timp ce el, încă bebeluș, dormea împreună cu surorile lui. Că tatăl lui, Asamoah, Schilodul, nu putuse să salveze decât un copil, pe fiul lui. Că Schilodul nu-i lăsase să o ardă pe Nebună. Că Nebuna și Schilodul fuseseră exilați la marginea orașului. Că orașul strânsese bani să trimită copilul plin de cicatrici la școală, când era încă prea mic ca să fi uitat gustul laptelui de la țâța mamei. Că Schilodul murise când copilul plin de cicatrici era încă la școală. Că Nebuna mai trăia.

Yaw nu mai fusese în Edweso din ziua în care plecase la școală. Mulți ani, mama sa îi trimisese scrisori, fiecare scrisă de mâna cuiva pe care reușise să-l convingă să scrie în locul ei în ziua respectivă. Scrisorile îl rugau pe Yaw să vină să o vadă, dar el nu îi răspunse niciodată, așa că până la urmă mama lui se opri. Când era încă la școală, Yaw își petrecea vacanțele cu familia lui Edward din Oseim. Ei îl luară acasă de parcă ar fi fost unul de-ai lor, iar Yaw îi iubea de parcă le aparținea. O iubire care nu-și cere iertare, care nu pune la îndoială, iubirea cățelului vagabond care urmărește omul acasă de la lucru în fiecare seară, bucuros doar că i se permite să meargă lângă el. În Oseim întâlnise Yaw prima fată care avea să-l intereseze vreodată. La școală, cel mai mult îi plăcuseră poeții romantici, și petrecuse nopți întregi în Oseim copiindu-i pe Wordsworth și pe Blake pe frunze pe care le împrăștia în jurul locului de lângă râu unde se ducea fata după apă.

Petrecu o săptămână întreagă făcând acest lucru, știind că vorbele englezilor albi nu însemnau nimic pentru ea, fiindcă nu le putea citi. Știind că trebuia să vină la el ca să afle ce scria pe frunze. Se gândea la asta în fiecare noapte. Cum fata avea să-i aducă un mănunchi de frunze ca el să-i recite „Un vis" sau „Un gând de seară"[1].

În schimb, ea se duse la Edward. Edward îi citi versurile și apoi Edward îi spuse că frunzele erau opera lui Yaw.

– Te place, să știi, zise Edward. Poate într-o zi o să te ceară de nevastă.

Dar fata scutură din cap, plesnind scârbită din limbă.

– Dacă mă mărit cu el, copiii mei o să fie urâți, declară ea.

În seara aceea, întins lângă Edward în camera lui, Yaw ascultă cum prietenul lui cel mai bun îi spunea că îi explicase fetei că o cicatrice nu se moștenește.

Acum, când avea aproape cincisprezece ani, Yaw nu mai știa ce să creadă: dacă e adevărat sau nu.

Semestrul trecu. În iunie, Kwame Nkrumah, un lider politic din Nkroful, înființă Partidul Popular Convenție, iar Edward intră în partid la scurt timp. „Vine independența, fratele meu", îi plăcea să îi spună lui Yaw în serile în care Yaw încă mai venea la cină la el și la soția sa. Asta se întâmpla tot mai rar. Doamna Boahen aștepta al cincilea copil și avea o sarcină dificilă. Atât de dificilă, încât cei doi încetară să mai primească

[1] Poeme de William Blake („A Dream") și William Wordsworth („A Night Thought")

oaspeți. Mai întâi doar pe ceilalți profesori și prieteni din oraș care se aciuaseră pe la ei, dar apoi și Yaw observă că era tot mai puțin binevenit.

Așa că Yaw își luă o fată în casă. Ezitase să aibă alți oameni în casă de când se știa. Putea să-și prepare câteva feluri de mâncare cu destulă pricepere. Putea să-și aducă singur apă și să-și spele rufele. Nu își ținea casa la fel de ordonată pe cât fusese obligat să-și țină camera la școală, dar nici unul dintre aceste lucruri nu îl deranja. Prefera dezordinea și mesele frugale, dacă asta însemna că nu trebuia să aibă altă persoană în casă, care să stea cu ochii pe el.

–Asta-i o prostie! zise Edward. Ești profesor. Se uită lumea la tine toată ziua.

Dar pentru Yaw era diferit. În fața clasei, nu era el însuși. Era un artist, urmând tradiția dansatorilor și povestitorilor din sate. Acasă, era el cu adevărat. Timid și singuratic, mânios și rușinat. Nu voia să-l vadă nimeni acolo.

Edward examină singur toate candidatele, iar la sfârșit Yaw se pricopsi cu Esther, o fată din neamul Ahanta, chiar din Takoradi.

Esther era o fată banală. Poate chiar urâtă. Avea ochii prea mari pentru capul ei și capul prea mare pentru corpul ei. În prima zi de lucru, Yaw o conduse la camera din spatele casei și îi spuse că el își petrecea scriind cea mai mare parte din timp. O rugă să nu îl deranjeze și apoi ieși din cameră și se întoarse la biroul său.

Cartea devenea nedisciplinată. Liderii politici ai mișcării de independență de pe Coasta de Aur, cei Șase Grozavi, se întorseseră cu toții de la studii din America

și Anglia, și din câte își dădea seama Yaw, erau toți precum Edward, răbdători, dar energici, încrezători că independența avea să vină cu adevărat. Yaw citea din ce în ce mai mult despre mișcarea de eliberare a negrilor din America, și era atras de furia care aprindea fiecare frază din cărțile lor. Asta își dorea de la cartea lui. O furie academică. Tot ce părea că poate aduna era un vaiet interminabil.

– Mă scuzați, domnu'.

Yaw ridică privirea din carte. Esther stătea în fața lui, cu mătura lungă confecționată manual cu care insistase să vină, deși Yaw îi spusese că în casa lui există multe mături.

– Nu-i nevoie să vorbești în engleză, spuse Yaw.

– Da, domnu', da' sor-mea a zis că s'teți profesor, că să vorbesc engleză.

Părea îngrozită, cu umerii aduși în față și cu mâinile strângând mătura atât de tare, încât Yaw vedea cum pielea ce acoperea articulațiile degetelor începea să se întindă și să se înroșească. Își dorea să-și fi putut acoperi fața, să o liniștească pe tânăra femeie.

– Înțelegi twi? întrebă Yaw în limba sa maternă, iar Esther dădu aprobator din cap. Atunci, vorbește liber. Auzim destulă engleză și-așa.

Era ca și cum ar fi deschis o poartă. Corpul ei începu să alunece într-o poziție lejeră, iar Yaw își dădu seama că nu cicatricea lui o îngrozise, ci problema limbii, un semn al educației sale, al clasei sale, prin comparație cu a lui. Fusese îngrozită că pentru profesorul cărții albilor avea să fie nevoită să vorbească limba albilor. Acum, eliberată de engleză, Esther zâmbea mai luminos decât

oricine altcineva pe care-l văzuse Yaw de foarte mult timp. Vedea strungăreața mare, mândră, care stătea ca o ușă între cei doi dinți din față ai fetei, și se trezi că își îndreaptă privirea prin ușa aceea, ca și cum putea vedea departe, până în gât, până în stomac, până în căminul sufletului ei.

– Domnu', am terminat de făcut curat în dormitor. Aveți multe cărți acolo. Știați? Le-ați citit pe toate? Știți să citiți în engleză? Domnu, unde țineți uleiu' de palmier? Nu l-am găsit în bucătărie. E o bucătărie drăguță. Ce vreți la cină? Să mă duc la piață? Ce scrieți?

Respirase? Dacă da, Yaw nu auzise. Ascunse paginile cărții sale și le puse deoparte, în timp ce se gândea la ce să spună.

– Fă orice vrei tu la cină. Nu contează ce.

Ea încuviință, aparent deloc nemulțumită că îi răspunsese doar la una dintre întrebări.

– O să fac ciorbă de capră cu ardei, zise ea, cu ochii în pământ, privind de colo colo, ca și cum căuta pe podea vreun gând pe care l-ar fi scăpat pe jos. Mă duc la piață azi. Se uită la el. Vreți să mergeți cu mine la piață?

Deodată, Yaw fu cuprins de mânie sau de emoție. Nu își dădea seama care din ele, așa că alese să răspundă cu mânie.

– De ce să vin la piață cu tine? Nu lucrezi pentru mine? strigă el.

Gura fetei se închise, iar poarta către sufletul ei se ascunse. Își aplecă într-o parte capul și îl privi lung, ca și cum abia atunci își dădu seama că avea un chip, și că acel chip avea o cicatrice. Îl studie încă o clipă, apoi zâmbi din nou.

– Mă gândeam că poate vreți o pauză de la scris. Sor-mea a zis că profesorii sunt foarte serioși pentru că fac toată munca în cap și uneori trebuie să le amintim să-și folosească și corpul. Nu vă folosiți corpul dacă mergeți la piață?

Acum, fu rândul lui Yaw să zâmbească. Esther râse, cu gura larg deschisă, și deodată lui Yaw îi veni dorința stranie de a băga mâna acolo, înăuntru, și a smulge puțin din acea fericire pentru sine, ca să o păstreze mereu cu el.

Se duseră la piață. Femei grase cu copii la sân vindeau supă, porumb, igname, carne. Bărbații și băieții stăteau în picioare, tocmindu-se unii cu alții. Unii vindeau mâncare, alții sculpturi și tobe din lemn. Yaw se opri la ghereta unui băiat care părea cam de treisprezece ani, care sculpta simboluri cu un cuțit într-o tobă. Tatăl băiatului stătea lângă el și îl urmărea cu atenție. Yaw îl recunoscu pe bărbat de la festivalul Kundum care avusese loc cu un an în urmă. Era unul dintre cei mai buni toboșari pe care îi văzuse Yaw, și văzându-l pe bărbat uitându-se lung la fiul său, își dădu seama că își dorea ca băiatul lui să fie și mai bun.

– Vă place să bateți toba? întrebă Esther.

Yaw nu își dădu seama că ea îl privea. Era atât de neobișnuit să fie nevoit să se preocupe de alții. Până la urmă, nu fusese mânios. Doar emoționat.

– Eu? Nu, nu. N-am învățat niciodată.

Ea dădu aprobator din cap. Trase în urma ei capra abia cumpărată, legată cu funie, și din când în când, pe drum, animalul se încăpățâna, își afunda copitele în pământ și împungea aerul cu capul, iar coarnele sale

reflectau lumina. O trăgea cu putere, iar capra behăia, poate la ea, deși poate ar fi făcut așa oricum.

Yaw își dădu seama că ar trebui să spună ceva. Își drese glasul și o privi pe fată, dar cuvintele i se blocară. Ea îi zâmbi.

– Fac o ciorbă foarte bună de capră cu ardei, zise ea.

– Nu mai spune.

– Da, așa de bună, c-o să ziceți c-a făcut-o mama dumneavoastră. Unde-i mama dumneavoastră? întrebă ea pe nerăsuflate.

Capra se opinti și urlă. Esther își mai înfășură o dată funia în jurul încheieturii și trase. Lui Yaw îi veni ideea că ar trebui să se ofere să ducă el capra, dar nu făcu asta.

– Mama mea trăiește în Edweso. N-am mai văzut-o de la șase ani. Se opri. Ea mi-a făcut asta.

Arătă spre cicatrice și își răsuci corpul în așa fel încât fata să o vadă mai bine.

Esther se opri din mers, iar Yaw făcu la fel. Ea îl privi, și pentru o clipă el se temu că fata avea să întindă mâna în încercarea de a-l atinge, dar nu fu așa.

În schimb, zise:

– Sunteți foarte mânios.

– Da, zise el.

Recunoștea asta rareori față de sine, darămite față de altcineva. Cu cât se uita mai mult la sine într-o oglindă, cu cât trăia mai mult singur, cu cât țara pe care o iubea rămânea mai mult sub conducerea colonială, cu atât devenea mai mânios. Iar ținta nebuloasă, misterioasă a mâniei sale era mama sa, o femeie de al cărei chip abia își mai aducea aminte, un chip reflectat însă în cicatricea sa.

– Nu vă stă bine mânios, zise Esther. Mai trase o dată cu sete de funia caprei, iar Yaw o ascultă cum behăie în timp ce amândoi mergeau în fața ei.

Era îndrăgostit de ea. Trecură cinci ani până să-și dea seama, deși poate că știuse din prima zi. Era vară, iar ceața persistentă a căldurii era deasupra lor, atât de omniprezentă încât părea un murmur grav, o căldură pe care o puteai auzi. Yaw nu trebuia să predea în semestrul de vară, așa că avea ore, zile întregi la dispoziție să stea să scrie și să citească. În schimb, de la locul lui de la birou o privea pe Esther făcând curat. Se prefăcea enervat când ea își dădea drumul la noianul de întrebări nesfârșite, dar din acea primă zi, îi răspundea la toate, pe rând. Când nu ploua, stătea afară la umbra unui arbore de mango mare și stufos, în timp ce ea scotea apă din puț. O căra în casă cu două găleți, mușchii umflați ai brațelor sale se flexau, o peliculă de sudoare apărea pe ei, iar când trecea pe lângă el, îi zâmbea, iar strungăreața sa era atât de adorabilă, încât îl făcea să plângă.

Totul îl făcea să plângă. Înțelegea diferențele dintre ei ca două prăpastii, imposibil de trecut. El era bătrân; ea era tânără. El era educat; ea, nu. El era însemnat cu cicatrice; ea era întreagă. Fiecare diferență adâncea tot mai mult prăpastia. Nu exista vreo cale.

Așa că nu vorbea. Seara, ea îl întreba ce voia la cină, la ce lucra, dacă auzise vreo noutate despre mișcarea de independență, dacă se mai gândea să călătorească la studii.

El spunea ce trebuia spus, nimic mai mult.

– *Banku* e prea lipicios azi, spuse ea în timp ce mâncau într-o seară.

La început, ea insistase să ia masa separat, spunând că nu se face să mănânce împreună, ceea ce era destul de adevărat. Dar gândul că ea stătea singură în camera sa și toate întrebările ei nu aveau unde să se ducă îi părea varianta mai rea. Așa că acum, în seara asta, ca în fiecare seară, ea mânca în fața lui Yaw la măsuța lui din lemn.

– E bun, zise el și zâmbi.

Își dorea să fi fost un bărbat frumos, cu pielea netedă precum argila. Dar nu era genul de bărbat care să cucerească o femeie prin simpla lui prezență. Trebuia să facă ceva.

– Nu, mi-a ieșit mai bun altădată. E-n regulă. Nu trebuie să-l mâncați dacă nu vă place. Vă fac altceva. Ați vrea supă?

Dădu să-i strângă farfuria, așa că el o ținu la loc.

– E bun, zise din nou, mai energic.

Se întrebă ce ar fi trebuit să facă s-o cucerească. În ultimii cinci ani, ea îl făcuse să se deschidă tot mai mult. Punându-i întrebări despre studii, despre Edward, despre trecut.

– Ai vrea să vii la Edweso cu mine? întrebă Yaw. Să merg în vizită la mama?

Imediat ce spuse asta, îi păru rău. Ani de zile, Esther insistase ca el să se ducă, dar el fie o evitase, fie o ignorase. Acum, iubirea îl adusese la disperare. Nici măcar nu știa dacă Nebuna din Edweso mai trăia.

Esther părea nehotărâtă.

– Vreți să vin?

– În caz că am nevoie de cineva să-mi facă de mâncare pe drum, zise el iute, încercând să păstreze aparențele.

După o clipă de gândire, fata încuviință. Pentru prima dată de când o întâlnise, nu mai avea alte întrebări.

Erau două sute șase kilometri între Takoradi și Edweso. Yaw știa fiindcă simțea fiecare kilometru ca pe o piatră înfiptă în gâtul său. Două sute șase pietre strânse în gură, ca să nu poată vorbi. Chiar și atunci când Esther îi punea vreo întrebare, cum ar fi cât mai aveau de mers, cum avea să-i explice prezența oamenilor din sat, ce avea să-i spună mamei sale când o vedea, pietrele îi blocau cuvintele. Într-un sfârșit, și Esther tăcu.

El își amintea atât de puțin din Edweso, așa că nu își dădu seama dacă se schimbase ceva. Când ajunseră în oraș, fură întâmpinați mai întâi de o căldură înăbușitoare, cu razele soarelui întinse ca o pisică după somn. Doar câțiva oameni stăteau în piață în ziua aceea, dar cei care erau acolo se holbau fără fereală, șocați fie la vederea vehiculului, fie a străinilor.

– La ce se uită? șopti Esther, jalnic. Era îngrijorată pentru propria persoană, că oamenii aveau să creadă că e necuviincios ca ei doi să călătorească împreună, necăsătoriți. Încă nu îi spusese acest lucru, dar el îl sesiza în felul în care ea mergea cu ochii în pământ în spatele lui.

Nu după mult timp, un băiețel care probabil nu avea mai mult de patru ani și care ținea tivul pânzei în care era înfășurată mama sa, arătă cu degetul lui micuț spre Yaw.

– Uite, mami, ce față! Ce față!

Tatăl băiatului, care stătea de cealaltă parte a sa, îl apucă iute de mână.

– Încetează cu prostiile! îl admonestă el, dar apoi se uită cu mai multă atenție de-a lungul liniei desenate de degetul micuțului.

Se apropie de Yaw și de Esther, unde stăteau aceștia, nesiguri, ținând fiecare câte o plasă.

– Yaw? întrebă el.

Yaw lăsă plasa să cadă pe pământ și se apropie de bărbat.

– Da? zise el. Mi-e teamă că nu reținem cine ești.

Ridică mâna la frunte pentru a-și feri ochii de soare, dar curând o întinse din nou ca să-i strângă mâna bărbatului.

– Mi se spune Kofi Poku, spuse bărbatul, strângându-i mâna la rândul său. Aveam vreo zece ani când ai plecat. Ea e nevastă-mea, Gifty, și băiatul meu, Henry.

Yaw dădu mâna cu toți, apoi se întoarse către Esther.

– Ea e... ea e Esther, zise el.

Iar Esther dădu și ea mâna cu toți.

– Presupun că ai venit aici s-o vezi pe Nebuna, spuse Kofi Poku înainte să-și dea seama de greșeala comisă. Își duse mâna la gură. Îmi pare tare rău. Vreau să spun Ma Akua.

Yaw își dădu seama, din felul în care ochii lui Kofi Poku se mișcară cercetător și gura îi încetini, că acesta nu trebuise să-i spună pe nume mamei sale de ani de zile. Poate chiar niciodată. Din câte știa Yaw, Nebuna din Edweso își căpătase porecla, pare-se, chiar dinainte să se nască el.

– Nu-ți face griji, zise Yaw. Am venit s-o vedem pe mama, da.

Chiar atunci, soția lui Kofi Poku se aplecă să-i șoptească ceva la ureche, iar sprâncenele bărbatului se ridicară, luminându-i chipul. Când vorbi, fu ca și cum lui îi venise de fapt ideea respectivă.

– Cred că sunteți foarte obosiți de pe drum, tu și soția ta. Eu și nevastă-mea am vrea să stați cu noi. Vă pregătim noi cina.

Yaw începu să scuture din cap, dar Kofi Poku dădu din mână, ca și cum încerca să-i contracareze refuzul lui Yaw cu al său.

– Insist. În plus, mama ta e trează la cele mai ciudate ore. N-ar fi bine să te duci la ea azi. Așteaptă până mâine-seară. O să trimitem pe cineva s-o anunțe că vii.

Cum puteau să refuze? Yaw și Esther se gândiseră să meargă direct la casa lui Akua și să rămână acolo, dar în schimb parcurseră distanța de un kilometru și jumătate dintre piața orașului și casa lui Poku. Când ajunseră acolo, ceilalți copii ai lui Kofi Poku, trei fete și un băiat, începeau să mănânce de seară. Una dintre fete, cea mai înaltă și mai subțire, stătea în fața unui mojar uriaș. Băiatul ținea pisălogul, care era aproape de două ori cât el. Îl ținea drept în sus și apoi îl trântea imediat ce mâna fetei terminase de întors *fufu* din mojar, abia evitând impactul.

– Salut, copiii mei, îi strigă Kofi Poku, și toți copiii se opriră din ceea ce făceau și se ridicară să-și întâmpine părinții, dar când îl văzură pe Yaw, își potoliră glasurile și făcură ochii mari.

Cea care părea cea mai mică dintre fete, cu câte două pufuri de păr de o parte și de alta a capului, trase de cracul pantalonului fratelui său.

– Băiatul lu' Nebuna, șopti ea.

Însă toți o auziră, iar Yaw știu acum cu siguranță că povestea sa devenise o legendă în orașul natal.

Toți rămaseră în picioare, jenați un minut, apoi Esther luă pisălogul de la băiatul cel mare cu brațele ei mari și musculoase și lovi iute *fufu* din mojar până să aibă cineva timp să gândească sau să reacționeze. Bila de *fufu* se turti, iar bățul pentru *fufu* căzu cu o bufnitură pe podeaua de humă.

– Ajunge! strigă Esther după ce se întoarseră cu toții să o privească. Nu a suferit destul omul ăsta ca să se întoarcă acasă la așa ceva? întrebă ea.

– Vă rog s-o scuzați pe fetița mea, spuse doamna Poku, folosindu-și propriul glas ca să vorbească în loc de al bărbatului său, pentru prima dată de când o cunoscuseră. Doar că au auzit și ei poveștile. Nu o să mai facă greșeala asta din nou.

Se întoarse, își lăsă privirea să zăbovească asupra fiecăruia dintre cei cinci copii, chiar și asupra celui mic de la picioarele sale, și aceștia înțeleseră repede, fără să mai fie nevoie de altă explicație.

Kofi Poku își drese glasul și le făcu semn celor doi să-l urmeze la locurile lor. Până acolo, Yaw șopti: „Mulțumesc", iar Esther ridică din umeri.

– Lasă-i să creadă că eu sunt nebuna, zise Esther.

Se așezară la masă. Copiii îi serviră, speriați, dar amabili. Kofi Poku și soția sa le spuseră la ce să se aștepte de la mama lui Yaw.

– Locuiește doar cu o fată în casă în locul acela pe care l-a construit tatăl tău pentru ea la marginea orașului. Rareori mai iese din casă, deși uneori o vezi afară, îngrijind de grădină. Are o grădină minunată. Soția mea se duce deseori să admire florile care cresc acolo.

– Vorbește când o vezi? o întrebă Yaw pe doamna Poku.

Femeia scutură din cap.

– Nu, dar mereu e amabilă cu mine. Chiar îmi dă flori să iau acasă. Le pun la fete în păr înainte să mergem la biserică, și cred că o să le aducă o căsnicie bună.

– Nu-ți face griji, spuse Kofi Poku. Sunt sigur că o să te cunoască. Inima ei o să te cunoască. Soția lui și Esther încuviințară amândouă din cap, iar Yaw întoarse privirea.

Era întuneric în curte, dar căldura nu scăzuse, doar se transformase, în bâzâitul țânțarilor și zumzăitul altor insecte.

Yaw și Esther își terminară mâncarea. Mulțumiră. Fură conduși în camera lor, unde Esther insistă să doarmă pe podea în timp ce Yaw primi salteaua, una tare și plină de arcuri, care îi dădu de furcă spatelui său. Și așa dormiră acolo.

Petrecură dimineața pregătindu-se, plimbându-se prin Edweso și mâncând de multe ori. Li se spusese că mama lui Yaw dormea rareori și părea să prefere serile, nu diminețile. Așa că rămaseră în așteptare. Esther mai ieșise din Takorado o singură dată în viață, iar lui Yaw îi plăcea să vadă mirarea din ochii ei în timp ce cuprindeau stranietatea acestui oraș nou.

Toată lumea credea că erau căsătoriți. Yaw nu îi corectă și, spre încântarea lui, nici Esther, deși Yaw se întreba dacă asta nu cumva se datora mai curând politeții ei, și nu dorinței. Îi era prea teamă să întrebe.

Curând, cerul începu să se întunece, și cu fiecare nuanță nouă, stomacul lui Yaw începea să se strângă. Esther se tot uita la el cu atenție, cercetându-i chipul ca și cum în el se găseau instrucțiuni despre felul în care să se simtă și ea.

– Nu-ți fie teamă, zise ea.

De când se cunoscuseră, cu cinci ani în urmă, Esther fusese cea care îl încurajase să se întoarcă acasă. Spunea că are de-a face cu iertarea, însă Yaw nu era sigur că el credea în iertare. Cel mai mult auzea cuvântul în puținele zile în care mergea la biserica albilor cu Edward și doamna Boahen, și uneori cu Esther, așa că începuse să i se pară un cuvânt pe care albii îl aduseseră cu ei când sosiseră prima dată în Africa. Un truc pe care creștinii lor îl învățaseră și despre care le vorbeau tare și liber oamenilor de pe Coasta de Aur. Iertare, strigau, în timp ce își săvârșeau relele. Când era mai tânăr, Yaw se întreba de ce nu propovăduiau că oamenii trebuie să evite să mai săvârșească rele cu totul. Dar cu cât înainta în vârstă, cu atât înțelegea mai bine. Iertarea era un act realizat după faptă, o bucată din viitorul faptei rele. Iar dacă omului îi îndrepți ochiul spre viitor, e posibil să nu mai vadă ce lucruri îl vatămă în prezent.

Când se făcu în sfârșit seară, Kofi Poku îi conduse pe Yaw și pe Esther la casa mamei lui Yaw de la marginea orașului. Yaw o recunoscu imediat după plantele luxuriante care îi creșteau în grădină. Culori pe care

Yaw nu le mai văzuse vreodată înfloreau pe tije lungi și verzi, ce foșneau din pricina vântului sau a vietăților care mișunau sub ele.

– Aici vă las, spuse Kofi Poku.

Nici nu ajunseseră încă la ușă. Pentru orice familie, în orașul acesta și în multe altele, ar fi fost considerată o impolitețe din partea unui localnic să fie atât de aproape de casa cuiva și să nu dea bună ziua stăpânului casei, însă Yaw văzu jena de pe chipul bărbatului, așa că îi făcu cu mâna și îi mulțumi din nou în timp ce acesta se îndepărta.

Ușa de la casă era deschisă, dar Yaw tot bătu de două ori, cu Esther în spatele său.

– Bună ziua? se auzi un glas confuz. O femeie care arăta mai bătrână decât Yaw, cărând un castron de lut, coti pe după casă. Când îl văzu pe Yaw, văzu cicatricea, rămase cu gura căscată, iar castronul căzu pe jos, spărgându-se, împrăștiind bucăți de lut roșu de la ușă până în grădină. Bucățele de lut pe care nu aveau să le mai găsească, bucățele care aveau să fie înghițite în țărâna aceea din care se născuseră și ei.

Femeia striga.

– Slavă Domnului pentru toată mila Sa! Slavă Domnului că e în viață! Domnul nostru nu doarme! Femeia dansa în jurul camerei. Bătrâno, Dumnezeu ți-a adus băiatul! Bătrâno, Dumnezeu ți-a adus băiatul ca să nu trebuiască să te duci în Asamando fără să-l vezi. Bătrâno, vino de vezi! urla ea.

În spatele său, Yaw o auzea pe Esther bătând din palme în semn de laudă mai moderată. Nu se întoarse,

dar știu că ea zâmbea luminos, iar căldura acelui gând îl făcu să prindă curaj să mai facă un pas în încăpere.

– Nu mă aude? mormăi femeia pentru sine, întorcându-se brusc spre dormitor.

Yaw se mișca și el, mai întâi urmărind-o pe femeie, apoi continuând drept până ajunse în sufragerie. Mama lui se așeză în colț.

– Deci, te-ai întors în sfârșit acasă, zise ea, zâmbind.

Dacă el nu ar fi știut deja că femeia din casa aceasta era mama lui, nu ar fi știut privind-o. Yaw avea cincizeci și cinci de ani, ceea ce însemna că ea avea șaptezeci și șase, dar părea mai tânără. Ochii săi aveau privirea lipsită de povară a tinereții, iar zâmbetul îi era generos, dar înțelept. Când se ridică, spatele îi era drept, oasele nu-i erau gârbovite încă de greutatea fiecărui an. Când merse spre el, membrele sale erau fluide, deloc înțepenite, iar încheieturile nu se opreau vreo clipă. Iar când îl atinse, când îi luă mâinile într-ale sale, în mâinile sale distruse, pline de cicatrici, când îi frecă dosul palmelor cu degetele ei mari, strâmbe, el simți cât de moi erau arsurile ei, foarte moi.

– Fiul s-a întors în sfârșit acasă. Visele nu te lasă și se împlinesc. Nu te lasă.

Ea îi ținea mâinile în continuare. În ușă, slujnica își drese glasul. Yaw se întoarse și le văzu pe ea și pe Esther stând acolo și zâmbindu-le cu gura până la urechi.

– Bătrâno, punem masa! strigă femeia. Yaw se întrebă dacă glasul ei era întotdeauna atât de zgomotos sau dacă era astfel pentru el.

– Te rog, nu te deranja, o rugă el.

– Ha? Fiul se întoarce acasă după toți anii ăștia, și maică-sa să nu taie o capră?

Își supse dinții ieșind pe ușă.

– Și tu? o întrebă Yaw pe Esther.

– Cine-o să fiarbă ignama în timp ce femeia taie capra? întrebă ea, cu un glas parcă pus pe șotii.

Yaw le privi ducându-se, și pentru prima dată se emoționă. Deodată, simți ceva ce nu mai simțise de foarte, foarte mult timp.

– Ce faci? strigă el, fiindcă maică-sa îi pusese mâna pe cicatrice, trecându-și degetele peste pielea distrusă pe care numai el o atinsese de aproape jumătate de secol.

Ea continuă, nedescurajată de mânia din vocea lui. Își duse degetele arse de la sprânceana pierdută la obrazul ieșit în relief, la bărbia plină de cicatrici. Atinse totul, și abia după ce ea termină, începu Yaw să plângă.

Ea îl trase cu sine la pământ, îi luă capul și-l duse la piept și începu să cânte încet, monoton: „Băiatu' me-eu! Băiatu' me-eu! Băiatu' me-eu! Băiatu' meu!"

Cei doi rămaseră astfel mult timp, și după ce Yaw vărsă mai multe lacrimi decât vărsase vreodată, după ce mama sa isprăvi de strigat numele lui în lume, el se dezlipi de ea ca s-o privească.

– Spune-mi povestea despre cum mi-am căpătat cicatricea, zise el.

Ea oftă.

– Cum să-ți spun povestea cicatricei tale fără să-ți spun mai întâi povestea viselor mele? Și cum să vorbesc despre visele mele fără să vorbesc despre familia mea? Familia noastră?

Yaw aşteptă. Mama lui se ridică de pe pământ şi îi făcu semn să facă şi el la fel. Arătă spre un scaun de pe o latură a camerei, iar ea se aşeză pe scaunul din cealaltă parte. Privi peretele din spatele capului lui Yaw.

– Înainte să te naşti, am început să am vise rele. Visele începeau la fel – o femeie făcută din foc venea să mă viziteze. În braţe, ţinea cei doi copii ai ei, de foc, dar apoi copiii dispăreau şi femeia îşi întorcea mânia asupra mea.

– Încă dinainte să înceapă visele, nu-mi era bine. Mama mea a murit de mâna Misionarului de la şcoala din Kumasi. O ştii?

Yaw scutură din cap. Nu mai auzise asta până atunci, şi chiar dacă ar fi auzit, ar fi fost prea mic ca să-şi amintească.

– Misionarul m-a crescut. Singurul meu prieten a fost un şaman. Am fost mereu o fetiţă tristă, fiindcă nu ştiam cum e să fii altfel. Când m-am măritat cu taică-tău, am crezut că pot să fiu fericită, şi când le-am avut pe surorile tale...

Aici, glasul său se curmă, dar ea ridică din umeri şi începu din nou.

– Când le-am avut pe surorile tale, am crezut că sunt fericită, dar apoi am văzut un alb arzând în piaţa din Edweso şi au început visele. Apoi a început războiul, şi visele s-au făcut mai rele. Taică-tău s-a întors fără un picior, şi visele s-au făcut mai rele. Te-am făcut pe tine, şi tristeţea nu a încetat. Am încercat să mă lupt cu somnul, dar eu sunt om, iar somnul nu e. Nu eram pe potriva lui. În somn într-o noapte, am dat foc la colibă. Se spune că tatăl tău nu a putut salva decât unul, pe tine. Dar asta nu e cu totul adevărat. M-a salvat şi

pe mine de cei din oraș. Mulți ani mi-am dorit să nu fi făcut asta.

– Mă lăsau să te văd doar ca să-ți dau de mâncare. Apoi te-au trimis departe și nu mi-au spus unde. Am trăit în casa asta cu Kukua din ziua aia și până azi.

Ca și cum ar fi fost chemată, Kukua, slujnica cea bătrână, intră cu vin. Îl servi pe Yaw mai întâi și apoi pe mama sa, dar femeia refuză. Kukua plecă la fel de tăcută cum intrase.

Yaw bău din vin de parcă era apă. Când vasul rămase gol la picioarele sale, își întoarse din nou atenția asupra mamei sale. Ea trase adânc aer în piept și începu din nou.

– Visele nu au încetat. Nici după foc, nici până în ziua de azi. Am început s-o cunosc pe femeia din foc. Uneori, ca în noaptea focului, mă ducea la ocean în Cape Coast. Uneori mă ducea la o plantație de cacao. Uneori, în Kumasi. Nu știam de ce. Voiam răspunsuri, așa că m-am întors la școala misionară să întreb de familia mamei. Misionarul mi-a spus că arsese toate lucrurile mamei, dar a mințit. Păstrase un lucru pentru sine.

Mama lui scoase colierul Effiei de la gât atunci și i-l întinse lui Yaw. Strălucea negru în palma ei. El îl atinse și îi simți netezimea.

– Am dus colierul la fiul șamanului să fac ofrandă strămoșilor noștri ca să înceteze să mă mai pedepsească. Pe atunci, Kukua avea vreo paisprezece ani. Când am făcut ritualul, fiul șamanului s-a oprit. I-a dat drumul brusc colierului din mână și a zis: „Știi că ai răul în sânge?“ M-am gândit că vorbește despre mine, despre lucrurile pe care le-am făcut, așa că am încuviințat. Dar apoi a zis: „Lucrul acesta pe care-l duci cu tine nu îți

aparține". Când i-am spus despre vise, mi-a zis că femeia din foc era o străbunică care s-a întors să mă viziteze. A zis că piatra neagră i-a aparținut și că de-asta se făcea fierbinte în mâna lui. A zis că dacă o ascultam, avea să-mi spună de unde vin. A zis să mă bucur că eram aleasă.

Yaw se înfurie din nou. De ce să se bucure că era aleasă, dacă acum era o femeie distrusă, iar el, un bărbat distrus? Cum să fie mulțumită cu viața asta?

Mama sa îi simți probabil furia. Bătrână cum era, se duse la el și îngenunche în fața lui. Yaw își dădu seama că femeia plângea când i se udară tălpile.

Ea ridică privirea către el și zise:

– Nu mă pot ierta pentru ce-am făcut. Nu o s-o fac. Dar când am ascultat poveștile femeii din foc, am început să înțeleg că șamanul avea dreptate. Avem răul în sânge. Sunt oameni care au făcut rău, fiindcă nu au văzut urmarea răului. Ei nu au avut mâinile astea arse ca să-i prevină.

Ea îi întinse mâinile, iar el le privi cu atenție. Îi recunoscu pielea în propria lui piele.

– Ce știu acum, fiule: Răul naște rău. Crește. Se preschimbă, așa încât uneori nu vezi că răul din lume a început ca răul din casa ta. Îmi pare rău că ai suferit. Îmi pare rău pentru felul în care suferința ta aruncă o umbră peste viața ta, peste femeia cu care ai să te însori, peste copiii pe care mai trebuie să-i ai.

Yaw o privi uimit, dar ea zâmbi doar.

– Când cineva face un lucru rău, că ești tu sau sunt eu, că e mamă sau tată, că e omul de pe Coasta de Aur sau omul alb, e ca un pescar ce-și întinde plasele în apă. Ține doar un pește sau doi de care are nevoie să se

hrănească și îi pune pe ceilalți la loc în apă, gândindu-se că viețile lor au să se întoarcă la normal. Nimeni nu uită că a fost odată prins, chiar dacă acum e liber. Dar, Yaw, tu trebuie totuși să-ți îngădui să fii liber.

Yaw o ridică pe mama sa de pe pământ și o luă în brațe în timp ce ea incanta în continuare cu glas monoton: „Fii liber, Yaw. Fii liber". El o îmbrățișă, uimit de cât de ușoară era.

Curând, Esther și Kukua intrară aducând oală după oală cu mâncare. Îi serviră pe Yaw și pe mama sa până târziu în noapte. Apoi mâncară până când se ivi soarele.

SONNY

Închisoarea îi dădea lui Sonny răgaz să citească. Folosi orele dinainte să vină mama lui și să-l scoată pe cauțiune pentru a răsfoi *Sufletele negrilor*[1]. Îl mai citise de patru ori și încă nu se plictisise. Îi reafirma scopul pentru care se afla acolo, pe o bancă de fier, într-o celulă de fier. De fiecare dată când simțea inutilitatea muncii sale de la Asociația Națională pentru Progresul Persoanelor de Culoare[2], frunzărea paginile ponosite ale cărții, iar acest lucru îi întărea hotărârea.

– Nu ți s-a urât de asta? zise Willie când dădu buzna pe ușile secției de poliție.

Într-o mână își ținea haina zdrențăroasă, iar în cealaltă, o mătură. Făcea curat în casele din Upper East Side de când se știa Sonny, și nu avea încredere în măturile pe care le aveau albii, așa că venea întotdeauna cu a ei, cărând-o de la o stație de metrou la alta, de pe stradă până în casă. Pe când era adolescent, mătura aceea îl

---

[1] *The Souls of Black Folk*, eseu sociologic al scriitorului american W.E.B. Du Bois (1868–1963)

[2] NAACP, organizație pentru drepturile civile din Statele Unite, înființată în 1909 în scopul de a asigura drepturi egale pentru persoanele de culoare

făcea pe Sonny să se rușineze nespus, văzând-o pe mama sa cărând-o peste tot ca pe o cruce. Dacă o ținea în mână în zilele în care îi striga numele în timp ce el se juca baschet cu prietenii, se lepăda de ea precum Petru.

– Carson! striga ea, iar, în timp ce el îi răspundea cu tăcere, se gândea că avea dreptate să nu-i răspundă, fiindcă i se zicea de prea mult timp „Sonny".

O mai lăsa să strige „Carson" de câteva ori înainte să spună în sfârșit: „Ce?" Știa că avea să plătească pentru asta când se întorcea acasă. Știa că mama sa avea să scoată Biblia și să-și strige rugăciunile pentru el în gura mare, dar făcea asta oricum.

Sonny luă *Sufletele negrilor* în timp ce ofițerul deschidea ușa. Le făcu semn cu capul celorlalți bărbați care fuseseră arestați în timpul marșului și trecu pe lângă mama sa.

– De câte ori trebe să te-azvârle în pușcărie, ha? strigă Willie după el, dar Sonny își văzu de drum.

Nu era ca și cum nu s-ar fi întrebat și el același lucru de o sută de ori sau mai bine. De câte ori se putea ridica de pe podeaua murdară a unei celule? Câte ore putea să petreacă la marș? Câte vânătăi putea să adune de la poliție? Câte scrisori putea să le trimită primarului, guvernatorului, președintelui? De câte zile mai era nevoie ca să se schimbe ceva? Și când avea să se schimbe, chiar avea să se producă o schimbare? Avea să fie oare America diferită în vreun fel, sau în mare parte aceeași?

Pentru Sonny, problema Americii nu era segregarea, ci faptul că de fapt nu puteai să obții segregare. Sonny încerca să scape de albi de când se știa, dar, chiar așa mare cum era țara asta, nu aveai unde să te duci.

Nici măcar în Harlem, unde albii deținеau cam tot ce vedeai cu ochii sau atingeai cu mâna. De fapt, Sonny voia Africa. Marcus Garvey[1] avusese dreptate. Liberia și Sierra Leone, două eforturi care fuseseră un lucru bun, măcar în teorie. Problema era că în practică lucrurile nu mergeau la fel ca în teorie. Practica segregării încă însemna că Sonny trebuia să vadă albi pe locurile din față din fiecare autobuz în care se suia, că i se spunea „băiete" de prea mulți mucoși albi. Practica segregării însemna că trebuia să simtă separarea de ceilalți ca pe o inegalitate, iar *asta* nu putea suporta.

– Carson, cu tine vorbesc! strigă Willie.

Sonny știa că nu era niciodată prea mare ca să încaseze una după ceafă, așa că se întoarse cu fața la maică-sa.

– Ce?

Ea îl privi cu asprime, iar el îi întoarse privirea. În primii ani din viața lui, nu fuseseră decât el și Willie. Oricât s-ar fi străduit, Sonny nu reușea să evoce imaginea tatălui său, și încă nu o iertase pe mama sa pentru asta.

– Ești un căpos și-un prost, zise Willie, acum trecând pe lângă el. Tre' să nu mai stai atâta la închisoare și să stai mai mult cu copiii tăi. Asta tre' să faci.

Mormăi ultima parte în așa fel încât Sonny abia s-o poată auzi, dar el ar fi știut ce spunea ea chiar dacă nu ar fi rostit efectiv cuvintele. Era supărat pe ea, fiindcă nu avea tată, iar ea era supărată pe el, fiindcă devenise la fel de absent ca tatăl său.

---

[1] Activist al drepturilor omului (1887–1940), care considera că negrii trebuie să se întoarcă pe pământurile strămoșești din Africa; a promovat dezvoltarea Liberiei în acest scop.

*

Sonny făcea parte din echipa de locuințe a Asociației Naționale pentru Progresul Persoanelor de Culoare. O dată pe săptămână, el și ceilalți bărbați și femei din echipă mergeau în tot felul de cartiere din Harlem și îi întrebau pe oameni cum o duc.

– Avem atâția gândaci și șobolani, că tre' să ținem periuța de dinți în frigider, se plânse o mamă.

Era ultima vineri din lună, iar Sonny încă suferea de durerea de cap de după noaptea de joi. „Mm-hmm", îi spuse el femeii, ștergându-și fruntea cu o mână, ca și cum putea absorbi puțin din durerea care îi pulsa acolo. În timp ce ea vorbea, Sonny se prefăcea că ia notițe în carnet, dar era același lucru pe care îl auzise în ultima casă, și în cea de dinaintea aceleia. De fapt, Sonny putea să nu meargă în nici un apartament, și tot ar fi știut ce aveau de spus locatarii. El, Willie și sora lui, Josephine, locuiseră în condiții ca acestea, și mult mai rele.

Își amintea limpede vremea în care cel de-al doilea soț al mamei sale, Eli, plecase și luase banii de chirie cu el. Sonny o ținuse pe micuța Josephine în brațe în timp ce mergeau din stradă în stradă, rugându-se de toți cei pe care-i întâlneau să îi primească. Ajunseseră într-un apartament în care locuiau patruzeci de persoane, printre care și o bătrână bolnavă, care își pierduse controlul intestinelor. În fiecare noapte, femeia stătea într-un colț, tremurând și plângând și umplându-și pantofii cu rahat. Apoi șobolanii veneau și îl mâncau.

O dată, când mama sa fusese disperată, îi dusese să stea într-unul din apartamentele din Manhattan în care

făcea curat în timp ce familia respectivă era în vacanță. Apartamentul avea șase dormitoare pentru doar două persoane. Sonny nu știa ce să facă în tot acel spațiu. Își petrecuse toată ziua în camera cea mai mică, prea speriat să atingă ceva, știind că mama sa avea să fie nevoită să-i șteargă amprentele dacă lăsa vreunele.

– Nenea, poți să mă ajuți? zise un băiat.

Sonny lăsă carnetul în jos și se uită la el. Era mic, dar ceva din privirea lui îi spuse lui Sonny că era mai mare decât părea, că avea în jur de paisprezece sau cincisprezece ani. Băiatul se duse la femeie și îi puse o mână pe umăr. Se uită lung la Sonny mai mult timp, așa că Sonny avu timp să-i studieze ochii. Erau cei mai mari ochi pe care Sonny îi văzuse vreodată la un bărbat sau la o femeie, cu gene precum picioarele lungi și fascinante ale unui păianjen înfricoșător.

– Nu poți, nu? zise băiatul. Clipi de două ori iute, apoi, privind cum i se descâlceau genele sale picioare de păianjen, Sonny fu cuprins deodată de frică. Nici măcar atâta lucru nu ești în stare să faci? continuă băiatul.

Sonny nu știa ce să spună. Știa doar că trebuia să plece de acolo.

Glasul băiatului îi răsună lui Sonny în cap tot restul săptămânii, al lunii, al anului. Ceruse să fie mutat din echipa de locuințe ca să nu-l mai revadă.

„Nici măcar atâta lucru nu ești în stare să faci?"

Sonny fu arestat la alt marș. Și apoi la altul. Și apoi la altul. După a treia arestare, când Sonny era deja cu cătușele la mâini, unul dintre polițiști îi trase un pumn în figură. În timp ce ochiul începea să i se umfle și să i se închidă, Sonny își țuguie buzele ca și cum ar fi vrut

să scuipe, dar polițistul îl privi în ochiul teafăr, scuturâ din cap și zise:

– Dacă faci asta, azi ești mort.

Mama lui îi văzu chipul și începu să plângă.

– Nu pentru asta am plecat din Alabama! zise ea.

Sonny trebuia să meargă la ea acasă pentru cina de duminică, dar nu se duse. Nu se duse nici la muncă în săptămâna aceea.

„Nici măcar atâta lucru nu ești în stare să faci?"

Reverendul George Lee din Mississippi fu împușcat mortal în timp ce încerca să se înregistreze pentru alegeri.

Rosa Jordan fu împușcată în timp ce mergea cu un autobuz, recent desegregat, în Montgomery, Alabama. Era însărcinată.

„Nici măcar atâta lucru nu ești în stare să faci?"

Sonny tot nu se duse la muncă. În schimb, ședea pe o bancă lângă bărbatul care mătura frizeriile de pe Seventh Street. Nu cunoștea numele bărbatului. Îi plăcea doar să stea de vorbă cu el. Poate era faptul că bărbatul ținea în mână o mătură, ca mama sa. Cu el putea discuta într-un fel în care nu fusese în stare vreodată să discute cu ea.

– Ce faci când te simți deznădăjduit? întrebă Sonny.

Bărbatul trase adânc din țigara Newport.

– Asta ajută, zise el, fluturând țigara în aer. Scoase o punguță de hârtie cerată din buzunar și i-o puse lui Sonny în palmă. Când aia n-ajută, merge cu asta, zise el.

Sonny se jucă puțin cu punguța. Nu vorbi, așa că măturătorul își luă curând mătura și plecă. Sonny rămase pe bancă aproape o oră, trecând punguța de la un deget la altul, gândindu-se la ea. Se gândi la ea în timp

ce merse cele zece cvartale până acasă. Se gândi la ea în timp ce își prăjea un ou pentru cină. Dacă nimic nu schimba nimic, atunci poate el era cel care trebuia să facă o schimbare. La jumătatea după-amiezii următoare, Sonny nu se mai gândea la ea.

Sună la Asociația Națională pentru Progresul Persoanelor de Culoare și își dădu demisia înainte să arunce punguța la toaletă.

– Cum o să te descurci cu banii? îl întrebă Josephine pe Sonny.

Nu își mai putea păstra apartamentul acum, că nu mai avea venituri, așa că stătea în casa mamei sale până ce rezolva ceva.

Willie stătea în fața chiuvetei, spălând vase și fredonând melodii gospel. Fredona cel mai tare când voia să pară că nu trăgea cu urechea.

– O să mă descurc eu. Mereu mă descurc, nu-i așa?

Vocea sa era o provocare, iar Josephine nu o acceptă, lăsându-se pe spate pe scaun și tăcând deodată. Mama sa fredonă puțin mai tare și începu să spele vasele pe care le avea în mână.

– Să te ajut cu alea, mami, zise Sonny, ridicându-se de pe scaun.

Imediat, ea începu să se ia de el ca să știe că ascultase de fapt.

– A venit ieri p-aici Lucille și întreba de tine, zise Willie. Sonny mormăi. Cred c-ar trebui să-i dai un telefon fetii.

– Știe un' să mă găsească când vrea.

– Și Angela sau Rhonda? Și ele știu un' să te găsească? Se pare că știu să vină la mine acasă numai când *nu ești* tu aici.

Sonny mormăi din nou.

– Nu tre' să le dai nimic, mami, zise el.

Mama sa pufni. Încetă să mai fredoneze și începu să cânte în schimb. Sonny știa că trebuia să scape din apartament, și asta repede. Dacă femeile lui se țineau după el și maică-sa cânta gospel, era cazul să-și găsească un loc unde să stea.

Se duse să se vadă cu prietenul său Mohammed în legătură cu un loc de muncă.

– Ar trebui să intri în Națiunea Islamului[1], omule, spuse Mohammed. Uită de NAACP. Ăia nu fac nimic.

Sonny acceptă un pahar cu apă de la fata cea mare a lui Mohammed. Ridică din umeri la spusele prietenului său. Mai avuseseră această discuție. Sonny nu putea să intre în Națiunea Islamului cât timp maică-sa era o creștină ferventă. Avea să-l toace la cap la nesfârșit pe tema asta. În plus, zilele de stat în spatele bisericii la care mergea mama sa nu îl lăsaseră imun la ideile despre furia lui Dumnezeu. Nu era genul de lucru pe care voiai să-l atragi.

– Nici Islamul nu face mare brânză, zise el.

Numele prietenului său Mohammed fusese înainte Johnny. Se cunoscuseră pe când trăgeau la coș pe terenurile din tot Harlemul când erau mici, și își păstraseră

[1] Organizație religioasă înființată în Statele Unite în anul 1930, care promovează bunăstarea persoanelor de culoare

prietenia chiar și după ce zilele de jucat baschet luară sfârșit, și talia li se îngroșă.

Când se cunoscuseră, Sonny încă răspundea la „Carson", dar pe teren îi plăcea rapiditatea, ușurința lui „Sonny", așa că adoptase acel nume ca fiind al său. Mama sa îl detesta. Știa că era din cauză că tatăl său îi spunea așa, dar Sonny nu știa nimic despre tatăl său, așa că nu simțea nici o emoție legată de acest nume, decât glasul celorlalți copii strigând: „Da, Son! Da, Sonny!" când dădea câte un coș.

– E cam secetă în oraș, Sonny, zise Mohammed.

– Tre' să știi ceva. Orice, omule.

– Câtă școală ai? întrebă Mohammed.

– Câțiva ani, zise Sonny. De fapt, nu își amintea să fi terminat vreun an într-un singur loc, atât de mult chiulise, se mutase, fusese exmatriculat. Într-un an, din pură disperare, mama sa încercase să-l bage la o școală elegantă pentru albi din Manhattan. Intrase în birou, purtând ochelari și ținând în mână cel mai bun stilou pe care îl avea. În timp ce Sonny se uita la clădirea imaculată, curată și strălucitoare, cu copii albi îmbrăcați elegant care intrau și ieșeau extrem de liniștiți, se gândi la școlile sale, cele din Harlem, în care tavanul se prăbușea și era o duhoare de nedescris, și se miră că amândouă instituțiile puteau fi numite „școli". Sonny își amintea cum funcționarii de la școala albilor o întrebaseră pe mama sa dacă dorea cafea. Îi spuseseră că nu era posibil ca el să meargă acolo. Pur și simplu, nu era posibil. Sonny își amintea cum Willie îi strângea mâna într-a ei în timp ce mergeau pe jos înapoi spre Harlem,

ștergându-și lacrimile cu cealaltă. Ca s-o liniștească, Sonny îi spusese că lui nu-i pasă de școli, fiindcă oricum nu se ducea, iar Willie spusese că faptul că nu se ducea era de fapt problema școlilor.

– Nu-i destul pentru aia de care am auzit, spuse Mohammed.

– Tre' să muncesc, Mohammed. Trebe.

Mohammed încuviință încet, gândindu-se, iar săptămâna următoare îi dădu lui Sonny numărul unui bărbat care plecase din Națiune, și acum era proprietarul unui bar. Două săptămâni mai târziu, Sonny lua comenzi de băuturi la Jazzmine, noul club de jazz din East Harlem.

Sonny își mută lucrurile din casa mamei sale în seara în care află că primise slujba. Nu îi spuse unde lucrează, pentru că știa deja că ea nu era de acord cu jazzul sau cu orice alt gen de muzică laică. Ea cânta pentru biserică, își folosea glasul pentru Hristos, și atât. Sonny o întrebase odată dacă își dorise vreodată să fie celebră ca Billie Holiday, să cânte atât de dulce încât până și albii să îi acorde atenție, dar mama lui întoarse privirea și îi spuse doar să aibă grijă cu „genul ăla de viață".

Jazzmine era prea nou ca să atragă clienți și artiști de primă mână. În majoritatea zilelor, clubul era pe jumătate gol, iar angajații, mulți, ei înșiși muzicieni care sperau să fie remarcați de genul de oameni care puteau să le construiască o carieră, renunțaseră dinainte ca Jazzmine să împlinească șase luni pe piață. Nu după mult timp, Sonny deveni barman-șef.

– Dă-mi un whisky, îi spuse o voce înăbușită lui Sonny într-o seară.

Își dădea seama că e o voce de femeie, dar nu îi vedea fața. Stătea așezată tocmai la capătul barului și avea capul în mâini.

– Nu pot să te servesc dacă nu te văd, zise el, iar ea ridică încet capul. Nu vii aici să-ți iei băutura?

Nu mai văzuse niciodată o femeie care se mișca atât de încet. Era ca și cum trebuia să-și croiască drum prin ape adânci și pline de noroi ca să ajungă la el. Nu avea probabil mai mult de nouăsprezece ani, dar se mișca precum o femeie obosită de viață, ca și cum mișcările bruște i-ar fi rupt oasele. Când se trânti pe scaunul din fața lui, tot părea să nu se grăbească.

– Zi lungă? întrebă Sonny.

Ea zâmbi.

– Nu toate zilele-s lungi?

Sonny îi dădu băutura, iar ea o sorbi la fel de încet cum făcea orice altceva.

– Numele meu e Sonny, spuse el.

Ea îi zâmbi din nou și ochii i se înveseliră.

– Amani Zulema.

Sonny chicoti.

– Ce fel de nume-i ăsta? întrebă el.

– Al meu. Se ridică, și cu același mers agale își luă băutura de pe bar și urcă pe scenă.

Formația care cântase până atunci părea să se încline în fața ei. Fără ca Amani să fie nevoită să spună ceva, pianistul se ridică să-i ofere scaunul, iar ceilalți părăsiră scena.

Își lăsă paharul pe capacul pianului și începu să mângâie clapele cu degetele. Aici, la pian, se manifesta

aceeași lipsă de grabă pe care Sonny o observase înainte, o plimbare leneșă a degetelor.

Atunci când începu să cânte, se așternu liniștea în sală. Era o femeie măruntă, dar glasul său era atât de profund încât o făcea să pară mult mai mare. Sunetul acela avea și o notă de asprime, ca și cum s-ar fi pregătit făcând gargară cu pietricele. Se legăna în timp ce cânta. Întâi într-o parte, apoi înclina capul înainte să se miște în partea cealaltă. Când începu să improvizeze, mulțimea începu să geamă și să mârâie și chiar strigă „Amin!" o dată sau de două ori. Câțiva oameni intrară de pe stradă și rămaseră în prag, încercând doar să o zărească.

Ea încheie cu un murmur, un sunet parcă ieșit din cea mai consistentă parte a stomacului său, locul în care unii spuneau că sălășluiește sufletul. Îi amintea lui Sonny de copilăria lui, de prima zi în care mama sa cântase la biserică. Era mic, iar Josephine era doar un bebeluș care sălta pe genunchiul lui Eli. Mama sa lăsase cartea de cântări să cadă pe jos, și toți enoriașii se speriaseră de zgomot și o priviră. Sonny simți cum inima îi rămase în gât. Își amintea că îi fusese rușine pentru ea. Pe atunci, era mereu furios sau rușinat din cauza ei. Dar apoi ea începuse să cânte. „O cunună am să port", cântă ea. O cunună am să port.

Era cel mai frumos lucru pe care îl auzise Sonny vreodată, și atunci o iubi pe maică-sa, cum nu o mai iubise până atunci. Enoriașii spuseră: „Cântă, Willie" și „Amin" și „Slavă Domnului", iar lui Sonny i se păru că mama sa nu mai trebuia să aștepte raiul pentru răsplata sa. El își dădea seama; ea deja își purta cununa.

Amani termină de murmurat și zâmbi către mulțime în timp ce toți începură să facă un zgomot teribil, aplaudând și lăudând-o. Ea își luă paharul de pe pian și îl bău până la fund. Se întoarse la Sonny și puse paharul gol în fața lui. Nu mai rosti nici un cuvânt în timp ce se îndrepta spre ieșire.

Sonny stătea în niște ansambluri din East Side cu niște oameni pe care îi știa oarecum. Deși știa că nu face bine, îi dăduse mamei sale adresa, și își dădu seama că ea i-o dăduse lui Lucille, când femeia își făcu apariția cu fiica sa.

– Sonny! strigă ea. Stătea pe trotuarul din fața blocului. În Harlem puteau să fie și o sută de Sonny. Nu voia să admită că el era acesta. Carson Clifton, știu că ești acolo.

Apartamentul nu avea nici o ușă din spate, și era doar o chestiune de timp până ce Lucille avea să reușească să urce.

Sonny se aplecă peste pervazul ferestrei sale de la etajul al treilea.

– Ce vrei, Luce? întrebă el.

Nu o mai văzuse pe fiica sa de aproape un an. Copilul era mare, prea mare să mai fie ținut la șoldul mamei sale atât de mărunte, dar Lucille avusese întotdeauna destulă forță cât să dea și la alții.

– Hai lasă-ne să urcăm! strigă ea, iar el scoase ceea ce Josephine numea „oftatul lui de babă" înainte să coboare să le ia.

Lucille era în cameră de nici zece secunde, când Sonny regretă că o lăsase să intre.

– Avem nevoie de bani, Sonny.

– Știu că te-a plătit maică-mea.

– Și ce să-i dau de mâncare copilului? Aer? Nu cu aer crește copilu'.

– N-am nimic pentru tine, Lucille.

– Ai apartamentu' ăsta. Angela mi-a zis că i-ai dat ceva chiar luna trecută.

Sonny scutură din cap. Ce se mai mințeau femeile astea una pe alta și pe ele însele!

– N-am văzut-o pe Angela de mai mult timp decât pe tine.

Lucille pufni.

– Ce fel de tată ești tu!

Sonny se înfurie acum. Nu voia copii, și ajunsese cumva să aibă trei. Primul era fata Angelei, al doilea a Rhondei, și al treilea era fetița lui Lucille, care ieșise cam înceată. Mama lui le dădea bani tuturor în fiecare lună, chiar dacă el îi spusese să înceteze și le avertizase pe fiecare dintre femei să nu îi mai ceară. Ele nu ascultau.

Când Angela o născuse pe fiica lor, Etta, Sonny avea doar cincisprezece ani. Angela avea doar paisprezece. Spuneau că aveau să se căsătorească și să facă lucrurile cum trebuie, dar când părinții Angelei aflaseră că e gravidă și că bebelușul e al lui Sonny, o trimiseseră în Alabama să stea la rudele ei de acolo până ce avea să se nască fata, iar apoi nu îl lăsară să o vadă pe nici una dintre ele după ce Angela se întoarse.

Sonny vrusese cu adevărat să aibă grijă de Angela, de fiica sa, dar era tânăr și șomer, și se gândea că poate părinții Angelei aveau dreptate când spuneau că nu era bun de nimic. Aproape i se frânse inima în ziua în care

Angela se mărită cu un pastor tânăr care făcea turnee de reînnoire a credinței în sud. Pastorul o lăsa pe Angela în Harlem luni în șir, iar Sonny se gândi că dacă ar fi avut-o, nu ar fi părăsit-o vreodată.

Dar apoi se privea în oglindă uneori, și vedea trăsături pe care nu le recunoștea de pe chipul mamei sale. Nasul lui nu era al ei. Nici urechile. Obișnuia să o întrebe pe mama sa despre aceste trăsături când era mic. O întreba de unde avea nasul, urechile, pielea mai deschisă la culoare. O întreba despre tatăl său, iar tot ce spunea ea era că nu avea tată. Nu avea tată, dar ajunsese în regulă. „Așa-i?" îl întreba pe bărbatul din oglindă. „Așa-i?"

– Nici măcar nu mai e copil mic, Lucille. Uită-te la ea.

Fata mergea împleticindu-se prin apartament, cu piciorușele ei care încercau să-și găsească echilibrul. Lucille îi aruncă lui Sonny o privire ucigătoare, luă copilul și plecă.

– Și acu' să nu te duci la maică-mea după bani! strigă după ea.

O auzi tropăind pe scări în jos până ajunse în stradă.

Două zile mai târziu, Sonny era la Jazzmine. Îi întrebase pe ceilalți care lucrau acolo când avea să se întoarcă Amani, dar nici unul nu știa.

– Se duce unde-o poartă vântu', zise Louis Orbul, ștergând barul. Sonny probabil oftă, fiindcă nu după mult timp Louis zise: Știu eu sunetu' ăsta.

– Ce sunet?

– Nu vrei așa ceva, Sonny.

– De ce nu? întrebă Sonny. Ce putea să știe un bătrân orb despre cum e să-ți dorești o femeie doar când o vezi?

– Nu-i vorba doar despre cum arată o femeie, tre' să te gândești și ce are în ea, răspunse Louis, citindu-i gândurile. În femeia aia nu-i nimic vrednic de dorință.

Sonny nu ascultă. Mai trecură trei luni până o văzu din nou pe Amani. Atunci deja ieșise să o caute, oprindu-se din club în club, așteptând să o vadă îndreptându-se agale către scenă.

Când o găsi, ea ședea la o masă în spatele clubului, dormind. Fu nevoit să se ducă mai aproape ca să-și dea seama, atât de aproape încât o auzea cum inspira și expira în timp ce sforăia. Se uită în încăpere, dar Amani era într-un colț întunecat al barului, și nu părea că o caută nimeni. Îi împinse brațul. Nimic. Îi împinse brațul iar, mai tare de data asta. Tot nimic. La a treia încercare, ea își răsuci capul într-o parte, atât de încet că părea un bolovan care se mișcă. Amani clipi de câteva ori, un gest lent, intenționat, care îi împreună pleoapele grele și genele groase.

Când se uită în sfârșit la el, Sonny înțelese de ce trebuia să clipească. Ochii ei erau injectați, pupilele dilatate. Mai clipi de două ori, de data asta repede, și privind-o, lui Sonny îi trecu deodată prin cap că nu se gândise ce avea să facă după ce o găsea.

– Cânți în seara asta? întrebă el timid.

– Ți se pare că arăt ca și cum aș cânta?

Sonny nu răspunse. Amani începu să-și întindă gâtul și umerii. Se scutură din tot corpul.

– Ce vrei, omule? întrebă ea, văzându-l iar. Ce vrei?

– Pe tine, recunoscu Sonny. Râvnise la ea din ziua în care o văzuse cântând. Nu era vorba de mersul ei agale sau că glasul ei îi evoca amintirea lui preferată cu maică-sa. Era vorba că simțise ceva deschizându-se înlăuntrul lui când ea începuse să cânte în seara aceea, și voia să capteze încă puțin din acea senzație, să o păstreze pentru sine.

Ea scutură din cap și zâmbi puțin.

– Atunci, vino.

Ieșiră în stradă. Tatălui vitreg al lui Sonny, Eli, îi plăcea să se plimbe pe jos, și când venea la ei, îi lua pe Sonny, pe Willie și pe Josephine prin tot orașul. Poate așa ajunsese să-i placă și maică-sii să se plimbe, se gândi Sonny. Încă își amintea ziua în care mersese cu el până în partea albă a orașului. El credea că aveau să meargă la nesfârșit, dar ea se oprise deodată, iar Sonny se trezi că se simte dezamăgit, deși nu reușise să-și dea seama de ce.

Cu Amani, Sonny trecu pe lângă locuri pe care le știa din vremea în care lucra în echipa de locuințe, localuri de jazz pentru nevoiași, standuri de mâncare ieftină, frizerii, iar în fața tuturor stăteau drogați cu o pălărie în mâna întinsă.

– Încă nu mi-ai zis de numele tău, spuse Sonny în timp ce trecură peste un bărbat întins în mijlocul străzii.

– Ce vrei să știi?

– Ești musulmană?

Amani râse puțin.

– Neah, nu-s musulmană.

Sonny așteptă să vorbească. El spusese deja destul. Nu voia să o preseze, să-și arate dorința, slăbiciunile. Așteptă ca ea să vorbească.

– *Amani* înseamnă „armonie" în swahili. Când am început să cânt, am simțit că am nevoie de un nume nou. Mama mi-a zis Mary, da' n-ai cum să ajungi cineva dacă te cheamă Mary. Și n-am io treabă cu Națiunea Islamului și astea cu Înapoi în Africa, da' am văzut Amani și am simțit că e numele meu. Așa că l-am luat.

– N-ai treabă cu „astea cu Înapoi în Africa", dar folosești un nume african?

Sonny lăsase politica în urmă, dar simțea cum aceasta revenea încet. Amani avea aproape jumătate din vârsta lui. America în care se născuse ea era diferită de cea în care se născuse el. Rezistă impulsului de a o mustra.

– Nu putem să ne întoarcem, nu-i așa? Ea se opri din mers și îl apucă de braț. Părea mai serioasă decât în restul serii, ca și cum acum își dădea seama că el era o persoană adevărată, și nu vreuna pe care o visase când el o găsise adormită. Nu putem să ne întoarcem undeva unde n-am fost de fapt niciodată. Nu mai e a noastră. Asta e.

Și făcu un gest cu mâna, ca și cum încerca să prindă tot Harlemul în palmă, tot New Yorkul, toată America.

Ajunseră în sfârșit la un ansamblu de locuințe tocmai în West Harlem. Clădirea nu era încuiată, și când intrară în hol, primul lucru pe care îl observă Sonny era șirul de drogați care stăteau lipiți de pereți. Arătau ca niște manechine, sau ca acel cadavru pe care îl văzuse Sonny când intrase într-o agenție funerară și observase cum angajatul manipula cadavrul, punându-i cotul în cui, întorcându-i fața la stânga, îndoind corpul din șale.

Nimeni nu manipula corpurile din hol – nimeni pe care să-l vadă Sonny –, dar își dădu seama imediat că

era o casă de drogați, și deodată, ceea ce nu voise să știe despre mișcările lente, adormite ale lui Amani deveni foarte evident. Începu să se simtă agitat, dar își înghiți teama, fiindcă era important pentru el ca Amani să nu vadă că el începea tot mai mult să simtă că nu mai are control asupra sa, cu cât stătea mai mult cu ea.

Intrară într-o cameră. Un bărbat care își ținea în brațe propriul corp stătea ghemuit pe o saltea murdară, sprijinită de perete. Două femei își băteau brațele, pregătindu-se pentru acul pe care îl ținea un al doilea bărbat. Nici măcar nu ridicară privirea când intrară Sonny și Amani.

Oriunde privea, Sonny vedea instrumente de jazz. Doi corni francezi, o chitară bas, un saxofon. Amani își lăsă lucrurile jos și se așeză lângă una dintre fete, care ridică în sfârșit privirea și le făcu un semn cu capul. Amani se întoarse către Sonny, care se ținea încă la distanță, cu mâna aproape atingând clanța.

Ea nu spuse nimic. Bărbatul îi dădu acul primei fete. Fata respectivă îi pasă acul celeilalte. Cealaltă îi dădu acul lui Amani, dar ea încă îl privea pe Sonny. Încă tăcea.

Sonny o urmări cum își înfipse acul în braț, cum ochii i se dădură peste cap. Când îl privi din nou, nu trebui să vorbească pentru ca el să o audă spunând: „Asta sunt eu. Tot mă mai vrei?"

– Carson! Carson, știu că ești acolo!

Auzea glasul, dar în același timp nu îl auzea. Locuia în propria minte, și nu își dădea seama unde se oprea aceea și unde începea lumea, și nu voia să-i răspundă glasului până nu era sigur din care parte venea.

– Carson!

El se așeză repede, sau cel puțin așa i se păru. Asuda, iar pieptul i se mișca sus-jos, sus-jos. Trebuia să meargă să ia o doză curând, ca să nu moară.

Când glasul din fața ușii începu să se roage, Sonny își dădu seama că era mama sa. Mai făcuse asta de câteva ori, când era încă treaz mare parte din timp, când drogul era în general distractiv și simțea că are un oarecare control asupra lui.

– Doamne, eliberează-mi băiatul din chinurile astea! Doamne, Dumnezeule, știu că s-a dus până-n iad să tragă cu ochiu', dar Te rog să mi-l trimiți înapoi!

Lui Sonny i s-ar fi părut liniștitor dacă nu s-ar fi simțit atât de rău. Îi veni să verse, mai întâi nimic, dar nu după mult timp vomita în colțul camerei.

Glasul mamei sale deveni mai puternic.

– Doamne, știu că-l poți salva de ce îl supără! Binecuvântează-l și ține-l în viață!

Salvarea era exact ce își dorea Sonny. Era un drogat de patruzeci și cinci de ani și era obosit, dar și scârbit, iar scârba pe care o simțea încercând să se lase de drog îi depășea oboseala de a continua să ia de fiecare dată.

Mama lui șoptea acum, sau poate urechile lui Sonny nu mai aveau acuitate. Curând, nu mai auzi nimic. Nu după mult timp, cineva avea să vină acasă. Unul dintre ceilalți drogați cu care trăia avea să intre și poate aveau să bage ceva, sau poate nu, și atunci Sonny trebuia să înceapă ritualul de a încerca să bage ceva singur. În schimb, începu acum.

Se ridică anevoie de pe jos și își puse urechea la ușă ca să se asigure că maică-sa plecase. După ce se convinse, ieși să salute Harlemul.

Harlem și heroină. Heroină și Harlem. Sonny nu se mai putea gândi la una fără să se gândească la cealaltă. Sunau la fel. Amândouă aveau să-l omoare. Drogații și jazzul mergeau mână-n mână, se hrăneau reciproc, și acum de fiecare dată când Sonny auzea un corn francez, voia o doză.

Sonny coborî pe 116th Street. Aproape întotdeauna găsea ceva pe 116th, și se antrenase să observe drogații și dealerii cât de repede putea, lăsându-și privirea să-i scaneze pe cei care așteptau până ce dădeau peste oamenii care aveau ce îi trebuia lui. Era consecința lumii din mintea sa. Îl făcea conștient de alții care aveau aceleași preocupări.

Când Sonny dădu peste prima drogată, întrebă dacă avea ceva la ea, iar femeia scutură din cap. Când ajunse la al doilea, îl întrebă dacă îl lasă să ia puțin, iar bărbatul scutură din cap la rândul său, dar îi indică un tip care vindea.

Mama lui Sonny nu îi mai dădea bani. Angela îi mai dădea uneori, dacă soțul ei habotnic făcea rost de ceva în plus în turneul de reînnoire a credinței. Sonny îi dădu dealerului ultimul dolar pe care îl avea, iar asta îi aduse atât de puțin. Mai nimic.

Vru să ia doza înainte să se întoarcă, în caz că Amani era acolo. Ar fi sărit pe el pentru puținul pe care-l avea. Sonny intră în baia unui local și se înțepă, și imediat simți cum greața se îndepărta de el. Când ajunse înapoi acasă, se simțea aproape bine. Aproape, ceea ce însemna că avea să fie nevoit să mai bage o doză curând ca să se mai apropie puțin, apoi iar ca să se mai apropie încă puțin, și iar, și iar.

Amani ședea în fața unei oglinzi, împletindu-și părul.

– Unde-ai fost? întrebă ea.

Sonny nu răspunse. Își șterse nasul cu dosul palmei și începu să caute de mâncare în frigider. Locuiau în complexul social Johnson Houses de pe 112th cu Lexington, și nu țineau niciodată ușa încuiată. Drogații veneau și plecau, dintr-un apartament în altul. Cineva era leșinat pe podea, în fața mesei.

– A fost maică-ta pe-aici, zise Amani.

Sonny găsi o bucată de pâine și mâncă partea nemucegăită. O privi pe Amani în timp ce își termina de aranjat părul și se ridică să se privească în oglindă. Se îngrășa în jurul taliei.

– A zis că vrea să te duci acasă duminică la masă.

– Un' te duci? o întrebă el pe Amani.

Nu îi plăcea când se aranja așa. Îi promisese de mult că nu avea să-și vândă trupul pentru droguri, iar la început, Sonny nu crezuse că avea să fie în stare să-și țină promisiunea. Cuvântul unui drogat nu conta prea mult. Uneori, ca să fie sigur, o urmărea când ea se plimba prin Harlem, în serile în care își aranja părul și se machia. De fiecare dată, se sfârșea la fel de trist: Amani se ruga de un proprietar de club să o mai lase să cânte o dată, doar o dată. Nu o lăsau aproape niciodată. O dată, cel mai sordid local din tot Harlemul acceptase, iar Sonny rămăsese în picioare în spate în timp ce Amani urcă pe scenă, înconjurată de tăcere și priviri goale. Nimeni nu își amintea cum fusese înainte. Vedeau numai ce ajunsese acum.

– Ar trebui să te duci la maică-ta, Sonny. Ne-ar prinde bine niște bani.

– Haide, Amani. Știi că n-o să-mi dea nimica.

– Ba poate că da. Dacă te aranjezi un pic. Te bărbierești și faci un duș. Poate o să-ți dea ceva.

Sonny se duse la Amani. Se opri în spatele ei și îi înconjură burta cu mâinile, îi simți greutatea fermă.

– Ce-ar fi să-mi dai *tu* ceva, dragă? îi șopti la ureche.

Ea începu să se foiască, dar el o ținea strâns, și ea ceda, se aplecă spre el. Sonny nu o iubise niciodată, nu chiar. Dar întotdeauna o dorise. Avusese nevoie de ceva timp să învețe diferența dintre acele două lucruri.

– Abia m-am aranjat, Sonny, zise ea, dar deja îi oferea gâtul, aplecându-l spre stânga pentru ca el să-și poată trece limba peste partea dreaptă.

– Cântă-mi ceva, Amani, zise el, apucându-i sânul.

Ea murmură la atingerea lui, dar nu cântă.

Sonny își lăsă mâna să cutreiere în jos dinspre sân, jos până la smocul de păr care îl aștepta. Apoi ea începu. *„I loves you, Porgy. Don't let him take me. Don't let him handle me and drive me mad."*[1] Cânta atât de încet, că părea aproape o șoaptă. Aproape. Când degetele lui o găsiră umezită, ea reluă refrenul. Când plecă în seara aceea ca să bată cluburile de jazz, nimeni nu o primi să cânte, dar Sonny o lăsa mereu.

– O să mă duc s-o văd pe mama, promise el când ea ieși, lăsând ușa deschisă.

Sonny păstra o punguță de hârtie cerată cu heroină în pantof. Era un confort. Parcurse numeroasele cvartale

[1] *I Loves You, Porgy*, cântec jazz interpretat de mai mulți artiști importanți, cum ar fi Billie Holiday, Nina Simone și Bill Evans

dintre casa lui și a mamei sale cu degetul mare strâns în jurul punguței, ca și cum era un pumn mic. Îl strângea, apoi îi dădea drumul. Strângea, apoi îi dădea drumul.

Pe când Sonny trecea pe lângă ansamblurile care umpleau distanța dintre apartamentul său și al lui Willie, încercă să-și amintească ultima dată când vorbise cu adevărat cu mama sa. Era 1964, în timpul protestelor, iar ea îl rugase să se întâlnească în fața bisericii ca să-i poată împrumuta niște bani.

– Nu vreau să te văd mort sau mai rău, spusese ea, dându-i lui Sonny mărunțișul care nu ajunsese pe tăvița cu colecta. Când luă banii, Sonny se întrebă: Ce poate fi mai rău decât să fii mort? Dar peste tot în jurul lui, totul era limpede. Cu doar câteva săptămâni în urmă, un polițist NYPD împușcase un băiat negru de cincisprezece ani, elev, pentru o nimica toată. Uciderea lui stârnise protestele, în care tineri negri și câteva negrese se răzvrătiseră împotriva poliției. Știrile prezentaseră totul ca și cum era vina negrilor din Harlem. Negrii violenți, nebuni, monstruoși, care aveau tupeul să ceară să nu le fie împușcați copiii în plină stradă. Sonny ținu strâns banii mamei sale în timp ce se ducea acasă în ziua aceea, sperând să nu dea peste vreun alb care să încerce să dovedească ceva, fiindcă în corpul său știa, chiar dacă mintea lui nu înțelesese încă acest lucru, că în America, să fii negru era cel mai rău lucru posibil. Mai rău decât să fii mort era să fii un mort viu.

Josephine răspunse la ușă. Cu o mână o ținea în brațe pe fetița sa, iar băiatul o ținea de cealaltă mână.

– Te-ai rătăcit sau ce? întrebă ea, aruncându-i o privire aspră.

– Ia vezi, șuieră maică-sa din spatele ei, dar Sonny se bucura să vadă să sora lui îl trata ca de obicei.

– Ți-e foame? întrebă Willie. Luă fetița de la Josephine și se îndreptă spre bucătărie.

– Mai întâi mă duc la baie, zise Sonny, îndreptându-se deja într-acolo.

Închise ușa și se așeză pe scaunul de toaletă, scoțând punguța din pantof. Nu intrase nici de un minut, dar deja era agitat. Avea nevoie de ceva care să-l țină pe linia de plutire.

Când se întoarse, mama lui deja îi aranjase o farfurie. Mama și sora lui îl priveau în timp ce mânca.

– Voi de ce nu mâncați? le întrebă el.

– Fin'că ai întârziat o oră jumate! zise Josephine printre dinți.

Willie puse o mână pe umărul lui Josephine, apoi scoase din sân niște bani.

– Josey, ce-ar fi să te duci să le iei la ăștia micii ceva? propuse ea.

Privirea pe care Josephine i-o aruncă lui Willie îl răni pe Sonny mai mult decât orice îi spusese până atunci. Era o privire care întreba dacă Willie avea să fie în siguranță singură cu el, iar când Willie încuviință nesigură, lui Sonny i se frânse inima.

Josephine îi luă pe copii și plecă. Sonny nu o mai văzuse pe fetiță, deși mama sa venise să-l anunțe când se născuse. Pe băiat Sonny îl văzuse o dată, când trecuse pe lângă Josephine pe o stradă liniștită, într-o zi. Ținuse capul în jos și se prefăcuse că nu îi vede.

– Săru'mâna pentru masă, mamă, zise Sonny. Aproape terminase de mâncat și începea să i se facă rău de la graba cu care mâncase.

Ea încuviință din cap și îi mai puse o porție în farfurie.

– De când n-ai mai mâncat ceva ca lumea? întrebă ea.

Sonny ridică din umeri, iar mama lui continuă să-l privească. Iar se simțea agitat; efectul dozei mici pe care o luase trecea prea iute, și voia să se retragă ca să mai ia puțin, dar prea multe drumuri la baie aveau doar să-i trezească suspiciuni.

– Tatăl tău a fost un om alb, zise Willie cu calm. Sonny aproape se înecă cu osul de pui cu care se căznea. Mă întrebai de el, acum mult timp, și nu ți-am zis niciodată nimic, așa că-ți zic acum.

Se ridică să toarne un pahar din carafa cu ceai pe care o ținea lângă chiuvetă. Bău paharul de ceai până la fund în timp ce Sonny îi privea spatele. Când termină paharul, își mai turnă unul și îl luă la masă.

– N-a fost alb de la început, zise ea. Era negru când l-am cunoscut, mai mult galben decât negru, de fapt. Totuși, era de culoare.

Sonny tuși. Începu să se joace cu osul de pui.

– De ce nu mi-ai zis mai de mult? întrebă el.

Simțea cum se înfuria, dar încercă să se abțină. Venise aici pentru bani, și nu se putea certa cu ea acum. Nu acum.

– M-am gândit să-ți spun. Chiar m-am gândit. L-ai văzut o dată. În ziua când ne-am plimbat hăt, până pe West 109th Street, mai ții minte? Taică-tu stătea peste drum cu femeia lui albă și copilul lui alb, și m-am gândit că poate trebuie să-i zic lui Carson cine e, dar apoi am zis că-i mai bine să-l las să plece. Așa că l-am lăsat să plece, și noi ne-am întors în Harlem.

Sonny frânse osul de pui în două.

– Mamă, trebuia să-l oprești. Trebuia să-mi zici și trebuia să-l oprești. Nu știu de ce lași mereu oamenii să te calce în picioare. Tata, Eli, biserica naibii. Nu te-ai luptat pentru nimica niciodată. Nimica. Nici o zi din viața ta.

Mama lui întinse mâna peste masă, îi puse mâna pe umăr și îl strânse tare până ce el trebui s-o privească în ochi.

– Nu-i adevărat, Carson. M-am luptat pentru tine.

El își întoarse privirea la cele două bucăți de os de pui din farfurie. Lovea cu degetul de la picior în punguța din pantof.

– Crezi c-ai făcut mare brânză că mergeai la marșuri? Și eu am mers. Am mers cu taică-tău și cu bebelușu' meu tocmai din Alabama. Hăt, până-n Harlem. Băiatu' meu avea să vadă o lume mai bună decât am văzut eu, decât au văzut ai mei. Aveam să fiu o cântăreață celebră. Robert nu avea să lucreze în mină pentru vreun alb. Și ăsta a fost un marș, Carson.

Sonny începu să se uite spre baie. Voia să-și ceară scuze și să termine punguța din pantof. Știa că probabil avea să fie ultima pe care și-o permitea mult timp de acum încolo.

Willie îi strânse farfuria și își mai puse ceai. O vedea stând în picioare în fața chiuvetei, bând și inspirând adânc, cu pieptul și spatele urcând și coborând în timp ce încerca să-și revină. Se întoarse și se așeză în fața lui, privindu-l în tot acest timp.

– Erai mereu atât de mânios. Chiar și când erai mic, erai mânios. Te vedeam cum te uiți la mine de parcă voiai să mă omori, și nu știam de ce. Mi-a luat mult

timp să-mi dau seama că te-ai născut dintr-un bărbat care și-a putut alege viața, dar tu nu aveai să poți să ți-o alegi vreodată, și parcă te-ai născut știind asta.

Luă o gură de ceai și se uită în gol.

– Albii au de ales. Pot să-și aleagă slujba, casa. Pot să facă copii negri și apoi să-i înghită pământul, de parcă n-ar fi fost vreodată acolo, de parcă negresele astea cu care s-au culcat sau pe care le-au violat s-au încălecat singure și au rămas gravide. Albii aleg și pentru negri. Mai de mult îi vindeau; acu' doar îi trimit la pușcărie cum l-au trimis pe tata, ca să nu mai stea cu copiii lor. Mi se rupe inima când te văd, băiatul meu, nepotul lu' tati, cu copiii ăștia mici care merg prin Harlem și abia îți știu numele, darămite fața. Nu mă gândesc decât că nu așa trebe să fie. Astea-s lucruri pe care nu le-ai învățat de la mine, lucruri pe care le-ai luat de la taică-tău, deși nici nu-l cunoști, lucruri pe care el le-a luat de la albi. Mă întristez când văd că băiatu' meu e un drogat după atâta cât am mers, dar mă întristez și mai rău când te văd cum crezi că poți să pleci așa cum a făcut taică-tău. Continuă tu să faci ce faci acuma, și nu mai trebe s-o facă albul. Nu tre' să te mai vândă sau să te bage în mină ca să fie stâpânu' tău. O să fie stăpânu' tău oricum, și ce-o să zică? Că tu ai făcut asta. O să-ți pună ție vina-n cârcă.

Josephine se întoarse cu copiii. Aveau tricourile mânjite cu înghețată și zâmbeau mulțumiți. Josephine nu așteptă să audă mai mult. Îi duse pe copii direct în dormitor, la culcare.

Willie scoase un teanc de bani dintre sâni și îl trânti pe masă, în fața lui.

– Pentru asta ai venit? întrebă ea.

Sonny văzu cum mamei sale îi dădeau lacrimile. Lovea în continuare cu degetul de la picior punguța cerată, iar degetele îl mâncau să ia banii.

– Ia-i și du-te dacă vrei, zise Willie. Du-te dacă vrei.

Sonny ar fi vrut să urle, să ia banii, să ia ce mai avea în punguța din pantof și să găsească un loc unde să-și bage în venă până ce nu avea să-și mai aducă aminte lucrurile pe care i le spusese maică-sa. Asta ar fi vrut să facă. Dar nu o făcu. În schimb, rămase acolo.

MARJORIE

– Mă scuzi, soro. Te duc să vezi Castelu'. Castelu' Cape Coast. Cinci cedi. Vii din America? Te duc să vezi vaporu' de sclavi. Doar cinci cedi.

Băiatul avea probabil cam zece ani, și era cu doar câțiva ani mai mic decât Marjorie. O urmărise de când ea și menajera bunicii sale coborâseră din tro-tro. Așa făceau localnicii: așteptau ca turiștii să coboare ca să-i păcălească să plătească lucrurile despre care ghanezii știau că sunt gratuite. Marjorie încercă să-l ignore, dar îi era cald și era obosită, simțind încă sudoarea celorlalți oameni care fuseseră lipiți de spatele, și pieptul, și coastele ei în timpul călătoriei de aproape opt ore cu tro-tro din Accra.

– Te duc să vezi Castelu' Cape Coast, tanti. Doar cinci cedi, repetă el. Nu purta tricou, iar ea simțea cum căldura îi radia din piele, venind spre ea. După tot drumul, nu mai suporta alt trup străin atât de aproape de al ei, așa că se trezi curând că strigă în twi:

– Sunt din Ghana, prostule. Nu vezi?

Băiatul continuă să vorbească în engleză.

– Da' vii din America?

Furioasă, merse mai departe. Bretelele ghiozdanului o apăsau pe umeri, și știa că aveau să-i lase urme.

Marjorie era în Ghana în vizită la bunica ei, ca în fiecare vară. În urmă cu ceva timp, femeia se mutase în Cape Coast, ca să fie aproape de apă. În Edweso, unde locuise înainte, toată lumea îi spusese Nebuna, dar în Cape Coast o știau doar drept Băbuța. Atât de bătrână, se spunea, că putea să recite întreaga istorie a Ghanei pe de rost.

– E copila mea care vine să mă vadă? întrebă femeia. Se sprijinea într-un baston din lemn curbat, iar spatele ei imita acea curbură, bombându-se așa încât femeia părea că se află într-o poziție de rugăciune constantă. *Akwaaba. Akwaaba. Akwaaba*, spuse ea.

– Băbuța mea! Mi-a fost dor de tine, zise Marjorie.

O strânse în brațe prea tare pe bunica sa, iar bătrâna icni de durere.

– Ei, ai venit să mă frângi?

– Scuze, scuze.

Băbuța îl chemă pe băiatul din casă să-i ia ghiozdanul lui Marjorie, iar fata desprinse încet, cu grijă, bretelele de pe umerii care o dureau.

Bunica sa o văzu crispându-se și întrebă:

– Ai pățit ceva?

– N-am nimic.

Răspunsul ei era un reflex. De fiecare dată când tatăl sau bunica sa o întrebau despre durere, Marjorie spunea că nu știa ce-i aia. Când era mică, îi spusese cineva că cicatricile pe care tatăl său le purta pe față, și bunica sa pe mâini și pe picioare izvorau dintr-o durere înfiorătoare. Și fiindcă Marjorie nu avea cicatrici asemănătoare,

nu își îngăduia niciodată să se plângă de durere. O dată, când era mică, se uitase cum o infecție de la genunchi creștea întruna. O ascunsese de părinții săi aproape două săptămâni, până ce infecția se întinsese în spatele genunchiului, unde coapsa întâlnește pulpa, și nu mai putea îndoi bine piciorul. Când le arătă în sfârșit părinților, mama ei vomită, iar tatăl ei o luă în brațe și se duse cu ea degrabă la urgențe. Infirmiera care veni să-i cheme fu uluită nu de infecție, ci de cicatricea tatălui său. Îl întrebă dacă el era cel care avea nevoie de ajutor.

Privind acum mâinile bunicii sale, era aproape imposibil să distingă pielea cicatrizată de pielea ridată. Întreg peisajul trupului femeii se transformase într-o ruină; tânăra fusese doborâtă, lăsând asta în urmă.

Luară un taxi până la casa Babei. Bunica lui Marjorie trăia într-un bungalou mare, deschis, pe plajă, precum acelea pe care le aveau puținii albi care locuiau în oraș. Când Marjorie era în clasa a treia, tatăl și mama sa plecaseră din Alabama și se întorseseră în Ghana ca să o ajute pe Băbuță să o construiască. Stătură acolo multe luni, lăsând-o pe Marjorie în grija unei prietene. Când veni vara și Marjorie putu în sfârșit să meargă în vizită, se îndrăgosti de casa frumoasă fără uși. Era de cinci ori mai mare decât apartamentul micuț al familiei sale din Huntsville, iar curtea din față era plaja, nu o petic prăpădit de iarbă ofilită precum curtea pe care o cunoscuse dintotdeauna. Își petrecu toată vara aceea întrebându-se cum putuseră părinții ei să plece dintr-un asemenea loc.

– Ai fost cuminte, fata mea? întrebă Băbuța, dându-i lui Marjorie puțină ciocolată pe care o ținea în bucătărie. Marjorie avea o slăbiciune pentru dulciuri, îndeosebi

pentru ciocolată. Mama ei glumea deseori că Marjorie probabil se născuse dintr-o ditamai păstaia de cacao despicată.

Marjorie dădu aprobator din cap, acceptând tratația dulce.

– Mergem la apă azi? întrebă ea, cu gura plină de ciocolată topită.

– Vorbește în twi, răspunse bunica ei aspru, lovind-o pe Marjorie peste ceafă.

– Scuze, mormăi Marjorie. Acasă, în Huntsville, părinții ei îi vorbeau în twi, iar ea le răspundea în engleză. Făceau asta din ziua în care Marjorie venise acasă cu un bilet de la educatoare, care spunea:

Marjorie nu se oferă să răspundă la întrebări. Abia vorbește. Știe engleză? Dacă nu știe, puteți să o înscrieți la un curs de engleză, ca limba a doua. Sau poate Marjorie are nevoie de îngrijire specială? Avem clase foarte bune de învățământ special aici.

Părinții ei erau livizi de furie. Tatăl ei citi biletul cu voce tare de patru ori, strigând: „Ce știe și proasta asta?" după fiecare repetare, dar de atunci încolo o ascultară pe Marjorie la engleză în fiecare seară. Când încerca să le răspundă la întrebări în twi, îi spuneau: „Vorbește în engleză", așa că acum era prima limbă care îi venea în cap. Trebuia să își aducă aminte că bunica ei cerea exact opusul.

– Da, mergem la apă acum. Lasă-ți lucrurile deoparte.

Mersul la plajă cu Băbuța era pentru Marjorie unul dintre cele mai dragi lucruri din lume. Bunica ei nu

era ca alte bunici. Noaptea, vorbea în somn. Uneori se zvârcolea; alteori umbla prin cameră. Marjorie auzise poveștile despre arsurile pe care bunica ei le avea pe mâini și pe picioare, despre cea de pe chipul tatălui său. Știa de ce oamenii din Edweso îi spuneau Nebuna, dar pentru ea, bunica ei nu fusese niciodată nebună. Băbuța visa vise și avea viziuni.

Merseră pe jos spre plajă. Băbuța se mișca atât de încet, încât părea că nu se mișcă deloc. Nici una nu purta pantofi, și când ajunseră la marginea nisipului, așteptară ca apa să vină să le sărute spațiile dintre degete, să curețe nisipul ce se ascundea acolo. Marjorie se uită cum bunica ei închise ochii, și așteptă răbdătoare ca bătrâna să vorbească. Pentru asta veniseră, pentru asta veneau mereu.

– Ai piatra la gât? întrebă bunica ei.

Instinctiv, Marjorie duse mâna la colier. Tatăl ei i-l dăduse cu numai un an în urmă, spunându-i că de acum e destul de mare să aibă grijă de el. Fusese al Băbuței și al Abenei înaintea ei, al lui James, și Quey, și Effia cea Frumoasă înaintea tuturor. Începuse cu Maame, femeia care pusese un foc grozav. Tatăl ei îi spusese că acel colier era o parte din istoria familiei lor și că nu trebuia să-l scoată vreodată sau să-l dea cuiva. Acum reflecta apa oceanului din fața lor, iar valuri aurii sclipeau în piatra neagră.

– Da, Băbuțo, zise ea.

Bunica ei o luă de mână și amândouă tăcură din nou.

– Ești în apa asta, spuse ea în cele din urmă.

Marjorie încuviință din cap cu seriozitate. În ziua în care se născuse, cu treisprezece ani în urmă, tocmai

pe celălalt mal al Atlanticului, părinții ei îi trimiseseră cordonul ombilical Băbuței pentru ca femeia să-l ducă în ocean. Era singura cerință a Băbuței, ca dacă fiul și nora ei, amândoi în vârstă când hotărâseră să se căsătorească și să se mute în America, aveau să facă un copil, să trimită ceva ce îi aparținea copilului respectiv înapoi în Ghana.

– Familia noastră a început aici, în Cape Coast, zise Băbuța. Arătă spre Castelul Cape Coast. În visele mele, tot vedeam acest castel, dar nu știam de ce. Într-o zi, am venit la apele astea și am simțit spiritul strămoșilor noștri chemându-mă. Unii erau liberi, și mi-au vorbit din nisip, dar alții erau prinși adânc, adânc, adânc în apă, așa că a trebuit să mă duc mai în larg să le pot auzi glasurile. M-am dus atât de departe, încât apa aproape m-a tras la fund să mă întâlnesc cu spiritele care erau prinse atât de adânc în mare, că nu aveau să-și capete vreodată libertatea. Pe când trăiau, nu au știut de unde veneau, iar acum, morți, nu știau cum să ajungă pe uscat. Te-am adus aici ca să știi unde e acasă, dacă spiritul o să-ți rătăcească vreodată.

Marjorie încuviință în timp ce bunica ei o luă de mână și o conduse tot mai departe în apă. Era ritualul lor de vară, bunica ei îi amintea cum să ajungă acasă.

Marjorie se întoarse în Alabama cu pielea trei tonuri mai închisă și cu două kilograme în plus. Îi venise ciclul în timp ce era cu bunica ei, iar bătrâna bătuse din palme și intonă cântece pentru a sărbători feminitatea lui Marjorie. Nu voia să plece din Cape Coast, dar începea școala, și părinții ei nu aveau s-o lase să mai rămână.

Intra la liceu, și deși detestase întotdeauna Alabama, școala mai nouă și mai mare îi aminti imediat de ce. Familia ei locuia în sud-estul orașului Huntsville. Erau singura familie de culoare de pe stradă, singurii negri pe kilometri întregi. La noul ei liceu, erau mai mulți copii negri decât era obișnuită Marjorie să vadă în Alabama, dar fu nevoie de numai câteva discuții cu aceștia ca Marjorie să-și dea seama că nu erau același fel de negri ca ea. Că, de fapt, cu ea era ceva în neregulă.

– De ce vorbești așa? o întrebă Tisha, șefa găștii, în prima zi de liceu, când se duse lângă ele la prânz.

– Așa cum? întrebă Marjorie, iar Tisha repetă, vorbind aproape cu accent britanic pentru a o imita perfect pe Marjorie. *Așa cum?*

A doua zi, Marjorie se așeză singură la masă, citind *Împăratul mușteloг* pentru ora de engleză. Ținea cartea într-o mână și furculița în cealaltă. Era atât de captivată de carte, încât nu își dădu seama că puiul pe care îl înțepase cu furculița nu îi ajunsese în gură până ce nu gustă decât aer. Ridică privirea în sfârșit și le văzu pe Tisha și pe celelalte fete zgâindu-se la ea.

– De ce citești cartea aia? întrebă Tisha.

Marjorie se bâlbâi.

– Tre... trebuie s-o citesc pentru oră.

– *Trebuie s-o citesc pentru oră*, o imită Tisha. Vorbești ca o albă. Albă. Albă. Albă.

Fetele scandau în continuare, iar Marjorie abia se abținu să nu plângă. În Ghana, de fiecare dată când apărea o persoană albă, se găsea întotdeauna vreun copil care să arate cu degetul. Câte un grup mic de copii, negri și lucioși în soarele ecuatorial, întindeau degețelele

spre persoana cu o piele diferită de a lor și strigau: *„Obroni! Obroni!"* Chicoteau, încântați de diferență. Când Marjorie văzu prima dată copii făcând asta, privi cum omul alb, a cărui culoare fusese remarcată, devenea șocat, ofensat.

– De ce tot spun asta? îl întrebă el pe prietenul care îi arăta împrejurimile.

Tatăl lui Marjorie o trase la o parte în seara aceea și o întrebă dacă știa răspunsul la întrebarea omului alb, iar ea ridică din umeri. Tatăl ei îi spuse că acel cuvânt ajunsese să însemne ceva cu totul diferit față de ceea ce însemna la început. Că tinerii din Ghana, o țară abia născută, se născuseră într-un loc golit de colonizatorii săi. Fiindcă nu vedeau albi în fiecare zi, așa cum văzuseră cei din generația mamei sale sau mai în vârstă, cuvântul putea să dobândească acum un înțeles nou pentru ei. Trăiau într-o Ghana în care ei formau majoritatea, în care culoarea lor era singura culoare cât vedeai cu ochii. Pentru ei, să-i spui cuiva *„obroni"* era ceva nevinovat, o interpretare a rasei ca fiind reprezentată de culoarea pielii.

Acum, ținând capul în jos și luptându-se cu lacrimile în timp ce Tisha și prietenele ei îi spuneau „albă", Marjorie deveni conștientă, încă o dată, că aici „alb" putea să însemne modul în care vorbea o persoană; „negru", muzica pe care o ascultai. În Ghana, puteai să fii doar ce erai, doar ce arăta pielea ta lumii întregi.

– Nu le băga în seamă, zise mama lui Marjorie, Esther, în seara aceea, în timp ce o mângâia pe păr. Nu le băga în seamă, fata mea deșteaptă. Fata mea frumoasă.

A doua zi, Marjorie luă prânzul la catedra de engleză. Profesoara ei, doamna Pinkston, era o femeie grasă, cu

pielea de culoarea nucilor, cu un râs ce părea sunetul unui tren care se apropie. Purta o poșetă mare, roz din care scotea cărți la nesfârșit, ca dintr-un joben de magician. În mintea ei, Marjorie le spunea cărților iepuri.

– Ce știu ele? zise doamna Pinkston, întinzându-i lui Marjorie un biscuit. Nu știu nimic.

Doamna Pinkston era profesoara preferată a lui Marjorie, una dintre cei doi profesori negri dintr-o școală cu aproape două mii de elevi. Era singura persoană pe care o cunoștea Marjorie care avea un exemplar din cartea tatălui său, *Decăderea unui popor începe din casele oamenilor săi*. Cartea era munca de-o viață a tatălui său. Avea șaizeci și trei de ani când o terminase, aproape șaptezeci când el și mama ei o avuseseră în sfârșit pe ea. Luase titlul dintr-un vechi proverb ashanti și îl folosi pentru a discuta despre sclavie și colonialism. Marjorie, care citise toate cărțile de pe rafturile familiei sale, petrecuse odată o după-amiază întreagă încercând să citească volumul tatălui său. Ajunsese abia la pagina a doua. Când îi spuse tatălui său acest lucru, el îi zise că era ceva ce avea să înțeleagă abia când va fi mult mai mare. Spuse că oamenii au nevoie de timp ca să poată vedea lucrurile limpede.

– Ce părere ai despre carte? întrebă doamna Pinkston, arătând spre exemplarul din *Împăratul mușchilor* care atârna din mâinile lui Marjorie.

– Îmi place, spuse fata.

– Dar o iubești cu adevărat? O simți înlăuntrul tău?

Marjorie scutură din cap. Nu știa ce înseamnă să simți o carte înlăuntrul tău, dar nu vru să îi spună asta profesoarei de engleză, ca să nu o dezamăgească.

Doamna Pinkston râse ca un tren în mișcare, lăsând-o pe Marjorie să citească.

Așa petrecu Marjorie trei ani, căutând cărți pe care să le iubească, pe care să le simtă înlăuntrul său. Până în ultimul an, citise aproape tot ce se putea de pe peretele de la miazăzi al bibliotecii școlii, cel puțin o mie de cărți, și înainta încet, dar sigur pe peretele de la miazănoapte.

– E bună aia.

Tocmai scosese *Middlemarch* de pe raft și inspira parfumul cărții, când i se adresă băiatul.

– Îți place Eliot? întrebă Marjorie.

Îl mai văzuse în ultimul timp, dar nu își amintea prea bine unde. Cu păr blond și ochi albaștri, semăna cu un băiețel pe care îl văzuse odată într-o reclamă la cerealele Cheerios, care acum ar fi fost mare.

El își duse degetul arătător la buze.

– Să nu spui nimănui, zise el, iar ea zâmbi fără să vrea.

– Eu sunt Marjorie.

– Graham.

Dădură mâna, iar Graham îi povesti despre *Penele de porumbel*, cartea pe care o citea. Îi spuse că familia sa tocmai se mutase acolo din Germania, că tatăl său era în armată, iar mama sa murise cu mult timp în urmă. Marjorie vorbise probabil și ea, dar nu își amintea ce spusese, doar că zâmbise atât de mult că o dureau obrajii. Până să-și dea seama, sună clopoțelul, și pauza de prânz se terminase, iar ei merseră la ora următoare.

De atunci înainte, se întâlniră în fiecare zi. Citeau împreună în bibliotecă în timp ce toți ceilalți luau prânzul. Stăteau la doar câțiva centimetri distanță la o masă

mare și lungă la care ar fi încăput treizeci de persoane, sau mai mult, iar numeroasele scaune goale nu le ofereau nici o scuză care să le explice apropierea. Încetară să mai vorbească atât de mult cât vorbiseră în prima zi. Era suficient să citească împreună. Uneori, Graham lăsa un bilet scris de el pe care să-l găsească Marjorie. Erau mai ales poezii scurte sau fragmente de povești. Ea era prea timidă ca să-i arate lucrurile pe care le scrisese. Seara, când mergea acasă, aștepta ca părinții ei să plece la culcare înainte să-și aprindă lampa și să citească biletele lui Graham la lumina slabă.

– Tati, când ai știut că îți place de mama? întrebă ea la micul dejun a doua zi.

Tatăl său suferise un atac de cord cu doi ani în urmă, iar acum mânca în fiecare zi un castron cu fulgi de ovăz. Era atât de bătrân, încât profesorii lui Marjorie presupuneau mereu că e bunicul ei.

El își șterse buzele cu șervetul și își drese glasul.

– Cine ți-a zis că îmi place de maică-ta? întrebă el.

Marjorie își dădu ochii peste cap, iar tatăl ei izbucni în râs.

– Maică-ta ți-a zis asta? Ei, Abronoma, ești prea tânără să-ți placă de cineva. Concentrează-te asupra școlii.

Ieși pe ușă, îndreptându-se spre colegiul comunitar, unde ținea ora de istorie, înainte ca Marjorie să poată protesta. Nu îi plăcuse niciodată când tatăl ei îi spunea Porumbița. Era numele ei special, porecla născută odată cu ea din cauza numelui său ashanti, dar mereu o făcuse pe Marjorie să se simtă mică, tânără și cumva fragilă. Nu era mică. Nu era nici tânără. Era bătrână, atât de bătrână, încât sânii îi crescuseră cât ai mamei

sale, atât de mari, că uneori trebuia să-i țină în mâini în timp ce se plimba goală prin dormitor ca să nu-i lase să îi plesnească pieptul.

– De cine îți place? întrebă mama lui Marjorie, intrând în încăpere cu rufe proaspăt spălate în brațe.

Deși părinții ei locuiau în America de aproape cincisprezece ani, Esther tot nu folosea mașina de spălat. Spăla toate rufele familiei de mână, la chiuveta din bucătărie.

– De nimeni, spuse Marjorie.

– A venit cineva să te invite la bal? întrebă Esther, zâmbind cu gura până la urechi.

Marjorie oftă. Cu cinci ani în urmă, se uitase cu mama ei la o ediție specială a emisiunii *20/20* despre balurile din toată America, iar mama sa fusese încântată. Spusese că nu mai văzuse niciodată ceva asemănător cu fetele acelea în rochii lungi și băieții în costume. Gândul că fiica ei putea fi una dintre acele fete speciale era o speranță ce sclipea ca lumina în ochiul lui Esther, la fel cum înțepa ca un fir de praf în ochiul lui Marjorie. Marjorie era una dintre cei treizeci de elevi negri de la liceul ei. Nici unul nu fusese invitat la bal în anul anterior.

– Nu, mamă, Dumnezeule!

– Nu sunt Dumnezeu și n-am fost niciodată, zise mama ei, scoțând un sutien negru de dantelă din adâncul apei de la chiuvetă. Dacă te place vreun băiat, trebuie să-i arăți și tu că îl placi. Altfel, n-o să facă niciodată nimic. Eu am locuit în casa lui taică-tău mulți, mulți ani înainte să mă ceară de nevastă. Eram o fată prostuță, sperând că o să vadă că voiam același lucru ca el, fără să-i arăt eu asta. Dacă nu ar fi intervenit Băbuța, cine

știe dacă ar fi făcut vreodată ceva. Femeia aia are o voință de fier.

În seara aceea, Marjorie vârî poezia lui Graham sub pernă, sperând că moștenise voința bunicii sale, că versurile pe care le scrisese el aveau să-i pătrundă în ureche în somn, să-i înflorească într-un vis.

Doamna Pinkston organiza un eveniment cultural pentru persoanele de culoare la școală, și o întrebă pe Marjorie dacă vrea să recite un poem. Evenimentul, intitulat *Apele prin care trecem*, era diferit față de orice mai organizase școala până atunci, și urma să aibă loc la începutul lui mai, mult după ce trecuse Luna Istoriei Negrilor.

– Tot ce trebuie să faci e să-ți spui povestea, zise doamna Pinkston. Vorbește despre ce înseamnă pentru tine să fii afro-americană.

– Dar nu sunt afro-americană, zise Marjorie.

Deși nu putu citi cu exactitate privirea din ochii doamnei Pinkston, Marjorie înțelese imediat că spusese ceva greșit. Vru să-i explice doamnei Pinkston, dar nu știa cum. Vru să-i spună doamnei Pinkston să acasă aveau un alt cuvânt pentru afro-americani. *Akata*. Că *akata* erau diferiți de ghanezi, plecați de prea mult timp de pe continentul-mamă ca să-i mai poată numi astfel. Vru să-i spună doamnei Pinkston că și ea se simțea înstrăinată, aproape *akata*, plecată de prea mult timp din Ghana ca să mai fie ghaneză. Dar expresia de pe fața doamnei Pinkston nu o lăsă să explice nimic.

– Ascultă, Marjorie, o să-ți spun ceva ce poate nu ți-a spus nimeni până acum. Aici, în țara asta, pentru albii

care conduc totul nu contează de unde vii. Acum ești aici, iar negru e negru și e negru.

Se ridică de pe scaun și turnă câte o ceașcă de cafea pentru fiecare. Lui Marjorie nu îi prea plăcea cafeaua. Era prea amară; gustul i se lipea de gâtlej, ca și cum nu se putea hotărî dacă vrea să-i pătrundă în corp sau să fie expulzat pe gură. Doamna Pinkston bău cafeaua, dar Marjorie doar se uită la a ei. Puțin, doar o clipă, crezu că își poate vedea chipul reflectat în ceașcă.

În seara aceea, Marjorie se duse să vizioneze un film cu Graham. Când veni să o ia de acasă, ea îl rugă să parcheze mașina la o stradă distanță. Încă nu era pregătită să le spună părinților săi.

– Bună idee, zise Graham, iar Marjorie se întrebă dacă tatăl lui știa unde era.

Când se termină filmul, Graham o duse cu mașina într-un luminiș din pădure. Era unul dintre acele locuri în care se spunea că merg alți tineri să se giugiulească, dar Marjorie mai fusese acolo de câteva ori, și niciodată nu era nimeni.

Nici în seara aceea nu era nimeni. Graham avea o sticlă de whisky pe bancheta din spate, și deși detesta gustul alcoolului, Marjorie sorbi încet din ea. În timp ce ea bea, Graham scoase o țigară. După ce o aprinse, continuă să se joace cu bricheta, făcând focul să apară, apoi să dispară iar.

– Vrei să încetezi, te rog? îl rugă Marjorie când el începuse să fluture bricheta.

– Ce? întrebă Graham.

– Cu bricheta. Vrei s-o pui deoparte, te rog?

Graham îi aruncă o privire ciudată, dar nu spuse nimic, așa că ea nu fu nevoită să explice. De când auzise povestea despre cum își dobândiseră cicatricile tatăl și bunica ei, era îngrozită de foc. Pe când era de-o șchioapă, femeia din foc pe care o visa bunica ei îi bântuise orele de trezie. Auzise de ea doar din poveștile bunicii sale în zilele în care mergeau până la apă, pentru ca bunica ei să-i spună ce știa despre strămoșii lor, și totuși Marjorie credea că o vede pe femeia din foc în lumina albastră și portocalie a plitei, în cărbunii încinși, în brichete. Îi era teamă că aveau să-i vină și ei coșmarurile, că și ea avea să fie aleasă de strămoși să audă poveștile familiei sale, dar coșmarurile nu îi veniseră niciodată, așa că, în timp, teama sa față de foc scăzu. Dar din când în când, mai simțea câte o tresărire a inimii când vedea flăcări, ca și cum umbra femeii din foc încă pândea.

– Cum ți s-a părut filmul? întrebă Graham, lăsând bricheta la o parte.

Marjorie ridică din umeri. Era singurul răspuns de care era în stare, fiindcă nu se gândise deloc la film. În schimb, se gândise la amplasarea mâinilor lui Graham față de floricele sau de brațul scaunului pe care îl împărțeau. Se gândise la râsul lui când i se părea ceva amuzant, dacă înclinarea capului lui către stânga, către ea, era sau nu o invitație ca și ea să-și încline capul spre el sau să și-l lase pe umărul lui. În săptămânile pe care le petrecuseră ajungând să se cunoască, Marjorie devenise tot mai înamorată de albastrul ochilor lui. Scria poezii despre ei. Albastrul ca apa oceanului, ca văzduhul limpede, ca safirul – nu îl putea cuprinde. La cinema, se gândise că singurii prieteni adevărați pe care îi avea erau

personaje din romane, deloc adevărate. Iar după aceea, apăruse Graham și înghițise o parte din singurătatea ei cu ochii săi albaștri precum balenele. A doua zi, nu își mai amintea nici cum se numea filmul.

– Da, și mie mi s-a părut la fel, zise Graham.

Luă o gură serioasă din sticla de whisky.

Marjorie se întrebă dacă era îndrăgostită. Cum putea să știe? Cum știai de fapt? În școala gimnazială, îi plăcuse literatura victoriană cu romantismul său răscolitor. Fiecare personaj din cărțile acelea era îndrăgostit fără speranță. Toți bărbații seduceau, toate femeile erau seduse. Era mai ușor să vezi cum arăta dragostea atunci, cu emoția sa jenant de grandioasă și de netulburată. Acum, dragostea însemna să stai într-o mașină Camry și să bei whisky?

– Tot nu m-ai lăsat să citesc nimic din ce-ai scris, zise Graham.

Își înăbuși un râgâit, pasându-i sticla lui Marjorie.

– Trebuie să scriu un poem pentru adunarea doamnei Pinkston de luna viitoare. Poate o să-l citești pe ăla.

– Asta e la câteva săptămâni după bal, nu?

Gura lui Marjorie se uscă când îl auzi pomenind de petrecere. Așteptă ca el să spună mai mult, dar Graham nu mai zise nimic, așa că ea doar încuviință.

– Mi-ar plăcea să-l citesc. Adică, dacă vrei și tu.

Sticla revenise în mâinile lui, și deși era întuneric, Marjorie distingea liniile adânc ridate ale mâinii lui, care se înroșea de atâta strâns.

În săptămâna aceea începură să înflorească perii Bradford. La școală, toată lumea spunea că miros a

spermă, a sex, a vaginul unei femei. Lui Marjorie nu-i plăcea mirosul lor, reflexie a virginității sale, a incapacității sale de a-i compara mirosul cu orice altceva decât pește în putrefacție. În fiecare an, vara, se obișnuia cu mirosul, iar când cădeau florile, mirosul nu mai era altceva decât o amintire îndepărtată. Dar apoi venea iar primăvara și mirosul reapărea, făcându-și strident simțită prezența.

Marjorie lucra la poemul său pentru *Apele prin care trecem*, când tatăl său primi un telefon din Ghana. Băbuța era slăbită. Îngrijitorul său nu-și dădea seama dacă visele erau la fel ori altfel. Băbuța nu se mai ridica din pat atât de des cum o făcea înainte – ea, femeia căreia odată îi fusese frică de somn.

Marjorie vru ca familia ei să plece în Ghana imediat. Se opri din scrisul la poem, smulse telefonul din mâna tatălui său nedumerit – un gest care i-ar fi adus o palmă peste ceafă în orice altă zi – și îi ceru îngrijitorului să i-o dea pe Băbuță la telefon, chiar dacă asta însemna să o trezească.

– Ești bolnavă? o întrebă pe bunica ei.

– Bolnavă? Curând o să dansez cu tine lângă apă vara asta. Cum să fiu bolnavă?

– Nu o să mori?

– Ce ți-am spus eu despre moarte? zise Băbuța tăios la telefon, cu un glas ce părea mai puternic decât la începutul discuției.

Marjorie trase de firul telefonului. Băbuța spunea că numai trupurile mor. Spiritele cutreieră. Găsesc Asamando, sau nu. Rămân cu descendenții lor să-i orienteze prin viață, să-i aline, uneori să-i sperie ca să se trezească din negura neiubirii, netrăirii.

Marjorie duse mâna la piatra de la gât. Darul străbunicii sale.

– Promite-mi că nu pleci până nu te văd din nou, zise Marjorie.

În spatele ei, Yaw îi puse o mână pe umăr.

– Îți promit că n-o să te părăsesc niciodată, zise Băbuța.

Marjorie îi dădu receptorul înapoi tatălui său, care o privi ciudat. Se duse înapoi în camera ei. Pe birou, pe bucata de hârtie care trebuia să conțină un poem, scria doar: „Apă. Apă. Apă. Apă".

Marjorie și Graham ieșiră împreună încă o dată, de data asta la Centrul Spațial și pentru Rachete al Statelor Unite. Graham nu mai fusese acolo niciodată, dar Marjorie și părinții ei mergeau o dată pe an. Mamei sale îi plăcea să privească toate fotografiile astronauților care tapetau pereții, iar tatălui ei îi plăcea să se plimbe prin muzeu, cercetând fiecare rachetă de parcă încerca să învețe cum să construiască și el una. Într-un fel sau altul, se gândi Marjorie, părinții ei călătoriseră deja prin cosmos, aterizând într-o țară la fel de străină pentru ei precum luna.

Graham nu respecta semnele cu *Nu atingeți*. Lăsa amprente fantomatice pe cutiile din fibră de sticlă, amprente care dispăreau aproape instantaneu.

– America nu ar avea un program spațial dacă n-ar fi fost nemții, zise Graham.

– Ți-e dor de Germania? întrebă Marjorie.

Graham nu prea vorbea despre locul unde petrecuse aproape toată copilăria. Nu își purta țara la vedere așa cum ea purta Ghana.

– Uneori, dar progeniturile soldaților se obișnuiesc cu mutatul de colo colo.

El ridică din umeri și apăsă cu degetele o cutie în care era un costum de cosmonaut. Marjorie își închipui că el avea să-și bage mâna prin geam, să intre cu totul în cutie, să îmbrace costumul, apoi să piardă gravitația până ce corpul său avea să plutească departe, departe.

– Marjorie?

– Da?

– Am zis dacă te-ai duce înapoi în Ghana?

Ea se gândi o clipă, la bunica ei de la mare, la Castel. Se gândi la forfota frenetică a mașinilor și a corpurilor de pe străzile din Cape Coast, la femeile cu șolduri late care vând pește din castroane mari argintii, la fetițele cărora nu le-au dat încă sânii și care se plimbă pe mijlocul străzii, presându-și fețele de geamurile taxiurilor, spunând: „Apă cu gheață" sau „Vă rog, vă implor".

– Nu cred.

Graham încuviință și începu să meargă mai departe, la următorul exponat. Marjorie îi luă mâna exact când el o ridica să o așeze pe fibra de sticlă. Îl opri și zise:

– Simt mai ales că nu aparțin acestui loc. Imediat ce mă dau jos din avion, oamenii își dau seama că sunt ca ei, și totuși diferită. Pot să miroasă asta pe mine.

– Ce să miroasă?

Marjorie ridică privirea, încercând să găsească cuvântul potrivit.

– Singurătatea, poate. Sau solitudinea. Cum nu sunt nici de aici, nici de acolo. Bunica mea e singura persoană care mă vede cu adevărat.

Se uită în jos. Mâna îi tremura, așa că îi dădu drumul lui Graham, dar el i-o luă din nou. Iar când ea ridică din nou privirea, el se aplecă spre ea și își apăsă buzele de ale ei.

Săptămâni în șir, Marjorie așteptă vești despre bunica ei. Părinții ei angajaseră un îngrijitor nou care să aibă grijă de ea în fiecare zi, ceea ce nu părea decât să o enerveze. Se simțea mai rău. Marjorie nu știa cum de știa, dar știa.

La școală, Marjorie era tăcută. Nu ridica mâna la nici o oră, iar doi dintre profesori o opriseră să o întrebe dacă totul e în regulă. Ea nu le dădu importanță. În loc să ia prânzul la catedra de engleză sau să citească la bibliotecă, stătea în sala de mese, în colțul unei mese lungi și dreptunghiulare, provocându-i pe toți cei care treceau pe lângă ea să scoată ce au mai rău din ei. În schimb, Graham se apropie și se așeză în fața ei.

– Ești bine? întrebă el. Nu te-am mai văzut de... Vocea lui se stinse treptat, dar Marjorie voia ca el să spună: De când ne-am sărutat. De când ne-am sărutat.

În ziua aceea, Graham purta culorile școlii – un portocaliu țipător, domolit doar puțin de un gri liniștitor.

– Sunt bine, zise ea.

– Îți faci griji cu poezia? întrebă el.

Poezia ei era o colecție de corpuri de literă pe o bucată de hârtie, un experiment de caligrafie, cu litere mari, cursive, toate majuscule.

– Nu, nu-mi fac griji din cauza asta.

Graham încuviință atent și îi susținu privirea. Ea venise la sala de mese fiindcă voia să fie singură în

mijlocul oamenilor. Era o senzație care îi plăcea uneori, ca atunci când cobora din avion în Accra și era întâmpinată de o mare de fețe care semănau cu a ei. În acele câteva minute de început, capta acel anonimat, dar apoi clipa se risipea. Cineva o aborda, o întreba dacă îi poate căra bagajul, dacă o poate conduce undeva, dacă îi dă de mâncare copilului său.

În timp ce se uita și ea la Graham, o fată brunetă, pe care Marjorie o recunoscu de pe culoare, se apropie de ei.

– Graham? întrebă ea. Nu prea te văd pe-aici la prânz. Mi-aș aminti.

Graham încuviință din cap, dar nu zise nimic. Fata încă nu o observase pe Marjorie, dar faptul că Graham o ignora îi îndreptă atenția dinspre el către persoana care i-o captase.

Se uită la Marjorie doar o clipă, dar fu suficient pentru ca Marjorie să observe grimasa de dezgust care începuse să se formeze pe chipul ei.

– Graham, șopti ea, ca și cum dacă ar fi coborât vocea, Marjorie nu ar fi auzit. N-ar trebui să stai aici.

– Ce?

– N-ar trebui să stai aici. Ceilalți o să înceapă să se gândească... Din nou, o privire iute. Mă rog, știi tu.

– Nu, nu știu.

– Vino și stai cu noi, zise ea.

În clipa aceea, deja scana încăperea, iar limbajul trupului dădea semne de neliniște.

– Sunt bine aici.

– Du-te, zise Marjorie, iar Graham se întoarse către ea. Era ca și cum uitase pentru cine se luptase de la bun

început. Ca și cum s-ar fi luptat doar pentru scaun, și nu pentru fata care stătea în fața lui. Du-te, e-n regulă.

După ce rosti cuvintele, ea încetă să mai respire. Vru ca el să spună nu, să se lupte mai mult, să-i ia mâna peste masă și să-și frece degetele lui mari înroșite printre spațiile dintre degetele ei.

Dar el nu făcu asta. Se ridică, aproape ușurat. Când Marjorie o observă pe fata brunetă strecurându-și mâna într-a lui ca să-l tragă după ea, ajunseseră deja la jumătatea sălii. Marjorie se gândise că Graham era ca ea, un cititor, un singuratic, dar privindu-l cum se îndepărta cu fata, își dădu seama că ea era altfel. Văzu cât de ușor îi era lui să se strecoare neobservat, ca și cum ar fi aparținut dintotdeauna acelui loc.

Tema balului era Marele Gatsby. În zilele de pregăteli care îl precedară, podelele școlii erau pline de paiete și de sclipici. În seara balului, Marjorie era înghesuită între părinții ei pe canapea, uitându-se la un film la televizor. Îi auzi pe părinții ei șușotind despre ea când se ridică să facă floricele de porumb.

– Ceva nu e-n regulă, zise Yaw.

Nu se pricepuse niciodată la șușotit. La volumul obișnuit, glasul său era un tunet ieșit din pântec, adânc și zgomotos.

– E doar o adolescentă. Așa sunt adolescenții, zise Esther.

Marjorie le auzise pe celelalte infirmiere de la căminul unde lucra Esther vorbind astfel, de parcă adolescenții erau niște bestii sălbatice într-o junglă periculoasă. Cel mai bine e să-i lași în pace.

Când se întoarse, Marjorie încercă să pară mai senină, dar nu își dădea seama dacă reușea.

Telefonul sună, iar ea se grăbi să răspundă. O rugase pe bunica ei să o sune o dată pe lună pentru siguranță, chiar dacă știa că era obositor pentru bătrână să fie nevoită să o facă. Dar, când răspunse la telefon, o întâmpină vocea lui Graham.

– Marjorie? întrebă el.

Ea respira în telefon, dar încă nu vorbea. Ce era de spus?

– Mi-aș dori să te iau. Doar că...

Glasul său se stinse, dar nu conta. Mai auzise asta o dată. Avea să meargă cu bruneta. Voia să o ia pe Marjorie, dar tatăl lui nu considera că ar fi potrivit. Școala nu considera că ar fi potrivit. Ca o ultimă redută, Marjorie îl auzise spunându-i directorului că ea „nu e ca alte negrese". Și, cumva, asta fusese mai rău. Deja renunțase la el.

– Pot să-ți aud poemul totuși? întrebă el.

– Îl citesc săptămâna viitoare. Toată lumea o să-l audă.

– Știi ce vreau să spun.

În sufragerie, tatăl ei începuse să sforăie. Așa se uita mereu la filme. Și-l imagina aplecându-se spre umerii mamei ei, înconjurat de brațele femeii. Poate că și mama ei dormea, cu capul aplecat spre al lui Yaw, cu codițele împletite formând parcă o draperie, ascunzându-le chipurile. Iubirea lor era una comodă. O iubire care nu cerea să te lupți sau să te ascunzi. Când Marjorie îl întrebase iar pe tatăl său când știuse că o place pe Esther, el îi răspunsese că știuse dintotdeauna. Îi spuse că era un sentiment născut în sine, că îl inspirase odată cu

prima adiere din Edweso, că se mișca prin lăuntrul lui ca harmattanul. Pentru Marjorie nu era nimic asemănător iubirii în Alabama.

– Trebuie să închid, îi spuse lui Graham la telefon. Mă cheamă părinții. Puse telefonul în furcă și se întoarse în sufragerie. Mama ei era trează, privind drept spre televizor, deși nu se uita la el.

– Cine era, draga mea? întrebă ea.

– Nimeni, răspunse Marjorie.

În amfiteatru, încăpeau două mii de persoane. Din spatele scenei, Marjorie îi auzea pe ceilalți elevi intrând unii după alții, cu sporovăiala insistentă a plictiselii lor. Ea se plimba încoace și încolo, prea speriată să se uite după cortină. Lângă ea, Tisha și prietenii ei exersau un dans în ritmul muzicii ce se auzea în surdină dintr-un casetofon portabil.

– Ești gata? întrebă doamna Pinkston, făcând-o pe Marjorie să tresară.

Mâinile îi tremurau deja, și fu uimită că nu scăpă foaia cu poemul.

– Nu, zise ea.

– Ba da, spuse doamna Pinkston. Nu-ți face griji. O să fii grozavă.

Se duse mai departe, să vadă ce fac toți ceilalți participanți.

Când începu programul, pe Marjorie o luă durerea de stomac. Nu mai vorbise niciodată în fața atâtor persoane, și era gata să pună durerea pe seama acestui fapt, dar apoi aceasta se instală mai profund. Un val de greață o însoți, dar curând trecură amândouă.

Acea senzație îi mai venea din când în când. Bunica ei o numea o premoniție, când corpul fetei simțea ceva ce lumea încă nu observase. Marjorie o simțea uneori înainte să primească o notă mică la vreun test. O dată, o simțise înaintea unui accident de mașină. Altă dată, o simțise cu câteva clipe înainte să-și dea seama că pierduse un inel pe care i-l dăduse tatăl ei. El spunea că toate aceste lucruri s-ar fi întâmplat indiferent că ea avea sau nu senzația respectivă, și poate că era adevărat. Tot ce știa Marjorie era că senzația aceea o avertiza să se pregătească.

Așa că, pregătindu-se, păși pe scenă după ce doamna Pinkston o prezentă. Știa că luminile aveau să fie puternice, dar nu luase în calcul și căldura emanată de ele, ca un milion de sori strălucitori abătându-și razele asupra ei. Începu să transpire și își șterse fruntea cu o mână.

Așeză foaia de hârtie pe pupitru. Exersase de un milion de ori, în șoaptă mută în clasă, în fața oglinzii din baie, în mașină în timp ce părinții ei conduceau.

Sunetul tăcerii, spart din când în când de câte un tușit sau de picioare neastâmpărate, o tachina pe Marjorie. Se aplecă spre microfon. Își drese glasul, apoi citi:

Despică-mi Castelul în două,
găsește-mă, găsește-te.
Noi, două, am trecut prin nisip,
vânt, aer.
Una a simțit biciul. Biciuită,
și înainte înrobită.

Noi, două, negrese.
Eu, tu.

Una zămislită din
pământul de cacao, s-a născut din nucă,
sângerând, cu pielea netăiată.
Noi, două, plutim.
Apele par altfel
dar ne sunt la fel.
Înrudite. Piele surori.
Cine ar fi știut? Nu eu. Nici tu.

Ridică privirea. Se deschise o ușă, lăsând să pătrundă mai multă lumină. Era suficientă lumină cât să-l vadă pe tatăl său stând în ușă, dar nu destulă cât să vadă lacrimile care-i curgeau pe față.

Singura promisiune pe care o încălcă Băbuța, Akua, Nebuna din Edweso, fu ultima pe care o făcuse. Muri în toiul unui somn de care se temea. Vru să fie îngropată în pământul unui munte ce străjuiește marea. Marjorie își luă liber tot restul anului școlar; oricum, notele ei erau atât de bune încât acest lucru nu prea conta.

Merse cu mama ei în spatele bărbaților care erau însărcinați să care trupul bunicii sale. Tatăl ei insistase să care și el, deși era atât de bătrân, încât prezența sa era mai mult o povară decât un ajutor. Când ajunseră la locul de îngropăciune, oamenii începură să jelească. Toată lumea plângea de zile și zile în șir, dar Marjorie încă nu.

Bărbații începură să sape în huma roșie. Două movile stăteau de o parte și de alta a gropii mari și drept-unghiulare, care se făcea tot mai adâncă. Un tâmplar îi meșterise sicriul Băbuței dintr-un lemn de aceeași

culoare cu pământul, iar când sicriul fu coborât, nimeni nu își mai dădea seama unde se termina lemnul și unde începea pământul. Începură să arunce la loc pământul în groapă. Îl bătătoriră bine, cu dosul lopeții, după ce terminară. Sunetul răsună în munte, până în vale.

După ce puseră un semn pe mormânt, Marjorie își dădu seama că uitase să pună înăuntru poemul, clădit din poveștile din vise pe care i le spunea Băbuța când o ducea pe Marjorie la apă. Știa că bunicii sale i-ar fi plăcut să îl audă. Scoase poemul din buzunar, iar mâinile tremurânde făcură cuvintele să se vălurească, deși vântul nu adia mai deloc.

Marjorie se aruncă peste movila mormântului, plângând într-un sfârșit: *„Mam-yee a mea, Maame a mea. Mam-yee a mea, Maame a mea."*

Mama ei veni să o ridice de pe pământ. Mai târziu, Esther îi spuse că parcă avea să-și ia zborul de pe stâncă, să coboare pe lângă munte și să ajungă în mare.

MARCUS

Lui Marcus nu-i plăcea apa în mod deosebit. Era la facultate când văzu prima dată oceanul de aproape, și îi întoarse stomacul pe dos tot acel spațiu, acel albastru nesfârșit, ce se întindea mai departe decât puteai cuprinde cu ochii. Îl îngrozea. Nu le spusese prietenilor săi că nu știe să înoate, iar colegul său de cameră, un roșcovan din Maine, era deja cu doi metri sub suprafața Atlanticului înainte ca Marcus să bage măcar degetele de la picioare în apă.

Ceva din mirosul oceanului îi făcea greață. Acea duhoare de sare udă i se lipea de nări și-l făcea să se simtă de parcă se îneca deja. O simțea groasă, în adâncul gâtului, ca saramura, lipindu-se de locul de unde-i atârna omușorul, așa încât nu putea să respire cum trebuie.

Când era tânăr, tatăl său îi spusese că negrilor nu le place apa fiindcă fuseseră aduși pe continent pe vase de sclavi. Ce treabă să aibă un negru să înoate? Fundul oceanului era plin deja de negri.

Marcus încuviința întotdeauna răbdător din cap când tatăl său spunea asemenea lucruri. Sonny vorbea mereu despre sclavie, despre industria muncii deținuților, despre Sistem, despre segregare, despre Om. Tatăl său avea

o ură adânc înrădăcinată față de albi. O ură ca un sac umplut cu pietre, câte o piatră pentru fiecare an în care nedreptatea rasială continua să facă legea în America. Încă mai căra sacul acela.

Marcus nu avea să uite vreodată învățăturile timpurii ale tatălui său, lecțiile de istorie alternativă care îi stârniseră întâi interesul față de studiul mai în detaliu al Americii. Cei doi împărțeau o saltea în apartamentul înghesuit al lui Ma Willie. Seara, întins pe salteaua cu arcuri ca niște cuțite, Sonny îi spunea lui Marcus că America lua negri de pe trotuare și-i băga la închisoare sau că băncile refuzau să investească în cartierele negrilor, iar aceștia nu puteau lua ipoteci sau împrumuturi pentru afaceri. Așa că era de mirare că închisorile încă erau ticsite de ei? Era de mirare că ghetoul era ghetou? Sonny vorbea despre lucruri pe care Marcus nu le citise niciodată în cărțile de istorie, dar despre care mai târziu, când ajunse la facultate, află că sunt adevărate. Află că mintea tatălui său era sclipitoare, dar că era prinsă sub ceva.

Dimineața, Marcus îl privea pe Sonny cum se dădea jos din pat, se bărbierea și pornea spre clinica de metadonă din Harlemul de Est. Era mai ușor să urmărească mișcările tatălui său decât să privească un ceas. La șase și jumătate se dădea jos din pat și bea un pahar cu suc de portocale. La șase și patruzeci și cinci se bărbierea, iar la șapte ieșea pe ușă. Își lua metadona și apoi mergea să lucreze ca om de serviciu la spital. Era cel mai deștept om pe care îl cunoștea Marcus, dar nu putea scăpa niciodată complet de sub greutatea heroinei pe care o consumase.

Când avea șapte ani, Marcus o întrebă o dată pe Ma Willie ce s-ar fi întâmplat dacă o parte a programului lui Sonny s-ar fi schimbat. Ce s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi luat metadona. Bunica sa doar ridica din umeri. Abia când Marcus mai crescu începu să înțeleagă cât de importantă era de fapt rutina tatălui său. Întreaga sa viață părea să atârne în acest echilibru.

Acum, Marcus era din nou aproape de apă. Un nou amic de la facultate îl invitase la o petrecere la piscină pentru a sărbători noul mileniu, iar Marcus acceptă, șovăind. O piscină din California era mai sigură decât Atlanticul, clar. Se putea întinde pe un șezlong și s-ar preface că venise doar pentru soare. Putea să facă glume pe seama faptului că avea nevoie să se bronzeze.

Cineva strigă: „Pârtieee!" și trimise un val rece și ud peste picioarele lui Marcus. El se șterse, făcând o grimasă, după ce Diante îi dădu un prosop.

– La dracu', Marcus, cât mai stăm aicea, omule? E cald de mori. Parc-am fi în Africa, așa-i de cald.

Diante se plângea mereu. Era un artist pe care Marcus îl cunoscuse la o petrecere în East Palo Alto, și chiar dacă Diante crescuse în Atlanta, avea ceva care îi amintea lui Marcus de casă. Fuseseră ca frații de atunci înainte.

– Abia am venit de zece minute, D. Calmează-te, zise Marcus, cu toate că și el începea să devină nerăbdător.

– Neah, omule. N-am de gând să mă coc în căldura asta. Ne vedem mai încolo.

Se ridică și le făcu scurt cu mâna celor din piscină.

Diante cerea mereu să meargă la evenimentele școlii cu Marcus, ca să-și ia tălpășița aproape imediat după ce soseau. Căuta o fată pe care o cunoscuse odată la un

muzeu de artă. Nu-și amintea numele ei, dar îi spuse lui Marcus că își dădea seama că fata era la școală doar din felul cum vorbea. Marcus nu simțea nevoia să-i aducă aminte că erau cam vreun milion de universități în zonă. Cine putea spune că fata aceea avea să ajungă la vreuna dintre petrecerile lui?

Marcus făcea un doctorat în sociologie la Stanford. Era ceva ce nu și-ar fi închipuit că ar fi putut face pe vremea când împărțea o saltea cu tatăl său, și totuși, iată că asta făcea. Sonny fusese atât de mândru când îi spusese că fusese acceptat la Stanford, încât plânsese. Fusese singura dată când Marcus îl văzuse plângând.

Marcus plecă de la petrecere la puțin timp după Diante, invocând o scuză legată de faptul că avea de lucru. Parcurse pe jos cei nouă kilometri și jumătate până acasă, iar când ajunse acolo, transpirația îi ieșise prin tricou. Intră în dușul cu faianță albastră și lăsă apa să-i curgă peste cap, fără să ridice vreodată capul spre ea, încă temându-se să nu se înece.

– Maică-ta te salută, zise Sonny.

Era telefonul săptămânal. Marcus îl suna în fiecare duminică după-amiază, când știa că mătușa sa Josephine și toți verii erau acasă la Ma Willie, gătind și luând masa după biserică. Suna, fiindcă îi era dor de Harlem, îi era dor de cinele de duminică, îi era dor de Ma Willie cântând gospel din toți rărunchii, ca și cum Iisus avea să vină în zece minute dacă l-ar fi chemat ea să vină să aranjeze o farfurie.

– Nu mai minți, zise Marcus.

Ultima dată când o văzuse pe Amani fusese la absolvirea liceului. Mama lui se îmbrăcase într-o ținută pe care i-o dăduse Ma Willie, cu siguranță. Era o rochie cu mâneci lungi, dar când ridică brațul să-i facă cu mâna în timp ce el traversa scena să-și primească diploma, Marcus era aproape sigur că vedea urmele de pe piele.

– Hmm, fu tot ce răspunse Sonny.

– Sunteți bine acolo? întrebă Marcus. Copiii și toți ăilalți sunt bine?

– Da, s'tem bine. S'tem bine.

Respirară o secundă în telefon. Nici unul nu voia să vorbească, dar nici să închidă telefonul.

– Tot curat? întrebă Marcus.

Nu întreba des, dar întreba.

– Da, îs bine. Nu-ți face tu griji pentru mine. Stai cu nasu'-n cărți. Nu te mai gândi la mine.

Marcus încuviință din cap. Avu nevoie de puțin timp să realizeze că tatăl său nu avea cum să-l audă, așa că spuse: „Bine", și închiseră în sfârșit telefonul.

Apoi, Diante veni să-l ia. Îl căra pe Marcus după el la un muzeu din San Francisco, același la care Diante o întâlnise pe fata respectivă.

– Nuș' ce ești așa disperat după fata asta, D, spuse Marcus.

Nu prea se dădea în vânt după muzeele de artă. Nu știa ce să înțeleagă din operele pe care le vedea. Îl asculta pe Diante vorbind despre linii, și culori, și umbre. Dădea din cap, dar nimic nu avea sens pentru el.

– Dac-ai vedea-o, ai înțelege, răspunse Diante.

Se plimbau prin muzeu, dar nici unul din ei nu privea cu adevărat lucrările.

– Înțeleg că arată bine.

– Da, arată bine, da' nici măcar nu-i vorba de asta, omule.

Marcus mai auzise asta. Diante o întâlnise pe femeia respectivă la expoziția Karei Walker. Cei doi trecuseră de patru ori pe lângă siluetele negre de hârtie care urcau din podea până în tavan înainte ca umerii să li se atingă la a cincea trecere. Vorbiseră despre o lucrare anume de aproape o oră, fără să-și amintească să-și decline identitatea.

– Îți zic io, Marcus. O să vii la nuntă curând. Tot ce tre' să fac e s-o găsesc.

Marcus pufni. De câte ori nu i-o arătase Diante pe „soția lui" la vreo petrecere, pentru ca apoi să iasă cu ea doar o săptămână?

Îl lăsă pe Diante în plata lui și se plimbă singur prin muzeu. Mai mult decât lucrările îi plăcea arhitectura muzeului. Scări bogat ornamentate și pereți albi pe care atârnau lucrări viu colorate. Îi plăcea cum atmosfera muzeului îi acorda răgazul să se plimbe și să se gândească.

Fusese la un muzeu odată, într-o excursie cu clasa, în școala primară. Luaseră autobuzul, apoi merseră pe jos restul străzilor doi câte doi, fiecare copil ținându-se de mână cu următorul. Marcus își amintea că fusese uluit de restul Manhattanului, de partea care nu era a lui, de costumele bărbaților și de frizurile lor în scări. În muzeu, doamna de la casa de bilete le zâmbise din ghereta de sticlă. Marcus își întinsese gâtul ca s-o vadă, iar ea îi răsplătise efortul făcându-i cu mâna.

După ce intraseră, profesoara lor, doamna MacDonald, îi condusese dintr-o încăpere în alta, de la un exponat la altul. Marcus era la capătul rândului, iar LaTavia, fata cu care se ținea de mână, îi dăduse drumul ca să strănute, așa că Marcus profitase de ocazie să-și lege șiretul. Când ridică iarăși capul, colegii lui trecuseră mai departe. Gândindu-se mai bine, ar fi trebuit să fie în stare să-i găsească repede, un șir de rățuște negre în marele muzeu alb, dar erau atât de mulți oameni, și toți erau atât de înalți, încât nu se descurcă pe lângă ei, și deveni iute prea speriat ca să se mai miște.

Stătea acolo, paralizat și plângând tăcut, când îl găsise un cuplu de albi în vârstă.

– Uite, Howard, zise femeia. Marcus încă își amintea culoarea rochiei femeii, un roșu sângeriu care nu făcea decât să-l sperie și mai tare. Sărăcuțul, probabil s-a pierdut sau așa ceva. Ea îl studie cu atenție și zise: E drăguț, nu?

Bărbatul, Howard, avea în mână un baston subțire și bocăni cu el în podea, lângă piciorul lui Marcus.

– Te-ai pierdut, băiete? Marcus nu vorbi. Am întrebat: te-ai pierdut?

Bastonul continua să lovească la piciorul lui, iar pentru o clipă, Marcus simțise ca și cum bărbatul avea să ridice din clipă în clipă bastonul până la tavan, iar apoi să-l abată asupra capului său. Nu știa de ce se simțea așa, dar se sperie atât de rău încât începu să simtă un șuvoi ud care-i curgea în jos pe cracul pantalonilor. Urlă și fugi dintr-o cameră cu pereți albi în alta, și în alta, până ce un gardian îl prinse, o chemă pe profesoară prin

stație și trimise toată clasa înapoi în stradă, înapoi în autobuz, înapoi acasă în Harlem.

Diante îl găsi după un timp.

– Nu-i aici, zise el.

Marcus își dădu ochii peste cap. La ce se aștepta? Cei doi părăsiră muzeul.

Trecu o lună, apoi veni iar vremea ca Marcus să se întoarcă la cercetarea sa. O evitase, fiindcă nu mergea prea bine.

Inițial, vrusese să-și concentreze lucrarea asupra sistemului de închiriere a deținuților care răpise ani de zile din viața străbunicului H, dar cu cât pătrundea mai adânc în cercetare, cu atât devenea mai vast proiectul. Cum să vorbească despre povestea străbunicului H fără să vorbească și despre bunica sa Willie și despre milioanele de alți negri care migraseră în nord, fugind de Jim Crow[1]? Și dacă vorbea despre Marea Migrație, trebuia să vorbească despre orașele care primiseră acele valuri de migranți. Trebuia să vorbească despre Harlem. Și cum să vorbească despre Harlem fără să pomenească de dependența de heroină a tatălui său – de turele din pușcărie, de cazier? Și dacă avea să vorbească despre heroina din Harlemul anilor '60, nu trebuia să vorbească și despre cocaina de peste tot din anii '80? Și dacă scria despre cocaină, trebuia să scrie inevitabil și despre „războiul împotriva drogurilor". Iar dacă începea

[1] Sistemul castelor rasiale care funcționa mai ales în statele din sud între 1877 și jumătatea anilor 1960, ducând la apariția legilor de segregare rasială. Denumirea provine de la porecla ironică dată persoanelor de culoare.

să vorbească despre războiul împotriva drogurilor, avea să vorbească despre cum aproape jumătate din negrii cu care crescuse fie se îndreptau către, fie tocmai ieșeau din ceea ce devenise cel mai dur sistem penitenciar din lume. Și dacă vorbea despre motivul pentru care prietenii din cartierul lui ispășeau pedepse de câte cinci ani pentru posesie de marijuana, când aproape toți albii cu care mersese la facultate o fumau în văzul tuturor în fiecare zi, avea să se enerveze atât de tare încât să trântească volumul de cercetare pe masa frumoasei și tăcutei Săli de Lectură Lane de la Biblioteca Green a Universității Stanford. Și dacă trântea cartea pe masă, atunci toți cei din sală aveau să se zgâiască la el și nu aveau să-i vadă decât pielea și furia, și aveau să creadă că știu ceva despre el, și ar fi fost același lucru care justificase pedeapsa cu închisoarea a străbunicului său H, doar că altfel, mai puțin evident ca odinioară.

Când Marcus începea să gândească așa, nu reușea să deschidă nici măcar o carte.

Nu își amintea exact când îl lovise nevoia de a învăța și de a-și cunoaște familia mai îndeaproape. Poate că fusese în timpul unei cine de duminică acasă la Ma Willie, când bunica sa îi rugase să se țină cu toții de mână și să se roage. Era înghesuit între doi veri sau între tatăl său și mătușa Josephine, iar Ma Willie începea una dintre rugăciunile ei cu un cântec.

Glasul bunicii sale era una dintre minunile lumii. Era de-ajuns cât să stârnească în el toată speranța și credința pe care avea să le posede vreodată, adunate laolaltă pentru a-i face inima să palpite și palmele să-i

transpire. Trebuia să lase mâna cuiva ca să-și șteargă palmele, lacrimile.

În camera aceea, cu familia sa, își închipuia uneori o cameră diferită, o familie mai mare. Își închipuia atât de tare încât uneori credea că îi poate vedea pe toți. Uneori, într-o colibă din Africa, un patriarh care ținea în mână o macetă; alteori afară, într-o pădure de palmieri, o mulțime care privea o femeie tânără cum cără o găleată pe creștet; alteori într-un apartament înghesuit cu prea mulți copii, sau la o fermă mică, fără noroc, în jurul unui copac în flăcări sau într-o clasă. Vedea aceste lucruri în timp ce bunica lui se ruga și cânta, se ruga și cânta, și își dorea cu atâta ardoare ca toți oamenii pe care îi plăsmuia în minte să fie acolo în camera aceea, cu el.

Îi mărturisise asta bunicii sale după o cină de duminică, iar ea îi zisese că poate avea darul clarviziunii. Dar Marcus nu reușea niciodată să se convingă să creadă în zeul lui Ma Willie, așa că se apucase să-și caute familia și să găsească răspunsuri într-un mod mai concret, prin studii și prin scris.

Acum, Marcus nota câteva idei și ieșea să se vadă cu Diante. Misiunea prietenului său de a găsi femeia misterioasă de la muzeu se sfârșise, dar apetitul său pentru petreceri și ieșiri nu.

Ajunseră în San Francisco în seara aceea. Un cuplu de lesbiene pe care le cunoștea Diante își deschiseseră casa pentru o seară la galerie/dans afro-caraibian. Când intrară, fură întâmpinați de sunetul metalic al unor tobe mari de oțel. Bărbați îmbrăcați în pânze kente viu colorate, înfășurate în jurul taliei, țineau în mâini bețe de

tobe cu măciulii roz. O femeie stătea în picioare la capătul acestui șir de bărbați, fredonând un cântec tânguitor.

Marcus înaintă în casă. Lucrările de artă de pe pereți îl speriau puțin, deși nu ar fi recunoscut niciodată acest lucru în fața lui Diante dacă, sau mai degrabă când, prietenul său avea să-i ceară părerea. Lucrarea pe care o adusese Diante era cu o femeie cu coarne legată de un baobab. Marcus nu o înțelegea deloc, dar se opri puțin sub ea, cu capul aplecat în stânga, încuviințând ușor de fiecare dată când apărea cineva lângă el.

Curând, persoana de lângă el fu Diante. Prietenul său îl împunse în umăr de mai multe ori, toate împunsăturile în succesiune rapidă, astfel încât încetă înainte ca Marcus să-i poată cere asta.

– Ce-i, omule? zise Marcus, întorcându-se să se uite la el.

Era ca și cum Diante nici nu-și dădea seama că mai era cineva acolo. Corpul său era răsucit într-o parte, și deodată se întoarse către Marcus.

– E aici.

– Cine?

– Cum naiba cine? Fata, omule. E aici.

Marcus își întoarse privirea spre locul indicat de Diante. Erau două femei care stăteau una lângă alta. Prima era înaltă și foarte slabă, cu pielea mai deschisă, ca a lui Marcus, dar cu codițe afro care îi coborau până sub fund. Se juca cu cozile, răsucindu-le în jurul degetului sau luându-le pe toate și strângându-și-le în vârful capului.

Femeia de lângă ea era cea care îi atrase atenția lui Marcus. Avea pielea închisă la culoare – negru-albăstruie,

i s-ar fi zis la locurile de joacă din Harlem – și era bine făcută, cu sâni mari și zdraveni și o coafură afro sălbatică datorită căreia arăta ca și cum fusese sărutată de trăsnet nu demult.

– Hai, omule, zise Diante, îndreptându-se deja spre femei.

Marcus mergea puțin în spatele lui. Îl vedea pe Diante încercând să pară relaxat. Mersul calculat cocoșat, înclinarea atentă. Când ajunseră la femei, Marcus așteptă să vadă care era *ea*.

– Tu! zise femeia cu cozi afro, plesnindu-l pe Diante pe umăr.

– Mi s-a părut că te recunosc, da' nu-mi aminteam de unde te știu, zise Diante.

Marcus își dădu ochii peste cap.

– Ne-am întâlnit la muzeu, acum câteva luni, spuse femeia, zâmbind.

– Da, da, desigur, zise Diante. Se purta cât de bine era în stare acum, stând țanțoș și zâmbind. Eu sunt Diante, iar el e amicul meu, Marcus.

Femeia își netezi fusta și apucă altă șuviță, începând să o răsucească în jurul degetului. Parcă se dichisea. Femeia de lângă ea încă nu scosese nici un cuvânt, iar ochii săi erau ațintiți în pământ, ca și cum dacă nu se uita la ei, se putea preface că nu sunt acolo.

– Eu sunt Ki, zise femeia cu cozi afro. Iar ea e prietena mea. Marjorie.

La auzul numelui său, Marjorie ridică privirea, iar draperia părului său sălbatic se desfăcu pentru a da la iveală un chip plăcut și un colier frumos.

– Încântat, Marjorie, zise Marcus, întinzând mâna.

*

Când Marcus era doar un băiețel, mama sa, Amani, îl luase cu ea pentru o zi. Îl răpise, de fapt, fiindcă Ma Willie și Sonny, și restul familiei, habar nu aveau că Amani, care ceruse doar să-l salute, avea să-l ademenească afară din apartament cu promisiunea unei înghețate la cornet.

Mama sa nu își permitea înghețata. Marcus își amintea cum se plimba cu el de la o gheretă la un magazin, apoi la altul, și iar altul în speranța că prețurile aveau să fie mai bune la un chioșc aflat doar puțin mai departe. Când ajunseră în vechiul cartier al lui Sonny, Marcus fu sigur de două lucruri: în primul rând, că se afla undeva unde nu trebuia să fie, și în al doilea rând, că nu avea să primească nici o înghețată.

Mama sa îl târâse după ea în susul și în josul străzii 116th, lăudându-se cu el la prietenii săi drogați, gașca muzicienilor de jazz faliți.

– Ăsta-i al tău? zise o femeie grasă, fără dinți, chircindu-se în așa fel încât Marcus privea drept prin țeava gurii sale goale.

– Dap, ăsta-i Marcus.

Femeia îl atinse, apoi se îndepărtă cu mers legănat. Amani îl conducea în continuare printr-o zonă a Harlemului pe care băiatul o cunoștea doar din povești, din rugăciunile de salvare pe care le rosteau enoriașii în fiecare duminică. Soarele cobora tot mai mult pe cer. Amani începu să plângă și să țipe la el să se miște mai repede, deși el mergea cât de repede îl duceau piciorușele sale. Era aproape la asfințit, când Ma Willie și Sonny îl găsiră. Tatăl său îl smulse de mână și-l trase deoparte

atât de iute, încât crezu că o să-i iasă brațul din umăr. Și se uită cum bunica sa o pocni pe Amani peste față, spunând destul de tare cât să audă toată lumea:

– Mai pune o dată mâna pe copilu' ăsta, și o să vezi tu ce se-ntâmplă.

Marcus se gândea adesea la ziua aceea. Încă era uimit. Nu de frica pe care o simțise în timpul zilei, când femeia care nu era mai mult decât o străină pentru el îl trăsese tot mai departe de casă, ci de plenitudinea iubirii și protecției pe care o simți mai târziu, când îl găsi în sfârșit familia sa. Nu de faptul că se pierduse, ci că fusese găsit. Era aceeași senzație pe care o trăia de fiecare dată când o vedea pe Marjorie. Ca și cum ea l-ar fi găsit cumva.

Trecură luni de zile, iar relația lui Diante și Ki se fâsâi, rămânând doar prietenia lui Marcus și Marjorie ca dovadă a existenței sale. Diante îl tachina constant pe Marcus în legătură cu Marjorie, spunând:

– Când ai de gând să-i zici fetii că-ți place?

Dar Marcus nu îi putea explica lui Diante că nu era vorba de asta, fiindcă nu înțelegea prea bine nici el despre ce *era* vorba de fapt.

– Deci, asta e Regiunea Ashanti, spuse Marjorie, arătând spre o hartă a Ghanei de pe peretele său. Practic, de aici e familia mea, dar bunica mea s-a mutat în Regiunea Centrală, aici, ca să fie mai aproape de mare.

– Urăsc marea, zise Marcus.

La început, Marjorie îi zâmbi, ca și cum urma să izbucnească în râs, dar apoi se opri, iar privirea ei deveni serioasă.

– Ți-e teamă de ea? întrebă Marjorie.

Lăsă degetul să-i alunece ușor de pe marginea hărții în jos, pe perete. Își odihni palma pe colierul cu piatră neagră pe care îl purta în fiecare zi.

– Da, cam așa ceva, zise Marcus.

Nu mai mărturisise nimănui această temere.

– Bunica mea spunea că îi auzea pe oamenii prinși pe fundul oceanului vorbind cu ea. Pe strămoșii noștri. Era un pic nebună.

– Asta nu mi se pare nebunie. Ce naiba, toată lumea din biserica bunică-mii a dat peste vreun spirit la un moment dat. Că unul vede sau aude sau simte ceva ce alții nu pot, asta nu înseamnă că e nebun. Bunică-mea spunea: „Orbul nu spune că suntem nebuni fiindcă vedem".

Acum, Marjorie îi zâmbi cu adevărat.

– Vrei să știi de ce mi-e frică? întrebă ea, iar el încuviință.

Învățase să nu fie surprins de cât de comunicativă era. Cum ea nu se mulțumea niciodată cu discuții de complezență, ci se afunda direct în apele adânci.

– De foc, zise ea.

El auzise povestea cicatricii tatălui său în prima săptămână de după ce o cunoscuse pe Marjorie. Răspunsul ei nu îl surprinse.

– Bunica mea îmi spunea că ne-am născut dintr-un foc mare. Aș vrea să știu ce voia să spună cu asta.

– Te-ai întors vreodată în Ghana?

– Ah, am fost ocupată cu școala și predatul, și toate astea.

Se opri și se uită în gol, numărând.

– Nu m-am întors de când a murit bunica, de fapt, zise ea încet. Ea mi-a dat ăsta. O moștenire de familie, presupun.

Marjorie arătă spre colierul său.

Marcus dădu aprobator din cap. Deci, de asta Marjorie nu îl dădea jos niciodată.

Se făcea târziu, iar Marcus avea de lucru, dar nu se putea clinti din acel loc din sufrageria lui Marjorie. Era o fereastră mare care lăsa să intre atâta lumină încât părea că umărul său era mângâiat de căldură. Voia să rămână acolo cât mai mult cu putință.

– Ar fi detestat să știe că a trecut atâta timp. Aproape paisprezece ani. Când părinții mei trăiau, încercau să mă facă să merg, dar a fost prea dureros să o pierd. Iar apoi i-am pierdut pe ei, și cred că n-am mai văzut rostul. Mi-am cam ieșit din mână cu limba twi, așa că nu știu dacă m-aș mai descurca, oricum.

Râse forțat, dar întoarse privirea imediat ce hohotul îi scăpă de pe buze. Își ascunse chipul de el un timp ce păru foarte lung. Soarele ajunse în sfârșit într-un loc unde fereastra nu îi putea capta lumina. Marcus simțea cum căldura îi părăsește umărul, și o dori înapoi.

Marcus petrecu tot restul anului evitându-și cercetarea. Nu mai vedea rostul. Obținuse o bursă care avea să-l ducă în Birmingham ca să vadă ce mai rămăsese din Pratt City. Se duse cu Marjorie, și nu găsiseră decât un bătrân orb și probabil nebun, care spunea că îl cunoscuse pe străbunicul H când era doar un copil.

– Ai putea să-ți faci cercetarea pe Pratt City, sugerase Marjorie când plecaseră din casa omului. Pare un oraș interesant.

Când bătrânul auzi vocea lui Marjorie, spuse că vrea să o simtă. Că așa ajungea să cunoască un om. Marcus privise, uimit și oarecum jenat, cum ea îl lăsă pe bătrân să o pipăie pe brațe și, în sfârșit, pe față, ca și cum o citea. Răbdarea ei îl uluise. În timpul scurt de când o cunoscuse, își dădea seama deja că ea avea destulă răbdare cât să treacă prin aproape orice furtună. Marcus învăța uneori cu ea la bibliotecă, și o privea cu coada ochiului în timp ce ea devora carte după carte. Se ocupa de literatura africană și afro-americană, iar când Marcus o întrebă de ce alesese aceste subiecte, ea îi spuse că erau cărțile pe care le simțea înlăuntrul său. Când bătrânul o atinse, ea îl privise cu atâta răbdare, încât parcă îl citea și ea în timp ce el îi citea pielea.

– Nu asta-i ideea, zise el.

– Dar care e, Marcus?

Ea se opri din mers. Din câte știau, stăteau deasupra a ceea ce fusese o mină de cărbune, un mormânt pentru toți pușcăriașii negri care fuseseră trimiși să muncească acolo. Una era să studiezi ceva, și cu totul altceva să fi trăit acel lucru. Să-l fi simțit. Cum să-i explice lui Marjorie că prin proiectul său voia să capteze senzația de timp, senzația de a fi făcut parte din ceva ce se întindea atât de mult în trecut, o senzație incomensurabilă, că era ușor să uite că ea, și el, și toți ceilalți, existau înăuntrul acestui lucru – nu în afara sa, ci înăuntrul său.

Cum să-i explice lui Marjorie că nu trebuia să fie aici? Viu. Liber. Că faptul că se născuse, că nu era într-o

celulă de închisoare undeva nu se datora faptului că se ridicase singur pe propriile picioare, nu prin muncă asiduă sau prin credința în Visul American, ci prin pur noroc. Doar auzise povești despre străbunicul său, H, de la Ma Willie, dar acele povești erau de-ajuns cât să-l facă să lăcrimeze și să-l umple de mândrie. H Două-Lopeți i se spunea. Dar cum i se spusese tatălui său sau tatălui acestuia înainte? Dar mamelor? Cu toții fuseseră produsul vremurilor lor, iar mergând acum prin Birmingham, Marcus era o acumulare a acelor vremuri. Asta era ideea.

În loc să spună ceva dintre aceste lucruri, zise:

– Știi de ce mi-e frică de ocean?

Ea scuturã din cap.

– Nu e doar pentru că mi-e frică să nu mă înec. Deși cred că îmi e. E tot acel spațiu. Că oriunde mă uit, văd albastru, și nu-mi dau seama unde începe. Când sunt acolo, stau cât de aproape se poate de nisip, pentru că măcar acolo știu unde se termină.

Ea nu vorbi o vreme, doar continuă să meargă puțin în fața lui. Poate că se gândea la foc, la lucrul despre care îi spusese că îi e cel mai frică. Marcus nu văzuse niciodată o fotografie cu tatăl ei, dar își închipuia că era un bărbat de temut, cu o cicatrice care îi acoperea o întreagă jumătate a feței. Își închipuia că Marjorie se temea de foc din aceleași motive pentru care el se temea de apă.

Ea se opri sub un felinar spart din care pâlpâia o lumină stranie, fără oprire.

– Pun pariu că ți-ar plăcea plaja din Cape Coast, zise ea. E frumos acolo. Nu seamănă cu nimic ce-ai vedea în America.

Marcus râse.

– Nu cred că cineva din familia mea a plecat vreodată din țară. N-aș ști ce să fac într-un zbor atât de lung.

– În general, dormi, zise ea.

El abia aștepta să iasă din Birmingham. Pratt City dispăruse de mult, iar el nu avea să găsească ceea ce căuta în ruinele acelui loc. Nu știa dacă avea să găsească vreodată acel lucru.

– Bine, zise el. Hai să mergem.

– Mă scuzi, domnu'. Vrei să vezi castelu' de sclavi? Te duc să vezi Castelu' Cape Coast. Zece cedi, domnu'. Doar zece cedi. Te duc să vezi castelu' ca lumea.

Marjorie îl alerga prin stația de tro-tro, grăbindu-se spre un taxi care avea să-i ducă la stațiunea de pe plajă. Cu câteva zile în urmă, fuseseră în Edweso, aducând un omagiu locului în care se născuse tatăl ei. Cu doar câteva ore înainte, fuseseră în Takoradi, făcând același lucru în locul natal al mamei sale.

Totul era sclipitor aici, până și pământul. Oriunde mergeau, Marcus observa țărâna roșie scânteietoare. Îi acoperea corpul la sfârșitul fiecărei nopți. Acum, era și nisip amestecat cu ea.

– Nu-i băga în seamă, zise Marjorie, ducându-l pe Marcus pe lângă grupul de băieți și fete care încercau să-l atragă să cumpere una-alta, să-l ducă te miri unde.

El o opri pe Marjorie.

– L-ai văzut vreodată? Castelul?

Se aflau în mijlocul unei străzi aglomerate, iar mașinile claxonau, deși puteau să claxoneze pe oricine – pe numeroasele fete slabe cu găleți pe creștete, pe băieții

care vindeau ziare, țara întreagă cu pielea ca a lui, care se înghesuia, făcând șofatul aproape imposibil. Totuși reușiră cumva să treacă.

Marjorie își apucă bretelele rucsacului și le depărtă de corp.

– Nu, de fapt n-am fost niciodată. Asta fac turiștii negri când vin aici.

El ridică o sprânceană.

– Știi ce vreau să spun, zise ea.

– Păi, eu sunt negru. Și sunt turist.

Marjorie oftă și se uită la ceas, deși nu trebuiau să meargă nicăieri. Veniseră pentru plajă, și aveau la dispoziție toată săptămâna să o vadă.

– Bine, hai. Te duc eu.

Luară un taxi până la stațiune, ca să-și lase lucrurile. Din balcon, Marcus zări prima dată cu adevărat plaja. Părea că se întinde pe kilometri întregi. Lumina soarelui ricoșa din nisip, făcându-l să sclipească. Nisipul precum diamantele de pe coasta de aur de odinioară.

Nu era aproape nimeni care să mișune în jurul Castelului în ziua aceea, cu excepția câtorva femei care erau adunate în jurul unui copac foarte bătrân, mâncând alune și împletindu-și părul una alteia. Se uitară la Marcus și la Marjorie când aceștia se apropiară, dar rămaseră pe loc. Marcus începu să se întrebe dacă le vedea cu adevărat în carne și oase. Dacă exista vreun loc despre care să crezi că e bântuit, acesta era. Din afară, castelul era de un alb orbitor. Alb ca praful, ca și cum tot castelul fusese frecat până strălucea, curățat de orice pete. Marcus se întreba cine îl făcea să strălucească astfel, și de ce. Când intrară, totul începu să pară mai sordid.

Scheletul murdar al unei rușini demult trecute care ținea locul laolaltă începu să se arate în cimentul înnegrit, în ușile cu balamale ruginite. Curând, un bărbat atât de deșirat și înalt încât părea făcut din elastice întinse îi întâmpină pe ei și pe ceilalți patru care se înscriseseră la tur.

Îi spuse ceva lui Marjorie în fanti, iar ea răspunse în dialectul twi poticnit și spășit pe care îl vorbise toată săptămâna.

Pe când mergeau spre șirul lung de tunuri care priveau spre mare, Marcus o opri.

– Ce-a zis? șopti el.

– A cunoscut-o pe bunica. Mi-a urat *akwaaba*.

Era unul dintre puținele cuvinte pe care le învățase Marcus în timpul petrecut acolo. „Bun-venit". Familia lui Marjorie, străinii de pe stradă, chiar și omul care le verificase actele la aeroport, i-l tot repetau pe timpul întregii șederi. I-l spuneau și lui.

– Aici se găsea biserica, spuse bărbatul din elastic, arătând cu mâna. Chiar deasupra temnițelor. Mergeai pe aici, la etajul de sus, intrai în biserica aia, și nu știai niciodată ce se petrecea dedesubt. De fapt, mulți soldați britanici se însurau cu femeile din partea locului, iar copiii lor, împreună cu copiii localnicilor, mergeau la școală aici, la etajul ăsta de sus. Alți copii erau trimiși în Anglia la școală și se întorceau să formeze o clasă a elitelor.

Lângă el, Marjorie își lăsa greutatea de pe un picior pe altul, iar Marcus încerca să nu o privească. Era felul în care majoritatea oamenilor își trăiau viețile, la etajele de sus, fără să se oprească să se uite în jos.

Curând se îndreptară spre ceea ce se găsea jos. Jos, în pântecele acestei fiare uriașe, eșuate. Aici era mizeria ce nu putea fi spălată. Verde, și gri, și neagră, și maro, și întunecată, atât de întunecată. Nu erau ferestre. Nu era aer.

– Aceasta e una dintre temnițele femeilor, zise ghidul în sfârșit, conducându-i într-o cameră care încă mai mirosea, slab. Aici țineau până la două sute cincizeci de femei, câte trei luni odată. De aici le duceau pe ușa asta.

Merse mai departe.

Grupul părăsi temnița și se îndreptă împreună spre ușă. Era o ușă din lemn vopsită în negru. Deasupra ei, era un semn pe care scria: *Ușa fără de întoarcere.*

– Ușa asta duce spre plajă, unde vapoarele așteptau să îi ducă departe.

Ei. Ei. Întotdeauna ei. Nimeni nu le spunea pe nume. Nimeni din grup nu vorbea. Toți stăteau nemișcați, așteptând. Ce, Marcus nu știa. Deodată, i se făcu greață. Vru să fie altundeva, oriunde altundeva.

Nu gândi. Începu doar să împingă în ușă. Îl auzea pe ghid rugându-l să se oprească, strigând la Marjorie în fanti. O auzea și pe Marjorie. Îi simți brațul pe mâna lui, apoi simți cum împinse cu mâna și în sfârșit zări lumina.

Marcus începu să alerge pe plajă. Afară erau sute de pescari care își îngrijeau năvoadele de un turcoaz viu. Cât vedeai cu ochii, erau bărci lungi cu vâsle, meșterite manual. Fiecare barcă avea câte un steag de nici o naționalitate, de fiecare naționalitate. Vedeai o barcă mov cu picățele lângă una britanică, una de un portocaliu-sângeriu lângă una franceză, una ghaneză lângă alta americană.

Marcus alergă până ce găsi doi bărbați cu pielea închisă la culoare, lucioasă precum crema de ghete, care făceau un foc orbitor, cu flăcări care se întindeau și urcau, târându-se spre apă. Găteau pește deasupra focului, iar când îl văzură se opriră și se uitară lung.

Îi auzi pașii în urma sa înainte să o vadă. Sunetul tălpilor care loveau nisipul, un sunet ușor, înfundat. Ea se opri la mulți pași în spatele său, iar când vorbi, glasul său era ceva îndepărtat, purtat de vântul sărat.

– Ce s-a întâmplat? strigă Marjorie.

Iar el se tot uita în apă. Se întindea în toate direcțiile în care putea vedea. I se spărgea la picioare, amenințând să stingă focul.

– Vino aici, spuse el, întorcându-se în sfârșit să o privească.

Ea se uită la foc, și abia atunci își aduse el aminte de frica ei.

– Vino, spuse el încă o dată. Vino să vezi.

Ea se apropie încă puțin, dar se opri din nou când flăcările urcară violent spre cer.

– E în regulă, spuse el, și crezu asta. Întinse mâna. E în regulă.

Ea se duse la locul unde stătea el, unde focul se întâlnea cu apa. El o luă de mână și amândoi se uitară în abisul valurilor. Frica pe care Marcus o simțise în interiorul castelului era încă acolo, dar el știa că era precum focul, ceva sălbatic, dar care putea fi ținut sub control, izolat.

Apoi Marjorie îi dădu drumul mâinii. El o privi luând-o la fugă, cu capul înainte, în valurile care se spărgeau, o privi scufundându-se până ce o pierdu și nu

putu decât să aștepte să iasă din nou la suprafață. Când ea ieși, se uită la el, cu brațele mișcându-se în cercuri în jurul său, și deși nu vorbea, el știa ce spunea. Era rândul lui să vină la ea.

El închise ochii și păși în apă până când valurile îi atinseră gambele, apoi își ținu răsuflarea și începu să alerge. Să alerge sub apă. Curând, valurile i se spărgeau deasupra capului și peste tot în jurul său. Apa îi intra în nas și îi pișca ochii. Când ridică în sfârșit capul din mare ca să tușească, apoi să respire, se uită la toată apa din fața ochilor săi, la întinderea aceea de timp și spațiu. O auzea pe Marjorie râzând, și curând râse și el. Când ajunse în cele din urmă la ea, Marjorie se mișca doar atât cât să-și țină capul deasupra apei. Colierul cu piatră neagră se odihnea sub clavicula ei, iar Marcus privi scânteierea aurie care ieșea din piatră, sclipind în soare.

– Poftim, zise Marjorie. Ia-l tu. Își scoase colierul de la gât și îl așeză la gâtul lui Marcus. Bun-venit acasă!

El simți cum piatra îi atinse pieptul, tare și fierbinte, înainte să-și găsească din nou drumul spre suprafață. O atinse, mirat de greutatea ei.

Pe neașteptate, Marjorie îl stropi, râzând zgomotos înainte să înoate spre țărm.

MULȚUMIRI

Sunt extrem de recunoscătoare burselor Chappell-Lougee Fellowship de la Universitatea Stanford, Merage Foundation for the American Dream Fellowship, Dean's Graduate Research Fellowship de la Universitatea din Iowa, și Whited Fellowship pentru că mi-au sprijinit această muncă din ultimii șapte ani.

Foarte multe mulțumiri agentului meu, Eric Simonoff, pentru că a fost atât de sigur și de înțelept, un promotor feroce al acestui roman. Le mulțumesc și celorlalți membri ai echipei minunate de la WME, în special Raffaellei De Angelis, lui Annemarie Blumenhagen și lui Cathryn Summerhayes pentru că m-au reprezentat atât de minunat în restul lumii.

Îi mulțumesc din suflet redactorului meu, Jordan Pavlin, pentru încurajările sale și redactarea sa minunată, pentru credința ei nestrămutată în acest roman și pentru atâta grijă. Le mulțumesc și tuturor celor de la Knopf pentru entuziasmul fără limite. De asemenea, lui Mary Mount și tuturor de la Viking UK.

Pentru piatra de temelie a prieteniei: Tina Kim, Allison Dill, Raina Sun, Becca Richardson, Bethany Woolman, Tabatha Robinson și Faradia Pierre.

Îi mulțumesc Christinei Ho, prima mea cititoare și prietenă iubită, pentru că a văzut romanul acesta în fiecare variantă haotică a sa și pentru că m-a asigurat, la fiecare pas, că merită să merg mai departe.

A fost un privilegiu extraordinar să petrec doi ani la Iowa Writers' Workshop. Mulțumesc, Deb West, Jan Zenisek și Connie Brothers. Le mulțumesc și colegilor mei de acolo, în special celor care mi-au dat sfaturi, încurajări și o masă caldă, uneori toate în aceeași seară: Nana Nkweti, Clare Jones, Alexia Arthurs, Jorge Guerra, Naomi Jackson, Stephen Narain, Carmen Machado, Olivia Dunn, Liz Weiss și Aamina Ahmad.

Am fost nespus de norocoasă să am parte de profesori care m-au făcut să simt, chiar și când eram doar un copil, că visul meu de a deveni scriitoare nu e doar posibil, ci o finalitate inevitabilă. Nu pot să le mulțumesc îndeajuns pentru acel sprijin de la început, dar voi încerca în continuare. În Alabama: Amy Langford și Janice Vaughn. La Stanford: Josh Tyree, Molly Antopol, Donna Hunter, Elizabeth Tallent și Peggy Phelan. La Iowa: Julie Orringer, Ayana Mathis, Wells Tower, Marilynne Robinson, Daniel Orozco și Sam Chang. Îi mulțumesc și lui Sam Chang pentru că a crezut în această carte de la primul cuvânt, pentru că a avut grijă să am tot ce îmi trebuie pentru a lucra, și pentru acel telefon din 2012.

Mulțumesc, Hannah Nelson-Teutsch, Jon Amar, Patrice Nelson și, cu deosebit omagiu, lui Clifford Teutsch pentru sprijinul lor și primirea caldă.

Le datorez atâtea părinților mei, Kwaku și Sophia Gyasi, care, la fel ca atâția imigranți, sunt definiția perfectă a muncii asidue și a sacrificiului. Vă mulțumesc

că ați bătătorit o cărare pe care să mergem mai ușor. Le mulțumesc fraților mei, Kofi și Kwabena, pentru că au mers alături de mine.

Mulțumiri speciale tatălui meu și lui Kofi pentru că au răspuns la nenumărate întrebări de cercetare. Pe lângă răspunsurile și sugestiile lor utile, câteva dintre cărțile și articolele pe care le-am consultat au fost: *The Door of No Return* de William St. Clair, *Mission from Cape Coast Castle to Ashantee* de Thomas Edward Bowdich, *The Fanti and the Transatlantic Slave Trade* de Rebecca Shumway, *The Human Tradition in the Black Atlantic, 1500–2000* editată de Beatriz G. Mamigonian și Karen Racine, *A Handbook on Asante Culture* de Osei Kwadwo, *Spirituality, Gender, and Power in Asante History* de Emmanuel Akyeampong și Pashington Obeng, *Black Prisoners and Their World, Alabama 1865–1900* de Mary Ellen Curtin, „From Alabama's Past, Capitalism Teamed with Racism to Create Cruel Partnership" de Douglas A. Blackmon, *Twice the Work of Free Labor: The Political Economy of Convict Labor in the New South* de Alex Lichtenstein, „Two Industrial Towns: Pratt City and Thomas" de la Birmingham Historical Society, *Yaa Asantewaa and the Asante-British War of 1900–1* de A. Adu Boahen, și *Smack: Heroin and the American City* by Eric C. Schneider.

În sfârșit, și cel mai important, îi mulțumesc lui Matthew Nelson-Teutsch, cel mai bun cititor și cel mai drag suflet, care a adus fiecărei lecturi a romanului toată generozitatea, inteligența, bunătatea și iubirea pe care le aduce zilelor mele. Noi, eu și cartea aceasta, suntem mai bune grație acestui fapt.

CUPRINS

Partea întâi 9
Effia 11
Esi 45
Quey 75
Ness 103
James 128
Kojo 159
Abena 190

Partea a doua 219
H 221
Akua 248
Willie 279
Yaw 312
Sonny 342
Marjorie 371
Marcus 398

Mulțumiri 423

Ghana, secolul al optsprezecelea. Două surori vitrege se nasc în sate diferite, fără ca vreuna să știe de existența celeilalte. Una din ele se va căsători cu un englez și va duce o viață confortabilă la Castelul Cape Coast. Cealaltă va fi capturată într-un raid care are loc în satul ei, închisă în același castel și vândută ca sclavă. *Drumul spre casă* urmărește viețile paralele ale acestor surori și ale descendenților fiecăreia, de-a lungul a opt generații: de la Coasta de Aur la plantațiile din Mississippi, de la Războiul Civil american până la epoca jazzului în Harlem.
Extraordinarul roman scris de Yaa Gyasi pune în lumină moștenirea împovărată de suferințe a sclaviei atât pentru cei care i-au căzut pradă, cât și pentru cei rămași în urmă, și arată modul cum memoria ei este gravată în sufletul națiunii americane.

„Mulțumită talentului înnăscut de povestitor al autoarei, cartea îi oferă cititorului o înțelegere viscerală atât a realităților sălbatice ale sclaviei, cât și a traumelor provocate de aceasta, de-a lungul secolelor."

The New York Times

„*Drumul spre casă* țese o narațiune palpitantă. Gyasi dă glas nu doar unei singure voci sau unui moment izolat, ci unui cor răsunător de opt generații."

Los Angeles Review of Books

„Gyasi împărtășește capacitatea neașteptată a lui Toni Morrison de a cristaliza, într-un singur eveniment, impactul moral și emoțional al sclaviei. Nici un roman nu a ilustrat cu mai multă forță modul în care rasismul a devenit instituționalizat în această țară."

Vogue

„Extraordinară... Spectaculoasă... O lectură esențială."

San Francisco Chronicle

„Captivantă... Magică... Gyasi dovedește o măiestrie extraordinară."

The New York Times Book Review

„Spectaculoasă."

Zadie Smith

Carte publicată în 22 de țări

Tradiție din 1989
www.litera.ro
ISBN 978-606-33-2660-8
9 786063 326608
eBook disponibil